

Національна академія державного управління
при Президентіві України
Дніпропетровський регіональний
інститут державного управління

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ**

Матеріали 15-ї регіональної
науково-практичної конференції
(17 травня 2018 р., м. Дніпро)

Дніпро
ДРІДУ НАДУ
2018

Схвалено до друку рішенням Вченої ради Дніпропетровського регіонального інституту НАДУ при Президентіві України від 23 травня 2018 р., протокол № 04/215.

Редакційна колегія:

Л.Л. Прокопенко (голов. ред.), д-р держ. упр., проф.,
Є.І. Бородин, д-р іст. наук, проф., *О.М. Рудік*, канд. політ. наук, доц.,
В.В. Баштанник, д-р держ. упр., проф., *І.Д. Шумляєва*, канд. держ. упр., доц.,
А.П. Лимар, канд. іст. наук, доц., *Н.М. Рудік*, канд. держ. упр., доц.,
О.В. Овдін, канд. іст. наук, доц., *Г.Д. Голубчик*, канд. іст. наук, доц. (відп. секретар).

А 43 **Актуальні** проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України: матеріали 15-ї регіон. наук.-практ. конф. 17 трав. 2018 р., м. Дніпро / за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – 272 с.

Уміщені матеріали доповідей учасників щорічної регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України» щодо проблем та перспектив процесу набуття Україною членства в Європейському Союзі та Організації Північно-атлантичного Договору (НАТО).

Розраховано на фахівців державного управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, викладачів, слухачів Національної академії державного управління при Президентіві України, а також буде корисним для всіх, кого цікавить окреслене коло проблем.

© ДРІДУ НАДУ, укладання,
оригінал-макет, 2018

Пленарне засідання

<i>СЕРЬОГІН Сергій, ЛИПОВСЬКА Наталія.</i> Формування інституту публічної служби в Україні: європейський досвід та шляхи імплементації	9
<i>ПРОКОПЕНКО Леонід.</i> Імплементація угоди про асоціацію між Україною та ЄС.....	12
<i>РАКША Олександр.</i> Співробітництво Дніпропетровської області з країнами Європейського Союзу	15
<i>МАМАТОВА Тетяна.</i> Загальна / рамкова схема оцінювання (CAF): етапи становлення зрілості моделі самооцінювання	17
<i>КРИШЕНЬ Олена.</i> Співробітництво Дніпропетровщини з країнами ЄС у сфері соціального захисту.....	20
<i>ГОНЧАРУК Наталія, ВЕЛИЧКО Ольга.</i> Модернізація кадрових служб у служби управління персоналом в державних органах у контексті європейського досвіду.....	23
<i>БАШТАННИК Віталій, РАГІМОВ Фаїл.</i> Формування основ функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації та євроінтеграції	27
<i>РУДІК Надія.</i> Бюджет ЄС на 2021 – 2027 роки: нові підходи у світлі майбутніх викликів	30
<i>СЕРЬОГІНА Тетяна.</i> Надання публічних послуг інститутами самоорганізації населення: досвід Португалії	35
<i>ЩЕРБАКОВ Павло.</i> Зарубіжний досвід реалізації державної енергетичної політики	37

Секція 1

Європейський Союз: історія, інститути, політика, управління

<i>АДЖАМАЛОВА Олександра.</i> Порівняння впливу членства в ЄС та європейській економічній зоні на торгівлю політику: Швеція та Норвегія	42
<i>БОГАЧЕВ Роман.</i> Моделювання процесів організації-самоорганізації в контексті європейської інтеграції	45
<i>ВУКОЛОВ Володимир.</i> План дій ЄС з цифрового навчання	48
<i>ГУСАК Надія, ГОЛОВКО Лілія.</i> Особливості правового процесу вирішення індивідуальних трудових спорів: порівняльний аналіз законодавства деяких європейських країн	50
<i>ДЕМ'ЯНЧУК Ігор.</i> Стан гармонізації законодавства України та Євросоюзу у сфері цивільного захисту	53
<i>КУЗЬМЕНКО Віктор.</i> Політика упровадження е-демократії: досвід Європейського Союзу	54

<i>КУЛИК Олександр</i> . Реформування територіальної організації влади в Польщі: досвід для України	58
<i>ЛИМАР Андрій</i> . Європейська практика управління наданням первинної правової допомоги	61
<i>ОРГЕСЬ Оксана</i> . Механізми збереження інституційної пам'яті в органах державної влади ФРН	63
<i>РАДЧЕНКО Вадим</i> . Сучасні підходи до управління процесами комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в країнах Європейського Союзу.....	67
<i>СЛАВЕТИНСЬКА-РОМАНЕСКУЛ Ірина</i> . Міське самоврядування: Федеративна Республіка Німеччина	69
<i>ХМІЛЬ Тетяна</i> . Конкордатна система церковно-державних відносин – європейський досвід	71
<i>ЧОРНА Катерина</i> . Сучасний європейський лібералізм: чи існують соціокультурні ризики для України?	74
<i>ШУМЛЯЄВА Ірина</i> . Запровадження європейських принципів реформування місцевого самоврядування: досвід країн Балтії для України	77

Секція 2

Відносини Україна – ЄС в контексті Угоди про асоціацію

<i>ДЕНИСЕНКО Діна</i> . Переваги та недоліки євроінтеграції України	81
<i>ІВАНЧЕНКО Леся</i> . Реформування системи пенсійного забезпечення України в контексті інтеграції в європейський економічний простір	83
<i>КАЛАШНИК Ольга</i> . Етапи реалізації євроінтеграційної політики України: екологічний аспект	86
<i>КАЛЮЖНИЙ Григорій, ГОЛОВКО Лілія</i> . Агропромисловий комплекс України: від євроінтеграції до міжнародної економічної інтеграції	89
<i>ЛИПОВСЬКА Катерина</i> . Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як чинник розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства	92
<i>ОВДІН Олександр, КЛЕМЕНЧУК Ольга</i> . Проблеми та перспективи реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері торгівлі	94
<i>ПЕРФІЛЬЄВА Анастасія</i> . Гармонізація законодавства ЄС та України: завдання та перешкоди.....	97
<i>ПРИХОДЬКО Роман</i> . Запровадження системи інтегральних показників розвитку в управлінні процесом реформування комунальних підприємств	100
<i>ШОСТАК Інна</i> . Орієнтири для України в контексті адаптації досвіду ЄС в сфері детінізації національних ринків праці	103

Секція 3

Публічне управління та публічна служба в країнах ЄС: досвід для України

<i>БАЗАВЛУК Наталія</i> . Концептуалізація регіонального управління у контексті реалізації європейських принципів публічно-управлінської діяльності	105
<i>БАЗИЛЕВСЬКИЙ Сергій</i> . Громадянська освіта в Україні: сучасні орієнтири у світлі євроінтеграційних процесів	108
<i>БАШТАННИК Алла</i> . Європейський досвід інституціоналізації механізмів регулювання діяльності органів державної влади	111
<i>БЕРЕГОВА Вікторія</i> . Європейський досвід реформування у сфері освіти	114
<i>БЕРЕЗА Алла</i> . Реформування державних комунікацій у Великобританії: досвід для України	116
<i>БОРИСОВА Юлія</i> . Європейські орієнтири реформування вітчизняної системи соціального захисту населення (досвід Італії)	119
<i>БОРИСЕНКО Юрій</i> . Адаптування усталених практик Європейського Союзу щодо формування мережевих систем в управлінні місцевим розвитком, орієнтованим на громаду.....	121
<i>БОРОДІН Євгеній</i> . Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті як інструмент в діяльності органів місцевого самоврядування України	125
<i>БОРОДІНА Оксана</i> . Європейська підтримка соціального менеджменту в Україні	127
<i>ВОЛИНЕЦЬ Сергій</i> . Нормативно-правове забезпечення взаємодії органів влади та громадськості у ЄС	131
<i>ВОЛКОВА Наталія</i> . Економічні проблеми європейської інтеграції	134
<i>ГЛОТОВ Борис</i> . Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» у контексті французького досвіду організації державної влади	137
<i>ГОЛУБЧИК Ганна</i> . Теоретичні засади аналізу європейських політик пам'яті	140
<i>ГУНЬКО Дар'я</i> . Публічне управління та публічна служба Німеччини ...	141
<i>ДРЕШПАК Валерій</i> . Сучасні тенденції європейських досліджень теоретичних аспектів публічного управління	144
<i>ІГНАТ Олександр</i> . Стратегічні напрями та сучасні виклики розвитку місцевого самоврядування в Європейському Союзі	148
<i>КАЦУБА Олена</i> . Європейський досвід щодо запровадження підготовчої служби в Україні	151
<i>КІСІЛЬОВА Тетяна</i> . Оцінювання результатів професійної діяльності публічних службовців в країнах ЄС: досвід для України	153
<i>КУЛЬЧІЙ Інна</i> . Європейський досвід формування та реалізації державної політики у сфері масової інформації.....	156

<i>КОГУТ Петро</i> . Відмінності політико-владної персоніфікації в Україні та Польщі у контексті розвитку публічного управління	159
<i>ЛЕМЕЦЬ Марія</i> . Комунікація з питань євроінтеграції: роль association4u та нові виклики для урядових інституцій	162
<i>ЛОЗИЦЬКА Ірина</i> . Актуалізація завдань впровадження європейського досвіду реформування системи публічного управління в умовах модернізації влади в Україні	165
<i>ЛОПУШИНСЬКИЙ Іван, КОВНІР Олена</i> . Мовна політика Європейського Союзу: орієнтир для України ХХІ століття	168
<i>ЛЬВОВА Єлизавета</i> . Значення діяльності Європейського суду аудиторів в контексті європеїзації права України	171
<i>МАЗУР Олександр</i> . Перспективний рівень впровадження електронного урядування в органи влади України: приклад Естонії	174
<i>МЕДВЕДЧУК Оксана</i> . Удосконалення законодавства з питань саморегулювання будівельної діяльності: міжнародний досвід для України	177
<i>МЕЛЬНИЧЕНКО Олександр, УДОВИЧЕНКО Наталія, ЄМЧЕНКО Віра</i> . Критичний аналіз передового світового досвіду розвитку сфери охорони здоров'я та необхідність його адаптації до умов України	180
<i>МУСІЄНКО Андрій</i> . Принципи державного регулювання трансплантології: Україна та міжнародний досвід	183
<i>НОВАК Анатолій</i> . Європейський досвід взаємодії влади та громадськості у сфері формування національної антикорупційної політики: публічно-управлінський аспект	186
<i>ОСИК Станіслав</i> . Реалізація публічної політики з формування культури здоров'я в країнах ЄС: досвід для України	189
<i>ПАВЛИК Іван</i> . Використання європейських підходів до захисту честі та гідності працівників в системі державної контрольно-наглядової діяльності України	192
<i>РАТУШНА Оксана</i> . Деретуляція на регіональному рівні – важлива передумова розвитку малого і середнього бізнесу за європейською моделлю	195
<i>РОГОЖНИКОВА Тетяна</i> . Реформування кадрової політики в органах місцевого самоврядування України з урахуванням особливостей моделей публічної служби в країнах ЄС	198
<i>РОПАН Артур</i> . Щодо професійної компетенції членів виборчих комісій в умовах децентралізації	202
<i>РУДІК Олександр</i> . Реформи державного управління в країнах Західних Балкан та Туреччини в контексті їх підготовки до вступу в ЄС: оцінка Європейської Комісії за підсумками 2017 р.	204
<i>РУДІК Олександра</i> . Повідомлення Європейської Комісії щодо політики розширення ЄС в 2018 р.: ключові положення	209
<i>СМОКВІН Микола</i> . Європейський досвід впровадження	

несільськогосподарських видів діяльності у сільській місцевості як нова модель розвитку адміністративних територій	214
<i>СОЛОПИХІНА Дарина</i> . Досвід країн ЄС управління конфліктами інтересів у професійній діяльності державних службовців	216
<i>ТЕРХАНОВ Федір</i> . Діяльність органів влади як суб'єктів системи публічного управління щодо забезпечення національних інтересів та територіальної цілісності в умовах євроінтеграції	219
<i>ТИХОНЧУК Леся</i> . Міжнародна економічна діяльність корпорацій: правові інструменти вітчизняного та європейського державного регулювання	222
<i>ТРЕГУБЕНКО Галина</i> . Європейський досвід використання інновацій при підготовці державних службовців	226
<i>ТІШКОВА Наталія</i> . Публічне управління охороною навколишнього середовища у Чехії: регіональний аспект	228
<i>ТЮТЮНИК Іван</i> . Європейський досвід державного регулювання ринку землі	230
<i>УШАКОВА Алла</i> . Оцінювання спроможності місцевої влади як стимул підвищення компетентності службовців місцевого самоврядування	233
<i>ФУРГАЛО Денис</i> . Європейський досвід нормативно-правового забезпечення поведінки з окремими видами відходів	235
<i>ЧЕКМЕЗ Маргарита</i> . Європейський досвід управління комунальною власністю	239
<i>ШЕВЧЕНКО Наталія</i> . Реформи пенсійного забезпечення Великої Британії 2015 року: досвід для України	243

Секція 4

Україна – НАТО: проблеми та перспективи євроатлантичної інтеграції

<i>БАКАЙ Андрій</i> . Імплементация стандартизованих угод НАТО як інструмент інтегрованої системи медичного забезпечення	245
<i>ВОРОНА Петро</i> . Інститут цивільного контролю над силовими структурами держави як фактор євроатлантичної інтеграції	248
<i>КОСТЕНКО Віталій</i> . Актуальність розв'язання проблем у сфері національної безпеки України на її шляху до євроатлантичної інтеграції	252
<i>РОМАНЕНКО Євген</i> . Україна – перспективи євроатлантичної інтеграції	255
<i>РУДІК Олександр</i> . Інтеграція гендерної складової в діяльність збройних сил держав-членів і країн-партнерів НАТО (за результатами порівняльного дослідження в 2016 р.)	258
<i>КАХОВСЬКИЙ Олександр</i> . Система ресоціалізації ветеранів у США: уроки для України	263

МАГАСЬ Геннадій. Теорія охорони державного кордону як наукова основа діяльності державної прикордонної служби України.....	265
ЩОЛОКОВА Ганна. Євроатлантична інтеграція: інформаційний складник.....	268

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Сергій СЕРЬОГІН

*д. держ. упр., професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
директор ДРІДУ НАДУ при Президентові України*

Наталія ЛИПОВСЬКА

*д. держ. упр., професор, завідувач
кафедри державного управління
та місцевого саоврядування ДРІДУ НАДУ*

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Процеси реформування публічної служби, що відбуваються на сучасному етапі державотворення, зумовлені необхідністю створення професійної, стабільної, високоефективної, прозорої, відкритої й авторитетної публічної служби, здатної відповідати на виклики сьогодення, спроможної надавати якісні адміністративні послуги населенню, користуватися його довірою й повагою.

На необхідності реформування державної служби й служби в органах місцевого самоврядування в Україні акцентували увагу такі дослідники, як К. Ващенко, С. Газарян, Н. Гончарук, Н. Липовська, В. Луговий, О. Мордвінов, П. Надолішній, Т. Пахомова, О. Петренко, Л. Прудиус, В. Ребкало та ін. Однак, незважаючи на наукові здобутки у сфері означеної проблематики, системний аналіз наукової літератури з проблем державного управління засвідчив, що в науковому плані ця тема на сьогодні залишається недостатньо дослідженою. Проблеми виникають як на рівні тлумачення базових понять та категорій, так і в процесі розгляду сукупності всіх складових публічної служби й спроб репрезентації їх як системного явища.

На цей час в українському суспільстві гостро постали питання стосовно того, що можна вважати публічним управлінням, чим воно відрізняється від державного і хто є головним суб'єктом здійснення владних повноважень – чи можна його називати публічним службовцем? В умовах невизначеності термінів неможливо чітко зрозуміти, як слід об'єктивно інтерпретувати, коли йдеться про реформування діяльності органів публічної влади, оскільки виникає запитання, що конкретно слід удосконалювати – державну службу чи службу в органах місцевого самоврядування; систему державного управління чи систему публічного адміністрування? Відсутність чітких відповідей на поставлені запитання гальмує внесення змін в існуючу в Україні систему державного

управління, необхідність у яких нині набула апогею актуальності.

Таким чином, ще не можна стверджувати, що поняття «публічна служба» набуло в Україні широкого вжитку в юридичній, управлінській, політологічній, економічній, соціологічній, філософській та інших суміжних наукових сферах. А отже, і питання формування публічної служби в Україні та її правового та організаційного забезпечення не втратили своєї актуальності. У законодавстві зарубіжних країн публічною вважається служба: а) в управлінському державному апараті; б) в органах місцевого самоврядування; в) у державних установах і підприємствах [1, с. 92].

Аналіз правової природи публічної служби, особливостей її проходження дає підстави виокремити такі її основні види, як: політична служба, державна служба, служба в органах місцевого самоврядування, судівська служба.

Історична та національна специфіка побудови інституцій влади, різниця підходів до питань регулювання правового та соціального стану осіб, які представляють державу і виконують її функції, у кожній конкретній країні встановлюють свої відмінності у законодавчому визначенні державної служби. Слід зазначити, що в широкому вжитку в українській мові словосполучення «державна служба» досить нове і з'явилося тільки наприкінці ХХ ст.

Підсистеми й компоненти системи публічної служби виникають, утворюються й діють відповідно до визначених цілей, у яких має насамперед міститися усвідомлена потреба суспільства в підвищенні якості життя, досягненні політичної та економічної стабільності, високого рівня соціального розвитку тощо.

Публічна служба як регулюючий елемент соціальної системи, що є невід'ємним атрибутом держави, детермінується різними факторами, насамперед, політичним, соціальним і економічним ладом. При цьому від рівня організації соціальної системи залежить своєрідність комплексу інститутів, що втілюють публічну службу. Так, соціокультурне середовище формує особливості норм, процедур, традицій служби. Історико-ситуативні моменти накладають відбиток на вибір методів, засобів і стилю, тобто на режим функціонування публічної служби. Екстраполюючи ці роздуми на ідею побудови громадянського суспільства й правової держави, слід особливо відзначити вагомість принципів організації публічної служби в їх сучасному формулюванні, їх громадянський зміст та форми й методи взаємовідносин між різними складовими інституту публічної служби, їх конструктивну (партнерську) чи деструктивну (конфліктно-антагоністичну) сутність.

Публічна служба як суб'єкт влади має унікальну систему ресурсів: розгалужений управлінський апарат, армію, правоохоронні органи, грошово-фінансову і фіскальну системи та ін. Якщо державна влада через законодавчу гілку утримує монополію на право видавати закони, обов'язкові для всього населення, то, у свою чергу, публічна служба,

виступаючи від імені народу, може легально, у межах цих законів, використовувати силу примусу, спираючись на спеціальні інститути. Але публічна служба використовує не тільки примус, а й економічні, соціальні, культурно-інформаційні, мотиваційні ресурси. Ресурсами публічної служби є також переконання, уподобання, інтереси людей, їхні особисті почуття, емоції, національні й релігійні почуття.

Таким чином, можна стверджувати, що публічна служба – це правовий і соціальний інститут професійної служби в державних і недержавних суб'єктах публічної влади (зокрема органах державної влади та органах місцевого самоврядування), працівники яких наділені публічно-правовим статусом. Процес демократизації державного управління призводить до трансформації кола його суб'єктів шляхом залучення до управління державно-суспільними справами не тільки державних службовців різних гілок державної влади, а й посадових осіб місцевого самоврядування, представників інститутів громадянського суспільства в межах, визначених нормативно-правовими актами та визнаних громадянами. Тобто публічна служба є особливим видом діяльності осіб, що працюють в органах публічної влади, і основним завданням яких є забезпечення реалізації публічних інтересів у межах права. Отже, організація публічної служби має базуватись на принципах верховенства права, законності, публічності, професійності, відкритості, політичної нейтральності, стабільності та добросовісності незалежно від її детермінації та класифікації. При цьому, як свідчить аналіз діючої нормативно-правової бази, для українського законодавства бракує рамкових умов співіснування всіх підсистем публічної служби, що гальмує ефективне використання можливостей багатоманітності суб'єктів управління та їх ресурсів для розв'язання суспільних проблем. У якості таких рамкових умов є підстави пропонувати розробку й прийняття закону про публічну службу в Україні, який би визначав розподіл сфер впливу, межі обов'язків, повноважень і відповідальності між всіма складовими системи публічної служби, їх функціонально-цільове призначення, спрямоване на розв'язання актуальних проблем суспільного існування. Як стратегічна мета такого закону має розглядатися змістовна узгодженість усієї існуючої нормативно-правової бази, що регулює управління кадровим потенціалом сфери публічного управління незалежно від функціональних, галузевих, територіальних чи інших ознак та його ресурсного забезпечення (державного, місцевого, громадського).

1. Административное право зарубежных стран: учебник / под ред. А.Н. Козырина, М. А. Штатиной. – М. : Спарк, 2003. – 464 с.

2. Публічна служба: системна парадигма : кол. моногр. / К. О. Ващенко, С. М. Серьогін, Є. І. Бородин, Н. А. Липовська, Н. Г. Сорокіна [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017.– 320 с.

Леонід ПРОКОПЕНКО

*д. держ. упр., професор, завідувач
кафедри права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи: 21 березня 2014 р. було підписано політичну частину Угоди, зокрема, Преамбулу, Статтю 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики», VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» і 27 червня 2014 р. – економічну частину Угоди – Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством». Угода про асоціацію вступила в силу в повному обсязі з 1 вересня 2017 р.

Для імплементації Угоди важливе значення має створення інституційної структури співробітництва, передбаченої Угодою. Політичний діалог та діалог з питань політики на найвищому рівні між сторонами відбувається на рівні самітів, які проводяться, як правило, один раз на рік. Перший саміт Україна – ЄС в рамках Угоди відбувся 27 квітня 2015 р. Створені Рада асоціації (перше засідання новоствореної Ради асоціації відбулося 15 грудня 2014 р.), Комітет асоціації та його підкомітети (перше засідання Комітету асоціації відбулося 13 – 14 липня 2015 р., а перше засідання Комітету асоціації у торговельному складі – у квітні 2016 р.), Парламентський комітет асоціації (перше його засідання відбулося 24 – 25 лютого 2015 р.) та Платформа громадянського суспільства (установче засідання ПГС як двостороннього органу відбулося 16 квітня 2015 р.).

Угода про асоціацію містить чіткі терміни та кроки сторін для виконання її положень і вступ в повному обсязі з 1 вересня 2017 р. обумовив запровадження багатьох процесів погоджень, моніторингу та спільних рішень. Забезпечує реалізацію Стратегії інтеграції України до ЄС Кабінет Міністрів України. З цією метою він розробляє і затверджує Плани заходів з імплементації Угоди про асоціацію. Перший «План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 – 2017 роки» був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. [7].

Угодою передбачено, що сторони можуть здійснювати моніторинг

та оцінку виконання як спільно, так і окремо кожною стороною. Україною підготовлено п'ять звітів про виконання Угоди:

– Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (вересень 2014 року – січень 2015 року) [2].

– Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (січень – жовтень 2015 року) [3].

– Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015 рік [4].

– Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році [5].

– Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році [6].

25 жовтня 2017 р. Кабінет Міністрів України своєю постановою «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» затвердив План заходів з виконання Угоди про асоціацію. План визначає близько 2 тис. конкретних завдань щодо виконання положень Угоди про асоціацію і додатків до неї та понад 5 тис. заходів з їх реалізації, а також передбачає щоквартальний розгляд прогресу в їх здійсненні. Зокрема, в сфері «Політичний діалог, національна безпека та оборона» у 2018 р. передбачено розгляд Верховною Радою України проектів Законів України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», «Про службу в органах місцевого самоврядування», змін до Законів України «Про Кабінет Міністрів України» та «Про центральні органи виконавчої влади» щодо організації роботи з питань стратегічного планування та аналізу державної політики, проектів Законів України щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління земельними ресурсами в межах території об'єднаних територіальних громад, «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо добровільного об'єднання територіальних громад)», «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (щодо добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст обласного значення) та щодо порядку утворення, ліквідації районів, встановлення і зміни їх меж, законопроекту про засади адміністративно-територіального устрою України тощо [1; 8; 9].

Список використаних джерел

1. Асоціація з ЄС: План заходів передбачає дві тисячі конкретних завдань. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2331156-asociacia-z-es-plan-zahodiv-peredbae-dvi-tisaci-konkretnih-zavdan.html>. – Назва з екрану.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (вересень 2014 року – січень 2015 року). – Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf. – Назва з екрану.

3. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (січень – жовтень 2015 року). – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/aaaag-goei-report-january-october-2015-final-version011215071215.pdf>. – Назва з екрану.

4. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015 рік. – Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/AA_GOEI_REPORT_Dec_2015_final_February_ukr.pdf. – Назва з екрану.

5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/zvit-pro-assotsiatsiyu-2016.pdf>. – Назва з екрану.

6. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik>. – Назва з екрану.

7. План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 – 2017 роки» був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. – Режим доступу : http://vobu.com.ua/app/webroot/img/custom/editor/euro/implementation/plan_implement.pdf. – Назва з екрану.

8. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>. – Назва з екрану.

9. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>. – Назва з екрану.

Олександр РАКША

начальник управління зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської ОДА

СПІВРОБІТНИЦТВО ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У ці травневі дні все європейське співтовариство відзначає День Європи. Україна, яка знаходиться практично в центрі Європейського континенту, є повноправною та невід’ємною частиною європейської спільноти – великої родини, об’єднаної прогресивними демократичними поглядами.

Дніпропетровщина – завжди була однією з передових областей країни, і сьогодні займає гідне місце серед європейських регіонів. Реалізація стратегічного курсу на європейську інтеграцію відбувається в складних умовах. Саме сьогодні Україна стоїть на передовій захисту європейської цивілізації, а Дніпропетровщина є її потужним форпостом. Саме Дніпропетровська область спромоглася зупинити той потік варварства, тиранії, тероризму, агресії, милітаризму, який навис над всім європейським континентом.

ЄС – стратегічний партнер Дніпропетровської області: більше 40 % іноземних інвестицій і 30 % зовнішньоторговельних операцій припадає саме на країни Євросоюзу. Влада регіону зацікавлена в розширенні торговельних відносин і максимально ефективному використанню підприємствами області торгових преференцій, передбачених 4 розділом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

У період з 2015 р. по травень 2018 р. до Дніпропетровської області було здійснено 339 візитів представників іноземних держав та міжнародних організацій. Слід зазначити, що це найбільша кількість візитів за всю історію міжнародного співробітництва Дніпропетровської області з зарубіжними партнерами. Серед них більше 90% візитів представників європейських країн.

У 2017 – 2018 рр. області відвідали 5 іноземних делегації високого рівня, а саме: Міністр закордонних справ Австрії С. Курц, Міністр закордонних справ Данії А. Самуельсен, Міністр закордонних справ Люксембургу Ж. Ассельборн, Міністр закордонних справ Італійської Республіки А. Альфано, Прем’єр-міністр Литви С. Скверняліс

20 вересня 2017 р. в Дніпропетровській облдержадміністрації пройшло Шосте засідання Міжпарламентського Комітету Асоціації Україна – ЄС. Це перше засідання комітету після того, як угода про асоціацію з ЄС запрацювала у повному обсязі, та після запровадження безвізового режиму з ЄС. При цьому засідання комітету вперше в історії відбулося не в Києві, Брюсселі або Страсбурзі, а в Дніпрі.

На території області працюють Почесні Консульства Австрії,

Бельгії, Литви, Чехії та Генеральне Консульство ФРН у м. Донецьк з тимчасовим розміщенням у Дніпрі. Заплановано відкриття Почесного Консульства Латвії у м. Дніпро.

У 2017 р. до країн Європи спрямовувалось 34,1% експорту товарів та послуг – 2 452,5 млн дол. США, отримано з країн Європи 34,5 % імпорту товарів та послуг області – 1 688,4 млн дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі додатне – 764,1 млн дол. США. Продукція підприємств області споживається у більше ніж в 40 європейських країнах.

Традиційно підприємствами області здійснюються значні обсяги експорту (32,8 % експорту товарів області) та імпорту (32,1 % імпорту товарів області) товарів з 28 європейськими країнами, які входять до Європейського Союзу: Польща, Словаччина, Італія, Румунія, Угорщина, Чехія, Нідерланди, Німеччина, Болгарія, Іспанія, Велика Британія (перехідний період перед виходом з ЄС), Австрія, Бельгія, Франція, Греція, Литва, Данія, Естонія, Ірландія, Латвія, Португалія, Словенія, Фінляндія, Швеція, Хорватія, Мальта, Люксембург.

У 2017 році обсяг зовнішньоторговельного обороту області з європейськими країнами (ЄС) збільшився на 28,9 % у порівнянні з попереднім роком, експорту – на 38,3 %, імпорту – на 17,6 %. На область припадало 9,4 % загального торговельного обороту України з країнами ЄС, у тому числі 11,8 % експортних та 7,2 % імпортних операцій.

Обсяг експорту товарів збільшився у порівнянні з 2016 р. на 39,1 % і склав 2 314,5 млн дол. США (13,2 % у загальному обсязі експорту товарів України до країн ЄС). Обсяг імпорту товарів збільшився на 23,0 % у порівнянні з 2016 р. і склав 1 493,3 млн дол. США (7,2 % у загальному обсязі імпорту товарів з країн ЄС до України).

У січні – лютому 2018 р. продовжувалося нарощування підприємствами регіону обсягів зовнішньої торгівлі з партнерами із країн Європи. Обсяг експорту товарів збільшився на 46,5 % і склав 529,0 млн дол. США, імпорту – на 18,6 % і склав 212,3 млн дол. США.

У 2017 р. обсяги експорту та імпорту послуг області та європейськими країнами склали 48,1 млн дол. США та 167,5 млн дол. США і становили відповідно 97,4 % та 79,6 % рівня 2016 р. В експорті та імпорті значну частку мали транспортні послуги, роялті, фінансові послуги, ділові послуги, телекомунікаційні послуги тощо.

При Дніпропетровській облдержадміністрації було створено ДП «Інвестиційно-інноваційний центр». Тепер будь-який підприємець, який тільки планує вийти на регіональний ринок або вже працює на ньому, може отримати оперативну допомогу у вирішенні будь-яких адміністративних питань. А для нових інвесторів, фахівці агентства будуть супроводжувати проект від початку до етапу його реалізації. Таким чином станом на 31.12.2017 р. в економіку регіону залучено прямих іноземних інвестицій в обсязі 3 815,5 млн дол. США, у тому

числі з країн Європи на суму 1 693,0 млн дол. США (44,4 % від загального обсягу внесених інвестицій).

Інвестиції залучено із 28 країн Європи. Найбільші обсяги інвестицій надійшли з Нідерландів – 747,1 млн дол. США (44,1 % від загального обсягу внесених іноземних інвестицій з країн Європи), Німеччини – 570,6 млн дол. США (33,7 %), Австрії – 102,0 млн дол. США (6,0 %), Російської Федерації – 69,2 млн дол. США (4,1 %) та Великої Британії – 50,3 млн дол. США (3,0 %).

Тетяна МАМАТОВА

д.держ.упр., професор,

професор кафедри менеджменту

та управління проектами ДРІДУ НАДУ

ЗАГАЛЬНА / РАМКОВА СХЕМА ОЦІНЮВАННЯ (CAF): ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЗРІЛОСТІ МОДЕЛІ САМООЦІНЮВАННЯ

Для того, щоб забезпечувати конкурентоспроможність та мати змогу увійти до міжнародних інтеграційних об'єднань як повноправний партнер Україна має, урахувати світові тенденції на гармонізацію інтересів усіх зацікавлених сторін, гуманізацію управління, перехід до застосування механізмів самооцінювання, самокоригування, самовдосконалення.

У діяльність європейських органів публічного управління дуже широко впроваджена «Загальна / рамкова схема оцінювання» (Common Assessment Framework – CAF), побудована на базі моделі EFQM. Після десяти років використання різноманітних моделей якості в публічному управлінні ЄС у 2000 р. було зроблено висновок щодо відсутності глибокого розуміння державними службовцями «мови якості». Саме в такому контексті групою інновацій публічних послуг (Innovative Public Services Group) було запропоновано модель CAF – простий у застосуванні інструмент, який має допомогти організаціям публічного сектору ЄС зрозуміти та втілити у життя техніку всеохоплюючого управління на основі якості (TQM), розпочати свою «мандрівку до досконалості» та отримати можливість порівняти себе з аналогічними організаціями Європи [1].

Презентація CAF Європейським інститутом публічного адміністрування (EIPA) відбулася на 1-й Конференції з якості публічного адміністрування в ЄС (The 1st Quality Conference for Public Administration in the EU) у Лісабоні у 2000 р. Після пілотного впровадження в багатьох країнах ЄС у 2002 р. модель була відкоригована й набула сучасного вигляду: п'ять критеріїв (або категорій) складають блок «можливості», чотири – «результати»; кожен критерій складається з «під-критеріїв»; кожен під-критерій потім

описаний «прикладями» реалізації вимог в органі публічного управління. Перегляд моделі відбувався у 2006 та 2013 роках [6; 8; 9].

CAF являє собою інструмент узагальненого багатопараметричного представлення та порівняння результатів і можливостей управління, виявлення слабких місць і розробки підходів щодо покращення стану справ. Відомо, що CAF як і модель TQM спирається на фундаментальні принципи досконалості, які декларовані EFQM: орієнтація на результат; орієнтація на громадянина / споживача; лідерство та сталість мети; процесний підхід до управління на основі фактів; розвиток та залучення персоналу; безперервні вдосконалення та інновації; розвиток партнерських відносин; соціальна відповідальність[8].

Модель CAF має чотири основні цілі:

1. Довести до організацій публічного адміністрування принципи TQM та поступово провести їх шляхом використання та розуміння самооцінювання від сучасного обмеженого підходу до діяльності «Плануй – Виконуй» (Plan – Do), до повністю реалізованого циклу «Плануй – Виконуй – Перевірйай – Дій/Коригуй» (Plan – Do – Check – Act (PDCA).

2. Бути діагностичним інструментом для установ, які прагнуть поліпшити показники своєї діяльності.

3. Виконувати функції «мосту» між різними моделями менеджменту якості.

4. Сприяти бенчмаркінгу (у версії CAF–2006 – бенч-навчанню – bench leaning) між організаціями публічного сектору [1].

З моменту запровадження модель CAF стала більш зрілою. Її використання пройшло декілька фаз під час яких модель набувала зрілості.

За перші 10 років існування було пройдено три фази [2].

I фаза (2000 – 2001 рр.). У першій фазі модель CAF використовувалася здебільшого як інструмент самооцінки суспільного сектору;

II фаза (2002 – 2005 рр.). У другій фазі значно більше уваги приділялося наступному після самооцінки кроку – плануванню та виконанню дій з удосконалення діяльності та результатів, які стосувалися виявлених під час самооцінки областей для вдосконалення;

III фаза (2006 – 2012 рр.). У третій фазі велика увага приділялася концепціям досконалості. У цій фазі було введено «Процедуру зовнішнього зворотного зв'язку».

Під час переходу з фази II до фази III у 2003 – 2006 рр. відбувалось розширене тестування моделі CAF у більшості європейських органів публічного управління (понад 400 впроваджень), а також у заінтересованих організаціях за межами ЕС (Китай, Середній Схід, Домініканська Республіка та Бразилія). На базі даного тестування був підготовлений 2-й звіт ЕІРА та розроблена нова версія CAF, презентована у вересні 2006 р. ЕІРА констатував виникнення «товариства-CAF» (CAF

community) та наявність майже повного доступу до електронного ресурсу CAF (CAF e-tool). Методичні рекомендації щодо реалізації моделі перекладено на 19 мов. До 2010 р. відбулося понад 2000 реєстрацій користувачів CAF [2].

За результатами впровадження моделі CAF у 2000 – 2006 рр. був запропонований розподіл інструментів і технік TQM для застосування в межах моделі CAF, зокрема впровадження систем управління якістю на базі міжнародних стандартів ISO серії 9000 та 14000, здійснення аудитів, застосування BSC (збалансованої системи показників) та бенчмаркінгу. Оновлена версія CAF більш орієнтована на заохочення до інноваційної діяльності, має поглиблену шкалу оцінювання, яка дозволяє організаціям сфокусуватися на заходах з поліпшення.

Наприкінці 2011 року було прийнято рішення переглянути модель CAF 2006 року. Було розроблено CAF 2013 [5]. Методичні рекомендації щодо впровадження моделі CAF 2013 [9] перекладено більш ніж 28 мовами. У CAF 2013 структуру залишено, але зміст критеріїв дещо змінився. Модель досі складається з 9 критеріїв і 28 підкритеріїв, але деякі були переформульовані. Так, критерій 8 у версії 2013 року має назву «Результати соціальної відповідальності». Це, на наш погляд, дало старт фазі IV (2013 – тепер. час).

На початок 2018 року близько 4000 (3 970) організаціями публічного сектору застосовано модель CAF 2013 у 55 країнах Європи та за її межами[4]. Використання моделі розглядається як ефективний підхід до здійснення реформ публічного управління в багатьох аспектах і як система забезпечення адміністративної спроможності [3]. Втім, Європейський ресурсний центр CAF має намір розпочати під час президентства Австрії в 2018 році підготовку нової редакції моделі – CAF 2020. Нова модель має бути розроблена до кінця 2019 року [7]. Розвиток зрілості моделі триває. Багато організацій публічного сектору можуть скористатися цією моделлю, але вони потребують мінімального рівня стійкої підтримки на національному рівні.

Список використаних джерел

1. Маматова Т. В. Моделі якості / Маматова Т. В. // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ.упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – С. 383 – 385.

2. Системи управління якістю при наданні муніципальних послуг у відповідності до вимог ISO 9001:2008: існуючі практики та напрями удосконалення : аналіт. дослідж., виконане в рамках Проекту ПРООН «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку»/ авт. Тетяна Маматова, Олена Бортнік. – К. : ПРООН МПВСР, 2013. – 56 с.

3. 7th European CAF Users' Event «CAF Improvement Identification, Prioritization and Implementation», 30 November 2016, Bratislava, SK. – Access mode : https://archive.eipa.eu/files/File/CAF/7thCAFUserEvent_SK_final.pdf.

4. 8th European CAF Users' Event «Leading Quality into the Future: Consensus, Competitiveness, Cohesion and Culture», 12 April 2018, Sofia, Bulgaria. – Access mode : <http://www.valtiokonttori.fi/download/noname/%7B134A3714-DF2A-4BA1-A8E4-14199F8BFDE7%7D/95431>

5. CAF 2013 is born : Newsletter 2012 № 3 / European CAF Resource Centre. – Access mode : [http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/CAF_Newsletter_2012_3%20\(2\).pdf](http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/CAF_Newsletter_2012_3%20(2).pdf).

6. CAF Improvement identification, prioritization and implementation : A study of inspiring practices installed in 20 Public Sector organizations throughout Europe and the methodologies for prioritization. Patrick Staes, Nick Thijs, Dorina Claessens. CAF RC ; EIPA. – 2016. – 250 p. – Access mode : <http://www.caf-zentrum.at/de/file/19715/download/>.

7. CAF Vision note 2016. – Access mode : <https://archive.eipa.eu/files/File/CAF/CAF%20Vision%20note%202016%20v%20January%202017.pdf>.

8. The Common Assessment Framework (CAF) : Improving an organization through self-assessment : CAF 2006. – Access mode : https://archive.eipa.eu/files/File/CAF/Brochure2006/English_2006.pdf.

9. The Common Assessment Framework (CAF) : Improving an organization through self-assessment : CAF 2013. – Access mode : <https://archive.eipa.eu/en/pages/show/&tid=102>.

Олена КРИШЕНЬ

директор департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської ОДА

СПІВРОБІТНИЦТВО ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ З КРАЇНАМИ ЄС У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Співпраця органів виконавчої влади з міжнародними організаціями країн ЄС щодо надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. З перших місяців початку конфлікту завдяки відкритості місцевої влади з нами активно співпрацюють міжнародні організації, які готові надати допомогу людям, що були вимушені залишити свої домівки. Одними з перших прийшли на допомогу представники з Офісу Ради Європи в Україні, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), агентство допомоги і розвитку «ADRA», Представництво Данської ради у справах біженців в Україні, міжнародна організація «Save the Children», Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Благодійний Фонд «Карітас», Чеська, Словенська та Фінська організації Товариства Червоного Хреста.

За кошти Євросоюзу УВКБ ООН протягом 2014 – 2017 років надавав грошову, матеріальну підтримку внутрішньо переміщеним особам. Останній раз допомога прийшла до родин, які постраждали у пожежі в модульному містечку міста Кам'янське. Міжнародна організація «Save the Children (Великобританія) надала матеріальну допомогу 3200 родинам з дітьми. Представництво Данської ради у справах біженців в Україні за кошти Євросоюзу і агентство допомоги і розвитку «ADRA» (Польща), надавали як грошову допомогу так і індивідуальні гранти переселенцям для професійного навчання та розвитку підприємницької діяльності за професіями: менеджер з продажу, бухгалтер, перукар, дизайнер одягу, кухар.

Чеською, Словенською та Фінською організаціями Товариства Червоного Хреста надано матеріальну та гуманітарну допомогу вразливим верствам населення.

Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) для ВПО змонтовано 945 модулів на 2024 місць в містах: Дніпро, Кам'янське, Кривий Ріг, Павлоград та Нікополь. Вартість наданої допомоги склала понад 134,2 млн грн.

За кошти Європейського Союзу на 15 об'єктах у 8 містах: Дніпро, Кам'янське, Кривий Ріг, Нікополь, Новомосковськ, Синельникове, Жовті Води та Вільногірськ проведено капітальні ремонти приміщень та закуплено обладнання на суму 1 млн 350 тис євро на 2000 місць.

В рамках проекту Офісу Ради Європи в Україні «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні» протягом 2016 – 2017 років по області було проведено ряд заходів з питань дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, захисту соціально-економічних та житлових прав, доступу до житлових програм, бізнес-інтеграції в місцеву громаду, успішний менеджмент. Крім того, реалізовано проект щодо створення «Клубу молодого лідера, організаторами якого проводилися зустрічі дітей з родин внутрішньо переміщених осіб з успішними роботодавцями в сфері бізнесу ІТ технологій та банківської справи. Цими заходами було охоплено майже 15 тисяч школярів області.

Сьогодні в містах: Кам'янське, Павлоград, Вільногірськ, Верхньодніпровськ та селі Чумаки за кошти Уряду Німеччини Український фонд соціальних інвестицій впроваджує грантовий проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури», яким передбачено відремонтувати 5 житлових приміщень для 257 ВПО. Вартість робіт складає майже 65,0 млн. грн.

Благодійний фонд «Карітас Донецьк» за підтримки Уряду Німеччини в 2016 році у місті Дніпро відкрив Єдиний центр соціальних послуг БФ «Карітас Донецька для надання матеріальної, соціальної, психологічної та юридичної допомоги вразливим верствам населення.

В 2018 – 2019 роках в рамках проекту «Забезпечення базових потреб особливо вразливих людей, що постраждали внаслідок конфлікту в

Україні. 2018 – 2019 рр.» надає важкохворим особам кошти на лікування.

Співпраця органів виконавчої влади з міжнародними організаціями країн ЄС щодо розвитку стаціонарних закладів системи соціального захисту населення.

Департамент соціального захисту населення приймає участь в спільному с ЄІБ проекті «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України». Метою цієї роботи є поліпшення умов проживання підопічних осіб, підвищення якості надання їм соціальних послуг та розширення ліжкового фонду а також підвищення енергоефективності будівель комунальних закладів для осіб з інвалідністю Дніпропетровської області, в тому числі для осіб ВПО. В запропонованих субпроектах, заплановано реконструкції будівель в стаціонарних закладах системи соціального захисту населення Дніпропетровської облдержадміністрації. Першим траншем цієї програми стало виконання реконструкцій в комунальних закладах: житлового корпусу № 5 «Васильківський психоневрологічний будинок-інтернат» ДОР та гуртожитку в житловому корпусі «Стародобровільського психоневрологічного інтернату» ДОР.

Департамент соціального захисту населення також прийняв участь в проекті міжнародної технічної допомоги Українського фонду соціальних інвестицій – впровадження мікропроекту №14-12-00-002 «Покращення умов надання послуг в КЗ «Верхівцевський психоневрологічний інтернат» ДОР», де проведено капітальний ремонт покрівлі та утеплення назовні стін житлового корпусу за результатом якого очікується підвищення енергоефективності комунального закладу.

Співпраця органів виконавчої влади з міжнародними організаціями країн ЄС щодо імплементації нового законодавства України в сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

В грудні 2017 року в Дніпропетровській обласній державній адміністрації пройшов міжнародний форум: «Політика попередження та протидії гендерному насильству в Україні: імплементація міжнародних стандартів та проблеми суспільного сприйняття». Захід було проведено в рамках Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» за підтримки Дніпропетровської обласної державної адміністрації, Дніпропетровської обласної ради і Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та за фінансової підтримки Представництва Фонду Народонаселення ООН, Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців. Головною метою форуму було визначено актуалізацію проблем боротьби з гендерно обумовленою дискримінацією та насильством в Україні через імплементацію та реалізацію європейських стандартів попередження та протидії таким явищам; обмін досвідом з європейськими та міжнародними організаціями у сфері захисту прав людини, забезпечення всебічного розвитку особи, справедливого і гуманного ставлення до неї.

У заході взяли участь голова Офісу Ради Європи в Україні Морген

Енберг, радник з гендерних питань Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Європі Іввет Лангенхуizen, спостерігачі спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні Людивін Естієн та Дарлін Джексон, Президент Національної академії правових наук України Петришин О.В., голова Дніпропетровської обласної ради Гліб Пригунов, заступник голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації Володимир Юрченко, керівництво Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, керівництво Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області, керівництво структурних підрозділів Дніпропетровської обласної державної адміністрації, представники Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області, спеціаліст Представництва Фонду народонаселення ООН Костянтин Бойчук, фахівець із правового захисту Представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців Ірина Павлик, представники громадських організацій та студентства.

Обласна державна адміністрація, департамент соціального захисту населення в контексті Угоди про асоціацію Україна – ЄС зацікавлені в поглибленні співпраці з міжнародними організаціями країн ЄС, активно приймають участь у сприянні міжнародним організаціям в реалізації проектів, спрямованих на реформування та розвиток соціального захисту населення шляхом впровадження європейського досвіду в цьому напрямку.

Наталія ГОНЧАРУК

*д. держ. упр., професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри державного управління
та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ
Ольга ВЕЛИЧКО
спеціаліст з організації роботи
Державної податкової інспекції
у Шевченківському районі м. Дніпра
Головного управління ДФС у Дніпропетровській області*

МОДЕРНІЗАЦІЯ КАДРОВИХ СЛУЖБ У СЛУЖБИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

В Україні здійснюється, відповідно до європейських стандартів, реформування державного управління, ключовим напрямом якого є реформування й модернізація державної служби. Важливою складовою реформування й модернізації державної служби є модернізація кадрових служб в органах виконавчої влади у служби управління персоналом, забезпечення кардинального оновлення змісту діяльності кадрових

служб шляхом їх переорієнтації з ведення кадрового обліку на стратегічне управління людськими ресурсами.

Слід зазначити, що сьогодні спроможність кадрових служб забезпечити ефективне виконання функцій з планування добору, розстановки та підвищення кваліфікації кадрів державної служби в більшості випадків залишається низькою. Нинішня система управління персоналом у сфері державної служби, організаційно-функціональна структура кадрових служб органів державної влади недостатньо враховують позитивний європейський досвід та не відповідають тій великій, складній і різноманітній кількості функцій управління, які вони мають виконувати. А тому структурна реорганізація органів управління персоналом державної служби та їх функціональне збагачення стали в даний час завданнями першочергової важливості, що вимагають законодавчого, наукового, методичного та організаційного вирішення. З цією метою в органах державної влади доцільно здійснити перехід від кадрових служб до служб управління персоналом [1].

Напрями модернізації кадрових служб визначено в новій редакції Закону України «Про державну службу», який було розроблено відповідно до європейських принципів та стандартів демократичного врядування, Указі Президента України «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки», Стратегії реформування державного управління на 2016 – 2020 роки [2; 3; 5].

Відповідно до Стратегії державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки та визначених цілей завдання державної кадрової політики за напрямом модернізації суб'єктів кадрової політики стосовно модернізації кадрових служб визначено наступні: покладання на служби персоналу функцій з планування добору, розстановки кадрів, підвищення їх кваліфікації та кар'єрного росту; розроблення системи заходів з аналітичного та інформаційно-технологічного супроводження процесів управління персоналом; запровадження технологій електронного урядування; вдосконалення системи професійного навчання фахівців з управління персоналом [3].

У Стратегії реформування державного управління України на 2016 – 2020 роки зазначено, що Закон України «Про державну службу» відповідає Принципам державного управління та спрямований на вирішення основних питань державної служби, ефективна реалізація зазначеного Закону є найбільшим викликом у наступний період, а тому необхідно запровадити системи реалізації Закону та забезпечити їх кадрами, які мають відповідний рівень компетентності. Серед основних складових елементів реформи державного управління, що забезпечуватимуть зазначене, визначено утворення структурних підрозділів з управління персоналом або введення посади спеціаліста з питань персоналу в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади з метою розвитку сучасного управління людськими

ресурсами з координацією діяльності Нацдержслужбою. В цій Стратегії також зазначено, що успіх реформи державної служби значною мірою залежить від якості управління людськими ресурсами в державних органах, що потребує утворення ефективних і дієвих служб управління персоналом у кожному державному органі, які повинні бути утворені протягом 2016 року в усіх державних органах (в організаціях з невеликою чисельністю працівників повинен бути призначений спеціаліст з питань управління людськими ресурсами). Нацдержслужба надаватиме підтримку (проведення навчання, надання рекомендацій, забезпечення співпраці) всім службам та спеціалістам, 50 відсотків яких повинні почати працювати протягом 2016 року, а всі інші – у 2017 році. Є утворення служб управління персоналом у міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади визначено одним із пріоритетів реформування державної служби та управління людськими ресурсами в державних органах [5].

Відповідно до статті 18 Закону України від 10.12.2015 р. № 889-ХІХ «Про державну службу» та Типового положення про службу управління персоналом державного органу, затвердженого наказом Нацдержслужби України від 03.03.2016 р. № 47 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.03.2016 р. за № 438/28568, у державному органі, залежно від чисельності персоналу, утворюється структурний підрозділ або вводиться посада спеціаліста з питань персоналу (далі – служба управління персоналом) з прямим підпорядкуванням керівнику державної служби [2; 4].

У державному органі, чисельність якого становить менше 10 осіб, обов'язки служби управління персоналом можуть бути покладені на одного з державних службовців цього органу. Чисельність служби управління персоналом визначається з розрахунку до 20 осіб на одного спеціаліста служби управління персоналом. Служба управління персоналом прямо підпорядковується керівнику державної служби в державному органі (далі – керівник державної служби).

Очолює службу управління персоналом керівник, який призначається на посаду та звільняється з посади керівником державної служби за наявності висновку центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби. На посаду керівника та на посади інших працівників служби управління персоналом у державному органі призначається особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про державну службу» [2].

Основними завданнями служби управління персоналом є: реалізація державної політики з питань управління персоналом у державному органі; забезпечення здійснення керівником державної служби своїх повноважень з питань управління персоналом; забезпечення організаційного розвитку державного органу; добір персоналу державного органу; прогнозування розвитку персоналу, заохочення працівників до

службової кар'єри, підвищення рівня їх професійної компетентності; здійснення аналітичної та організаційної роботи з кадрового менеджменту; організаційно-методичне керівництво та контроль за роботою з персоналом у підпорядкованих територіальних органах; документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення [4].

Важливими складовими вивчення європейської практики діяльності служб управління персоналом є забезпечення органів державної служби підготовленими кадрами на основі відкритих і прозорих конкурсних процедур, досвід професійної адаптації та просування посадовців шаблями ієрархічної градації, механізми оцінювання діяльності державних службовців та ін. Запровадження принципів рівного доступу всіх бажаних працювати на професійних засадах, започаткування відкритого конкурсного відбору стали у європейських країнах вирішальними чинниками створення прозорої й високоєфективної державної служби. Зарубіжні уряди впроваджують на державній службі також методи роботи у приватному секторі, а саме: бригадний характер роботи в процесі прийняття рішення, оцінка якості виконання службових обов'язків, зменшення кількості рівнів управління, визначення матеріального заохочення посадовців відповідно до кількості, якості та складності виконуваної роботи тощо [6].

На наш погляд, у нинішніх умовах трансформації українського суспільства кадрові служби органів державної влади, ураховуючи європейський досвід функціонування служб управління персоналом, мають розширювати свої функції, створюючи організаційно-функціональну структуру відповідно до основних функціональних блоків управління персоналом. У штаті служби персоналу мають бути соціологи, інтерв'юери-психологи, спеціалісти з організації праці, системні аналітики, консультанти з питань кар'єри, профорієнтації, організаційного планування [1]. Узагальнюючи практику діяльності служб управління персоналом у європейських країнах, можна визначити стійкі тенденції до її відкритості, реформування системи оплати праці, морального та матеріального заохочення посадовців; високий рівень комп'ютеризації; постійний пошук шляхів підвищення результативності роботи організацій; реалізації нових ідей, пов'язаних із аналізом витрат і підвищенням рентабельності; призначення молодих, перспективних, здатних досягати високих результатів чиновників на дуже високі державні пости; проведення дискусій, у яких беруть участь чиновники та їхні начальники, для визначення й перегляду завдань, а також обговорення шляхів досягнення поставлених цілей; заохочення в державних службовців новаторства і творчості; звітування перед громадськістю та ін.

Таким чином, важливу роль у підвищенні ефективності діяльності державних органів у європейських країнах відіграють служби управління персоналом, які зміло використовують новітні технології

управління персоналом та кадровими процесами. Досвід європейських країн щодо функціонування служб управління персоналом, з урахуванням національних особливостей, може бути запроваджений у діяльність вітчизняних органів державної влади в процесі модернізації їх кадрових служб.

Список використаних джерел

1. Гончарук Н.Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби України: теорія та практика: монографія. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2012. – 343 с.
2. Про державну службу: Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-ХІХ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
3. Про стратегію державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки: Указ Президента України від 1 лютого 2012 р. № 45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>
4. Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу: наказ НАДС від 03.03.2016 № 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nads.gov.ua>.
5. Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
6. Драган І. О. Підходи до удосконалення кадрового менеджменту в системі державної служби: аналіз зарубіжного досвіду / І. О. Драган // Державне управління: удосконалення та розвиток : електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 1.

Віталій БАШТАННИК

д. держ. упр., професор, професор кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

Фаїр РАГІМОВ

аспірант кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У глобальному розумінні сталий розвиток являє собою науково обґрунтовану парадигму, ідеологію глобалізаційного процесу, передбачає виключно керований розвиток світової спільноти, що у певному композиційному поєднанні системного підходу, раціонального

адміністрування та інформаційних технологій забезпечують вибір оптимальної моделі розвитку на будь-якому рівні публічно-управлінської діяльності. В умовах глобалізації мета формування ефективного механізму державного управління сталим розвитком регіонів (МДУ СРР), що здатен розв'язувати складні проблеми суспільства, полягає у формуванні комплексу форм, засобів і методів, здатних забезпечити існування такої системи у стані рівноваги. Виступаючи ефективним засобом усунення протиріччя дихотомії «потреби – можливості», сталий розвиток як сучасний тренд існування інтегрованих систем публічного управління [1] потребує формування відповідного механізму державного управління.

За роки незалежності України визначилися найбільш суттєві проблеми розвитку державно-управлінської діяльності: недосконалість законодавчої бази, невирішеність питань розмежування владних повноважень, початковий етап становлення фінансово-економічної автономності регіонів, поліваріантність розвитку регіонального управління і формування МДУ СРР. Численні наукові праці з проблематики формування системи органів влади в Україні дають можливість всебічно проаналізувати інтегровану систему управлінської діяльності, простежити закономірності розвитку такої системи, розглянути структурні характеристики та тенденції організаційного розвитку владного механізму в державі через взаємовплив різнорівневих органів влади. Зокрема, квінтесенцією наукових досліджень трансформаційного розвитку України є висновок про те, що процес становлення України як держави проходить певні етапи (усвідомлення суті незалежності, розбудова атрибутів держави, створення нової економічної та політичної системи) з відступами, загрозами політичного протистояння і протидії на всіх рівнях.

Поняття процесу глобалізації, детерміноване Т.Левітом [2] через феномен «глобалізації ринків», продовжене Р. Робертсоном [3], передбачав глобалізацію як процес освоєння людиною практично всіх придатних для проживання територій на планеті, у прогресії до сприйняття поняття придатності і можливості використання природних ресурсів. Вихід із одного суспільного протиріччя – антропогенного навантаження у процесі глобалізації – вбачається у розвитку глобальних економічних, політичних та соціальних процесів, результатом яких є формування економічних систем (ЕС), глобального (в межах ООН та європейського) правового поля, безпекових механізмів управління. Щоправда, у такому підході виникає ситуація імміграційного суспільства, що само по собі створює проблему взаємодії в усталеному соціальному симбіозі «нація – держава».

Вважаємо, що з позицій сучасного розуміння механізмів державного управління як специфічних механізмів, що дозволяють цілісно представити систему державного управління та процеси, що дозволяють здійснювати державно-управлінський вплив на соціально-економічний

територіальний комплекс держави, варто представити формування МДУ СРР як складову глобального процесу раціоналізації інтегративної концепції глобального розвитку. Державне управління як соціальне явище, форми, принципи, структура та засоби, особливості та характер управління зумовлюються завжди і скрізь потребами суспільного розвитку. Таке явище пов'язане із системою суспільних відносин не тільки безпосередньо через реальні управлінські процеси, що виникають з приводу суспільного виробництва, але й опосередковано, через свідомість, певні форми знань, різні управлінські доктрини, теорії й концепції [4, с. 5–7]. У цьому контексті закономірність глобалізації управління світовим розвитком проявляється у виникненні та розширенні простору міждержавного і наддержавного регулювання міжнародних відносин і процесів [5]. Водночас, держави були і залишаються головними суб'єктами глобального управління (з позицій концепту національної держави) в контексті їх ролі у формуванні МДУ СРР, сутність процесу глобалізації публічного управління полягає у постійному зростанні ролі глобальних наддержавних форм і методів управління, розвитку інститутів управління у межах інтеграційних утворень з одночасним посиленням ролі регіональних механізмів. Прикладом такого підходу виступає концепція «від Європи держав до Європи регіонів». Глобальні технології перетворюють світовий простір в інтересах суб'єктів глобального управління, задають систему координат для регулювання міжнародних відносин і управління світовим розвитком, правил і правових норм у міжнародному житті, додають сталості системі глобального управління [6, с. 14 – 23]. Все більш значним в арсеналі технологій глобального управління стає використання чинників, що полегшують або, навпаки, ускладнюють доступ держав до переваг глобалізації.

При цьому певне маніпулювання глобалізаційними процесами стає інструментом політичного тиску. Адже проблема співвідношення демократії з новою реальністю глобального світу пов'язана з труднощами виведення демократичного порядку прийняття рішень на глобальний рівень та проблематичністю гарантування легітимності наднаціонального механізму застосування сили і втручання в справи держав-націй. Криза суверенітету відбивається на здатності держави формулювати і проводити на своїй території певну політику по формуванню суспільства та вирішенню внутрішніх проблем. Якщо взяти до уваги тісний зв'язок між внутрішнім суверенітетом і демократією, то глобалізація сприяє не тільки зниженню здатності урядів до розв'язання проблем, але й ослабленню легітимації демократичних інститутів і організованої в рамках окремої держави демократії взагалі. Парадоксальним чином глобальний вимір сучасного публічного управління зорієнтований на використання нетрадиційних засобів управління, точніше – ігнорування традиційних форм і методів управління. На цій основі поступово сформувався новий дослідницький тренд, що

перетворився на власну концепцію розвитку – концепцію багаторівневого управління (КБУ). Такі визначення дають підстави розглядати публічне управління і відповідні відносини у широкому аспекті, як діяльність усіх гілок влади по врегулюванню соціального, політичного, економічного життя, і у вузькому – як організацію і функціонування органів влади.

Список використаних джерел

1. Баштанник В. Впровадження європейської інтеграційної технології в системі публічного управління у контексті майбутнього розширення ЄС / В. Баштанник // *Zarządzanie i marketing. Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej.* – № 3. – 2009. – С. 35 – 47.

2. Левитт Т. Глобалізація / Т. Левитт // *Классика маркетинга : Сборник работ, оказавших наибольшее влияние на маркетинг / Б. М. Энис ; под ред.: Ю.Н. Каптуровский ; пер. с англ.: Н. Виноградова . – СПб. [и др.] : Питер, 2001 . – С.75 – 91 .*

3. Робертсон Р.: *Robertson, R. Globalization: Social Theory and Global Culture.* – London; Thousand Oaks (Ca.): Sage Publications, 1992
Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://www.socionauki.ru/journal/articles/129823/>.

4. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: функція координування / Н.Р. Нижник, С.П. Мосов // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* – 2014. – № 6. – С. 111 –116. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_6_24.

5. Баштанник В. Реалізація принципу наднаціоналізму в системі наддержавних інтеграційних процесів: суб'єктність інституту прав людини / В. Баштанник // *Актуал. пробл. держ. упр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – № 1. – 35 – 42.*

6. Марушевський Г. Б. Інституційні проблеми державного управління збалансованим розвитком в Україні [Електронний ресурс] / Г. Б. Марушевський // *Державне управління: теорія та практика.* – 2013. – № 2. – С. 14 – 23.

Надія РУДІК

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

БЮДЖЕТ ЄС НА 2021 – 2027 РОКИ: НОВІ ПІДХОДИ У СВІТЛІ МАЙБУТНІХ ВИКЛИКІВ

Другого травня 2018 р. Європейська Комісія оприлюднила повідомлення стосовно довгострокового бюджету ЄС на 2021 – 2027 рр. [1], який має стати надійною фінансовою опорою Союзу, який знаходиться на вирішальному етапі свого розвитку. Вихід Великої Британії, зростання популістських та крайнє правих політичних партій на хвилі поширення євро скептичних настроїв в багатьох держава-членах, протекціоністська

політика Президента США Д. Трампа в сфері міжнародної торгівлі, що поставила США і ЄС на межу масштабної торгівельної війни, невпевненість у дотриманні США своїх союзницьких зобов'язань щодо гарантування безпеки на Європейському континенті: всі ці виклики потребують негайної та адекватної відповіді з боку єдиного та згуртованого ЄС-27.

ЄС приймає рішення щодо свого майбутнього довгострокового бюджету один раз на сім років. Верхні межі витрат бюджету визначаються в підготовленому Європейською Комісією семирічному плані, який називається «Багаторічна програма фінансового розвитку» (БПФР). БПФР ухвалюється одностайно всіма державами-членами ЄС на засіданні Ради ЄС, а потім Європейським Парламентом за процедурою надання згоди. Чинна БПФР на 2014 – 2020 рр. була прийнята в листопаді 2013 р. після двох з половиною років напружених переговорів. Наступна БПФР на 2021 – 2027 рр. буде першою для ЄС у складі 27-ми держав-членів.

Пропозиція Комісії має на меті привести бюджет ЄС у відповідність до політичних пріоритетів Союзу, визначених в позитивному порядку денному, запропонованому Головою Європейської Комісії Ж.-К. Юнкером в його посланні «Про становище ЄС» від 14 вересня 2016 р. [4] і погодженому лідерами ЄС-27 в Братиславі 16 вересня 2016 р., а також в Римській декларації від 25 березня 2017 р., ЄС має зосередити увагу на тих сферах, де він найбільш ефективний, а бюджет Союзу має захищати, розширювати можливості й боронити.

Європейський комісар з питань бюджету та людських ресурсів Гюнтер Х. Етінгер заявив, що розроблена Комісією пропозиція бюджету слугує, насамперед, забезпеченню доданої вартості ЄС. Союз інвестуватиме в ті сфери, де одна держава-член не може діяти наодинці або в туди, де ефективніше діяти разом, наприклад, в сфері дослідження, міграції, прикордонного контролю, оборони [3]. Ключовими рисами запропонованих Комісією нових підходів до модернізації бюджету ЄС є такі [2]:

1. Цільовий бюджет: ув'язка амбітних цілей з ресурсами. ЄС-27 визначив власні політичні пріоритети, для досягнення яких потрібні відповідні фінансові ресурси. Комісія запропонувала проект довгострокового бюджету ЄС у розмірі 1 135 млрд. євро (в цінах 2018 р.) на період 2021 – 2027 рр., що еквівалентно 1,11 % від ВВП ЄС. Цей обсяг зобов'язань транслюється в 1 105 млрд. євро (або 1,08 % від ВВП) виплат (в цінах 2018 р.). Це передбачає включення до бюджету ЄС ресурсів Європейського фонду розвитку – головного інструменту ЄС для фінансування співпраці в цілях розвитку з країнами Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону, що на сьогоднішній день визначається відповідною міжурядовою угодою. З урахуванням інфляції, запропонований Комісією бюджет на 2021 – 2027 рр. цілком можна

зіставити з розміром поточного бюджету на 2014 – 2020 рр. (разом з Європейським фондом розвитку).

Комісія вважає, що для фінансування нових і невідкладних пріоритетів необхідно збільшити поточний рівень фінансування. Довгострокове інвестування у такі галузі, як дослідження та інновації, молодь, цифрова економіка, управління кордонами, безпека та оборона сприятиме процвітанню, стабільності та безпеки майбутнього ЄС. Наприклад, Комісія пропонує подвоїти бюджети Erasmus + та Європейського корпусу солідарності – програм, спрямованих на потреби молоді. Водночас, Комісія критично підійшла до ряду напрямів бюджетного фінансування, де можна заощадити та підвищити ефективність. Так, з огляду на нові реалії ЄС-27 Комісія запропонувала помірно зменшити – приблизно на 5 % – фінансування спільної сільськогосподарської політики та політики згуртування. Ці спільні політики будуть модернізовані, щоб забезпечити більшу віддачу з меншими витратами та послужити новим пріоритетам. Наприклад, політика згуртування відіграватиме все більш помітну роль у підтримці структурних реформ та довготривалої інтеграції мігрантів. Результатом цих змін буде зміна балансу бюджету та зосередження уваги на тих сферах, де бюджет ЄС зможе відіграти вирішальну роль.

2. Сучасний, простий та гнучкий бюджет. Бюджет ЄС є дуже скромним у порівнянні з розмірами європейської економіки та національних бюджетів держав-членів. Однак, бюджетні кошти ЄС можуть реально змінити життя громадян та бізнесу, але за умови їх інвестування в сфери, де Союз може мати більший вплив, ніж державне фінансування на національному рівні, тобто, де він може забезпечити реальну європейську додану вартість. Прикладами таких сфер є найсучасніші дослідницькі проекти, що об'єднують кращих дослідників з усієї Європи, великі інфраструктурні об'єкти або проекти, які дозволяють досягти цифрової трансформації ЄС або оснащення Союзу інструментами, необхідними для захисту та оборони своїх громадян. Такий підхід є життєво необхідним у сучасному світі, що швидко змінюється, в якому Європа стикається з демографічними проблемами, нестабільністю в сусідніх регіонах та багатьма надзвичайно актуальними проблемами, які виходять за рамки національних кордонів.

З огляду на це, Комісія пропонує сучасний, простий та гнучкий бюджет. Сучасність бюджету означатиме подальше скорочення бюрократичної тяганини для бенефіціарів та управлінців шляхом більшої послідовності та узгодженості в процесі розроблення правил на основі єдиного регламенту. Це також означатиме встановлення більш чітких цілей та приділення більшої уваги до ефективності. Значно полегшиться моніторинг та оцінка результатів, а також внесення необхідних змін. Простота бюджету досягатиметься його чіткішою структурою, яка буде тісніше ув'язана з пріоритетами Союзу. Сьогодні, бюджетні та

позабюджетні кошти ЄС виділяються на надто багато програм та інструментів, тому Комісія запропонувала скоротити кількість програм більш ніж на третину (з 58-ми на даний час до 37-ми у майбутньому), наприклад, шляхом об'єднання розрізаних джерел фінансування в нові інтегровані програми та рішучого упорядкування механізму використання фінансових інструментів, у тому числі за допомогою Європейського фонду стратегічних інвестицій (InvestEU) [2]. Нещодавні виклики, з якими стикнувся ЄС, особливо міграційна криза 2015 року, чітко продемонстрували обмеження гнучкості в чинному бюджеті ЄС для швидкого та ефективного реагування. Зважаючи на це, Комісії запропонувала підвищену фінансову гнучкість як у межах програм, так і між ними, зміцнення інструментів кризового менеджменту та створення нового «Союзного резерву» для подолання непередбачених подій та реагування на надзвичайні ситуації у таких сферах, як безпека та міграція.

3. Бюджет ЄС та верховенство права: надійний фінансовий менеджмент. Головним нововведенням у запропонованому бюджеті є зміцнення зв'язку між фінансуванням ЄС та верховенством права. Повага до верховенства права є необхідною передумовою для надійного фінансового менеджменту та ефективного фінансування ЄС. Тому Комісія запропонувала новий механізм захисту бюджету ЄС від фінансових ризиків [6], пов'язаних з узагальненими недоліками у забезпеченні верховенства права в державах-членах. Нові запропоновані інструменти дозволять Союзу призупинити, зменшити або обмежити доступ до фінансування ЄС у спосіб, пропорційний характеру, тяжкості та масштабам недотримання принципу верховенства права в державах-членах. Таке рішення буде запропоновано Комісією та ухвалене Радою ЄС шляхом голосування зворотною кваліфікованою більшістю (рішення Ради ЄС вважатиметься ухваленим, якщо для відхилення пропозиції Комісії не буде досягнуто кваліфікованої більшості голосів).

4. Бюджет ЄС для міцного та стабільного Економічного та монетарного союзу (ЕМС). Стабільна зона євро є передумовою для збереження та створення робочих місць, економічного зростання, інвестицій та соціальної справедливості в Союзі в цілому. В грудні 2017 р. у межах дорожньої карти поглиблення ЕМС Комісія визначила порядок розроблення нових бюджетних інструментів для бюджетних коштів ЄС з метою підтримки стабільної зони євро та наближення до неї. Для нової БПФР на 2021 – 2027 рр. Комісія пропонує два нових інструменти [7]:

– нова Програма підтримки реформ із загальним бюджетом 25 млрд. євро надаватиме фінансову та технічну підтримку всім державам-членам для здійснення пріоритетних реформ, особливо в контексті Європейського семестру. Крім того, Фонд конвергенції надаватиме цільову підтримку державам-членам, які перебувають на шляху до вступу в зону євро.

– Європейська функція стабілізації інвестицій, яка допоможе

підтримувати рівень інвестицій у разі великих асиметричних шоків. Дія інструменту розпочнеться у формі компенсаційних кредитів за рахунок бюджету ЄС до 30 млрд. євро, а також фінансової допомоги державам-членам для покриття витрат на відсотки. Кредити нададуть додаткову фінансову підтримку для збереження рівня пріоритетних інвестицій в умовах обмежених державних фінансових ресурсів.

5. Сучасні джерела фінансування бюджету ЄС. Нові пріоритети потребують нових інвестицій. Ось чому Комісія запропонувала фінансувати їх шляхом поєднання нових надходжень (близько 80 %) з перерозподілом існуючих надходжень та заощадженнями (близько 20 %). На основі рекомендацій Групи високого рівня «Майбутнє фінансування ЄС» Комісія пропонує модернізувати і спростити чинну систему формування бюджету ЄС на основі так званих власних ресурсів та диверсифікувати джерела його доходів.

Щодо нових джерел фінансування довгострокового бюджету, то Комісія пропонує спростити власний ресурс на основі ПДВ, зменшити розмір зборів (з 20 % до 10 %), що стягуються у межах традиційних власних ресурсів (йдеться переважно про митні збори), зменшити частку власних ресурсів на основі ВНД, а також запровадити кошик нових власних ресурсів, ув'язаний з політичними пріоритетами ЄС. Запропонований кошик нових власних ресурсів включає [5]:

- 20 % надходжень від європейської системи торгівлі викидами;
- 3 % онкольної ставки (за вимогою), застосованої до нової Спільної консолідованої корпоративної податкової бази (запроваджуватиметься поетапно у міру прийняття необхідного законодавства);
- національний внесок, розрахований на основі суми неперероблених відходів пластикової тари у кожній державі-члені (0,80 євро за кілограм).

Ці нові власні ресурси складають близько 12 % загального бюджету ЄС і можуть мобілізувати до 22 млрд. євро на рік для фінансування нових пріоритетів.

Вихід Великої Британії з ЄС надає можливість розглянути питання складної системи знижок і навіть «знижок на знижки» на внески в бюджет Союзу. Комісія пропонує скасувати всі знижки, однак щоб уникнути раптового і різкого збільшення внесків для деяких держав-членів цей процес відбуватиметься поетапно протягом п'яти років.

Таким чином Європейська Комісія запропонувала новий і сучасний довгостроковий бюджет, який тісно ув'язаний з політичними пріоритетами ЄС-27. Бюджет ЄС на 2021 – 2027 рр. поєднує в собі нові інструменти з модернізованими програмами, спрямованими на ефективне виконання пріоритетів ЄС та пошук гідних відповідей на нові виклики, що постали перед Союзом. В пропозиціях Комісії окреслені шляхи спрощення та реформування інструментів фінансування бюджету, з тим щоб він найповніше відповідав визначеним політичним пріоритетам з формування процвітаючої, надійної та згуртованої Європи.

Список використаних джерел

1. A modern EU budget for a Union that protects, empowers and defends. – Access mode : A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends. The Multiannual Financial Framework for 2021 – 2027: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Brussels, 2.5.2018 COM(2018) 321 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/betacom-communication-modern-budget-may_2018_en.pdf
2. A modern EU budget for a Union that protects, empowers and defends. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-proposals-modern-eu-budget-may2018_en.pdf
3. EU budget: Commission proposes a modern budget for a Union that protects, empowers and defends. – Press release: Brussels, 2 May 2018. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3570_en.htm
4. Juncker Jean-Claude. State of the Union Address 2016: Towards a better Europe – a Europe that protects, empowers and defends / Jean-Claude Juncker. – Strasbourg, 14 September 2016. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_en.htm
5. Modernizing the EU budget's revenue side: European Commission. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-proposals-modernising-budget-revenue-side-may2018_en.pdf
6. Sound financial management and the rule of law: European Commission. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-proposals-financial-management-rule-law-may2018_en.pdf
7. The EU budget and the Economic and Monetary Union: European Commission. – Access mode : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-proposals-economic-monetary-union-may2018_en.pdf

Тетяна СЕРЬОГІНА

к. держ. упр., доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ІНСТИТУТАМИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ: ДОСВІД ПОРТУГАЛІЇ

На сьогоднішній день існує цілий спектр підходів щодо надання публічних послуг, позитивні результати при цьому демонструє залучення неурядового сектору. Поширеною є практика, в тому числі, й в Україні, згідно з якою фінансування державою інститутів самоорганізації населення відбувається шляхом субсидіювання їх статутної діяльності. Проте, організація, яка отримує фінансування таким чином, здобуває перевагу над своїми конкурентами, що перешкоджає формуванню

вільного ринку надавачів публічних послуг. Таким взаємовідносинам приділено окрему увагу в частині третій Договору про функціонування Європейського Союзу [3]. Згідно з Договором, державна допомога в країнах-членах ЄС взагалі заборонена, якщо це не виправдано міркуваннями загального економічного розвитку. Тому в країнах ЄС державна допомога організаціям має відповідати визначеним Законом ЄС про державну допомогу (ст. 87) правилам, адже державна допомога визначається як перевага в будь-якій формі. У зв'язку з цим передбачено, що державна допомога має надаватися на вибірковій основі, тобто конкретній компанії або галузі чи для компаній, розташованих в певних регіонах [2]. За дотримання цієї норми несе відповідальність Європейська комісія, яка наділена відповідними повноваженнями щодо затвердження заходів з надання допомоги, проведення розслідувань відносно відповідності наданої допомоги встановленим правилам, а також прийняття рішень стосовно стягнення державної допомоги, яка не відповідає встановленим правилам.

Інший спосіб співпраці органів публічної влади з інститутами самоорганізації населення – це делегування повноважень, причому, як показує досвід, основним замовником послуг виступає держава, що підкреслює її домінуючу роль в діяльності останніх. Таким чином, держава з одного боку виступає каталізатором розвитку неурядового сектору, з іншого, зумовлює напрямок, в якому він розвиватиметься, адже частка державного фінансування складає біля половини всіх доходів інститутів самоорганізації населення європейських країн.

Звернення до досвіду Португалії свідчить про широку залученість інститутів самоорганізації населення до вирішення публічних завдань. Значний поштовх у даній сфері відбувся після вступу країни до ЄС, коли вся система надання послуг зазнала змін відповідно до нових стандартів. При цьому виділяються певні особливості, зокрема зважений підхід до залучення організацій неурядового сектору до виконання публічних завдань в контексті визнання їх суспільно-корисного статусу. Це надає останнім переваги в конкурентній боротьбі з державними установами та приватним сектором. Одним із важливих напрацювань є закріплені вимоги до стандартів послуг, проте визначальною рисою співпраці публічної влади з інститутами самоорганізації населення є державний аудит, причому організація, де він буде проводитися обирається випадковим чином, т. зв. рандомний підхід.

Про ефективність запровадженої політики говорить загальний результат [1]: у Португалії в 2015 році приблизно 4 600 інститутів самоорганізації населення виконували понад 12 500 контрактів на надання соціальних послуг (крім медичних); середній розмір контрактів приблизно 25 000 євро.

Особливий інтерес представляють механізми фінансування соціальних послуг, причому, щоб інститут самоорганізації населення мав змогу приймати участь у конкурсі на державне фінансування, він має

набути статусу суспільно-корисної організації, що надається центральним органом виконавчої влади, відповідальним за процес передачі.

Як і в більшості європейських країн, договори з організаціями неурядового сектору укладаються терміном на один рік, з можливістю подальшої пролонгації. Джерелами фінансування виступають як державний бюджет, так і субсидії Європейського Союзу, механізм реалізується шляхом реалізації виплат з центрального органу, що носить назву Інститут соціального забезпечення, його регіональні підрозділи уповноважені лише укладати договори з інститутами самоорганізації населення. Практики фінансування їхньої статутної діяльності муніципалітетами в Португалії не розповсюджені. Особливу увагу приділяється приміщенням інститутів самоорганізації населення, в яких надаються послуги, та достатньому рівню їхнього обладнання, передбачено навіть процедуру, за якої він може отримати державне фінансування на капітальний ремонт або будівництво приміщень, залучення інновацій тощо. Примітним є те, що інституту самоорганізації населення достатньо набути статусу суспільно-корисної організації й надалі йому не потрібно проходити процедуру ліцензування або сертифікації кожної послуги, що ним надається.

Список використаних джерел

1. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016 – 2020. – К.: Ваіте, 2016. – 280 с.
2. European Commission. – Access mode : http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html. – Title from screen.
3. Treaty on the Functioning of the European Union – part three: union policies and internal actions - title vii: common rules on competition, taxation and approximation of laws – Chapter 1: Rules on competition – Section 2: Aids granted by States – Article 107 (ex Article 87 TEC). – Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:12008E107>.

Павло ЩЕРБАКОВ

*к.е.н., доцент, заступник директора
ДРІДУ НАДУ*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В якості головної цілі енергетичної політики ЄС та інших країн є максимально ефективно використання природних паливно-енергетичних ресурсів та потенціалу енергетичного сектору для зростання економіки та підвищення якості життя населення країни.

У багатьох країнах розроблено національні цільові програми заощадження паливно-енергетичних ресурсів, які охоплюють широкий комплекс заходів із удосконалення структури споживання енергоносіїв, розвитку матеріально-технічної бази економії ресурсів, більш повного видобутку корисних копалин, збору і використання вторинної сировини, контролю та обліку енергоспоживання.

Заходи з підвищення енергетичної ефективності, які приймаються зарубіжними країнами, за складом і змістом розрізняються відповідно до стану їхнього соціально-економічного розвитку та уваги, яка приділяється на державному рівні проблемам раціонального використання енергетичних ресурсів. У результаті багаторічної міжнародної практики сформовано основні напрями діяльності країн, реалізація яких дозволяє забезпечувати скорочення енергомісткості економіки.

У світовій практиці застосовуються різні інструменти підвищення енергоефективності, зокрема, державне регулювання енергоощадності, запровадження фінансових стимулів і надання відповідних пільг для заохочення та запровадження інформаційних програм.

У країнах застосовуються різні категорії заходів для реалізації механізмів енергоощадності. Примусові заходи – законодавчо закріплені норми та ініціативи, які впроваджуються «зверху». Ці рішення є популярними в країнах Європи, де законослухняне населення і виробники підтримують і сприяють реалізації відповідних державних програм.

Фінансове стимулювання та пільги. Упровадження стимулюючого ціноутворення та оподаткування енергоресурсів, стимулювання інвестицій в енергоефективність, заходи податкової підтримки є однією з найпоширеніших форм державного стимулювання енергоощадності та підвищення енергоефективності.

Програми пільгового кредитування. Зокрема, в Японії передбачено десятирічну програму пільгового кредитування підприємств і закупівель надлишків електроенергії. У Швеції, Італії, Німеччині, Японії, Південній Кореї та інших країнах надаються субсидії та податкові пільги на придбання енергоефективного промислового обладнання.

Податкові пільги. В Японії споживач в разі придбання енергоощадного або енергоефективного обладнання упродовж одного року може скористатися однією з двох податкових пільг:

– для підприємств «малого бізнесу» – податковий кредит у розмірі 7 % від базової вартості придбаного обладнання, який не може перевищувати 20 % виплачуваного прибуткового або корпоративного податку;

– для всіх підприємств – податкове вирахування до 30 % від базової вартості обладнання.

Державні субсидії і дотації. Урядом Німеччини дотується використання екологічних альтернативних видів енергії. Крім того,

приватним інвесторам надається можливість розміщувати на дахах громадських будинків понад 100 тис. квадратних метрів сонячних батарей з можливістю передавання надлишків електроенергії в міську мережу. Споживач, який установив сучасний бойлер у комбінації з джерелом «зеленої» енергії, має право розраховувати на компенсацію до 15 % від вартості вкладень.

Урядом Японії державні субсидії надаються підприємствам-виробникам обладнання для альтернативних джерел енергії.

Державні інвестиції у НДДКР. Наприклад, Японія щорічно інвестує близько 41 млн. дол. у створення вискоелективних фотоелементів, нових матеріалів тощо.

Впровадження системи енергоменеджменту. Добровільна система енергоменеджменту діє в США, Данії, Ірландії, Швеції та інших країнах.

Водночас, на державному рівні здійснюється економічне стимулювання досягнення цільових параметрів. Усі підприємства, які уклали з державою цільові угоди з енергоефективності, повинні мати сертифіковані системи енергоменеджменту.

Система грантів. Уряди ряду країн (США, Данії тощо) надають допомогу підприємствам у вигляді грантів для впровадження програм з підвищення енергоефективності. Зокрема, у Данії запроваджено інвестиційні гранти для будівництва мереж централізованого тепlopостачання та ремонту теплових мереж з компенсацією 30 – 60 % капіталовкладень за умови обов'язкового підключення їх до магістральної мережі. У США з 2010 р. діє програма бюджетного субсидування придбання домовласниками теплоізоляційних матеріалів та енергоощадного обладнання з оформленням безпосередньо в торговій мережі зниження вартості товару в розмірі до 50 %, але не більше 3 тис. дол. США [1].

Регулювання цін (тарифів) на енергоносії. У Швеції ціна, за якою постачальники електроенергії продають її кінцевим споживачам, складається з окремих складових: безпосередньо вартості електричної енергії, ціни «зелених сертифікатів» на електроенергію, плати за користування мережею і податків (енергетичного податку та податку на додану вартість).

Система штрафів. В Японії для підприємств поряд з розробленням заходів щодо скорочення споживання електроенергії законодавчо визначено необхідність раціоналізації процесу використання палива, скорочення втрат тепла під час його транспортування. При невиконанні зазначених законодавством вимог вводяться значні штрафні санкції.

Програми сертифікації. Для постійного покращення енергоефективності підприємств, за умови збереження їхньої конкурентоспроможності, у США з 2012 року діє програма сертифікації «Вищі енергетичні характеристики» (Superior Energy Performance). Центральним елементом програми є впровадження положень

міжнародного стандарту енергетичного менеджменту ISO50001:2011 з додатковими національними вимогами щодо виходу на поліпшені енергетичні характеристики. У Швеції «зелені сертифікати» надаються на електроенергію, отриману за рахунок використання енергії вітру, сонця, хвиль, торфу, геотермальної енергії, певних видів біопалива та гідроенергії. Усі споживачі електроенергії зобов'язані купувати сертифікати відповідно до частки свого електроспоживання.

У міжнародній практиці поряд з енергетичними, екологічними і податковими пільгами найпоширенішими механізмами державного стимулювання інвестицій в енергоефективність є різного виду компенсації частини витрат на придбання обладнання, у тому числі у формі надання субсидій на закупівлю високоенергоефективного обладнання за рахунок бюджету або різних фондів та інститутів розвитку. Сьогодні такі механізми стимулювання діють в Італії, Франції, Данії, Бельгії (Фламандський регіон), Великобританії, США і Бразилії.

Прикладом успішної практики впровадження показників енергоощадності може слугувати реалізований в Європейському Союзі проект ODYSSEE-MURT. Головною метою проекту є забезпечення комплексного моніторингу енергоспоживання та підвищення ефективності, а також оцінювання реалізації заходів політики енергоефективності за секторами економіки в країнах ЄС та Норвегії. Основним завданням проекту є оцінювання та порівняння прогресу в галузі енергоефективності за секторами економіки і співвідношення результатів із тенденціями в споживанні енергії; участь в оцінюванні національної політики в галузі енергоефективності та аналіз ходу реалізації проектів.

Просвітницькі методи передбачають вплив безпосередньо на споживача, формування нової споживчої культури, заснованої на дбайливому природокористуванні та свідомому виборі енергоощадних технологій. У свою чергу споживчий попит визначає пропозицію – виробники впроваджують «зелені» рішення відповідно до побажань споживачів.

В Японії успішно функціонує програма «Переможець перегонів». В її рамках назви компаній, які не впоралися з виконанням зобов'язань у сфері енергоефективності, стають надбанням гласності.

У Китаї на урядовому рівні регулярно проводиться тестування продукції різних компаній і дослідження на відповідність стандартам енергоощадності; інформація про компанії, які не впоралися із зобов'язаннями, публікується у пресі.

У світовій практиці застосовуються відповідні форми пропаганди досягнень у сфері енергоефективності і в першу чергу – шляхом демонстрації реально працюючих зразків обладнання та технологій. Наприклад, у Фінляндії введено близько 200 демонстраційних енергоефективних будівель і навіть окремі райони. На цих

демонстраційних проектах навчаються як досвідчені, так і молоді фахівці. У Німеччині реалізовано вже понад 500 демонстраційних проектів. У США Каліфорнія стала демонстраційним штатом.

Як показує досвід багатьох країн світу, реалізація більшості стратегічних енергетичних проектів пов'язана з об'єднанням зусиль багатьох країн та регіонів світу. У цьому плані Україна значно обмежує свої можливості, маючи низку перешкод та неузгодженостей у виборі співвиконавців таких проектів.

1. Законодавче та нормативно-правове стимулювання підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів у провідних зарубіжних країнах // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України «НЕК «Укренерго» Науково-технічний центр електроенергетики / Київ – 02/2016.

СЕКЦІЯ 1
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ:
ІСТОРІЯ, ІНСТИТУТИ, ПОЛІТИКА, УПРАВЛІННЯ

Олександра АДЖАМАЛОВА
студентка ДНУ ім. Олеса Гончара

ПОРІВНЯННЯ ВПЛИВУ ЧЛЕНСТВА В ЄС
ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗОНІ
НА ТОРГОВЕЛЬНУ ПОЛІТИКУ: ШВЕЦІЯ ТА НОРВЕГІЯ

Норвегія та Швеція країни економічно розвинені та стабільні. Якщо ми переглянемо головні макроекономічні показники та глобальний рейтинг, то можемо помітити, що вони вкрай схожі (див. табл.)

Порівняння економічного розвитку Норвегії та Швеції

Показник (2016 рік)	Швеція	Норвегія
ВВП за ПКС, млрд дол. США	498,12	364
ВВП на душу населення за ПКС, тис. дол. США	49,84	69,25
Темп росту реального ВВП, %	3,3	1
Безробіття, %	7	4,8
Темп інфляції за середніми споживчими цінами, %	1,1	3,6
Експорт товарів та послуг, млрд дол. США	223,38	124,77
Імпорт товарів та послуг, млрд дол. США	200,72	120,22
Кредитний рейтинг S&P та Fitch 2017	AAA	AAA
Рейтинг у Doing Business 2017	82.13 (9 місце)	82.82 (6 місце)
Світовий рейтинг Щастя 2017	9	1

Після Другої світової війни європеїзація Норвегії та Швеції в сфері торгівлі була майже однаковою. Вони обидві приєдналися до Європейської зони вільної торгівлі у 1960 році, мали схожі двосторонні угоди з ЕСС, у 1970 році стали частиною ЗВТ ЕСС, а пізніше, у 1992 році, приєдналися до Європейської економічної зони (ЄЕЗ). Але їх шляхи розійшлися, коли Норвегія вирішила залишитись у ЄЕЗ, а Швеція у 1995 році приєдналась до ЄС. Саме тоді інтеграція для торгівлі обох країн здійснювалась найбільш інтенсивно.

Норвегія намагалась приєднатись до ЄС двічі – у 1972 та 1994

роках – однак результати обох референдумів були негативними і здається ніхто про це не шкодує. В чому ж полягала різниця у розвитку торгівлі Швеції і Норвегії з ЄС з тих пір?

Угода про ЄЕЗ вступила в силу у 1994 році. Згідно з нею, Норвегія не може брати участь у всіх аспектах кооперації з ЄС, однак вона є частиною внутрішнього ринку [1]. Таким чином, і Швеція, і Норвегія входять у Єдиний ринок ЄС. Тож для них обох гарантовані 4 свободи Єдиного ринку.

Центральним принципом Угоди ЄЕЗ є гомогенність, який означає, що до всіх економічних операторів в середині ЄЕЗ приймаються однакові правила та умови конкуренції. Для підтримки гомогенності, Угода ЄЕЗ постійно оновлюється, до неї вносяться поправки для того, щоб забезпечити узгодженість між законодавством держав ЄЗВТ ЄЕЗ та законодавством Єдиного ринку ЄС [2].

Тим не менш, Угода про ЄЕЗ є досить обмеженою, порівняно до членства у ЄС. Серед інших речей Угода про ЄЕЗ не включає:

а) Митний союз та торгові угоди з 3ми країнами. У переговорах із СОТ Єврокомісія репрезентує всі члени ЄС, в той час як Норвегія має власний голос.

б) Спільну аграрну політику. Аграрна політика Норвегії адаптована до місцевих потреб і захищена урядом Норвегії через субсидії та мито.

в) Спільна політика рибальства. Відсутність квот ЄС у Норвегії політика рибальства дозволяє сприяти розвитку одного з ключових секторів економіки і зберегти робочі місця.

г) Євро. Норвезька монетарна політика ведеться в Норвегії для Норвегії. Хоча Швеція також має власну валюту, тож в даному випадку обидві країни рівні з точки зору економічної інтеграції.

Таким чином, хоча Норвегія і є частиною спільного ринку, її торгова політика є більш менш незалежною, зважаючи що національне регулювання торгівлі з країнами, що не входять до ЄС, не є жорстко обмеженим.

Хоча Швеція вже приєдналася до Спільного ринку зі вступом до ЄЕЗ, повне членство в ЄС значно вплинуло на Швецію. Перш за все через перехід від зони вільної торгівлі до митного союзу. Він включав:

а) введення спільної торгової політики. Тепер Швеція не могла провадити власну торгову політику, захищати національний ринок, встановлюючи митні тарифи та ін.

б) скасування сертифікатів походження продукції і митного контролю. Це дозволило значно скоротити витрати компаній і пришвидшити торгівлю.

в) зміна деяких додаткових сфер політики. Серед них аграрна політика, політика рибальства, регіональна політика. Тепер фермери та рибакі могли отримувати підтримку ЄС, а регіональна політика дозволяла стимулювати розвиток малого і середнього бізнесу в країні.

На додачу до цих змін Швеція отримала право брати участь у прийнятті рішень в ЄС. Члени ЄЕЗ поза межами ЄС не можуть брати участь у процесі прийняття рішень, однак зобов'язані виконувати директиви [3].

Зі своєю широкою торговельною діяльністю Швеція має сильну позицію і може впливати на рішення ЄС в таких важливих питаннях майбутньої торгівлі, як відносини між торгівлею та навколишнім середовищем, інвестиціями, конкуренцією та стандартами працевлаштування.

Продовжуючи порівняння європеїзації Норвегії та Швеції, звернімося до статистики. Тут можна помітити, що торгівлі товарами між Норвегією та ЄС стала ще більш інтенсивною з моменту приєднання до ЄЕЗ. Обсяг зовнішньої торгівлі товарами виріс в 4 рази з країнами ЄС та 3,1 рази з іншими країнами [4]. Водночас, у Швеції обсяг зовнішньої торгівлі товарами зріс майже в 2 рази як з країнами ЄС так і іншими країнами [5].

Також, можемо помітити що для обох країн ЄС є головним партнером. В Норвегії частка торгівлі з країнами ЄС зросла майже на 10 % (з моменту приєднання до ЄЕЗ), переважно завдяки розширенню експорту, однак в Швеції частка торгівлі з ЄС дещо впала (близько на 1,1 %). Однак варто зважати, що торгова політика ЄС сприяла збільшенню торгівлі Швеції з іншим світом.

Таким чином, той факт, що Норвегія не приєдналась до ЄС не тільки не сповільнило темп зростання обсягів торгівлі з ЄС порівняно зі Швецією, але можливо навіть сприяло інтенсифікації торгових відносин між Норвегією та ЄС. Це можливо через те, що деякі найважливіші сфери торгівлі Норвегії не піддалися впливу ЄС. Наприклад, Норвегія може регулювати сектор рибальства, який досі займає 2гу позицію в структурі експорту, і дана країна не є членом митного союзу, що дозволяє встановлювати митні тарифи, які допомагають здобути більший вигравш від зовнішньої торгівлі.

Підсумовуючи, можна сказати, що якщо звернути увагу на законодавчу базу, то звичайно Швеція є більш європеїзованою. Однак статистика говорить, що Норвегія є навіть більш залежною від торгівлі з ЄС (80% зовнішньої торговельного обороту припадає на країни ЄС), аніж Швеція, а тому є більш інтегрованою в даний ринок. Можливо залишаючись на крок позаду інтеграції в ЄС, Норвегії вдалося бути ближчою до ринку ЄС в сфері торгівлі.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт. Government.no. Norway's relationship with the EU and the cornerstones of our European policy. – Режим доступу: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norways-relationship-with-the-eu-and-the-cornerstones-of-our-european-policy/id2457919/>

2. Офіційний веб-сайт. Mission of Norway to the EU. The EEA Agreement. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.norway.no/en/missions/eu/areas-of-cooperation/the-eea-agreement/>

3. Sawako Maruyama. The EU accession revisited: Why did Sweden join the EU in 1995? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econ.kobe-u.ac.jp/RePEc/koe/wpaper/2017/1704.pdf>

4. Офіційний веб-сайт. Statistics Norway. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ssb.no/>

5. Офіційний веб-сайт. Statistics Sweden. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statistikdatabasen.scb.se>

Роман БОГАЧЕВ

к. філос. наук, докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту НАДУ при Президентіві України

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ОРГАНІЗАЦІЇ – САМООРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Відповідно до діяльнісного та творчого підходів в межах концепції синергізму та теорії інституціоналізму зроблено напрацювання щодо дослідження процесів організації-самоорганізації суспільних систем, моделювання суспільного розвитку і формування належних компетенцій владної еліти, зокрема: 1) суспільні системи можливо розглядати як механізм контролю суспільного простору ланцюга суспільного відтворення через інтеграцію на основі встановлення організаційно-економічних зв'язків між учасниками системи; 2) до основних типів трансформаційних процесів в напрямі організації та самоорганізації можливо віднести інсурсинговий, аутсурсинговий і віртуальний способи інтеграції; 3) організаційно-економічні зв'язки виступають формотворчим фактором розвитку; 4) спосіб інтеграції в суспільний простір визначає сутність і тип стратегії розвитку, а організаційно-економічні зв'язки зумовлюють форму та механізм реалізації інтеграційної стратегії.

Таким чином, інституціональна економічність та ефективність будь-якої надскладної системи – зокрема національної економіки або суспільства, – визначається саме наявністю цілісних і гармонізованих соціальних систем (інтеграційних та інтегрованих структур), які забезпечують концентрацію суспільного капіталу та потенціалу, ефективне використання ресурсів, наукомістких технологій за допомогою організаційно-економічних зв'язків в межах контрольованого суспільного простору відповідного ланцюга суспільного відтворення.

В соціально-економічній царині розвиток суспільних відносин знаходить прояв у відповідному розвитку організаційних форм соціальних

систем, які розрізняються певними ознаками та властивостями. З використанням праць Болотова С.П., Герасимчука В.Г., Єфремова В.С., Мільнера Б.З., Мочерного С.В., на базі опрацьованого матеріалу та сформульованих припущень запропоновано *Модель опису процесів організації-самоорганізації соціальних систем*, в якій процес самоорганізації соціальної системи ставиться в залежність від відповідних змін зовнішніх умов і внутрішніх чинників, котрі узагальнюються у межах певної етапності: відтворюється динаміка, ритміка та архітектоніка процесів організації-самоорганізації. Кожен з етапів має свою історичну обумовленість та цільову спрямованість, що знаходить втілення у певних показниках, котрі виступають критеріями кореляції, врівноваження та гармонізації взаємозв'язків на певному рівні цілісності, всебічності й істинності зв'язків у соціальних системах.

Зазначені узагальнення та системний підхід можуть використовуватися для управління надскладними ієрархічними та мережними системами на рівні взаємодії еліти та суспільства з метою отримання та втримання контролю за простором суспільного відтворення, ресурсами та запобігання впливам ззовні.

Спочатку надскладні структури здатні функціонувати лише у стабільному зовнішньому середовищі, регулювання в якому здійснюється виключно завдяки механізмам цінової конкуренції, жорстким формальним стосункам, домінує екстенсивний тип розвитку. Значне похвалення зовнішнього середовища (1940 – 1970-ті роки), що супроводжується бурхливими диференційними процесами з ускладненням взаємозв'язків (в т.ч. спеціалізації).

Відповідний перехід від стабільного до змінного зовнішнього середовища зумовлює розгортання процесів інтеграції, що сприяють створенню умов для вивчення зовнішнього середовища й активного реагування на дію зовнішніх факторів на основі всебічного дослідження існуючих взаємозв'язків та погодження інтересів учасників-елементів певних ділянок соціально-економічного та суспільно-політичного простору ланцюга суспільного відтворення. Це вимагає відповідного рівня децентралізації та впровадження «м'яких» механізмів управління.

Глобалізація і лібералізація ринків, міжнародний характер конкурентної боротьби зумовлюють перехід до організацій без жорстких меж: великі соціальні системи з елементами ієрархії взагалі стають не здатними адекватно та своєчасно реагувати на зміни в навколишньому середовищі, а відтак для свого самозбереження й розвитку вони стають невід'ємною частиною цього середовища, заперечують власні межі (віртуальний тип інтеграції), мають тенденцію перетворення у мережу. Саме в цьому й полягає зміст процесу створення «організацій без меж»: на рівні організацій – створення договірних об'єднань, –консорціуми, альянси тощо, а на рівні суспільства, соціальних систем та всередині крупних організацій – виникнення мережних або сітьових структур, що

базуються на творчій співпраці їх учасників – співтворчості, – себто використовують переваги партнерських взаємозв'язків для гармонізації взаємодії в процесі суспільного відтворення.

Таке бачення дає нам можливість розгляду й опису зовнішніх процесів, що мають місце не тільки на поверхні соціальної системи та зумовлюються не лише впливом зовнішнього середовища. Показовим геополітичним прикладом розгортання процесів самоорганізації в окресленій ритміці та архітектоніці *Моделі системного опису процесів самоорганізації соціальних систем* є створення Європейського Союзу.

Підсумуємо результати відповідного історичного екскурсу. Економічна інтеграція стає фундаментом та основою налагодження інтеграційних процесів взагалі: Європейський Союз вже сьогодні є найбільшим торгівельним блоком у світі. Але головною метою ЄС насамперед залишається політичний союз — вільне об'єднання націй заради збереження миру та процвітання, бажання зробити все можливе, аби не спровокувати загрозу внутрішнього розколу і відродження суперництва між державами.

Таким чином, сформований на економічній основі виробничо-технологічних процесів та розвинений до відповідного управлінського рівня організаційно-економічного механізму інтеграції має стати механізмом самоорганізації Європейських країн на основі суб'єкт-суб'єктних взаємозв'язків та відносин.

Крім того, понад півстоліття історія розбудови Європи глибоко змінюється менталітет європейців та важелі влади. Уряди країн-учасників Союзу, незалежно від політичної приналежності, добре усвідомлюють, що давні часи абсолютного національного суверенітету закінчилися і що старі нації зможуть іти шляхом економічного та соціального прогресу, лише об'єднавши свої зусилля – суб'єктність одного постає через суб'єктність інших-багатьох-всіх, тобто мережування.

Вже на початку XXI століття європейська культура розглядається як розмаїття єдності та єдність різноманітності форм та сутностей, які докорінно відрізняються одна від одної. Методи Співтовариства ґрунтуються на постійному діалозі між національними та спільними інтересами. Долаються столітня ворожості, думки про гегемонію та панування, протистояння Сходу і Заходу. Закінчення етапу «холодної війни», економічне та політичне об'єднання континенту має означати новий етап у європейській історії.

Отже, мережування – це магістральний напрям розвитку континенту, який визначає як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так й у всьому світі. Від часу свого заснування ЄС має можливість перетворитися на один із найпотужніших фінансово-економічних і політичних центрів світу, ключовий компонент нової архітектури європейської безпеки, ядро системи європейських цінностей і стандартів.

Володимир ВУКОЛОВ

ст. викл. кафедри менеджменту

та управління проектами ДРІДУ НАДУ

ПЛАН ДІЙ ЄС З ЦИФРОВОГО НАВЧАННЯ

Цифрові технології – невід’ємна частина сучасного навчального процесу. Європейська Комісія (ЄК) постійно працює над ініціативами у сфері освіти з метою модернізації, розробляє показники вимірювання прогресу цифрових технологій в освіті, забезпечує фінансування досліджень та інновацій задіяних для розвитку і просування цифрових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті [1].

Так, у січні 2018 р ЄК прийняла рішення «Про план дій щодо цифрового навчання». У плані дій викладається, як ЄС може допомогти окремим особам, освітнім установам та системам освіти краще адаптуватися до життя і роботи в епоху швидких цифрових змін:

- більш ефективне використання цифрових технологій для викладання і навчання;
- розробка відповідних цифрових компетенцій та навичок в умовах цифрової трансформації;
- поліпшення освіти за рахунок кращого аналізу даних та передбачення змін в сучасному інформаційному середовищі.

За результатами саміту в шведському Гетеборзі з питань лідерства в сфері освіти і культури ЄК прийняла 17 листопада 2017 р. «Рішення про зміцнення європейської ідентичності за допомогою освіти і культури». В рамках цього Рішення ЄК пропонує з 2019 року для всіх мобільних студентів запустити пілотний проект «eCard для студентів ЄС» з метою використання eID і служб аутентифікації, підвищення мобільності студентів, доступу до студентських послуг в Європі, полегшення перетину кордонів і запропонувати новий та зручний для користувача спосіб зберігати інформацію про персональні дані людини. Проект розрахований до 2025 року.

7 грудня 2016 року ЄК прийняла «Повідомлення про поліпшення і модернізацію освіти» з метою забезпечення високої якості навчання для всіх, зокрема, підкреслюючи переваги цифрових технологій для надання нових способів навчання. Європейська Комісія ухвалила 25 жовтня 2013 року Рішення «Про відкриту освіту», Європейської конференції високого рівня, присвяченій можливостям цифрової революції в галузі освіти та професійної підготовки, а також «Повідомлення про переосмислення освіти», прийняте 20 листопада 2012 року, інвестуючи в навички для поліпшення соціально-економічних результатів.

Європейська Комісія фінансує чимало заходів з досліджень та інновацій для цифрового навчання в рамках кількох програм, включаючи Horizon 2020, FP7, СІР.

В рамках Horizon 2020 були охоплені такі області:

- технології навчання і навичок (ICT–22–2016);
- технології для кращого викладання знань і навчання людей (ICT 20-2015);
- передові технології цифрової гри / гри (ICT 21-2014).

У ході роботи програми Horizon 2020 основна увага буде приділятися підтримці дій над розумними, відкритими, надійними і персоналізованими навчальними рішеннями для оптимізації цифрового навчання і надання учням можливості взаємодіяти з контентом і з однолітками (тема ICT-30-2019 – 2020: розширення можливостей, включаючи Інтернет наступного покоління).

Європейська Комісія, ініційована Європейським Парламентом, фінансує розробку і підтримку усієї європейської системи і мереж технологій навчання та оцінки для сприяння відтворенню та передислокації європейських громадян, схильних до ризику ізоляції, зокрема мігрантів, надаючи громадянам більшої відповідальності за власне навчання. Крім того, ЄК, з ініціативи Європейського Парламенту, спільно фінансує експериментальний проект по визначенню існуючих рішень в області цифрового навчання, які можуть підтримувати вчителів в класі і батьків вдома з учнями, які страждають дефіцитом уваги та гіперактивністю та / або проблемами концентрації.

З метою оцінки прогресу досягнутого в області впровадження ІКТ в освіті, ЄК планує оновити Рішення «Огляд шкіл: ІКТ в освіті». Це дослідження стало останнім поглибленим аналізом використання технологій в шкільних класах країн Європи з даними, зібраними в 2011 – 2012 роках. Воно забезпечує детальний порівняльний аналіз використання ІКТ в шкільній освіті Європи: забезпечення та ефективність використання інфраструктури, довіри до цифрових технологій, відносин в навчальному середовищі. Ґрунтуючись на результатах першого обстеження шкіл: «Огляд шкіл: ІКТ в освіті», ЄК планує опублікувати 2-й огляд шкіл: ІКТ в освіті в 2018 році. У дослідженні оцінюватиметься прогрес, досягнутий в області використання ІКТ в освіті, та визначення умов для шкільних класів майбутнього. Крім того, ЄК також опублікувала дослідження по супутникових ширококутових послугах в школах. Дослідження показало, що в 2015 році приблизно 18 % первинних і середніх шкіл в ЄС не були об’єднані ширококутовим зв’язком. У дослідженні зроблено висновок про те, що супутниковий ширококутовий зв’язок може бути ефективним варіантом для віддалених шкіл.

Отже, системна робота ЄК в застосуванні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є діючим прикладом для України в частині цифровізації освіти.

1. Digital Learning & ICT in Education – Access mode : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/digital-learning-ict-education>.

Надія ГУСАК

студентка факультету

міжнародної економіки ДНУ ім. Олесь Гончара

Лілія ГОЛОВКО

старший викладач кафедри

міжнародної економіки

і світових фінансів ДНУ ім. Олесь Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПРОЦЕСУ ВИРІШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Керівні принципи покращення продуктивності, розроблені Міжнародною організацією праці заявили, що «трудові відносини залежать від взаємодія між працівниками та роботодавцями. Характер їх взаємодії залежить від середовища, в якому вони працюють, а також від типу суперечки, який вони є прагнуть вирішити. Багато суперечок, але не всі, можуть бути вирішені сторонами на основі консенсусу, діалогу та переговорів»[1].

У той же час законодавство багатьох країн передбачає судовий розгляд суперечок трудової діяльності. Є численні приклади створення та функціонування трудових судів у світі (наприклад, Австрія, Німеччина, Бразилія, Угорщина, Іспанія, Туреччина, Фінляндія тощо).

Дія спеціалізованого трудового правосуддя виявилася необхідною та корисною оскільки один з закладів соціальної та правової інфраструктури сприяє ефективному врегулюванню трудових спорів в інтересах суспільства і таким чином забезпечує соціальний спокій.

Важлива роль установ спеціального трудового правосуддя у розвитку трудового законодавства, підвищення його авторитету та консолідації для досягнення внутрішньої послідовності, ліквідація прогалів у правоохоронній практиці та її вдосконалення в цілому – визначена. У багатьох країнах рішення трудового суду є джерелом трудового законодавства.

Вищезазначені обставини та ряд інших спостережень привели до вибору трудового законодавства деякими країнами ЄС з точки зору судового індивідуального регулювання трудових спорів як предмету порівняння [2]. У цьому контексті доречно навести, як приклад, практику регулювання трудових відносин в зарубіжних країнах [3].

У більшості країн Європи застосовується юрисдикція судів загальної юрисдикції індивідуальні трудові спори, принаймні – колектив.

У Швейцарії величезна кількість справ про працю розглядаються в судах загальної юрисдикції. Спеціальні суди для розгляду трудових спорів існують лише в деяких кантонах.

Особливістю трудових спорів у Швейцарії є те, що є два рівні: окружні суди (перша інстанція) та кантональні апеляційні суди (другий або касаційний суд). Вищим судовим органом є Федеральний суд. У Федеральному суді трудове право розглядається лише в деяких випадках. Особливістю розгляду у Швейцарії є те, що є загальний тягар доказів між сторонами. Це означає, що суд не пов'язаний претензіями та рішення можуть виходити за межі них. Приходять лише судження з великою кількістю позову під редакцією чи скасуванням. Спрощена спеціальна апеляція, процедура передбачена. Він використовується у випадках, коли суд розглядає скаргу проти рішення нижчого суду «явно виправдане» або, навпаки, «явно не виправдане». Рішення щодо таких скарг приймаються судом, що складається, на закритому засіданні з трьох осіб (але лише за умови, що вона буде прийнята одноставно).

У Франції загальна юрисдикція розглядає лише випадки, причиною яких є порушення закону. Якщо працівник оскаржує положення колективного договору, що входить до тексту індивідуального трудового договору, то він повинен звернутися до трудового суду. Суд на паритетних засадах складається з представників роботодавців і співробітників. Кандидати пропонуються асоціаціями роботодавців та профспілками (Codedutravail).

У Італії судами загальної юрисдикції розглядаються суперечки, пов'язані з трудовими відносинами працівників приватного та державного секторів (у тому числі державні службовці, крім випадків де закон встановлює іншу процедуру розгляду скарг на певні категорії чиновників) та інші. В першому випадку суперечка розглядається суддею (Преторія) окремо. Він використовує, як і раніше було зазначено, спрощену процедуру, спираючись переважно на свідчення та аргументи сторін. Одночасно судові збори за трудові справи не стягуються, вартість адвокатських зборів потрібні для компенсації стороні, що прогнала. Зацікавлена сторона може оскаржити рішення Преторії в апеляційному суді. Найвищим судовим органом є Касаційний суд, в якому трудові відносини передаються на спеціальну комісію. В Італії роботодавець не в змозі вчасно виконати рішення суду, працівник повинен сплатити відповідну компенсацію за втрату заробітної плати. Проте, якщо працівник протягом 30 днів після судового рішення не працює, роботодавець звільняється від виконання зобов'язань.

В Іспанії діє Статут трудящих (Estatuto de los Trabajadores) в редакції закону від 23 жовтня 2015 року. Однак при цьому уряд Іспанії, за пропозицією Міністерства зайнятості та соціального забезпечення країни, узагальнює в єдиному тексті під назвою Кодекс праці та соціального забезпечення (Código Laboral y de la Seguridad Social) нормативно-правові акти, що регулюють питання праці, класифікуючи їх на окремі назви в залежності від сфери регулювання, але не змінюючи їх фактичний текст [3].

Особливість трудових спорів у Швеції виражається в тому, що індивідуальні трудові суперечки працівників, які не є членами профспілок, розглядаються в судах загальної юрисдикції. Якщо працівник не задоволений тим, як профспілка захищає свої інтереси, або якщо союз відмовляється подати судовий позов від імені працівника до трудового суду, він також має право звернутися до звичайного суду. Звичайне рішення цивільного суду може бути оскаржене в трудовому суді.

У Великобританії відбувається чітке розмежування правового регулювання відносин в сфері праці на два блоки. Перший блок присвячений індивідуальним трудовим відносинам та сформований на рівні Закону про права у сфері зайнятості (Employment Rights Act 1996). Другий блок, присвячений відносинам соціального партнерства, закріплений Консолідованим законом про профспілки та трудові відносини (Trade Union and Labour Relations (Consolidation) Act 1992) [3].

Аналізуючи наведені вище особливості, ми бачимо, що в деяких країнах трудові спори мають справу з використанням норм цивільного процесу (у судах існує величезна кількість справ, що негативно впливає на терміни прийняття рішень), в інших - спрощену процедуру, згідно з якою процес врегулювання справи суддею, що спеціалізується у сфері трудового права, значно прискорився (наприклад, Італія).

Слід звернути увагу, що в трудових відносинах знаходиться більша частина працездатного населення України. При цьому, спектр трудової діяльності вказаних осіб є вельми широким – від некваліфікованого робітника до топ-менеджера великого суб'єкта господарювання [3].

Отже, на сьогодні врахування політики дотримання балансу міжнародних та національних інтересів об'єктивно вимагає вивчення іноземного досвіду у сфері розгляду індивідуальної праці, оскільки особливості правового процесу вирішення індивідуальних трудових спорів в Україні перебувають у процесі встановлення відповідності загальноновизнаним принципам міжнародного трудового права.

Список використаних джерел

1. Скоробагатько В. А., Фецишин М. І., Трудові спори: законодавство, коментар, судова практика / – К., 2000 р. – 54 с.
2. European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.echr.coe.int>
3. Венедіктов С.В. Щодо особливостей джерел трудового права України // Актуальні проблеми соціального права в Україні: збірник наукових праць / за ред. М. І. Іншина, В. І. Щербини, С. Я. Вавженчука; відпов. ред. І. С. Сахарук ? Харків: Юрайт, 2017 – С. 90 – 96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ceslii.knu.ua/images/2017/1.pdf>

Ігор ДЕМ'ЯНЧУК

*аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою
ОРІДУ НАДУ*

СТАН ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОСОЮЗУ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), співробітництво у сфері цивільного захисту має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища [3].

На сьогоднішній день основним нормативним документом, який встановлює завдання щодо виконання Угоди, є відповідний План заходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. №1106 (далі – План).

Зважаючи на те, що центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, є Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) [2], дана структура є провідним виконавцем більшості завдань з приведення національних нормативно-правових актів з питань цивільного захисту до вимог відповідних Директив ЄС.

Таких завдань Планом передбачено 20, з яких станом на 20 березня 2018 року мало бути закінчено 7, а саме:

1. Прийняття національного законодавства щодо проведення державного моніторингу повітря та визначення уповноваженого органу (органів) у цій сфері, (ст. 363 Угоди, Директива 2008/50/ЄС). Не виконано.
2. Встановлення верхньої та нижньої межі оцінки та цільових значень вмісту миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі (ст. 363 Угоди, Директива 2004/107/ЄС). Виконано. Наказом МВС від 28.02.2018 року №154 затверджено Порядок здійснення моніторингу за вмістом миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі.
3. Удосконалення законодавства України щодо оцінки та управління ризиками загоплення внаслідок паводків (ст. 364 Угоди, Директива 2007/60/ЄС). Виконано. Наказом МВС від 17.01.2018 року № 30 затверджено Методику попередньої оцінки ризиків загоплення.
4. Забезпечення законодавчого закріплення системи басейнового управління водних ресурсів (ст. 363 Угоди, Директива 2000/60/ЄС). Не виконано.

5. Забезпечення наближення законодавства України до законодавства ЄС з питань запобігання забрудненню підземних і поверхневих вод нітратами з сільськогосподарських джерел (стаття 363 Угоди, Директива Ради 91/676/ЄЕС). Не виконано.

6. Забезпечення здійснення обміну інформацією та досвідом з ЄС у сфері цивільного захисту та сприяння взаємній допомозі у випадках надзвичайних ситуацій (стаття 364 Угоди). Виконується постійно згідно з укладеними угодами [1].

7. Розроблення Стратегії та Програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху (стаття 369 Угоди). Виконано. Розпорядженням КМУ від 14 червня 2017 р. № 481-р схвалено Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року та 25 квітня затверджено постанову про державну програму підвищення рівня безпеки дорожнього руху до 2020 року.

Таким чином, враховуючи те, що з 7 запланованих завдань по гармонізації законодавства України та Євросоюзу у сфері цивільного захисту виконано 4 (57 %), можна стверджувати, що для створення позитивного іміджу нашої держави на міжнародній арені, покращення співпраці з країнами Євросоюзу, даний напрямок діяльності потребує більшої уваги з боку органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Перелік міждержавних, міжвідомчих угод та угод з міжнародними організаціями у сфері компетенції МНС. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Perelik-mizhnarodnih-Ugod-u-sferi-kompetencyi-MNS.html>.

2. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій. [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Polozhennya.html>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Віктор КУЗЬМЕНКО

аспірант кафедри інформаційних технологій та інформаційних систем ДРІДУ НАДУ

ПОЛІТИКА УПРОВАДЖЕННЯ Е-ДЕМОКРАТІЇ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Історичний досвід розвитку держав, що входять до складу Європейського Союзу, свідчить про поступове провадження та удосконалення демократичних процесів у систему публічного управління.

Незважаючи на той факт, що демократія є найскладнішим із існуючих політичних режимів, її переваги є найбільш корисними як для громадян держави так і для усієї системи публічного управління. Тому цілком логічним є побудова демократичного суспільства і в Україні.

Історія людства зафіксували дуже великий історичний розрив, майже 2 500 років, між класичною демократією Древніх Афін, яка була безпосередньою. У XVIII – XIX століття Європа зробила дуже суттєві кроки до демократії, але Наукова Революція, відкриття нових земель та інші фактори, призвели до розпорення населення планети, і тому популярності набула інша форма демократії – представницька.

Наприкінці XX століття розвиток технологій призвів до виникнення комп'ютерних технологій, які розвиваючись та об'єднуючись за допомогою мережі Інтернет, відтворили унікальне віртуальне середовище. Це середовище дуже легко і зручно надає можливість комунікації між великою кількістю людей. Вже немає необхідності на площі, або у полі збиратись – достатньо зареєструватись у віртуальному середовищі, яке утворено завдяки сучасними цифровими інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).

Тому цілком закономірною була інтеграція ІКТ у систему публічного управління, що допомогла спочатку сформувати електронний уряд, потім електронне урядування і нарешті – електронну демократію.

Враховуючи той факт, що у ЄС дуже важлива увага приділяється принципу права, тому опрацювання феномену електронної демократії та розробка відповідних документів, призвели до затвердження Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) [1]. Цей документ та 5 Індикативних керівництв є наріжним каменем дій будь-якої держави ЄС щодо розробки політики упровадження електронної демократії.

Дуже важливим, на нашу думку, є фіксація принципів Recommendation CM/Rec(2009)1 у «Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» [2], яка була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. №797-р. Для розуміння цих принципів уважно розглянемо документи ЄС.

Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy): визначено загальні принципи електронної демократії (P.35-P.47); визначено сектори, які має охопити електронна демократія (P.35-P.47); визначені технологічні засади електронної демократії, за умови використання сучасних цифрових ІКТ (P.48-P.58); визначено – принципи впровадження електронної демократії (P.59-P.67); окреслені можливості, проблеми, бар'єри та ризики упровадження електронної демократії (P.68-P.72); надано рекомендації щодо правил та нормативних основ впровадження електронної демократії (P.73-P.80); визначені загальні керівні принципи (G.1-G.39);

визначені керівні принципи щодо секторів, які має охопити електронна демократія (G.40-G.50); визначені керівні принципи технологічного забезпечення процесів впровадження електронної демократії (G.51-G.60); визначені керівні принципи впровадження електронної демократії (G.61-G.78); окреслені керівні принципи щодо можливостей, проблем, бар'єрів та ризиків впровадження електронної демократії (G.79-G.80); визначені керівні принципи щодо правил та нормативних основ впровадження електронної демократії (G.81-G.102).

Indicative Guide No.1 to Recommendation Rec(2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on e-democracy. Generic tools and policies for an electronic democracy [3] – опис загальних інструментів та політик електронної демократії. Метою є надання керівництва для всіх можливих зацікавлених сторін на всіх рівнях для реалізації повністю підтримуваної електронної демократії. Для цього загалом описуються 33 інструменти для забезпечення електронної демократії.

Indicative Guide No.2 to Recommendation Rec(2009)9 of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A roadmap approach to e-democracy [4] – опис методу «дорожньої карти» для планування, впровадження та моніторингу методів електронної демократії на всіх рівнях задля полегшення та покращення цих процесів. Метод дорожньої карти може бути використаний як прагматичний метод планування, щоб надихнути та керувати подальшими ініціативами в галузі електронної демократії.

Indicative Guide No.3 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A checklist for the introduction of e-democracy tools [5] – опис узгодженого процесу участі, політичної мотивації, ролей учасників, легітимність результатів та відповідних інструментів електронної демократії.

Indicative Guide No.4 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A framework for reporting e-democracy initiatives [6] – опис способу звітування про ініціативи електронної демократії.

Indicative Guide No.5 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. Evaluating e-democracy [7] – опис оцінювання електронної участі, яка пов'язана з визначенням та оцінкою якості демократії та демократичного врядування.

Як бачимо, європейський досвід надає можливість Україні, у процесі реалізації політики упровадження електронної демократії:

1. Розробити унікальну, саме «українську» модель впровадження електронної демократії в Україні.
2. Окреслити шляхи удосконалення організаційно-правових заходів впровадження електронної демократії в Україні.
3. Окреслити шляхи удосконалення технологічних заходів впровадження електронної демократії в Україні.

4. Окреслити шляхи удосконалення програмно-технічних заходів впровадження електронної демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). – Access mode: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/activities/ggis/cahde/2009/RecCM2009_1_and_Assomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.

2. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80>.

3. Indicative Guide No.1 to Recommendation Rec(2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on e-democracy. Generic tools and policies for an electronic democracy. – Access mode : https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/CAHDE%20indicative%20guide%20no%201%20Only_23Feb09.pdf.

4. Indicative Guide No.2 to Recommendation Rec(2009)9 of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A roadmap approach to e-democracy. – Access mode: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%202%20E.pdf.

5. Indicative Guide No.3 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A checklist for the introduction of e-democracy tools. – Access mode: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%203%20E.pdf.

6. Indicative Guide No.4 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. A framework for reporting e-democracy initiatives. – Access mode: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%204%20E.pdf.

7. Indicative Guide No.5 to Recommendation Rec (2009) .. of Committee of Ministers to member states on e-democracy. Evaluating e-democracy. – Access mode : https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/PDF_CAHDE%20indicative%20guide%20no%205%20E.pdf.

РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В ПОЛЬЩІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Передумовою для реформування адміністративно-територіальної системи в Польщі: була зміна неефективного адміністрування в регіонах через наявність великої кількості основних елементів територіальної системи (49 воєводств), концентрації фінансових ресурсів в органах центральної влади, а не на місцях, що унеможливило ефективно та оперативно вирішувати проблеми на рівні самоврядних колективів. Адміністративно-територіальне реформування в Польщі відбувалося в два етапи. На першому етапі – 1989 – 1990 рр. – було запроваджено самоврядування у гмінах. Другий етап – 1998 – 1999 рр. відзначався розширенням повноважень органів місцевого управління, запровадженням тривіневого територіального поділу (гміна, повіт, воєводство), скороченням кількості воєводств. Реформа була спрямована на подолання наслідків невдалої попередньої реформи 1973 – 1975 рр., в результаті якої було збільшено кількість воєводств і зроблено перехід на дворівневий територіальний поділ, що не дозволяло ефективно вирішувати наявні проблеми на місцях через брак ресурсів, відсутність реального самоврядування в регіонах та міцну централізацію країни. У наслідок реформування адміністративно-територіальної системи зараз у Польщі існують наступні рівні територіального поділу: гміна, повіт, воєводство. Найбільшою територіальною одиницею Польщі є воєводство. Після другого етапу реформи кількість воєводств в країні скоротилася з 49 до 16 (середній розмір воєводства складає 2,4 млн мешканців). Представницьким органом воєводства є воєводський сеймик, який обирається на загальних виборах терміном на 4 роки. До повноважень воєводського сеймика входить прийняття статуту воєводства, ухвалення бюджету, формування правління воєводства.

Виконавчим органом воєводства є воєводське правління, яке складається з п'яти осіб, головним завданням якого є реалізація ухвалених сеймиком рішень і розпорядження власністю воєводства. Головою воєводського правління є маршалеk воєводства. Представником уряду у воєводстві є воєвода, який виконує контролюючі та наглядові функції, забезпечує правопорядок та колективну безпеку. Законодавство Польщі чітко розмежовує урядові адміністрації у воєводстві, які безпосередньо пов'язані з діяльністю воєводи, та органи урядової адміністрації у воєводстві, до яких воєвода не має жодного відношення (наприклад, податкова адміністрація). Таким чином, на рівні воєводства реалізується дуалістична модель управління: маршалеk воєводства, який представляє виконавчий орган регіонального

самоврядування, і воєвода, який представляє урядову адміністрацію.

Після воєводства наступним рівнем в адміністративному поділі є повіт. Органами повіту є повітова рада і правління повіту. Повітова рада формує правління повіту та ухвалює законодавчі акти. Правління повіту є виконавчим органом повіту, який реалізує рішення повітової ради. До складу правління повіту входить староста повіту, його заступник та декілька членів правління. До сфери повноважень повіту належить місцевий транспорт, освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист населення. На сьогоднішній день в Польщі нараховується 308 сільських і 65 міських повітів. Для отримання містом статусу міського повіту необхідно, щоб в даному місті проживало більше 100 тис. осіб. Базовою одиницею адміністративно-територіальної системи Польщі є гміна. Головним органом гміни є рада гміни, яка ухвалює рішення і здійснює контроль.

Виконавчим органом гміни є правління гміни, головою якої є: в сільській гміні – вїйт, у невеликих містах – бурмістр, у великих містах – президент міста. До сфери повноважень гміни належить охорона здоров'я, початкова освіта, місцевий транспорт, культура, інфраструктура в гміні. Таким чином, в польській адміністративно-територіальній системі запроваджено дуалістичну модель управління на рівні воєводств і повітів. Унеможливлення конфліктів між органами центральної влади на місцях і територіальними самоврядними колективами відбувається за рахунок чітко визначених повноважень кожної із сторін. В результаті адміністративно-територіального реформування в Польщі склався тривіневий територіальний поділ, який має покращити рівень адміністрування та більш якісне надання послуг населенню через формулювання принципу субсидіарності, відповідно до якого до компетенції більш високого територіального рівня належать ті питання, які не можуть бути вирішені на більш низькому територіальному рівні при відносній незалежності кожного рівня територіального поділу. Таким чином, зберігається баланс інтересів, який полягає в тому, що органи місцевого самоврядування самостійно розпоряджаються ресурсами регіону та ухвалюють незалежні рішення в рамках визначених повноважень, але органи центральної влади мають необхідний правовий інструмент для відміни рішень, які виходять за межі повноважень органів місцевого самоврядування

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України 1 квітня 2014 р.[1], стала основою для прийняття в подальшому відповідних законів та розгортання процесу децентралізації у 2014 – 2016 роках. На сьогодні для України існує нагальна потреба змінити механізм функціонування системи адміністративно-територіального устрою. Розглянувши Польську модель управління на рівні регіону можливо реалізувати її в Україні при

розмежуванні повноважень органів центральної влади на місцях і органів місцевого самоврядування. При цьому розмежуванні повноважень контроль над основними ресурсами регіону має належати до компетенції органів місцевого самоврядування, а органи центральної влади в регіоні, не маючи доступу до контролю над ресурсами, повинні бути наділені повноваженнями оскаржити чи заблокувати прийняте органами місцевого самоврядування рішення в разі його невідповідності діючому законодавству. Оскільки Україна намагається долучитися до єдиного Європейського суспільно-економічного, політичного простору, їй насамперед необхідно розпочати виконання ряду критеріїв для вступу в Європейську спільноту, базовими з яких є Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі [2].

Через зростання регіональної ідентичності в європейських країнах відбувається нова хвиля адміністративно-територіального реформування, регіони перетворюються на основних суб'єктів реалізації соціально-економічних програм розвитку, інфраструктурних проєктів, програм в сфері охорони здоров'я, освіти і культури, що забезпечується не лише делегуванням повноважень і фінансових ресурсів в регіони. В умовах України Польський досвід адміністративно-територіального реформування може бути реалізований у створенні регіону на базі декількох існуючих областей за територіально-господарським принципом, утворення представницьких органів регіону, які в повному обсязі розпоряджаються основними ресурсами регіону, що має забезпечити більший рівень кооперації між областями зі спільною господарською структурою, а делегування значної частини повноважень дозволить більш ефективно вирішувати наявні інфраструктурні, культурні, соціально-економічні питання на рівні регіону. При утворенні регіону на базі декількох областей в Україні виникає необхідність в існуванні інституту представника центрального уряду в регіоні, який не матиме доступу до основних регіональних ресурсів і буде незалежним від виконавчих органів регіону, але матиме необхідні важелі впливу для оскарження (або відміни) прийнятого регіональною владою рішення в разі його невідповідності законодавству, що має не допустити зловживання владою і ліквідувати можливість потенційного сепаратизму зі сторони регіонів.

1. Розпорядження КМУ від 01 квітня 2014 р. № 333-р « Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

2. Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>

Андрій ЛИМАР

к. і. н., доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ НАДАнням ПЕРВИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Досвід країн ЄС щодо державного управління наданням первинної правової допомоги показує, що доцільно створити окремий орган або структуру з будь-яким формальним статусом, яка б наглядала за наданням правової допомоги як за цілісною системою. Цей орган повинен мати достатні кадрові ресурси та достатню фінансову спроможність для нагляду за функціонуванням усієї системи правової допомоги. Як ілюстрація: Бюро правової допомоги Нідерландів має приблизно 350 працівників (при населенні близько 17 млн. чол.). Така установа повинна мати представництва по всій території країни, щоб мати доступ до актуальної та точної інформації про функціонування системи надання правової допомоги, особливо якщо територія країни достатньо велика.

Так, в Угорщині й первинною, й вторинною правовою допомогою управляє Служба правової допомоги у складі Служби юстиції Міністерства державного управління та юстиції. Крім управління наданням правової допомоги, Служба юстиції виконує задачі, що стосуються захисту жертв, умовного звільнення, компенсації втрати життя через дії держави тощо. Служба юстиції є самостійною юридичною особою у межах Міністерства. Міністерство встановлює загальну основу для надання первинної правової допомоги, тобто визначає пріоритети її надання і схвалює відповідні критерії, а також затверджує типові договори для залучення надавачів правової допомоги. Проте, Служба юстиції є незалежною від Міністерства у виконанні оперативних задач, таких як, приміром, організація надання первинної правової допомоги працівниками Служби юстиції та визначення з цією метою оперативної структури й укомплектування кадрами для надання таких послуг, а також відбір надавачів первинної правової допомоги та укладання договорів з ними; ведення реєстру таких надавачів; забезпечення координації між надавачами правової допомоги, місцевими органами влади та іншими задіяними установами.

Служба юстиції поділяється на центральний офіс (розташований у Будапешті) та 19 регіональних офісів. Регіональні офіси відбирають місцевих надавачів правової допомоги, забезпечують координацію між ними, місцевими органами влади та іншими установами, включеними до системи правової допомоги, збирають статистичні дані на місцевому рівні про надання правової допомоги [3].

У Литві системою гарантованої державою правової допомоги керують незалежні установи – Служби правової допомоги (СПД), які

працюють під наглядом Міністерства юстиції. Проте, СПД управляють тільки наданням вторинної правової допомоги. Функції організації системи первинної правової допомоги та управління нею покладені державою на органи місцевого самоврядування (муніципалітети). Держава виділяє муніципалітетам цільове фінансування на виконання цих функцій. Муніципалітети вільно можуть обирати організаційну модель, котра якнайкраще їм підходить: надання юридичних консультацій працівниками муніципалітетів або ж юристами та іншими організаціями (наприклад, НУО або юридичними клініками), з якими муніципалітет уклав договір. Законом установлені певні елементи порядку надання первинної правової допомоги. В інших аспектах муніципалітети самостійно приймають рішення щодо організаційних механізмів і процедур надання первинної правової допомоги. Загальний нагляд за наданням первинної правової допомоги здійснює Міністр юстиції, перед яким муніципалітети щорічно звітують [1].

У Нідерландах наданням правової допомоги – як первинної, так і вторинної – управляє Бюро правової допомоги (БПД), яке є незалежним урядовим органом, якому Міністерство безпеки та юстиції надало мандат на організацію системи правової допомоги та управління нею. Бюро правової допомоги відповідає за адміністративне управління системи надання правової допомоги; зокрема, його функції включають: забезпечення рівномірного розподілу надання правової допомоги по всій країні; укладання договорів з надавачами правової допомоги та здійснення нагляду за їхньою роботою, здійснення платежів за правову допомогу; вжиття заходів у сфері якості правової допомоги.

На відміну від вторинної правової допомоги, наданням первинної правової допомоги БПД управляє переважно опосередковано, тобто через субсидії організаціям, що надають таку допомогу, як, наприклад, пункти юридичних послуг або НУО. БПД аналізує результати їхньої діяльності та, виходячи з них, а також із політичних інструкцій Міністерства, надає пропозиції щодо того, які сфери первинних юридичних послуг і які типи послуг слід фінансово підтримувати.

Крім того, БПД разом з Міністерством відіграло провідну роль у створенні пунктів юридичних послуг – мережі надавачів первинної правової допомоги, яка пізніше була реорганізована у незалежний фонд. Міністерство формує політику щодо правової допомоги та здійснює загальний нагляд за її реалізацією Бюро правової допомоги. По відношенню до БПД Міністерство виконує наступні функції:

- призначення Керівного комітету БПД;
- формування Консультативної ради з правової допомоги, яка консультує Міністерство з питань внутрішньої політики та реалізації Бюро з правової допомоги політики щодо правової допомоги;
- затвердження розмірів оплати праці членів Керівного комітету БПД і Консультативної ради;

– надання необхідних засобів і коштів для забезпечення його ефективної діяльності. Крім того, директори БПД щорічно подають Міністерству фінансові та оперативні звіти.

Усі інші управлінські функції по відношенню до надавачів правової допомоги – наприклад, установлення критеріїв відбору надавачів і правила оплати їхніх послуг; розроблення механізмів забезпечення якості; розгляд скарг надавачів – здійснюються БПД самостійно. Керівний комітет БПД приймає свій статут.

БПД складається з центрального апарату та 5 регіональних відділень. Регіональні відділення, однак, виконують обов'язки переважно у сфері вторинної правової допомоги, наприклад, розглядають заявки на надання вторинної правової допомоги і здійснюють оплату послуг надавачів такої допомоги [2].

Таким чином, спираючись на європейський досвід державного управління наданням первинної правової допомоги, в тексті Закону України «Про безоплатну правову допомогу» доцільно було б передбачити більш чіткий розподіл обов'язків між Міністерством юстиції України, муніципальними органами влади та іншими державними установами щодо управління системою надання первинної правової допомоги, яку підтримує держава.

Список використаних джерел

1. Закон Литви «Про гарантовану державою правову допомогу». – Режим доступу: <http://www.legalaidreform.org / resources / national-legislation / item / 72?national-legislation-on-legal-aid-in-lithuania>
2. Закон Нідерландів «Про безоплатну правову допомогу». – Режим доступу: <http://www.legalaidreform.org / resources / national-legislation / item / 86?national-legislation-on-legalaid-in-the-netherlands>.
3. Pardavi M. The legal profession in Hungary, background report written for the Workshop on Reform of the Legal Profession organized by ODIHR / M. Pardavi. – Режим доступу: www.osce.org / odihr / 36305

Оксана ОРГІЄЦЬ

*к. держ. упр., доцент кафедри
бізнес-адміністрування та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності ЗНУ*

МЕХАНІЗМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПАМ'ЯТІ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ФРН

На державній службі Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН) у 2016 р. згідно статистичним даним у загальній кількості працювало біля 3,9 млн. осіб на повний робочий день і 1,5 млн. співробітників, зайнятих неповний робочий день [2]. Проте, слід зазначити,

що в Німеччині наразі немає поняття «державна служба», як і в деяких інших західноєвропейських країнах, термін «öffentliche Dienst» перекладається українською як «публічна» або «суспільна» служба, яка охоплює всіх працівників державних установ: дошкільних навчальних закладів, викладачів державних університетів, залізничників, поліцейських, військовослужбовців та ін.

Згідно Федерального закону про державну службу (BBG) претенденту для призначення на довічну службу необхідно зарекомендувати себе професіоналом високого рівня на протяжці усього випробувального періоду, який визначається наступним чином: нижчий і середній службовий рівень – три роки; вищий рівень першого ступеню – чотири роки; вищий рівень другого ступеня – п'ять років [3]. Саме ця обов'язкова норма законодавства ФРН, у першу чергу, звертає на себе увагу, адже саме перевірка відповідності працівника дозволяє не лише провести звичайний контроль його роботи та її результатів, додержання претендентом внутрішнього трудового розпорядку, а й визначити його професійний потенціал. До того ж сам працівник має можливість оцінити свою роботу, умови праці, психологічну обстановку в трудовому колективі, відносини з безпосереднім керівником. За чималий час випробування майбутній службовець набуває практичних знань, переймає професійний досвід колег, опановує організаційну культуру, тому стає носієм інституційної пам'яті даного органу державної влади.

У ФРН посади державних службовців чітко поділяються на політичні і адміністративні, тому для чиновників, які добросовісно виконують свої службові обов'язки, існує принцип «довічного призначення», система гарантій правової та соціальної захищеності. Класична кар'єрна модель державної служби цієї країни, яка передбачає проведення усього професійного життя в певній організації з конкретною ієрархією посад та забезпечує певний автоматизм його просування службовими сходами, автоматично надає можливість зберігати в органах федеральної влади професійний досвід службовців, проте демографічні зміни у німецькому суспільстві впливають на кадрову політику і вимагають наразі від уряду прийняття рішень для адаптації управління персоналом до цих обставин. Це питання стає для країни дедалі актуальнішим, оскільки попри рекордні показники щодо рівня зайнятості, у Німеччині спостерігається значний кадровий дефіцит на держслужбі. Згідно з оприлюдненими 3 січня 2018 р. даними Спілки держслужбовців, у ФРН бракує загалом 185 тисяч працівників на державних посадах [1].

Оскільки державна служба ФРН включає в себе федеральний уряд, федеральні органи державної адміністрації, муніципалітети, асоціації муніципалітетів і асоціації спеціального призначення, федеральну залізничну інфраструктуру і так звану непряму громадську службу (Федеральне агентство зайнятості, інститути соціального страхування, юридично незалежні установи в рамках публічного права, установи і

громадсько-правові фонди, які підлягають нагляду за федеральними, державними і місцевими органами влади), в рамках нашої теми розглянемо лише федеральну адміністрацію, у якій працюють близько 450 тис. осіб.

За останні 20 років число співробітників у федеральній адміністрації ФРН, як і у цілому в державній службі, скоротилося приблизно на третину. Це скорочення персоналу, яке було зумовлено цілями заощадження, у значній мірі ґрунтувалося на принципі, що вакантні посади не заповнювалися. Сьогодні в федеральній адміністрації мало молодих спеціалістів і все більше людей похилого віку: середній вік співробітників у даний час складає 45 років – і надалі росте, тому що вік виходу на пенсію поступово зростає до 67 років [4]. Крім того, на ринку праці є невелика пропозиція кваліфікованих працівників на фоні відносно високого їх попиту для заміни персоналу в найближчі десятиліття. У цих умовах спостерігається посилення конкуренції за кваліфікованих і високоефективних працівників між державним управлінням і приватним сектором. Тому федеральний уряд поставив перед собою мету адаптувати управління персоналом в органах федеральної адміністрації до цих обставин для забезпечення сталої здатності федерального уряду діяти і контролювати, а також посилення привабливості федерального уряду як роботодавця для залучення молодих талантів.

Насамперед, федеральна служба поставила перед собою завдання здобути зв'язок державної служби з загальним позитивним іміджем і зробити її більш помітною для громадськості як роботодавця. З цією метою створено сайт для державних роботодавців від федеральних, державних і місцевих органів влади з посиланнями на різні децентралізовані вакансії в державній службі, які надають інформацію про умови діяльності на певних посадах (www.durchstaaten.de).

У рамках урядової програми «Надійне і прозоре адміністрування» було розроблено проект «Демографічно чутливе управління персоналом», в якому були розроблені основні принципи, що стосуються управління персоналом: вікові умови працевлаштування, зміни форм навчання, передача знань, гнучкий робочий час та організація роботи; компетентність і кваліфікація, орієнтовані на робоче місце; сучасне управління ефективністю і здоров'ям співробітників з наведенням різних практичних прикладів роботи державних адміністрацій [5]. Для реалізації кожного принципу були розроблені відповідні проекти, деякі з них ми розглянемо.

Згідно Федерального закону про статус чиновників, вони повинні повністю присвятити себе своїй професії, діяти на своїй посаді без користі для себе, найкращим чином. Державні службовці зобов'язані брати участь у заходах професійної кваліфікації, щоб підтримувати або розвивати свої знання та навички [3, п.60]. Тому одним з пріоритетних заходів у федеральній службі є впровадження проекту «Безперервне

навчання на протязі всього життя». Оскільки ефективність і надійність державної служби багато в чому визначаються кваліфікацією та мотивацією співробітників, проект полягає в тому, щоб підвищити якість та ефективність навчання без відриву від виробництва і розширити, зробити більш прозорими і доступними можливості навчання з використанням електронного та дистанційного навчання.

Федеральний університет прикладних наук (HS Bund) створив програму дистанційного навчання (адміністративне управління) для просування державних службовців та найманих працівників для висококласної нетехнічної адміністративної служби. Федеральна академія державного управління (BAkō V) зараз пропонує програму MEGA (магістр європейського управління та адміністрування) як позапрофесійну програму навчання. Також, у BAkō V тепер є широкий спектр семінарів для навчання важливих комунікацій, співпраці та соціальних навичок для федеральних службовців. З квітня 2015 р. було розроблено посібник із заохочення неформального та самостійного навчання на робочому місці, який став доступним на веб-сайті www.bakoev.bund.de.

Федеральна адміністрація встановила за мету запровадити систематичну передачу знань в органах влади, яка полягає в тому, щоб уникнути втрати знань через збільшення пенсійного віку. У зв'язку з цим Федеральна академія державного управління вивчила різні інструменти передачі знань, розширила свою кваліфікаційну програму «Розвиток персоналу» за цією темою і наразі підтримує владу у створенні інструментів систематичної передачі знань.

У своїй діяльності федеральна адміністрація з метою залучення талановитих осіб з інших регіонів розширила мобільну роботу (тобто без ПК з мобільним пристроєм поза офісом) на загальнонаціональному рівні в найвищих федеральних органах влади (одинадцять безперервних операцій з сервісними угодами в шести міністерствах як пілотний проект).

Проект «Визнання та вдячність адміністративної культури» присвячений сприянню якомога ширшого розуміння важливості дбайливого ставлення до колег і шанобливої поведінки на роботі, що у свою чергу сприяє передачі досвіду і знань від більш досвідчених колег новопризначеним державним службовцям.

Таким чином, державна служба ФРН спрямовує свої дії на розвиток і збереження інституційної пам'яті шляхом передачі знань і досвіду співробітникам під час довготривалого випробувального періоду, надання службовцям можливостей для безперервного навчання протягом усієї кар'єри, розширення мобільної роботи, підняття організаційної культури в органах державної влади.

Список використаних джерел

1. У Німеччині бракує 185 тисяч держслужбовців. – Режим

доступу: https://zik.ua/zmi/dw/2018/01/03/u_nimechchyni_brakuie_185_tysyach_derzhsluzhbovtsiv_3217.

2. Anzahl der Beschäftigten im öffentlichen Dienst in Deutschland von 2004 bis 2016 (in 1.000). – URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/12910/umfrage/entwicklung-des-personalbestandes-im-oeffentlichen-dienst-in-deutschland/>

3. Bundesbeamtengesetz. – URL: http://www.gesetze-im-internet.de/bbg_2009/index.html

4. Das Projekt «Demografiesensibles Personalmanagement». – URL: https://www.verwaltung-innovativ.de/DE/Personal/Personalmanagement/demografiesensibles_personalmanagement_node.html

5. Maizière, O. Der öffentliche Dienst als attraktiver und moderner Arbeitgeber. – URL: http://www.demografie-portal.de/SharedDocs/Arbeitsgruppen/DE/2014/Ergebnisse/AG-F-Ergebnisbericht-2017.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Вадим РАДЧЕНКО

здобувач кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У країнах Європейського Союзу розроблені і застосовуються різні схеми комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності – від передачі прав власності на всю інтелектуальну власність, створену за рахунок державних коштів, до приватного сектору до системи, коли держава залишає за собою певні права власності і активно сприяє комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок, які були створені за рахунок державного фінансування (Великобританія, Німеччина).

Питання використання результатів науково-технічної діяльності (передача і закріплення прав, розподіл доходів від використання тощо) в європейській практиці, як правило, регулюються спеціальним законодавством, яке постійно розвивається і вдосконалюється.

Основна тенденція в еволюції європейського законодавства полягає в лібералізації умов і розвитку стимулів для ефективного використання результатів науково-технічної діяльності.

Уніфікованого патентного законодавства в Європі не існує. Так, в Італії дослідник університету є власником патенту на винахід (університет отримує до 50 % прибутку від комерціалізації патенту), у Великобританії кожен університет має свої власні правила.

У багатьох розвинених країнах розроблені програми підтримки інновацій малих підприємств (Small Business Innovation Research Program –

SBIR) і передачі технологій малого бізнесу (Small Business Technology Transfer – STTR).

Варто також звернути увагу на порядок використання доходів від інтелектуальної власності в країнах ЄС. Ключовим питанням (з точки зору використання доходів від комерціалізації) є розподіл доходів від комерціалізації між основними учасниками, залученими в процес комерціалізації.

Слід зазначити, що з точки зору дослідницької організації доходи від ліцензування, продажу патентів є важливою, але не визначальною статтею доходів. Таким чином, ці види доходів грають в більшій мірі регулюючу функцію. Це пояснює той факт, що в країнах ЄС частка доходів від комерціалізації, що передається дослідникам, як правило, досить велика.

Існує ряд дуже успішних прикладів ліцензування, але більш ніж в 90% випадків витрати на реєстрацію і зміст патентів вище, ніж дохід від ліцензування. Виручка від діяльності, пов'язаної з правами на інтелектуальну власність, дуже важлива для окремого дослідника і інституту, але цей дохід рідко перевищує 5 % від загального доходу інституту. Контрактні дослідження і спільні з промисловістю проекти для державних дослідницьких організацій більш істотні, ніж дохід від ліцензування.

Системи управління рішеннями і результатами найбільш ефективні саме для певної країни і унікальні як продукт певних історичних, економічних умов і політичної волі. Проте, багато елементів системи управління багато в чому схожі і мають універсальне застосування з досить передбачуваною результативністю. Наприклад, у багатьох країнах ЄС діє гармонізує законодавство в галузі інноваційної діяльності в області фінансової, організаційної та правової підтримки та захисту інновацій, яке успішно може бути адаптоване в Україні.

Серед успішних рішень промислово розвинених країн ЄС в галузі управління інтелектуальною власністю, перспективними для освоєння на українському ґрунті, є:

- державне кредитування інноваційних компаній за пільговими ставками;
- державні гарантії для отримання банківських кредитів;
- розміщення державного замовлення на НДДКР стратегічно важливої продукції, включаючи соціальні замовлення, приватно-державне партнерство;
- пайова участь (фінансування) наукових досліджень (до 50%), розділ прибутку від роялті між державними НДІ, дослідником і посередником, наприклад, через бюро з комерціалізації / патентне бюро / офіс з трансферу технологій;
- податкові пільги (дохід від передачі технологій підлягає зниженому оподаткуванню);

– стимули в області інституційних вигод (бюджет, пов'язаний з результатами передачі технологій, державні «кар'єрні кредити» вченим і дослідникам);

– прискорена амортизація;

– експортно-імпорتنі квоти для підтримки конкурентоспроможності національного наукомісткого продукту;

– відстрочки зі сплати податків при інвестуванні у власні НДДКР [1].

В результаті впровадження перерахованих форм державної підтримки в країнах ЄС склався ефективний механізм розвитку національної інноваційної системи (НІС), яка ефективно об'єднала правове, економічне, бухгалтерське, технологічне та управлінське супроводження на основі приватно-державного партнерства (ПДП) [2] і вільної ринкової конкуренції в зрозумілому і логічно несуперечливому правовому полі. Саме нерозвиненість такого механізму в Україні є головною причиною її відставання в інноваційній сфері.

1. Лісабонська стратегія і метод «відкритої координації. 12 рекомендацій з розробки ефективної багаторівневої стратегії. – Париж: Notre Europe, 2004. – 248 с.

2. Public/Private Partnerships for Innovation: Policy Rationale, Trends and Issues. – Paris: OECD, 2003. – 180 p.

Ірина СЛАВЕТІНСЬКА-РОМАНЕСКУЛ

слухачка ДРІДУ НАДУ

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА

Модель місцевого самоврядування Німеччини, як і модель її політичного устрою в цілому, вважається однією з найефективніших у світі. Місцеве самоврядування Німеччини, вважають експерти, є одним із базових елементів суспільства і держави і успішно справляється з покладеними на нього завданнями.

Місцеве самоврядування в Німеччині – це питання компетенції суб'єкта федерації. Кожна федеральна земля має право вирішувати це питання по-своєму, а федеральний центр не має права втручатися в питання організації місцевого самоврядування. Таким чином, правова база для функціонування місцевого самоврядування – це закони федеральних земель. Єдиний законодавчий акт федерального рівня – це 28 стаття Основного закону, яка говорить, що громада має право на самоврядування, а держава зобов'язана це право надати.

Виходячи з цього, громади мають власні та делеговані зверху (у тому числі обов'язкові і добровільні) повноваження. До власних повноважень належать: постачання громадян водою, електроенергією,

теплом і газом; каналізація, очищення стічних вод, вивіз сміття; планування території; будівництво та утримання місцевих доріг, лікувальних і освітніх установ, спортивних споруд, будинків престарілих, парків, кладовищ; пожежна охорона; оновлення і утримання місцевого транспорту; розвиток комунального господарства.

Існує чітке розмежування повноважень між громадою, районом, землею. Так, громади (малі міста) не ведуть обліку пенсіонерів, вчителів, поліцейських і не займаються їх проблемами, бо робота з пенсіонерами – обов'язок району, а робота з вчителями і поліцейськими – обов'язок землі.

До початку 1970-х років у Німеччині було близько 24 000 муніципальних утворень. Адміністративна реформа, ініційована в 1970-ті роки, зайняла близько 8 – 10 років. У результаті реформи залишилося близько 10 000 муніципальних утворень. Процес укрупнення громад триває. Передбачається мати всього 7 000 муніципальних утворень. Після об'єднання Німеччини в 1990 році перед новими федеральними землями постало завдання проведення реформи місцевого самоврядування, яка зайняла близько 5 років.

У Німеччині жителі і громадяни мають нормативно закріплені можливості брати участь в житті громади і ухваленні рішень у сфері управління комунальним майном [1]. Громадянська вимога передбачає, що громадяни мають намір самі замість ради вирішити певне питання. Як правило, для ухвалення рішення, вимогу повинні підписати від 10 до 100 громадян.

У межах територіальної громади можна виокремити індивідуальних (окремі члени громади) та колективних (громадські організації, асоціації, сусідські групи) суб'єктів, які на місцевому рівні здійснюють вплив на процеси управління комунальним майном. Незважаючи на наявність значних відмінностей (статус, кількість членів, обсяг повноважень тощо), колективні суб'єкти виступають певною проміжною ланкою, опосередковують зв'язки окремих членів територіальної громади з усією спільнотою. Такі колективні суб'єкти репрезентують інтереси своїх членів, функціонують як своєрідні центри громадської активності, через систему безпосередніх контактів забезпечують включення мешканців у широку мережу різноманітних соціальних відносин та, загалом, чинять більш потужний вплив на муніципальне господарство [2].

Раніше органи місцевого самоврядування в Німеччині діяли самостійно, але зараз вони все більше спираються на співпрацю з неприбутковими і комерційними організаціями. На місцевому рівні спостерігається процес об'єднання ресурсів держави, органів місцевого самоврядування, приватного сектора, добровільних організацій і різних фондів для поліпшення якості життя населення.

Громади та громадські союзи, а також на їх органи управління можуть бути суб'єктами виконання певних державних завдань, які

вирішуються відповідно до вказівок вищестоящих державних органів. Держава зобов'язана гарантувати отримання громадами та їх спілками грошових коштів, необхідних для виконання таких завдань, і надати їм джерела доходів, якими вони можуть розпоряджатися під власну відповідальність. Слід звернути увагу, що міста і Берлін і Гамбург, маючи федеральний статус, є одночасно громадами. Віддають вони розвитком інфраструктури, громадським транспортом, туризмом, житловим будівництвом, шкільними та дошкільними установами, утриманням доріг, лікарень, театрів, бібліотек, музеїв, соціальних і спортивних установ. Вони можуть встановлювати і стягувати визначені законом податки і збори.

Отже, до головних аспектів самоврядування на рівні громад можна віднести велику низку питань із забезпечення функціонування інфраструктурних елементів міста, а також заходи задля забезпечення соціальної гармонії; формування життєвого середовища та перспективне планування: планування розвитку міста, екологія, розвиток культури і засобів комунікації, фінансування яких відбувається за участю федеральних та земельних коштів на основі складених договорів з громадою.

1. Местное самоуправление в Германии : (на примере Положения об общинах земли Баден-Вюртемберг) / [пер. с нем. Р. Кунце ; гл. ред. В.В. Жданович]. – М. : ДЕЮРЕ, 1996. – 200 с.

2. Элерс Д. Местное самоуправление в Германии / Д. Элерс // Государство и право. – 2002. – № 3. – С. 68 – 74.

Тетяна ХМІЛЬ

*к. філос. н., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ*

КОНКОРДАТНА СИСТЕМА ЦЕРКОВНО-ДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Згідно із статтею 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України у внутрішньополітичній сфері є забезпечення міжконфесійної стабільності та запобігання конфліктним загостренням на релігійній основі, недопущення протистояння різних церков, у тому числі щодо розподілу сфер впливу на території України. Сучасні складні умови дедалі загострюють міжконфесійні суперечності і можуть стати ще одним фактором соціальної напруги в такій делікатній сфері духовного життя, якою є релігія, з цієї причини необхідно шукати нові форми взаємодії світської та духовної влади на інституціональному рівні. Незважаючи на проголошення у багатьох країнах відокремлення

Церкви від Держави, доречно визнати, що фактичної ізоляції Церкви не сталося. У зарубіжній літературі такі відносини окреслюються як партнерство особливого роду. У своїх взаєминах Церква й Держава в багатьох випадках виступають як цілком одноправні партнери, які співпрацюють задля загального блага. Одним з ймовірних шляхів розвитку державно-церковних відносин дедалі частіше розглядається договірна (конкордатна) система. Саме поняття «конкордат» походить від лат. Concordatum, що означає «угода». Згідно з первісним визначенням, конкордат – це договір між Папою Римським як головою Римсько-Католицької Церкви та іншою католицькою державою, який регулює правовий стан Римсько-Католицької Церкви у певній державі, а також відносини цієї держави зі Святим Престолом [1, с. 163]. Держава і Церква, як два суб'єкти права, укладають між собою угоди, відомі в історії державно-церковних відносин як конкордати. В сучасних суспільно-політичних умовах посилення уваги до конкордатної системи зумовлюється пошуками оптимальної моделі, яка б максимально відповідала сучасним правовим стандартам, даючи змогу повною мірою розкривати позитивний соціальний потенціал релігійних організацій як громадських об'єднань.

Сьогодні для низки європейських країн конкордатні угоди виступають базовою моделлю церковно-державних відносин незалежно від конфесійної приналежності, спираючись на соціокультурний та історичний контекст цієї взаємодії.

Переважає більшість європейських країн фундаментально підходять до оцінки зв'язку свого минулого з сьогоденням. Одні з них (Греція, Великобританія, Грузія, Болгарія, Румунія, Сербія) встановлюють особливі привілеї для історичної церкви, відводять вагомий роль державі у регулюванні проблем, пов'язаних з функціонуванням релігійних громад; інші (Угорщина, Хорватія, Словенія) укладають спеціальні угоди з впливовими релігійними об'єднаннями або визначають перелік виділених суспільством конфесій як пріоритетні (Литва, Чехія, Латвія). У будь-якому випадку існує обмеження стосовно діяльності тих віросповідань, котрі є маловідомими, чия догматична доктрина викликає підозру або які просто не зуміли засвідчити свою прихильність національним інтересам певного народу. Тобто у європейських країнах поняття «рівності» не застосовується до діючих конфесій у буквальному значенні цього слова, тому що в реальній дійсності її не існує. Це політичний міф, що відображається в конституціях, законодавстві згаданих вище країн. Навіть демократичний дух, притаманний німецькій моделі державно-церковних відносин, не припускає «зрівняння» поширюваних на теренах держави віросповідних течій. Окремо виділена роль лютеранської й католицької церков, а окремо всіх інших. При цьому важливо відмітити, що надання певного статусу визначеним конфесіям на інституціональному рівні зовсім не суперечить базовим правам людини,

в тому числі свободі совісті та віросповідання, що гарантується як конституціональний принцип [2].

Тому, за належної підготовки, узгодження та послідовності, обов'язковості реалізації договірних відносин, може вести до поліпшення взаємин держави з конфесіями та зміцнення стабільності у суспільстві. Обидві сторони беруть на себе певні зобов'язання: наприклад, певна соціальна та виховна робота – з боку релігійної організації, а певні пільги та захист – з боку держави. Процедура а застосування угоди обумовлюються у кожному конкретному випадку, виходячи з узгодженого інтересу суб'єктів та на основі чинного законодавства щодо свободи совісті. Індивідуальний характер договірних відносин передбачають можливість відмінностей в угодах з різними релігійними організаціями, що не обов'язково буде приводити до юридичної нерівності. За умови дотримання загальних принципів свободи совісті та віросповідання, такі індивідуалізовані угоди можуть відкривати додаткові можливості для налагодження релігійними організаціями таких відносин з державою, які б максимально повно віддзеркалювали їхні особливості, що відповідає принципу відсутності дискримінації щодо різних релігійних організацій і громад.

Серед пострадянських держав, в контексті розбудови договірних державно-конфесійних відносин на особливу увагу заслуговує досвід Грузії, де у 2002 році було ухвалено безпрецедентну для країн колишнього СРСР «Конституційну угоду між Державою Грузія та Автокефальною Православною Апостольською Церквою Грузії». Важлива для України особливість цієї угоди полягає в тому, що вона укладалася з православною церквою, яка не має міжнародної правосуб'єктності. За Угодою 2002 року, Конституція Грузії, визнаючи особливу роль грузинської православної церкви в історії держави, закріплює за нею привілейований статус (як «традиційної релігії»). З-поміж іншого, конституційна угода містить положення щодо звільнення священнослужителів від призову до війська, визнання державою церковних шлюбів, звільнення Церкви від податку на землю і майно, невідчуженість церковного майна, часткового відшкодування збитків, завданих Церкві у радянський період. Грузинська конституційна угода між державою і православною церквою має чітко відзначений преференційний характер по відношенню до цієї конфесії. Цей факт, попри протести представників інших релігійних організацій, не наражається на суспільний опір, оскільки грузинська Автокефальна Православна Апостольська Церква значно випереджає інші релігійні організації за кількістю віруючих та рівнем громадської підтримки [3].

Проте особливість української історії в тому, що завжди домінуючі релігійні організації підпорядковувалися закордонним центрам. Це ж завжди було однією з основних причин втрати незалежності й колоніального стану нашої держави. У чинному законодавстві зазначені

проблеми не врегульовано і це є стратегічною помилкою. Сьогодні, коли відбувається процес створення Української Помісної православної церкви, необхідно заздалегідь врахувати можливі його наслідки та усвідомити необхідність зміни існуючої моделі церковно-державних відносин з врахуванням європейського досвіду.

Список використаних джерел

1. Жилюк С. Метаморфози відносин КПУ і РПЦ: від антагонізму до політичного партнерства (архівні документи та матеріали) / С. Жилюк. – Рівне: Перспектива, 2006. – 174 с.
2. Шаправський С.А. Моделі державно-церковних відносин: європейський контекст / С.А.Шаправський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичне релігієзнавство. – 2015. – Вип. 12. – С. 183 – 198. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoairD2009_2015_12_18.
3. Взаимоотношения Государства и Церкви в странах Восточной Европы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodoxia.org/lib/1/1/5/12.aspx>

КАТЕРИНА ЧОРНА

*к. ю. н., доцент, професор кафедри
Навчально-наукового інституту права
ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом*

СУЧАСНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛІБЕРАЛІЗМ: ЧИ ІСНУЮТЬ СОЦІОКУЛЬТУРНІ РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Останнє десятиліття у Європі – період драматичних глибоких суперечностей, які розхитують міцні підвалини молодого Європейського Союзу. Загострення соціальних протестів у деяких розвинутих країнах (Німеччина, Великобританія), яке викликано потоками біженців; поглиблення традиційного соціально – культурного конфлікту між двома світами – християнським та ісламським (Франція, Німеччина); процес стирання кордонів і водночас справжні національні спалахи (Іспанія, Шотландія); реальне або міфічне протистояння США і Росії, яке диктує нові правила міжнародного співіснування, – усе це посприяло ускладненню європейської інтеграції України [2, с. 44]. І, звичайно ж, найбільшою загрозою для цього процесу є гібридна війна на сході України, затіяна державою – сусідом (варто лише згадати про вплив кремлівської пропаганди на результати нідерландського референдуму, під час якого жителі країни проголосували проти інтеграції України у європейське співтовариство). Або про панамський скандал, який був роздмуханий тими ж пропагандистами як неабияка сенсація світового масштабу (а,

між тим, подібні, хоч і поодинокі явища спостерігаються щоденно чи не в кожній розвинутій європейській країні, де фактично подолана корупція). Проте існують й інші причини - значно глибші, значно латентніші, а тому й більш небезпечні.

Зокрема, частина українського соціуму, вихована у радянські часи радянською авторитарною культурою, до сьогодні готова всотувати і поширювати у суспільстві стереотипи, нав'язані інформаційною складовою цього протистояння. Тому що для неї все частіше відчувається вакуум там, де поколіннями зберігалися усталені радянські теорії та уявлення. Так, доволі часто навіть серед інтелектуальної еліти побутує думка, що з поширенням європейських традицій руйнуються українські ціннісні догми, а такі фундаментальні для стабільного розвитку нашої держави поняття, як «консерватизм», «соціальне суспільство», «християнське милосердя» втрачають свою внутрішню визначеність у зв'язку з ідейною кризою кожного з цих явищ у більшості європейських країн світу [4, с. 45].

Чи ж насправді існує соціальна, культурна, духовна загроза для становлення української державності, для побудови громадянського суспільства, для орієнтації на Людину, її духовну культуру і соціальний статус? Чи здатна національно свідомо, високоосвічена, життєво компетентна, творча особистість бездумно впускати у власне життя явища, чужі і шкідливі для себе, – тим більше, якщо вона має активну за формою та моральну за змістом життєву позицію? Чи здатний Захід «морально розкласти» український соціум, і які ж вони насправді, істинні європейські цінності?

Пересічний український громадянин справжніми європейськими цінностями вважає гідну оплату праці, високу пенсію, зручні утилітарні послуги та інші соціальні блага, які викликають бажання жити і працювати в Європі. Але він, перебуваючи під пропагандистським натиском і донині нав'язуваної радянщини, часто не усвідомлює, що соціальні і культурні процеси, які відбуваються нині в європейських країнах, – з покращанням економічного становища громадян, зі всебічною модернізацією соціальної сфери, з гуманізацією освіти, з посиленням відповідальності влади за поширення негативних явищ серед молоді – усе це результат пасіонарної активності соціумів. Скрізь, особливо у країнах, де суспільство живе за лозунгом «Усе для щастя Людини» – в Фінляндії, у Швеції, і навіть у відверто ліберальній Голландії держава рішуче контролює рівень поширення асоціальних явищ у суспільстві, попереджує можливі проблеми, створює умови для контролю громадськістю соціальної сфери, впроваджує найновітніші технології освіти і виховання, які закликають суспільство відмовлятися від використання, наприклад, дозволених, але сумнівних благ на кшталт наркотичних речовин або антирелігійних, антиморальних ідей.

В основі економічного та соціального процвітання Європи лежить,

перш за все, висока духовна культура, створювана століттями цивілізація, і саме Європа зробила сучасний світ таким, яким він є, саме тут були закладені не лише підвалини сучасного державництва, громадянського суспільства, ефективної ринкової економіки, системи соціальної справедливості, але й традиції високої духовності, яка багато століть служила взірцем для світу і яка вистойть навіть під натиском найновіших постмодерністських антигуманних тенденцій у соціально-побутовій та духовній культурі [3, с. 84].

Отже, ментальна «українсько-європейська» проблематика полягає, перш за все, у тому, що радикальні зміни в українському суспільстві відчутно загострили проблему інтеграції особистості у новітнє суспільство – цей процес відбувається на тлі зіткнення ціннісних світів. Протягом останніх років оголошені в країні реформи відбуваються повільно і неспішно, а їх перевагами може скористатись лише незначна частина населення. Трансформаційний процес викликав широкий спектр соціальних змін, призвівши до війни і поглибивши зубожіння і маргіналізацію. І саме звідси родом боязнь змін в суспільних нормах і моралі, і саме цей необґрунтований страх найбільше впливає на метушню деякої частини українства між Сходом і Заходом. І навіть досвід країн Східної Європи, які досягли успіху у своїх реформах завдяки долученню до системи європейських цінностей, не може змінити радянську ментальність ворогів інтеграції. Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Болгарія, Румунія – усі ці країни стали частиною європейського світу завдяки тому, що змогли визначити свою ідентичність, свою позицію в світі як європейські країни [4, с. 45]. Наша держава зможе відбутися як європейська, якщо її вільні громадяни приймуть концепції особистої свободи, почуття власної гідності, свободи слова, загальних прав людини, релігійної терпимості, недоторканності особистого життя, приватної власності, вільного ринку, рівності, правової держави, прозорості уряду, обмежень на державну владу, верховної влади народу, самовизначення нації, – так як прийняли вказані цінності такі відмінні від західноєвропейських (рівнем економічного благополуччя) країни як Словенія, Кіпр, Уругвай або Тайвань, і їх реформ уже вкотре доводить, що ліберальна європейська ідея покликана не руйнувати, а зміцнювати підвалини української державності, поєднавши загальні демократичні досягнення людства з національними традиціями суспільного розвитку та державотворення.

Список використаних джерел

1. Батаренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України / А. О. Батаренко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2014. – № 1. – 36 с.
2. Малик Я. Європейський Союз / Я. Малик, О. Киричук, І. Залуцький – Львів, 2006. – 44 с.

3. Попович М. Лібералізм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 84 с.

4. Філоненко Р. Україна – ЄС: Остаточний вибір засад розвитку держави / Р. Філоненко – Київ: «Віче», 2007. – № 9 – 10. – С. 45 – 47.

5. Урядовий звіт щодо євроінтеграції. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.euointegration.com.ua>.

Ірина ШУМЛЯЄВА

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД КРАЇН БАЛТІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах реформування публічного адміністрування в Україні особливий актуальності набуває необхідність запровадження європейських принципів місцевого самоврядування та ефективного використання потенціалу самоорганізації населення в процесі вирішення питань місцевого значення. Визнання на конституційному рівні права територіальної громади на місцеве самоврядування створило умови становлення принципово нового суб'єкта владних повноважень, але не стало чинником формування дієздатної територіальної громади.

Невеликий досвід України в галузі місцевого самоврядування, нинішня політична ситуація, недосконалість правового регулювання та практичного застосування норм щодо місцевого самоврядування висуває, поряд із завданням проведення теоретичного дослідження феномену територіальної громади, також одне із найактуальніших завдань – вивчення досвіду європейських країн у галузі реформування муніципального управління, що допоможе розвивати систему місцевого самоврядування в Україні, використати здобутки та уникнути прорахунків.

Кожна з країн ЄС пройшла свій шлях реформування низового рівня місцевого самоврядування, спрямований на забезпечення ефективного вирішення питань місцевого значення, що було пов'язане з процесами злиття (об'єднання на постійній основі) або утворення мережі організацій міжкомунального співробітництва у формі публічно-правових установ. Трансформація системи місцевого самоврядування нових членів ЄС, які раніше входили до соціалістичного блоку, свідчить про орієнтацію під час введення нових моделей та структури місцевого самоврядування на досвід європейських країн, які вже проводили такі реформи. Тому результати цих перетворень мали позитивні результати щодо покращення надання якісних послуг населенню на місцях, активізації участі громад

у прийнятті рішень місцевого значення. Серед таких країн досвідом укрупнення раніше скористалась Польща. Щодо інших країн, серед яких Естонія, Литва, Латвія, Угорщина, Чехія, Словаччина, то там питання добровільного об'єднання або примусового укрупнення низового рівня місцевого самоврядування є досить актуальними на сучасному етапі.

Орієнтуючись на досвід проведених муніципальних реформ у скандинавських країнах, Литва, Латвія та Естонія здійснили досить глибокі перетворення у галузі місцевого самоврядування. Початком було прийняття національних законів про місцеве самоврядування (в Естонії у 1989 р., у Латвії у 1994 р., в Литві у 1990 р.) та ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування (Естонія – 1994 р., Латвія – 1996 р., Литва – 1999 р.). На другому етапі реформування системи місцевого самоврядування було проведено адміністративно-територіальні реформи.

Це було обумовлено, зокрема, наявністю великої кількості невеликих територіальних громад. Проведені у країнах Балтії дослідження показали незадовільний стан невеликих сільських громад. Тому у Литві така реформа розпочалася у період з 1991 р. Протягом першого етапу було прийнято закон щодо врегулювання статусу територіально-адміністративних одиниць (1994 р.), він почав реалізовуватися у 1995-1997 рр. У результаті Литва отримала на базовому рівні місцевого самоврядування 55 муніципалітетів (їх кількість у подальшому збільшилася), а також 10 адміністративних округів або повітів. Після 1997 р. також активно проходили реформи, що стосувалися регіональної політики, зокрема було прийнято закон про регіональний розвиток, який мав би відповідати європейським стандартам. Незважаючи на те, що до 2008 р. державні адміністрації округів відігравали важливу роль в регіональному розвитку, було прийнято рішення їх ліквідувати і замінити представниками центрального уряду, які виконують контрольні функції щодо дотримання законодавства на рівні місцевого самоврядування [4].

Уряди Латвії та Естонії з кінця 90-х рр. почали розробляти плани територіальних реформ з метою їх укрупнення. При цьому було враховано досвід Литви та виявлені після реформування недоліки, зокрема: слабкий зворотній зв'язок з населенням, надто малий термін реалізації, занадто великий розмір нових муніципалітетів [2, с. 95].

Оскільки одиниці місцевого самоврядування в Естонії (волості та міста) є дуже різними за кількістю населення, то питання укрупнення місцевих громад було та залишається досить актуальним.. Концепція адміністративної реформи передбачила продовження адміністративної реформи шляхом реорганізації адміністративного-територіального поділу шляхом: добровільного об'єднання громад (до 2002 р.) та обов'язкового з'єднання неефективних муніципальних утворень (після 2002 р.) [3, с. 113]. Проте, у 2009 р. добровільно було об'єднано тільки дві волості. Тому з 2004 р., коли було прийнято закон про добровільне об'єднання громад (його дію було пролонговано), продовжується реформування

базового рівня місцевого самоврядування, що впливає на зміну не тільки територіальної основи, але й повноважень органів місцевого самоуправління в контексті децентралізації.

Оскільки громади не виявили бажання щодо об'єднання, навіть незважаючи на певні фінансові стимули (виплати від 150 до 400 тис. євро, переваги щодо фінансування проектів ЄС, дотації тощо), і до 2005 р. об'єдналося тільки 22 громади, у 2015 р. розпочався новий етап муніципальної реформи, який передбачає протягом двох років добровільну укрупнення громад з певним фінансовим стимулюванням, а потім примусове об'єднання без додаткового фінансування, на якому мають бути враховані попередні помилки та прорахунки, допущені раніше. Так, це стосується чітких критеріїв кількості мешканців громад (не менше п'яти тисяч осіб).

У Литві територіально-адміністративна реорганізація була основним елементом реформ місцевого самоврядування, які розпочалися з 1998 р. Перевага була віддана інтегрованій структурі місцевих органів влади. До адміністративно-територіальної реформи 1 липня 2009 р. у 99,8 % населених пунктах проживало менш як 1 000 осіб, невеликі муніципалітети потребували фінансової підтримки. Крім цього, необхідність проведення реформування була обумовлена тим, що бюджетні асигнування на потреби малих муніципалітетів були значно більшими порівняно з коштами, які використовуються великими муніципалітетами. Також порівняно більшими були й адміністративні видатки на одну особу у сільському муніципалітеті [1, с. 143 – 144].

На етапі добровільного об'єднання більшість громад були проти укрупнення, тому за декілька років виникло лише 20 таких громад, а процес співробітництва також не був розвинений до належного рівня. Завдяки фінансовому стимулюванню у 2009 р. було створено 110 об'єднаних громад. У подальшому 35 неукрупнених самоуправлінь об'єднали без дотацій примусово, а територіальну реформу продовжено до 2021 р. з укрупненням базових адміністративних одиниць [4]. Новий адміністративно-територіальний поділ закріпив чотири рівні самоврядування залежно від розподілу влади та адміністративних ресурсів. Результати реформи спрямовані на утворення дієздатних, самодостатніх громад, які спроможні виконувати функції місцевого самоврядування та надавати послуги відповідно до потреб та інтересів населення, підвищення ролі та впливу самоуправлінь в державному управлінні.

Застосування досвіду європейських країн на вітчизняному підґрунті має враховувати вітчизняний стан розвитку місцевого самоврядування, а також історичні, географічні, економічні, демографічні та інші фактори, не займаючись автоматичним копіюванням зарубіжного досвіду. Найбільш сприятливим для України за нинішніх соціально-політичних та економічних умов є використання досвіду зарубіжних країн щодо

застосування практики добровільного постійного об'єднання невеликих територіальних громад на базі спільних інтересів та утворення мережі організацій міжгромадівського співробітництва (асоціацій).

Список використаних джерел

1. Ванагс Э. Местное самоуправление в Латвии / Эдвинс Ванагс, Инга Вилка // Децентрализация: эксперименты и реформы / под. ред. Тамаша М. Хорвата. – Т. 1. – Будапешт, 2000. – С. 137 – 190.
2. Курочкин А. В. Опыт муниципального реформирования в государствах Балтийской Европы / А. В. Курочкин, Е. О. Курочкина // Полис. – 2003. – № 3. – С. 89 – 97.
3. Мэелтсемес С. Местное самоуправление в Эстонии / Сулев Мэелтсемес // Децентрализация: эксперименты и реформы / под. ред. Тамаша М. Хорвата. – Т. 1. – Будапешт, 2000. – С. 73 – 131.
4. Сас О. Децентралізація у країнах Балтії та Скандинавії / Олена Сас. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/2760>.

СЕКЦІЯ 2 ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ЄС В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Діна ДЕНИСЕНКО

*студентка факультету міжнародної економіки
ДНУ ім. Олесь Гончара*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Соціально-економічний розвиток держави на сучасному етапі вимагає орієнтувати економічну політику на невпинне скорочення існуючого розриву між Україною та високо розвиненими країнами світу.

Європейська інтеграція є ключовим пріоритетом зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно до норм та стандартів ЄС. Кінцевою метою європейської інтеграції є набуття Україною членства в Європейському Союзі, тому виникає необхідність глибокого всебічного вивчення наслідків вступу нашої держави в європейське співтовариство [1].

За даними соціопитування до основних переваг від членства в Євросоюзі українці відносять підвищення рівня життя населення, вільний доступ молоді до навчання в університетах держав-членів ЄС, можливість вільного пересування. Кожен четвертий українець вважає, що членство в ЄС сприятиме проведенню внутрішніх реформ в Україні [3]. Втім слід розуміти, що процес євроінтеграції пов'язаний з проведенням глибоких соціально-економічних реформ, а також радикальних інституційних перетворень, що тягне за собою певні економічні втрати (табл.).

З 1 січня 2016 року вступила в силу стаття 4 Угоди про асоціацію, у котрій йдеться про встановлення Глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, яка передбачає та зобов'язує обидві сторони сприяти впровадженню європейських правил та стандартів життя в Україні, причому для деяких положень існують конкретні часові рамки. Так, для досягнення можливості інтегруватися до внутрішнього ринку ЄС Україна має привести свою систему технічного регулювання у відповідність до європейських вимог, оскільки головними перешкодами торгівлі з ЄС є не імпорتنі тарифи, а технічні бар'єри у торгівлі — вимоги до безпечності та якості продукції, її характеристик, процедури оцінки відповідності. У довгостроковій перспективі угода має підвищити конкурентоспроможність товарів, що виробляються в Україні, а відтак, підвищити обсяг експорту на всесвітніх ринках. Окрім того, зі зростанням якості українських товарів зміцняться позиції національних виробників на внутрішньому ринку. Водночас українські споживачі матимуть доступ до якісніших і дешевших товарів і послуг [1].

Переваги та недоліки інтеграції України в ЄС

Сфера	Переваги	Недоліки
Політична	<ul style="list-style-type: none"> Залучення до Спільної європейської політики безпеки та оборони, яка гарантуватиме Україні державний суверенітет і територіальну цілісність. Стабільність політичної системи. 	<ul style="list-style-type: none"> Погіршення відносин з країнами СНД. Небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом. Невизначеність стратегії розвитку ЄС.
Економічна	<ul style="list-style-type: none"> Забезпечення розвитку МСП. Впровадження у виробництво стандартів ЄС. Можливості для динамічного розвитку туристичної та рекреаційної галузі, розширення міжнародного співробітництва у цій сфері. Об'єднання енергетичних потенціалів країн Євразійського континенту. 	<ul style="list-style-type: none"> Можливе переміщення шкідливих виробництв в Україну. Втрата конкурентоспроможності певних галузей. Складність переходу на європейський рівень цін, який може привести до різкого подорожчання товарів першої необхідності.
Соціальна	<ul style="list-style-type: none"> Формування середнього класу населення. Ефективний захист прав людини в інституціях ЄС. Реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. 	<ul style="list-style-type: none"> Проблема незаконної міграції та відтоку кадрів. Ускладнення візового режиму зі східними сусідами. Поглиблення демографічного спаду.
Культурна	<ul style="list-style-type: none"> Поширення української культури в країнах ЄС. Широкий доступ до інформаційного потенціалу. 	<ul style="list-style-type: none"> Переоцінка культурно-освітніх напрямків, що фактично означає зближення суспільної моралі з нормами країн Заходу.

Отже, Україні під час вступу до ЄС, слід звертати увагу на використанні саме позитивних моментів євроінтеграції з оптимальним вектором розвитку стратегії та лінію поведінки по запобіганню зазначених загроз на територію України. Аналіз можливих позитивних та негативних наслідків вступу України до ЄС показав, що входження до Європейського Союзу є логічним прагненням України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства. Інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив. Співробітництво України з ЄС сприятиме досягненню нашої держави високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту населення [2].

Список використаних джерел

- Україна – ЄС: реалії та перспективи співпраці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://krasilov-rda.gov.ua/news/ukrajina_es_realiji_ta_perspektivi_spvivpraci/2016-05-23-1582.
- Полторацька О. Т. Стратегічний вектор розвитку зовнішньоекономічних відносин України з Європейським Союзом / О. Т. Полторацька, А. І. Кириченко // Економічний простір. – 2016. – № 107. – С. 48 – 59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_107_7.
- Високий замок online. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wz.lviv.ua/news/161572-doslidzhennia-ukraintsi-rozpovily-pro-perevahy-ta-nedoliky-ievrointehratsii>.

Леся ІВАНЧЕНКО

аспірантка кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Непохитність намірів щодо інтеграції в європейський економічний простір Україна підтвердила підписавши угоду про асоціацію з Європейським союзом. Обов'язковими складовими такої інтеграції є приведення у відповідність до стандартів Європейського союзу (ЄС) систем соціального та пенсійного забезпечення. В Україні не завершено процес реформування пенсійної системи, тому доцільно врахувати вже існуючий, перевірений практикою досвід передових країн світу, визначальне місце серед яких належить країнам ЄС.

У більшості країн-членів ЄС реформа пенсійної системи відбувалася

за схожим сценарієм та призвела до побудови національних консолідованих систем пенсійного забезпечення, що мають трирівневу структуру, формування пенсій в яких відбувається на солідарній та накопичувальній основі одночасно.

Саме пріоритетність соціальних цілей визначала формування пенсійних систем країн ЄС. Це призвело до створення достатньо надійних механізмів гарантування мінімальних доходів пенсіонерам. Сьогодні змінює акценти в пенсійній стратегії в бік економічних цілей. Задля зміни розподільчої системи, країни ЄС провели реформи, що забезпечило фінансову стабільність пенсійних систем. Такі реформування здійснювались шляхом підвищення віку виходу на пенсію; збільшення необхідного страхового стажу і періоду відрахувань до пенсійних фондів; скорочення пільг, пов'язаних з достроковим виходом на пенсію; змінами порядку індексації пенсійних виплат (залежно від подорожчання життя, а не до номінального зростання оплати праці); стимулювання розвитку додаткових професійних накопичувальних пенсійних програм і схем індивідуального пенсійного страхування; збільшення розмірів страхових внесків і модернізацією бази їх нарахування. Деякі країни змінили формули нарахування пенсій, збільшили базовий період для нарахування пенсії. Частина країн збільшила кількість альтернативних добровільних приватних пенсійних програм (шляхом надання пільгового оподаткування або забезпечення відповідних виплат з національного бюджету).

Наразі у пенсійному забезпеченні більшості країн ЄС переважають традиційні розподільчі системи, які є базовими, і сформованими або на схемах фіксованих виплат, або попередньо встановлених пенсійних розмірів. Розрахунок таких пенсійних виплат пов'язаний із рівнем доходів, з яких сплачувалися страхові внески.

Попри те, що значним джерелом доходів пенсіонерів країн ЄС є державні пенсійні системи, в багатьох країнах державна політика у регулюванні пенсійного забезпечення спрямована на розвиток професійних пенсійних систем. Обов'язкові професійні схеми складають другий рівень пенсійного забезпечення і найбільше розповсюджені у Німеччині, Фінляндії, Іспанії, Нідерландах, Франції та Італії.

Пенсійні системи окремих країн ЄС мають національні відмінності, проте спостерігається тенденція до посилення ролі пенсійного страхування в пенсійному забезпеченні населення. Форма участі держави полягає у регулюванні, покритті дефіцитів солідарних пенсійних фондів, гарантуванні мінімального доходу/пенсії з державного бюджету, стимулюванні недержавного пенсійного забезпечення, поєднанні розподільчих та накопичувальних систем. Крім того, головним завданням державного контролю стає стабільність пенсійної системи, фінансово стійка діяльність пенсійних фондів.

Європейський досвід функціонування пенсійних систем свідчить про

те, що вони ґрунтуються на засадах страхування та адресності. Управління здійснюється соціальними партнерами: роботодавцями, застрахованими особами і державою.

Вкрай важливим моментом є формування психології особи, що працює за наймом, яка повинна усвідомлювати необхідність із початку своєї трудової діяльності відраховувати внески до накопичувальної системи пенсійного страхування. У тих країнах, які ввели накопичувальні пенсійні системи, суттєво зросли приватні пенсійні кошти в національному акціонерному капіталі (у Великій Британії до 34 %; Ірландії до 29 %, Нідерландах до 13 %, Данії до 11 %) [1].

Результатом реформування пенсійної системи у більшості розвинених країн є поєднання керованої державою пенсійної системи із корпоративними пенсійними планами (тобто порядком управління та розміщення накопичених пенсійних внесків), розташованими в приватному управлінні, з особистими ощадними пенсійними рахунками для задоволення більш високих потреб груп населення з середніми і високими доходами. Слід зазначити, що перетворення європейських пенсійних систем триває і сьогодні. Передбачається, що до 2020 року частка пенсійних виплат за базовою системою «PAYG» (перший рівень) знизиться з 84 % до 64 %. Частка другого рівня зросте з 12 % до 29 %. При цьому, частка приватних пенсійних активів (третій рівень) підвищиться з 1,5 % до 4,5 % за умови активного сприяння держави добровільному пенсійному страхуванню, а сума приватних пенсійних накопичень зросте з 2 млрд. євро до 12 млрд. євро в 2020 році. Такі перетворення уряди пропонують реалізовувати поступово [2].

Зарубіжний досвід реформування системи пенсійного забезпечення дозволяє використати чимало корисних уроків. Оскільки ні солідарна, ні накопичувальна система не вирішує тиску з боку старіючого населення, фінансові можливості не відповідають вимогам фінансування, весь час зростає потреба для їх забезпечення. Тому стає необхідним реформування пенсійної системи України в контексті переоцінки соціальної ролі держави, яка полягає у відмові загальної державної підтримки соціального захисту на користь недержавних об'єднань, що використовують принцип пенсійного страхування.

Список використаних джерел

1. Бурлака Н. П. Мировой опыт формирования и эволюции пенсионных систем / Н. П. Бурлака // Международный университет природы, общества и человека «Дубна», 2009. – № 1. – С. 57 – 65.
2. Яшник Г. Л. Зарубіжний досвід реформування системи пенсійного забезпечення / Г. Л. Яшник // Державне управління : теорія та практика : електр. наук. фах. журнал. – 2011. – № 1. – С. 1 – 9.
3. Pension funds in figures OECD: Country Profiles. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/finance/Pension-funds-pre-data-2015.pdf>

4. Jarosiaw Poteraj Pension systems in 27 EU countries. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/31053/>

Ольга КАЛАШНИК

аспірантка кафедри державного управління ЛРІДУ НАДУ

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Нинішні інтеграційні процеси впливають на політичні та економічні рішення окремих країн, а зростаюча взаємозалежність між державами – на світове співтовариство в цілому. Сучасна міжнародна політика характеризується усвідомленням спільнотою нових викликів та загроз глобальному цивілізаційному розвитку. Екологічні проблеми змушують європейські країни об'єднувати свої зусилля в напрямку забезпечення екологічної безпеки та побудови системи так званої «колективної відповідальності» за стан навколишнього природного середовища в регіоні. Це вимагає реалізації та подальшого розвитку Спільної екологічної політики Європейського Союзу (ЄС).

Екологічна політика є одним із найважливіших напрямів діяльності ЄС. У цій сфері існує розгалужена система екологічного законодавства, норми якої успішно реалізуються на практиці. У процесі здійснення екологічної політики розширився перелік наявних засобів охорони довкілля, Співтовариство впровадило цілу низку інструментів охорони довкілля. На сьогоднішній день ЄС має широку компетенцію в галузі вирішення екологічних питань, а екологічна інтеграція стала обов'язковою для всіх членів та кандидатів на вступ до ЄС.

Екологічна безпека, правове регулювання питань у сфері екологічного управління, права людини на безпечне для існування середовище – це ті цінності, забезпечення яких на сучасному етапі розвитку України має першочергове значення. Одним з факторів, що безпосередньо впливає на розвиток законодавства України взагалі, і в сфері навколишнього середовища, зокрема, є політика ЄС та прийняті з метою її реалізації відповідні правові акти ЄС. Це пояснюється тим, що Україна прийняла на себе міжнародні зобов'язання з адаптації свого національного законодавства до законодавства ЄС (*acquis communautaire*).

Україна була однією з перших країн колишнього СРСР, яка підписала Угоду про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їх державами-членами (УПС). Відповідна угода була підписана 14 червня 1994 р. та набула чинності 1 березня 1998 р. Нею був започаткований процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС. В ст. 51 УПС були визначені пріоритетні галузі, в

яких законодавство України в першу чергу має бути приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. До таких пріоритетних галузей було віднесено, зокрема, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, а також навколишнє середовище.

Новий важливий етап розвитку двосторонніх відносин між Україною та ЄС був обумовлений розширенням Європейського Союзу в 2004 році, коли Україна та ЄС стали безпосередніми сусідами і задекларували наміри посилювати свою політичну та економічну взаємопов'язаність. З метою посилення співпраці був прийнятий 12 лютого 2005 року План дій «Україна – Європейський Союз». Його метою було сприяння реалізації положень УПС як діючої основи співробітництва України та ЄС та підтримка мети України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур. Імплементация Плану дій мала на меті значно наблизити українське законодавство, норми та стандарти до законодавства ЄС, зокрема у сфері захисту навколишнього середовища, забезпечуючи тим самим досягнення довгострокової цілі сталого розвитку.

Подальшій адаптації екологічного законодавства України до *acquis communautaire* також сприяло приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства був ратифікований Законом України від 15 грудня 2010 р. № 2787-VI. Відповідно до ст. 12 цього Договору кожна Договірна Сторона впроваджуватиме положення нормативно-правової бази Європейського Співтовариства з екології згідно зі встановленим графіком ужиття таких заходів. З цієї метою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 р. № 733-р був затверджений План заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

З метою підготовки та сприяння набуття чинності Угоди про асоціацію Україною та ЄС був підписаний Порядок денний асоціації Україна – ЄС, який набув чинності 23 листопада 2009 р. Цим документом передбачається, що в сфері навколишнього природного середовища сторони співпрацюють щодо підготовки до імплементации актів *acquis* ЄС, зазначених у відповідних додатках до Угоди про асоціацію.

Безпосередньо сама Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони була підписана у частині політичних положень 21 березня 2014 р. та у частині торговельно-економічних і галузевих положень 27 червня 2014 р. Угода про асоціацію ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII.

Відповідно до ст. 363 цієї угоди поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони

навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка ХХХ до цієї Угоди. Згідно із зазначеним Додатком Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах як: управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики, якість атмосферного повітря, управління відходами та ресурсами, якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище, охорона природи, промислове забруднення та техногенні загрози, зміна клімату та захист озонового шару, генетично модифіковані організми [2].

З метою практичного виконання завдань з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, в Україні була прийнята ціла низка нормативно-правових актів, спрямованих на організаційно-правове забезпечення цього процесу. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV [1].

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в ЄС. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. Метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС визначається пріоритетною складовою процесу інтеграції України до ЄС, що, в свою чергу, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Невід'ємною частиною Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС є Перелік актів законодавства України та *acquis communautaire* ЄС в пріоритетних сферах адаптації. До таких пріоритетних сфер адаптації віднесено і довкілля.

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.

Григорій КАЛЮЖНИЙ

студент факультету міжнародної економіки

ДНУ ім. Олесь Гончара

Лілія ГОЛОВКО

старший викладач кафедри міжнародної економіки

і світових фінансів ДНУ ім. Олесь Гончара

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: ВІД ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДО МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Економічні взаємовідносини між Україною та Євросоюзом закріплені на законодавчому рівні нормативними документами, що були прийняті як на двосторонній угоді, так і кожною стороною окремо. Рівень готовності країн перейти до ринкової економіки визначається антидемпінговим законодавством Євросоюзу. Перехід України від «країни із перехідною економікою» до країни з ринковою економікою відбувся 30 грудня 2005 р. Це стало можливим завдяки сформованому Євросоюзом та Україною Плану дій на 2005 – 2008 рр., в якому зазначені основні пріоритети розвитку України. Насамперед, це верховенство права та демократичний розвиток, приведення судової влади до незалежності від влади держави, розвиток антикорупційних програм, забезпечення права та основних свобод людини, підвищення рівня громадянського суспільства, забезпечення свободи засобів масової інформації та свободи висловлювань, підтримання національних меншин. В напрямку розвитку соціальної сфери та економіки відзначено приділяти увагу створенню ефективної ринкової економіки, покращувати інвестиційний клімат, зменшувати бідність та збільшувати зайнятість населення шляхом впровадження ефективних заходів, привести розвиток регіонів до усередненого рівня, підвищити безпечність продуктів харчування, підвищити рівень охорони навколишнього середовища, провести реформу системи освіти, здоров'я та епідеміологічної безпеки в Україні [1].

Входження України на ринковий простір Євросоюзу завдяки укладеній Угоді про асоціацію це, передусім економічна інтеграція. Для України це означає стати учасницею спільного ринку та дотримуватись спільних правил та вимог до продукції. Україна отримала частково переваги членства в Євросоюзі, ставши начебто «частиною ЄС», та з іншого боку ще не отримала такі переваги країн-учасників Євросоюзу як участь в інституціях Євросоюзу, Шенгенському просторі, отримання фінансування з бюджету ЄС. 12 вересня 2014 р. в Брюсселі було підписано тристоронню заяву між Україною, Євросоюзом та Росією, що перенесла термін застосування економічної частини Угоди про асоціацію на пізніший строк (до закінчення 2015 р.). Перенесення терміну потребував розділ щодо вільної торгівлі (розділ 4 Угоди). Це

входить до компетенції Європарламенту і було ним ратифіковано. Отже, тристороння Угода про асоціацію набула чинності з 1 листопада з «попереднім застосуванням»(через неповну ратифікацію) та «частковим застосуванням»(через тристоронню заяву про відстрочення зони вільної торгівлі) [1].

Для України, як однієї з найбільших країн Європи, найбільше значення має інтеграція з розвиненими країнами ЄС. Налагодження взаємовигідного співробітництва призведе до підвищення та стимулювання сільськогосподарського виробництва і економіки та їх відродження до стандартів європейських країн. Спільна аграрна політика є найважливішим напрямком діяльності Євросоюзу. Країни-члени ЄС спільно діють в забезпеченні поставок сільськогосподарської продукції за стійкими цінами, підвищують сільськогосподарське виробництво, сліdkують за відповідністю життєвого рівня фермерів та забезпечують ринкові ціни для споживачів сільськогосподарської продукції.

У сільському господарстві параметри безпеки пов'язані з нетарифними бар'єрами. Питання смакової якості не регулюється законодавством Євросоюзу, тому що це питання регулюється ринком. В регламенті ЄС, що був ухвалений в 2003 р., йдеться про конкуренцію, Consumer Protection (захист прав споживача) та Safety (безпеку) [2].

Для України, що розвивається в напрямку Євросоюзу, у вирішенні проблем агропромислового комплексу зовнішньоекономічна діяльність орієнтована на розвиток роботи міжнародних сільськогосподарських організацій; розвиток зовнішньоекономічної маркетингової кооперації; приведення національного законодавства до стандартів та вимог СОТ та Євросоюзу; підвищення експорту та розвиток його інформаційного забезпечення; створенню національних вимог та стандартів фітосанітарного та ветеринарного контролю, що будуть відповідати вимогам СОТ та директивам ЄС; приведення вітчизняної номенклатури товарів у відповідність єдиній міжнародній, що створить сприятливі умови для інших держав; приведення митних ставок до єдиного розміру [3].

15 вересня 2017 року Урядом України в Національній доповіді визначено базові показники та цілі сталого розвитку країни до 2030 року. В рамках розвитку сільського господарства визначені наступні задачі:

- 1) знизити мінливість цін на продукти харчування;
- 2) за рахунок використання інноваційних технологій:
 - підняти в два рази продуктивність сільського господарства;
 - підтримати системи екологічного виробництва продуктів харчування,

що поступово покращують якість земель та ґрунтів.

Низький рівень продуктивності праці зумовлений використанням застарілих технологій та зношеними виробничими фондами, низьким рівнем розвитку інфраструктури сільської місцевості (ступінь зносу основних засобів у сільському господарстві у 2015 році складав 40 %; станом на 2015 рік продуктивність праці у сільськогосподарських

підприємствах України становила у розрахунку на одного працюючого 8,7 тис. дол. США, для порівняння – у Польщі – 50 тис. дол. США). Намічене підвищення в два рази продуктивності праці в агропромисловому комплексі (до 15 тис. дол. США на одного зайнятого у секторі) призведе до зростання до 2030 року на понад третину виробництва валової продукції сільського господарства. Цей розвиток повинен відбуватися з дотриманням екологічних норм та міжнародних стандартів якості продовольства [4].

Угода про асоціацію для України означає проведення необхідних внутрішніх реформ (таких як фітосанітарії, впровадження технічних регламентів тощо), в результаті яких буде отримано можливість Україні стати повноцінним учасником ринкових відносин на міжнародному ринку. Склалася думка, що у перші роки дії Угоди в зоні вільної торгівлі буде знищено місцевих сільських виробників з неконкурентоспроможною продукцією, але насамперед, буде отримано чимало переваг, якими варто скористатися.

Інтеграція України до Євросоюзу та до світового економічного простору в аграрному секторі повинна базуватися на оптимізації експорту аграрної продукції з урахуванням вимог продовольчої безпеки регіонів, ефективного використання виробничого потенціалу аграрних підприємств регіонів, реалізації конкурентних переваг виробництва окремих видів продукції та досягнення позитивного зовнішньоторговельного балансу.

Список використаних джерел

1. Гайдуцький П. Україна – ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Джерело тижня – 7 червня 2013 року. – Режим доступу: <http://agroconf.org/content/gayduckiyukraina-es-problemy-integracii>.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НААНУ Т.О. Осташко, доктора екон. наук В.О. Точиліна ; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. – Київ, 2013. – 98 с.
3. Шубравська О.В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 63 – 73.
4. Національна доповідь Уряду України 15.09.2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholititia/tsili-staloho-rozvytku>.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Важливою характеристикою інтелектуального потенціалу суспільства є наявність науково-інформаційних зв'язків, що виникають між окремими його носіями, творчими колективами, управлінським апаратом наукових установ, вищих навчальних закладів, інженерних центрів і т.д. з приводу повного використання і здібностей до накопичення і передачі знань. У цьому сенсі можна сказати, що Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом є потужним фактором розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства через створення можливостей для інтелектуальної мобільності, розширення сфери наукового пошуку і можливості використання його результатів.

Інтелектуальний потенціал – інтегральна характеристика суспільства, яка розкриває силу знання, кількості і якості знання, спрямованості та результативності знання, ступінь усвідомленості соціальних дій і поведінки. У поєднанні з уміннями, здібностями і моральними цінностями поняття інтелектуального потенціалу містить не тільки формулювання дійсного або минулого, але і оцінку з точки зору бажаного – належного. Носіями інтелектуального потенціалу є індивіди, які професійно займаються розумовою працею, інтелектуальною діяльністю; ядро інтелектуального потенціалу становить інтелектуальна еліта.

Інтелектуальний потенціал тієї чи іншої країни багато в чому залежить від інтенсивності зв'язків вчених даної країни зі світовою науковою громадськістю.

Напевно, з усіх верств населення України найбільший поступ та вигоду від європейської інтеграції України відчують освітяни – у 2015 – 2017 роках активізується впровадження програм ЄС, зокрема тих, які істотно впливають на стан інтелектуального потенціалу: програми Erasmus+ з академічних обмінів та програми наукових досліджень HORIZON 2020, у якій беруть участь провідні українські університети.

Еразмус+ – це програма ЄС в сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту на період 2014 – 2020[3]. Технології змінюють спосіб функціонування суспільства, і є необхідність забезпечити їх максимально ефективно використання. Підприємствам ЄС необхідно стати більш конкурентоспроможними за рахунок молодих талантів та інновацій. Освіта і робота з молоддю є ключем для просування спільних

європейських цінностей, прискорення соціальної інтеграції, підвищення міжкультурного взаєморозуміння і почуття приналежності до спільноти, а також для запобігання насильницької радикалізації. Навчальні компоненти програми спрямовані на вдосконалення навичок і компетентності молодих людей, розвиток їх інтелектуального потенціалу. Програма Еразмус+ призначена для підтримки зусиль країн-членів програми ефективно використовувати потенціал талановитих людей з Європи і соціальний капітал, підтверджуючи принцип навчання впродовж життя шляхом поєднання підтримки та формального, інформального і неформального навчання в системі освіти, професійної підготовки та розвитку молоді [1].

Програма Еразмус+ спрямована на забезпечення досягнення: цілей Стратегії «Європа 2020», в тому числі цілей пункту про освіту [2]; цілі Стратегічної рамки Європейського співробітництва в сфері освіти та навчання (Education and Training 2020), включаючи відповідні показники; сталого розвитку країн-партнерів у сфері вищої освіти тощо.

Для України як країни-партнера Програми Еразмус+ відкриті можливості на організацію та участь в проектах з навчальної (академічної) мобільності з країнами-членами Програми Еразмус+ за напрямом KA1: Навчальна (академічна) мобільність, що включає кредитну та ступеневу мобільність [2].

Реформи у сфері освіти і науки мали створити високопродуктивне інтелектуальне відкрите середовище. Проте за умов низького рівня оплати інтелектуальної праці та відсутності фінансування наукових досліджень наслідком освітньої мобільності може стати подальший «витік інтелекту» з України.

Будемо сподіватися, що зміни соціально-політичної ситуації в Україні, її прагнення відповідати європейським стандартам у всіх сферах функціонування соціуму забезпечать сталий розвиток інтелектуального потенціалу українського суспільства.

Список використаних джерел

1. ЕРАЗМУС+ Керівництво до програми : Режим доступу: http://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/documentation/ErasmusProgrammeGuide_2017_UA.pdf
2. Порядок реалізації права на академічну мобільність (ступеневу і кредитну): Постанова Кабінету Міністрів України № 579 від 12 серпня 2015 р. : Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248409199>
3. Регламент (ЄС) No 1288/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2013 року про встановлення «Erasmus+» : програма Союзу для освіти, підготовки, молоді та спорту (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:EN:PDF>)

Олександр ОВДІН

*к. і. н., доцент, доцент кафедри права
та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ*

Ольга КЛЕМЕНЧУК

слухачка ДРІДУ НАДУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У СФЕРІ ТОРГІВЛІ

1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом набула чинності у повному обсязі. Як відомо, за рівнем своєї амбітності вона виходить за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з іншими країнами та закладає нову філософію відносин між Україною та ЄС. Угода є стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні з метою подальшого наближення до європейських стандартів. Водночас питання реалізації даної Угоди постійно обговорюються в українському суспільстві. Особливо гостро дискутуються проблеми розширення квот на постачання української продукції до ЄС.

Значимо, що під час переговорів, українській стороні вдалося забезпечити часткове врахування в Угоді про асоціацію національних інтересів з принципових питань: визнання європейських прагнень та європейської ідентичності нашої держави, перспектив запровадження безвізового режиму, та деяких важливих (з т. з. українських товаровиробників) положень у контексті створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Частина IV Угоди «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» включає широке коло питань торговельної сфери – від торгівлі товарами та послугами до конкурентної політики та врегулювання суперечок. Вона передбачає, що між сторонами поступово, протягом перехідного періоду, буде створено зону вільної торгівлі (ЗВТ) [2].

Запровадження режиму вільної торгівлі відбувається в рамках всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі у форматі «ЗВТ+» з акцентом на регуляторному співробітництві. Цей формат передбачає, що скорочення та ліквідація торговельних обмежень у рамках режиму вільної торгівлі стосуються не тільки лібералізації двосторонньої торгівлі товарами, а також лібералізацію торгівлі послугами, режиму прямих іноземних інвестицій та державних закупівель. Ключовою відмінністю ЗВТ+ з ЄС від класичних зон вільної торгівлі є поширення режиму вільної торгівлі на сектор послуг та (частково) лібералізація руху робочої сили, а також широка програма адаптації економічного та секторального законодавства України до норм та стандартів ЄС, яка дозволить усунути нетарифні бар'єри для українського експорту до внутрішнього ринку ЄС. Зважаючи на те, що невід'ємною частиною поглибленої ЗВТ є приведення українського законодавства та практики у відповідність до

норм та положень Співтовариства, особливого значення набуває положення щодо застосування міжнародних та європейських стандартів, а також інструментів у відповідних сферах співпраці [4].

Серед основних здобутків від укладення Угоди загалом можна виділити наступні: 1) покращення умов експорту до ЄС української продукції в першу чергу за рахунок скасування увізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією (запровадження ЗВТ надає додаткові переваги вітчизняним експортерам на ринку з достатньо високим захистом); 2) прискорення темпів економічного зростання; 3) збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю; 4) розширення доходної частини державного бюджету; 5) заохочення прямих іноземних інвестицій в Україну; 6) покращення ділового та інвестиційного клімату для національних бізнес-операторів; 7) переваги для українських споживачів; 8) відмова ЄС від застосування експортних субсидій в торгівлі з Україною [1].

Імплементация положень Угоди також сприяє зміцненню зв'язку у сфері торгівлі, навколишнього природного середовища і соціальної політики та практики для подальшого розширення торгівлі між Україною та ЄС, врахуванню та взаємоузгодженню економічних, соціальних та екологічних інтересів у розвитку держави та суспільства. Так, наприклад, на початок 2018 р. прийнято 7412 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими та 44 технічні регламенти, розроблені на основі актів законодавства ЄС, 30 з яких вже впроваджено. В рамках імплементации положень Угоди відбулося впровадження в національне законодавство 25 із 27 актів європейського секторального законодавства [1].

17 липня 2017 року Рада Європейського Союзу затвердила рішення щодо надання Україні додаткових торговельних преференцій. Преференції вводяться на строк до трьох років, як доповнення до Угоди щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Регламент ЄС щодо автономних торговельних преференцій збільшить обсяги сільськогосподарської продукції, яку Україна може експортувати до ЄС згідно з Угодою про асоціацію, не сплачуючи митні збори. Регламент надає додаткові нульові тарифні квоти для українського меду (2,5 тис. тонн), кукурудзи та борошна з неї (650 тис. тонн), ячменю та борошна з нього (350 тис. тонн), пшениці та борошна (65 тис. тонн). Окрім того, додається квота на ячмінну крупу (7,8 тис. тонн), овес (4 тис. тонн), оброблені томати (3 тис. тонн), виноградний сік (0,5 тис. тонн) тощо [1].

У 2017 р. двостороння торгівля між Україною та ЄС продемонструвала позитивну динаміку. Згідно даних Держстату, експорт товарів до країн ЄС становив 17534,5 млн. дол. США і збільшився порівняно з 2016 р. на 29,9 % (на 4038,2 млн. дол.), імпорт – 20795,8 млн. дол. та збільшився на 21,3 % (на 3655,0 млн. дол.). Негативне сальдо для України становило 3261,3 млн. дол. Проте, зазначимо, що воно хоча

й повільно, але скорочується (у 2016р. становило 3644,5 млн. дол.) [3].

Позитивній динаміці сприяли заходи, передбачені Угодою про асоціацію для сфери технічних бар'єрів у торгівлі. Так впроваджуються акти європейського вертикального (секторального) законодавства у 27 секторах промислової продукції, розпочато офіційні переговори щодо укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА). Формується інфраструктура якості європейського зразка. Загалом, завдяки здійсненню Урядом ґрунтовних заходів щодо підготовки внутрішнього ринку до умов роботи в рамках ЗВТ між Україною та ЄС, зокрема в сфері санітарних та фітосанітарних заходів, вітчизняним експортерам вже сьогодні забезпечено доступ до ринку ЄС для українського молока, яєць, меду, продуктів птахівництва. Крім того, Україна включена до списку третіх країн, яким дозволено експорт до ЄС продукції тваринного походження (субпродуктів) та продуктів їх переробки, не призначених для споживання людиною (технічний казеїн не для годівлі тварин; пух, перо, шкірсировина; добрива та покращувачі ґрунту; корми для непродуктивних тварин; інші субпродукти) [1].

Таким чином, попри критику скептиків, торгівлі відносини між Україною та ЄС активно розвиваються, що вже почало приносити перші позитивні результати для нашої держави.

Список використаних джерел

1. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2017 р. // Урядовий портал. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciju/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciju>.

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 5 вер. 2014 р. № 1678-VII // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

3. Стан зовнішньоекономічних відносин із країнами Європейського Союзу у 2017 році : експрес-випуск // Державна служба статистики України : офіц. сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС // Міністерство закордонних справ України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association>.

Анастасія ПЕРФІЛЬЄВА

к. політ. н., доцент кафедри

міжнародних відносин ДНУ ім. Олесь Гончара

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ТА УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПЕРЕШКОДИ

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначило якісно новий формат відносин між Україною та ЄС ставши стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних та політичних реформ в нашій країні. Реалізація Угоди вимагає надзвичайних зусиль і в сфері законодавства, саме в аспекті узгодження та адаптації норм, які регламентують поглиблення співпраці між суб'єктами міжнародної взаємодії. Тобто перед українським законодавцем стоїть непросте завдання у короткі терміни здійснити адаптацію та гармонізацію законодавства України та Європейського Союзу задля досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства з правовими нормами ЄС, що стане запорукою успішного просування України шляхом євроінтеграції.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу» адаптація законодавства України до законодавства ЄС є одним з пріоритетів сучасної державної політики нашої держави. Водночас слід пам'ятати, що адаптація законодавства України до норм Європейського Союзу – це складова загальної правової реформи в нашій державі, а не лише виконання взятих на себе державою міжнародних зобов'язань. Адаптація законодавства як процес приведення нормативно-правових актів України у відповідність до норм ЄС здійснюється в двох формах: по-перше, приведення чинного законодавства у відповідність до норм ЄС шляхом внесення відповідних змін, по-друге, розроблення проектів нормативно-правових актів з урахуванням норм, яким треба відповідати. Але в об'єднаній Європі наявні діючі норми стали результатом створення єдиного економічного, політичного та правового простору, до якого увійшли 28 європейських держав, які на момент вступу до ЄС вже мали розвинені політичні, правові, економічні системи, які й стали для них відправною точкою інтенсифікації інтеграційного процесу. В той час як Україна перебуває на стадії становлення модерної політичної, економічної та правової систем, тому для прогресивного розвитку нашої держави необхідно виважено підходити до вибору норм законодавства ЄС, які варто запозичити. Наразі Україні необхідно здійснити реформу правового регулювання відносин в цілому, враховуючи потребу в трансформації та оновленні самих принципів, які лежать в основі правового регулювання. Якщо цього не зробити, то правове регулювання суттєво не еволюціонує. Тому, коли сам принцип правового регулювання, втілений в українському

законодавстві, не відповідає або суперечить європейському, більш доцільною і ефективною є розроблення проектів нормативно-правових актів з урахуванням норм, а не введення норм до старих нормативно-правових актів.

Гармонізація законодавства дуже кропіткий та тривалий процес, який вимагає тісної координації усіх гілок влади та спеціалістів в усіх сферах суспільного життя. Нині створено цілий комплекс нормативно-правових актів з процесу гармонізації, який забезпечує просування у бік адаптації української правової системи до європейського правового простору. Водночас слід зазначити, що частина цього комплексу ґрунтується на дещо застарілій нормативно-правовій базі, в основу якої свого часу було покладено Угоду про партнерство та співробітництво, яка втратила свою актуальність з підписанням Угоди про асоціацію. В цілому, протікання процесу гармонізації передбачає поступове проходження певних стадій або етапів. Кожний з етапів вирізняється своїми особливостями, але важливим є їх послідовність та узгодженість, які в комплексі й здатні привести до позитивних результатів. Отже, на першому початковому етапі відбувається визначення критеріїв гармонізації в різних сферах інтеграційної взаємодії з орієнтацією на діючі укладені домовленості, визначаються галузі законодавства, в яких належить здійснити гармонізацію та окреслюється коло проблем правового регулювання в цій галузі. Цей етап передбачає також здійснення перекладу та опрацювання відповідних нормативно-правових актів з метою їх подальшого використання у практиці гармонізації. Отже, певною мірою перший етап можна визначити як етап первинної підготовки. Другий етап вирізняється проведенням правової експертизи та порівняльно-правового аналізу нормативно-правових актів національної системи з визначенням їх відповідності укладеним міжнародним договорам з подальшим виробленням пропозицій щодо їх гармонізації. Водночас на цьому етапі необхідно проаналізувати можливі наслідки гармонізації для національної правової системи. Також на другому етапі відбувається узгодження понять і термінів національного права та права міжнародних договорів. Під час третього етапу визначається перелік нормативно-правових актів, які потребують гармонізації, а також формується перелік міжнародних нормативно-правових актів, які необхідно укласти з метою гармонізації. На четвертому етапі законодавець має зосередитися на синхронній розробці та прийнятті нових нормативно-правових актів або внесенні змін до діючого законодавства. Важливим на даному етапі є подолання існуючих розбіжностей та невідповідностей між нормами національної та міжнародної системи права шляхом застосування відповідних процедур на кшталт визнання загальноновизнаних принципів права, правових стандартів та їх закріплення у національному законодавстві, врахування загальних і специфічних вимог під час входження нормативних приписів актів міжнародних організацій у

національну правову систему. П'ятий етап характеризується реалізацією гармонізованих актів, а також оцінюванням досягнутих результатів на міждержавному та національному рівнях. З цього моменту можна планувати продовження інтеграційної взаємодії у напрямі уніфікації та наближення [1, с. 340]. Представлена схема є ідеальною теоретизацією, оскільки на практиці процес гармонізації законодавства України та ЄС, не дивлячись на кількадесятилітню історію, має дещо неупорядкований, безсистемний характер. В практичному вимірі імплементація європейських правових стандартів до національної правової системи реалізується через перенесення відповідних правових норм із європейського законодавства до національного за допомогою традиційних правових механізмів та засобів, притаманних саме цій системі законодавства, а при їх відсутності або несумісності з апроксимації – із застосуванням запозичених або новостворених правових механізмів імплементації в національне право уніфікованих європейських правових стандартів. В результаті ми не завжди отримуємо належні правові наслідки, оскільки в українському законодавстві відсутні і належні правові засоби для імплементації відповідних європейських правових стандартів, і належні правові механізми для їх реалізації, проте очевидною є наявність відносно низького рівня правосвідомості та правової культури у суспільстві [2, с. 117].

Отже, процес гармонізації законодавства ЄС та України є складним та таким, що супроводжується низкою проблем, здатних ускладнити та затягнути його. З одного боку, мова йде про наявність значної кількості нормативних актів у кожній із галузей законодавства ЄС, які визначаються як законодавчий масив щодо якого передбачається узгодження норм. З іншого боку, незрозумілим є питання відбору джерел права ЄС до яких необхідно адаптувати українські закони у першу чергу. Окремою проблемою постає відсутність в Україні цілісного законодавчого поля та низька якість, відверта нефункціональність, декларативність помітної кількості нормативних актів, норми яких часто є недостатньо узгодженими між собою. Додатковою перешкодою стає недостатній рівень мовної юридичної підготовки, фактична відсутність перекладів актів законодавства ЄС на українську мову та відсутність уніфікованого глосарію термінів права ЄС.

1. Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види / Н.М. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 1. – С. 338 – 342.

2. Хоббі Ю.С. Проблеми імплементації європейських стандартів до національної правової системи України / Ю.С. Хоббі // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. – 2014. – Вип. 7. – С. 113 – 118.

Роман ПРИХОДЬКО

к. держ. упр., завідувач відділу

очищення стічних вод ДП НДТКІ

Міського господарства при Мінрегіоні України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕГРАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСОМ РЕФОРМУВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Керівники підприємств добре розуміють, як впливають на поточну діяльність підприємств показники, за якими її оцінюють. Але мало хто з них сприймає оцінку ефективності діяльності, як невід'ємну складову своєї стратегії. Застосування сучасних управлінських технологій, які базуються на стратегічному плануванні та проектному управлінні, вимагають нових підходів до управлінського обліку, які надають керівникам не тільки можливість контролю за процесами поточної діяльності, а й можливість управління процесами змін та процесами планування напрямів і заходів майбутнього розвитку.

Загальновідомо, що підприємства для контролю за своїми операціями застосовують численні економічні та технічні показники, але ці показники відносяться до окремих процесів і формуються знизу до гори. А збалансовані інтегровані показники ефективності, навпаки, задаються Керівництвом в стратегічних цілях розвитку бізнесу.

Тобто, традиційна система фінансових показників демонструє лише те, як підприємство працювало в минулому, але не дає відповіді на питання як покращити свою роботу в майбутньому та як керувати поточними змінами.

Автор, в жодному разі не применшуючи важливість моніторингу поточного фінансового стану підприємства, пропонує застосувати й інший підхід для визначення ефективності роботи структур, що займаються наданням критичних в соціальному плані послуг: водо-, тепlopостачання, водовідведення та інших. І тому соціальна підтримка громади для розвитку мереж, а відповідно і підприємства, яке ці мережі експлуатує, є конче необхідною умовою запровадження змін та підставою для обґрунтування необхідних витрат для реалізації скерованих на ці зміни проектів. Тобто, управлінське рішення з максимально можливим позитивним соціальним ефектом матиме й максимально позитивні наслідки для розвитку підприємства.

Прогноз можливих соціальних наслідків від впровадження будь-яких змін в роботі підприємства, може базуватись лише на моніторингу відповідних соціальних показників, які, за думкою автора, повинні бути впроваджені в щоденну роботу. Позитивними ці соціальні наслідки можуть бути лише при дотриманні сформульованих автором умов відповідності, доцільності та розуміння:

- відповідність означає сумірність масштабів проекту та поточної (або планованої) ємності ринку території його впровадження;
- доцільність – це наявність комерційної та соціальної потреби впровадження проекту;
- розуміння характеризує соціальну готовність на можливі додаткові витрати з утримання поліпшеної за допомогою впровадження проекту інфраструктури.

Для оцінки відповідності за визначенням повинні бути застосовані показники, які відображають ємність ринку запровадження та наближення обсягів надання послуг до неї. Для оцінки доцільності повинні використовуватись показники що відображують динаміку змін операційної діяльності підприємства. Для оцінки *розуміння* на наш погляд повинні застосовуватись показники, що характеризують ступінь задоволеності споживачів наданими послугами.

Іншими словами, завдяки дослідженню фінансово-економічних показників діяльності підприємства ми можемо визначити що треба щось міняти (необхідність змін), а питання що міняти і як потребує додаткового вивчення.

Для розуміння необхідності цих додаткових досліджень пропонуємо розглянути діяльність підприємства у макроекономічній площині: товар – гроші – товар, при цьому зрозуміло, що неотримання (або отримання не в повному обсязі) коштів за вироблений підприємством товар не дає можливості у повному обсязі відтворити наступний виробничий цикл. І тому участь у процесі Споживача не менш важлива для забезпечення сталого кругообігу.

Існуючий стан взаємодії Постачальника та Споживача можна охарактеризувати наступним діалогом:

– Споживач: «Постачальник-монополіст користуючись майном територіальної громади, отримуючи ще додаткове фінансування з місцевого та державного бюджетів надає Споживачу неякісні послуги!»

– Постачальник: «Споживач не компенсує вартість наданих послуг, що призводить до подальшої руйнації системи та погіршення якості послуг!»

Хто з них правий? Обидва. Певним чином. Тому найактуальнішим питанням є наближення позицій Сторін для забезпечення сталого розвитку як Постачальника, так і Споживача.

Для того, щоб мати відповідь на це питання, цілком розумним та доцільним вважається застосування у діяльності підприємства трьох груп інтегральних показників:

Перша група – показники, що характеризують теперішній стан відповідності системи надання послуг комерційній ємності ринку, що ці послуги споживає. Це – порівняльний аналіз можливостей Постачальника з очікуваннями Споживача, за яким визначаються параметри бажаного в майбутньому стану підприємства.

Друга група – показники, що характеризують зміни, які відбуваються в напрямку досягнення бажаного стану. Це – аналіз динаміки змін за яким корегується поточна система заходів досягнення бажаного стану.

Третя група (найважливіша) – показники, що характеризують стан задоволеності Споживачів поточними змінами. Це – соціологічна складова діяльності підприємства, що надає соціально критичні послуги.

Застосування в поточній роботі підприємства інтегральних показників розвитку, на думку автора, забезпечить сталість системних змін стану підприємства, тому що Системність (за визначенням) передбачає ініціювання таких змін, які поліпшуватимуть існуючий (не досконалий) стан системи, та з часом призведуть до стабілізації його на іншому (більш досконалому) рівні.

В обсязі цієї статті не можливо детально освітити всі аспекти розробки, впровадження та моніторингу інтегральних показників, але автор звертається до керівників комунальних підприємств та органів місцевого самоврядування з пропозицією практичного впровадження результатів цього дослідження для відпрацювання системи показників та розробки практичних рекомендацій в умовах реальної діяльності Ваших підприємств.

Список використаних джерел

1. Приходько Р. Переваги стратегічного підходу до розвитку водопровідно-каналізаційного господарства міста / Р.В. Приходько // Виробничо-практичний журнал Водопостачання та водовідведення. – Київ. – 2017. – № 1. – С. 41 – 49.

2. Приходько Р. Управління соціальним розвитком територіальної громади: досвід та шляхи модернізації : монографія / Р. В. Приходько. – К. : Алерта, 2011. – 248 с.

3. Приходько Р. Функціонування системи управління розвитком муніципальних утворень в умовах євроінтеграційних процесів / Р. В. Приходько // Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матер. VI регіональної наук.-практ. конф. (14 трав. 2009 р., м. Дніпропетровськ) / [за заг. ред. Л. Л. Прокопенка]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 74 – 77.

Інна ШОСТАК

провідний науковий співробітник проблемної науково-дослідної лабораторії соціальних досліджень ринку праці Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДОСВІДУ ЄС В СФЕРІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ

Актуальним питанням для України на сучасному етапі є вирішення проблем у соціально-економічній сфері, зокрема це стосується детінізації національного ринку праці. Тіньова економіка загалом та тіньова зайнятість зокрема призводять не тільки до негативних наслідків в економічній сфері, а й несуть у собі загрозу для соціальної сфери. Особлива роль у подоланні соціально-економічної кризи в Україні та досягненні цілей соціального розвитку ринку праці, що визначені Угодою про асоціацію з ЄС, відводиться державній політиці детінізації зайнятості.

Адаптація позитивного досвіду Євросоюзу щодо легалізації тіньової зайнятості та оплати праці є одним із актуальних завдань у контексті досягнення соціально-економічних цілей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема щодо побудови сучасного ринку праці за принципом flexicurity, а також збільшення кількості гідних робочих місць.

Вирішення питань детінізації зайнятості в Україні ускладнюється значними масштабами тінізації економіки країни та неоднозначністю підходів до її оцінки [2]. Відтак, вітчизняна політика легалізації зайнятості та оплати праці в Україні потребує оптимізації, яка має здійснюватися за 3-ма основними напрямками: інституційним, макроекономічним, соціальним [4].

В інституційному напрямі, в першу чергу, необхідно розробити та ухвалити комплексну Національну стратегію щодо легалізації неформальної зайнятості та оплати праці, яка має кореспондуватися з міжнародними та вітчизняними нормативно-правовими актами (Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; Програмою Гідної праці для України на 2016 – 2019 роки; Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» та ін.) [4].

Удосконалення чинної законодавчої бази, в контексті введення норм протидії неформальній зайнятості та оплаті праці, має базуватися на імплементації європейських директив, що сприятимуть урегулюванню питань неформальної зайнятості. Необхідно на законодавчому рівні урегулювати питання застосування в Україні нестандартних форм зайнятості (фріланс, коворкінг, аутстафінг тощо), а також формалізувати облік та соціальних гарантій працівників, охоплених такими формами зайнятості.

Ухвалити відповідні законодавчі акти щодо мінімальних норм соціального забезпечення норм соціальної політики, що стосуються сфери зайнятості та розвитку національного ринку робочої сили, у

відповідності з ратифікованими Україною Конвенції МОП № 102 та № 117.

Одним з дієвих кроків інституційного напрямку в розвитку цифрової економіки може бути створення Української платформи ринку праці – загальнонаціонального експертно-організаційного майданчика для обміну кращими практиками, проведення експертних дискусій, розробки й організації інформаційних, освітніх і тренінгових кампаній по боротьбі з неформальною зайнятістю. Важливим кроком у сфері детінізації вітчизняного ринку праці має бути посилення інституційної спроможності вітчизняних закладів соціальної та соціально-трудової сфери, пов'язаних з працевлаштуванням, контролем якості робочих місць та захистом трудових і соціальних прав громадян, а також удосконалення методологічного інструментарію оцінювання неформальної зайнятості в Україні.

В макроекономічному напрямі необхідно розробити та реалізувати довгострокову Державну цільову програму соціально-економічного відродження України; забезпечити державну підтримку та стимулювання роботодавців до збереження діючих робочих місць і підвищення їх якості, а також створення нових робочих місць, що вимагає застосування відповідних фіскальних та інших інструментів державного регулювання.

У соціальному напрямі та з метою удосконалення політики детінізації вітчизняної економіки, скорочення неформальної зайнятості доцільно забезпечити подальше підвищення соціальних стандартів у контексті їх поетапного наближення європейських реалій.

Отже, розглянуті пропозиції щодо вдосконалення реалізації державної політики у сфері детінізації ринку праці з урахуванням європейського досвіду базуються на синергетичному поєднанні інституційного, макроекономічного та соціального напрямів. Застосування такого комплексного підходу сприятиме поступовому скороченню обсягів неформальної зайнятості та неформального сектора економіки в Україні та прискоренню її інтеграції у спільний економічний і соціальний простір ЄС.

Список використаних джерел

1. Економічна складова угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / За ред. І. Бураковського та В. Мовчан. – К.: Ін-т економічних досліджень і політичних консультацій, 2014. – 139 с. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2013/ EU_Ukraine/Economic_red.pdf

2. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т.О. Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Шинкарук Л. В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2014. – 102 с.

3. Дяченко О. П. Імплементация зарубежного опыта щодо формування антикорупційної політики України / О.П. Дяченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 17. – С. 17 – 20.

СЕКЦІЯ 3 ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Наталія БАЗАВЛУК

*аспірантка кафедри права
та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ініціатива Президента України П. Порошенка щодо внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) [1] започаткувала новий етап розвитку багаторівневої системи публічної влади в Україні, трансформації міжсуб'єктних відносин в системі публічного управління на основі європейських трендів територіальної організації влади. Саме тому важливим завданням науки державного управління є осмислення теоретико-методологічних засад регіонального управління регіонів та узгодження регіональних тенденцій із загальнонаціональними завданнями щодо функціонування системи управління державою. На сьогодні у європейській регіональній політиці, на яку орієнтується й Україна, на зміну гаслу «Європа країн» прийшло гасло «Європа регіонів», що відображає посилення ролі регіонів у прийнятті публічно-управлінських рішень. Особливого значення це набуває в умовах сучасної європейської інтеграції, коли інтенсивно розвивається міжнародне співробітництво, поглиблюється міжрегіональна інтеграція, формуються засади європеїзації управління.

Варто вказати, що держава приділяє особливу увагу формуванню засад та удосконаленню інструментів регіонального управління. Це обумовлено тим, що поява внутрішніх негативних тенденцій регіоналізації, наявність тенденцій до регіоналізації у багатьох випадках спричинена проблемами дисбалансу суб'єктно-об'єктних відносин в системі публічного управління. Європейський досвід показує, що сучасним державам досить часто в силу політичних, соціальних, міжнаціональних протиріч не вдається знайти ефективної моделі територіального управління і тому баланс публічної влади у регіонах порушується. Підґрунтям цього є суперечності у розумінні поняття «регіональне управління», коли одним регіонам надається пріоритет, а інші – не отримують належної державної підтримки, відстають у розвитку, а то й стають депресивними. Небезпечним наслідком функціонування такої регіонального управління може стати дезінтеграція держави, декомпозиція всього державного механізму.

Сучасна ситуація трансформаційного процесу в Україні також ускладнюється декомпозицією усталених регіональних моделей управління, особливо, негативними проявами в Україні фактору регіоналізації на основі протистояння політичних еліт. Про це свідчать глибокі диспропорції у соціально-економічному розвитку українських регіонів, а також регіональні сепаратистські тенденції, що підривають основи державного устрою України та системи державного управління. Виникнення таких негативних явищ зумовлено також низькою ефективністю реалізації регіональної політики, помилковістю підходів до вирішення її проблем, невиконанням або неналежним виконання органами державної влади прийнятих регіональних програм розвитку. Проте першоосновою проблеми є невірне розуміння сутності концепту «регіональне управління», дихотомія державницької та самоврядної моделей регіону, нерозробленість власне ідеї регіонального управління, відсутність раціональної правової бази функціонування регіональних структур управління. Необґрунтовані зміни законодавства, непослідовність у реалізації проектів та програм соціально-економічного розвитку регіонів перешкоджають підвищенню ефективності системи державного управління, гальмують комплексний розвиток регіонів. Це не лише ставить під сумнів запровадження європейських стандартів регіонального управління, але й віддаляють євроінтеграційні перспективи України.

Для підвищення ефективності регіонального управління необхідно, насамперед, теоретично осмислити ці процеси з позицій використання передового досвіду європейської інтеграції. Цей досвід доводить, що внутрішня міцність і міжнародний авторитет держав на сьогодні безпосередньо залежить від ефективних механізмів регіонального управління. Публічне управління як соціальне явище, його форми, методи, принципи, характер зумовлюються завжди і скрізь потребами суспільного розвитку, що виявляються в інтересах певних соціальних верств і груп. Дане явище пов'язане із системою суспільних відносин не тільки безпосередньо через реальні управлінські процеси, що виникають з приводу суспільного виробництва, але й опосередковано, через свідомість, певні форми знань, різні управлінські доктрини, теорії й концепції. Крім того, виникає питання формалізації складних адміністративних систем як формату державно-управлінської діяльності. Саме тому напрацьовані наукою державного управління положення про організацію публічної адміністрації в правовій системі, заснованій на фундаментальних цінностях свободи, демократії, верховенства права та поваги прав і свобод людини, є результатом тривалого розвитку європейських моделей організації публічних адміністрацій і на сучасному етапі враховує потреби формування Європейського адміністративного простору. Втім, сучасний зміст та значення багатьох європейських принципів державного управління щодо організації публічної адміністрації

(умовно – «інституційні» принципи) до цього часу не знайшли закріплення в чинному законодавстві України, потребують перегляду підходів щодо їх тлумачення та практики застосування. Саме тому проведення комплексного реформування системи влади в умовах прискорення інтеграційних процесів в Європі, обґрунтоване необхідністю узагальнення історико-теоретичних і практичних знань у галузі державного управління, вироблення практичних рекомендацій і напрацювання системи дійових засобів реалізації державно-управлінського впливу в конкретних історичних умовах перехідного періоду, формування передумов існування громадянського суспільства в Україні.

Важливим нормативно-правовим актом, який надав поштовх розвитку нових відносин між органами державної влади і місцевого самоврядування у всіх сферах їх діяльності стало видання Президентом України у січні 2015 року «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [2]. Відповідно до завдань Стратегії запланована реалізація реформи державного управління у напрямку його децентралізації, створення прозорої системи державного управління, професійного інституту державної служби, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні з дотриманням принципів субсидіарності, повсюдності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування з урахуванням положень Європейської хартії місцевого самоврядування.

Раціональність регіонального управління зумовлюється не лише вибором і застосуванням сучасних управлінських принципів, але й соціально-економічним трендом управління, його внутрішньою логікою, сучасними формами публічно-управлінської діяльності, що найбільш характерні саме для регіонального рівня. Важливим аспектом концептуалізації регіонального управління є включення регіонального чинника як визначального до основних форматів євроінтеграційної політики – економічного, правового, інституціонального, безпекового, енергетичного тощо. Саме тому національна модель регіонального управління в умовах реалізації положень Угоди про Асоціацію з ЄС має відповідати принципам управління регіональним розвитком у Європейському Союзі, а також має забезпечити становлення нових форм співпраці між центром і регіонами, внутрішньому міжрегіональному співробітництву та міжнародній співпраці територій.

На даний час викликами в системі публічного управління виступає неусталеність регулювання напрямів регіональної політики, внутрішня суперечливість нормативно-правового забезпечення регіонального управління, нерозробленість засад імплементації європейських стандартів регіонального розвитку. У свою чергу наукового доробку потребує напрацювання ефективної форми здійснення адміністративно-територіальної реформи, шляхів розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, пошук

ефективних форм та методів регіонального управління в умовах процесу трансформації системи місцевого самоврядування.

1. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : Електронний ресурс. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020 : Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> – Назва з екрану.

Сергій БАЗИЛЕВСЬКИЙ
магістр державного управління

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ У СВІТЛІ ЕВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

З обранням Україною курсу на європейську інтеграцію в країні, у відмінності від багатьох європейських держав, не було впроваджено систему громадянської освіти, що орієнтована на сприймання цінностей і змісту європейської політичної культури та загальнолюдських цінностей, виховання громадянської ідентичності демократичного типу. Саме тому перцепції європейських цінностей українцями досі здійснюється формально, на рівні штампів, їх сутність і глибинний сенс, можливості застосування в соціальному середовищі залишаються неприйнятними значною кількістю громадян.

Головними якостями громадянина в сучасному суспільстві є здатність до самовизначення, повага до цінностей і гідності кожної людини, громадянськість, цілісність, самодисципліна, співчуття і патріотизм, шанобливе ставлення до захисту Батьківщини, закону, рівності і верховенству права. Громадянськість – це політичне, соціально-психологічне якість, властивість поведінки суб'єкта, яке характеризується усвідомленням себе повноправним громадянином своєї країни з політично зрілим свідомістю, розвиненим почуттям патріотизму, причетністю до долі своєї Батьківщини і свого народу.

Громадянська освіта – це суспільно-державна, соціально орієнтована система виховання і безперервного навчання, спрямована на формування громадянської компетентності, демократичної культури, задоволення потреб у соціалізації в інтересах особистості, громадянського суспільства і правової держави.

Головною метою громадянської освіти [1] є виховання людини-громадянина, якій притаманні демократичні громадянські погляди і культура, усвідомлення взаємозв'язку між особистою свободою та відповідальністю перед суспільством, а також формування громадянських якостей на основі нових знань, умінь і цінностей, що дають

можливість особистості приймати участь у вирішенні соціальних проблем, ладнатися до мінливих соціально-економічних і політичних умов, представляти і захищати свої права та інтереси, поважаючи права і погляди інших людей.

Завданнями громадянської освіти є:

– формування мотивації та основних вмінь, необхідних для відповідальної участі громадян у громадсько-політичних процесах у житті суспільства;

– сприяння становленню активної позиції громадян в плані реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні;

– надання молодому поколінню знань щодо світових демократичних здобутків та особливостей становлення демократії в Україні;

– створення умов для набуття досвіду громадянських дій, демократичної поведінки та комунікативної взаємодії всіх верств населення.

В практиці Ради Європи поняття громадянської освіти трактується як виховання демократичної громадянськості на основі пріоритету прав людини.

В державах Євросоюзу останнім часом тлумачення терміну «громадянська освіта» еволюціонувало від поняття «Civic education» (під яким малося на увазі отримання знань у сферах суспільствознавства, державотворення, політології, історії, права) – до сучасного поняття «Citizenship education» (тобто формування громадянськості) [4]. Такі перетворення призвели до змін як цілей, так і основних ідей громадянської освіти: акценти наразі змістилися від системного надання інформації зі сфер суспільних наук – до формування особистісних громадянських компетенцій, що дають можливість людям стати активними суб'єктами соціально-політичних практик в демократичному суспільстві.

У цілому, сучасна європейська концепція громадянської освіти спрямована на підвищення суспільної активності громадян, залучення їх щодо участі у політичних та соціальних процесах. Серед пріоритетних напрямків вирішення цього завдання – значне розширення кола суб'єктів громадянської освіти. У країнах Євросоюзу вона розвивається силами держави, недержавних і наддержавних організацій, навчальних закладів, ЗМІ, активної громадськості, а також за допомогою розроблення практичних рекомендацій з освіти в сферах громадянськості, прав людини, соціальної відповідальності. Ці рекомендації втілюються в державні концепції та програми, в навчальні плани і програми закладів освіти, у діяльність громадських організацій, що призводить до максимального розширення кола суб'єктів громадянської освіти.

Радою Європи ініційовано впровадження масштабної програми навчання демократичному громадянству та правам людини – «Education for Democratic citizenship and Human Rights Education – EDC/HRE» [7], яка зараз успішно реалізується в 47 країнах. Ця програма базується на

Хартії Ради Європи з освіти у сфері демократичного громадянства та прав людини. Зміст її ґрунтується на просуванні таких визначальних європейських цінностей як демократія, свобода слова, права людини, верховенство закону і рівність перед ним людей усіх соціальних прошарків, толерантність, культурне розмаїття та вільність віросповідання. Програма зорієнтована на захист особистості і суспільства від насильства, тероризму, расизму, екстремізму, ксенофобії, дискримінації та нетерпимості.

Реалізуються також і спеціальні освітні програми за різними напрямками громадянської освіти. Так, програма «Education Programme of activities 2016–2017» [5] націлена на навчання навичкам громадянської активності в демократичному суспільстві.

Метою іншої програми – «Education for Democracy 2018 – 2019» [8] є формування особистісної культури демократії, засвоєння громадянською її етичних і комунікативних норм.

Програма «Developing a culture of co-operation when teaching and learning history» [6] цілеспрямовано зорієнтована на практику комунікації та вирішення конфліктних ситуацій на принципах толерантності і культурного діалогу.

Наведений перелік програм, які реалізуються в Євросоюзі, є далеко не повним. Стратегічна мета впровадження таких програм звучить як виховання сучасної людини – людини ХХІ століття, громадянина своєї держави й об'єднаної Європи.

В Україні на сьогодні поняття громадянської освіти розглядається занадто вузько, що суперечить практиці розвинутих країн Європи. А отже, для нашої держави, яка поки ще перебуває за межами європейського простору громадянської освіти і не має її чіткої моделі, вкрай необхідним є розробка й обґрунтування такої моделі – з концептуальною опорою на актуальну європейську модель «Citizenship education».

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми громадянської освіти в сучасній школі. – Режим доступу : <http://www.startpedahohika.com/sotems-1534-1.html>.
2. Гражданское образование и воспитание ученической молодежи. – Режим доступа : <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/3529-gromadjanska-osvita-ta-vihovannja-uchnivskoyi-molodi.html>.
3. Концепция гражданского воспитания личности в условиях развития украинской государственности // Информационный сборник МОН Украины. – 2000. – № 22. – С. 7 – 21.
4. Майбутнє громадянської освіти в Україні – перехід до актуальної європейської моделі. – Режим доступу : <http://od.org.ua/uk/будуще-громадянського-образовання-в-у/>.
5. 2016 – 2017 Education and Outreach Programs and Workshops. –

Access mode : <https://www.samsi.info/programs-and-activities/2016-2017-education-and-outreach-programs-and-workshops/>.

6. Developing a culture of co-operation when teaching and learning history. – Access mode : <https://www.coe.int/en/web/history-teaching/culture-of-cooperation>. – Title from screen.

7. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (EDC/HRE). – Access mode : <https://www.coe.int/en/web/edc/home?desktop=false>. – Title from screen.

8. Education for Democracy Outline of the New Programme 2018 – 2019). – Access mode : <https://cas.coe.int/>

Алла БАШТАННИК

*к. держ. упр., заступник директора
Дніпропетровського регіонального відділення
Національної школи суддів України*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Зарубіжний досвід функціонування механізмів регулювання діяльності органів державної влади слід визначити як важливий напрям сучасного трансформаційного процесу відповідно до напрямів державної політики щодо набуття членства в ЄС, реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС та європейських принципів демократичного врядування. У межах аналізу європейського досвіду варто виділити особливості формування механізмів регулювання діяльності органів влади (далі – механізмів регулювання) країн Центральної та Східної Європи, оскільки такі країни мали аналогічні передумови адміністративного реформування, як і в Україні, базували процес реформування на критеріях на вступ до ЄС, конституційно визначали принцип поділу державної влади на складові (законодавчу, виконавчу і судову). Визначений ще Аристотелем принцип «Єдність знаходить прояв у множині» стосувався системи державної влади [1]. Суттєво модернізована конструкція устрою механізму регулювання органів держави, у подальшому розвинута Ш. Монтеск'є та Дж. Локком, політико-правові концепції яких сформували сучасний підхід до механізму «стримувань і противаг» [2; 3]. Відповідно, більшість країн-членів ЄС закріпила такий принцип у конституціях держав, на основі поділу влади побудована інституціональна система ЄС, щоправда з суто європейською специфікою, відповідно до якої мова скоріше йде про повноваження, їх делегування та феномен «скоординованої субординації» (більш відомий під визначенням «гармонізація») [4].

У системі європейського права та права національних держав майже відсутні норми, що регламентують функціонування механізмів

регулювання. Втім, формально наявність таких механізмів визначена конституційними нормами, правовими актами глави держави, правовими традиціями європейських країн незалежно від типу правової сім'ї. Крім того, від 50-х років ХХ с. європейська модель органів державної влади зазнала суттєвих трансформацій, оскільки повноваження таких органів частково були передані на рівень регіонів країн (принцип децентралізації), частково делеговані інститутам управління ЄС (у межах концепції наднаціоналізму). На цій основі суттєвого значення набув інститут територіального (регіонального та субрегіонального) рівня управління, в межах якого формуються нові процедури прийняття державно-управлінських рішень та надання публічних послуг. Територіальні (проміжні) механізми управління трансформувалися у регіональні механізми регулювання функціонального типу, в межах яких через процедуру формування (призначення, виборність, або змішана) такі механізми 1) реалізують виконавчі та у певній частині – законодавчі повноваження (Франція, Іспанія, Португалія, Італія, Бельгія); 2) виконують функцію представництва держави; 3) забезпечують функціонування органів влади нового типу (Сполучене Королівство, Швеція, Данія, ФРН) [5, с. 23]. Інституціоналізація проміжного рівня управління визначила сутність сучасного стану дихотомії «централізація – децентралізація», адже країни з різними формами держави вкладали власний, національний контекст у процес регулювання.

Доцільно вказати на позицію М. Лахижі, який довів, що трансформація суспільства та модернізація публічної адміністрації в європейських країнах тісно пов'язані з глобалізацією та європейською інтеграцією. Зміни в цих державах відбуваються з урахуванням принципів європейського адміністративного простору. М. Лахижа вважає, що особливо слід вказати на форми модернізації: «модернізацію навздогін» та «модернізацію на випередження» [6]. При цьому таку методологію, на думку дослідника, варто застосовувати до країн ЦСЄ, особливості інститутів, які не є усталеними у організаційно-правовому сенсі.

В європейських країнах процеси децентралізації й делегування більших прав для прийняття рішень місцевим адміністраціям виступили основою адміністративного реформування. Адже головною умовою ефективних дій місцевих органів влади є необхідний рівень управлінської та фінансової незалежності, самостійності за умов дійового контролю та відповідальності. Головним критерієм раціональної децентралізації виступає досягнення найвищої якості обслуговування громадян, а головним принципом – субсидіарність, що встановила міру втручання національного уряду в місцеві справи. Водночас, велике значення у процесі формування механізмів регулювання в умовах децентралізації відіграють спеціальні управлінські моделі управління.

Вважаємо за доцільне наголосити, що система державного управління на даний час не може претендувати на структурну

завершеність, що обумовлено внутрішніми та зовнішніми чинниками розвитку Української держави. Адже у галузі державного управління науковці виходять з наявності системи органів державної влади як складної адміністративної системи, внутрішні властивості якої неможливо було віднести до одного типу регулювання. Це пов'язано функціонуванням економіки змішаного типу, соціально неоднорідним суспільством, поєднанням «радянської» моделі державного управління та сучасної моделі багаторівневого управління.

Нині незавершеність формування ціннісної доктрини системи державного управління в рамках аксіологічних засад суспільного розвитку стала чи не найголовнішим гальмом розвитку посткомуністичних держав, поглиблення інституціональних перетворень. Тому правомірно говорити про формування та розвиток системи державного управління, яка підтримує та гарантує найвищі цінності українського суспільства – людський розвиток і гідність, духовність й свободу, рівність і солідарність, розбудову громадянського суспільства та правової держави. Саме такі цінності мають бути покладені в основу формування механізмів регулювання. Вважаємо за доцільне запропонувати більш досконалу методологічну схему дослідження засад запровадження європейського досвіду регулювання діяльності органів влади та визначити такі напрями предметного аналізу зарубіжного досвіду: по-перше, наявність комплексу організаційних, правових та інституціональних характеристик механізмів регулювання на рівні окремої країни з урахуванням історичних традицій публічного управління, часу існування незалежної країни, належності до типу правової сім'ї тощо; по-друге, формалізація складових політико-адміністративного впливу на формування загального механізму регулювання в умовах децентралізації, що мають нелінійні характеристики; по-третє, інтеграція та взаємовплив загальних, спеціальних та особливих механізмів регулювання, інституціоналізація управління в особливих умовах.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрек. та передм. О. Кислюка. – Київ : Основи, 2000. – 239 с.
2. Локк Д. Історія розвитку політичної думки / Ігнатенко П. та ін. – Київ : Основи, 1996. – 173 с.
3. Дробишевський С.А. Класичні теоретичні уявлення про державу, право і політику / С.А. Дробишевський. – Київ : Вид-во КДУ, 1998. – 378 с.
4. Муравьов В., Мушак Н. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравьов, Н. Мушак. // Віче. – № 8. – 2013. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3616>.
5. Баштанник В. Структурні характеристики та тенденції організаційного розвитку національних систем публічного управління в

умовах сучасних євроінтеграційних процесів / В. Баштанник // Вісн. НАДУ. – 2009. – № 1. – С. 5 – 16.

6. Баштанник В. Впровадження європейської інтеграційної технології в системі публічного управління у контексті майбутнього розширення ЄС / В. Баштанник // Zarzadzanie i marketing. Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. – № 3. – 2009. – С. 35 – 47.

Вікторія БЕРЕГОВА

головний державний аудитор

Управління Північно-східного офісу

Держаудитслужби в Полтавській області

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ

Участь освітньої сфери України в інтеграційних процесах до спільного європейського простору спрямована на набуття нею нових якісних ознак, що передбачає передусім суттєві зміни в освітній структурі, розроблення єдиних критеріїв і стандартів, а також загальний «діалог культур» в масштабах усього континенту. Стратегія розвитку європейської спільноти наголошує на необхідності не лише налагодження співпраці в указаному напрямку між усіма країнами та на наданні освіти загальноєвропейського масштабу, але й сприйнятті загальноєвропейського вектору реформування в освітній сфері.

Освітні реформи Європи мають на меті в першу чергу забезпечити широкий доступ до якісної освіти, яка базується на принципах демократії, а також підготувати молодь до активного життя в демократичному суспільстві. Визначаючи освіту одним із своїх ключових пріоритетів, Європейський Союз передбачає два головні напрями її реформування:

1) структурні реформи (реформування навчальних планів, програм, змісту освіти, освітніх стандартів тощо); 2) реформи в галузі управління та фінансування освіти. Зупинимось на кожному із указаних напрямів.

1. Як зазначають дослідники, одним з головних аспектів реформування усіх світових освітніх систем з метою підвищення їх якості є реформи змісту освіти. Навіть у країнах з високими показниками навчальних результатів, модернізація змісту – є найбільш типовим і часто основним завданням у процесі покращення освітнього сектора [1, с. 163].

Як стверджує дослідник із Фінляндії, експерт Світового банку П. Сальберг (Pasi Sahlberg) [3, с. 108 – 121], причиною актуальності реформ змісту освіти є політичні і соціальні зміни суспільства та нові наукові досягнення. П. Сальберг так конкретизує сказане: по-перше, проникнення інформаційних технологій у всі сфери життя робить актуальним розробку змісту шкільної освіти, який сприяє розвитку вмінь мислити, міжособистісних навичок спілкування і творчого підходу.

По-друге, реструктурування світової економіки і політичних сил в Європі потребує нового змісту освіти і методів навчання. По-третє, нові емпіричні дослідження щодо процесу навчання в школі та міжнародні порівняльні дослідження доводять, що учні в школі отримують значно менший за очікуваний об'єм знань.

Серед загальних тенденцій реформування називаються: а) процес інтеграції, який торкнувся навчальних предметів й учнів; в) навчання розглядається як конструктивний, інтелектуальний і соціальний процес, з акцентом на доцільність знань і їх подальшого використання; с) надання вчителям активної ролі у процесі розробки змісту освіти; д) зв'язок критеріїв оцінювання з освітніми стандартами, визначеними змістом освіти; е) зацікавленість шкіл в оновленні змісту освіти.

Реформи ж щодо підвищення освітніх стандартів знайшли своє практичне втілення у таких процесах в європейській освіті: створення рамкових структур змісту навчання; забезпечення вчителів навчальним матеріалом; надання вчителям можливості професійного розвитку; створення систем оцінювання для моніторингу навчальних досягнень учнів; організація предметних професійних організацій; визначення вимог держави до всіх шкіл [1, с. 164].

2. Хоча ЄС має надзвичайно великий досвід реформ в галузі управління та фінансування навчальних закладів на всіх рівнях освіти, але особливо великі зрушення, що демонструє в цьому відношенні його вища школа, спонукають нас зосередитися на особливостях перетворень саме в її царині.

Як зазначають дослідники [2], з 1995 року суттєві зміни в управлінні системою освіти відбуваються майже у всіх європейських країнах. Було ухвалено багато нових ключових національних законів про освіту, головними напрямами реформ, частково натхненними Болонським процесом, були перевірка якості освіти та створення системи акредитації. Основною ж метою реформ було розширення автономії закладів вищої освіти, що в деяких країнах призвело до зміни їх правового статусу. У цей період отримали розвиток такі нові інструменти політики регулювання системи вищої освіти, як контракти і багаторічні угоди між державою і вишами. У багатьох країнах, що фінансують ці механізми, політичні інструменти були змінені, система бюджетування була замінена системою субсидування. До важливих перетворень в європейській системі вищої освіти також відноситься інтеграція коледжів з іншими неуніверситетськими професійно-спрямованими установами, розширення встановленого самоврядування, поступова відмова від жорсткої прив'язки обсягу виділених вишу коштів до чисельності студентів, зміни у внутрішньоуніверситетському управлінні, диверсифікація джерел фінансування тощо.

Таким чином Європа накопичила надзвичайно широкий і цінний досвід реформування своєї освітньої системи, збагачений національними

особливостями окремих країн. Крім того слід відмітити, що синхронізація і широта реформ в різних європейських системах освіти суттєво різняться. Безперечним є те, що інноваційний розвиток вітчизняної освітньої галузі лише в тому випадку буде успішним, якщо ми зуміємо скористатися відповідними багатими надбаннями наших європейських партнерів.

Список використаних джерел

1. Борисенко І. В. Прореформи змісту початкової освіти країн Європейського Союзу / І. В. Борисенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 108, т. 1. – С. 163 – 166.
2. Панкова Н. В. Исследование результатов управленческих реформ системы высшего образования в Европе / Н. В. Панкова, О. В. Курочкина // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Сер. Экономические науки. – № 3 (149). – 2012. – С. 180 – 188.
3. Sahlberg P. Models of curriculum development. International trends and the way forward / Pasi Sahlberg // Curriculum reform and implementation in the 21st century: policies, perspectives and implementation; Edited by Pasi Sahlberg. – Ankara : Ministry of National Education, 2006. – P. 108 – 121.

Алла БЕРЕЗА

*головний спеціаліст відділу
організаційно-кадрової роботи
Синельниківської районної державної адміністрації
Дніпропетровської області*

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У 2011 році у Великобританії розпочалася реформа урядових комунікацій. Вона базувалася на реалізації завдань:

- пріоритетність стратегічного планування урядової комунікації;
- утворення Ради забезпечення урядових комунікацій та призначення Виконавчого директора;
- утворення спеціального відділу державних закупівель у сфері комунікацій [1, с. 11].

2014 року реформа набуває нових обрисів і проходить вже під гаслом «Політика єдиного голосу». Керівником Офісу урядових комунікацій стає Алекс Айкен. Першочерговим для британських реформаторів стало проведення аудиту, який дав відповіді на ключові питання: скільки коштів витрачають на комунікацію? скільки працює людей? який результат?

Висновок аудиту був наступним: слабкий зв'язок між стратегічними цілями і комунікативною стратегією, слабка координація між різними

міністерствами, неефективне витрачання коштів, незрозумілий результат.

В чому полягає концепція політики єдиного голосу? Її розробники виокремили наступні позиції:

- пріоритетні напрямки комунікації формуються на основі програми Уряду;
- єдиний план створює, узгоджує і координує комунікаційний офіс Прем'єр-міністра;
- комунікаційні кампанії розробляє Офіс урядових комунікацій;
- реалізують комунікаційний план і кампанії профільні департаменти міністерств та відомств;
- бюджет узгоджує голова з питань етики (в законі чітко визначено на що можна витрачати гроші);
- оцінку ефективності проводить Рада з оцінювання (представники уряду, медіа-ринку, громадськості);
- в кризу комунікації підпорядковуються COBRA.

COBRA – команда державної оцінки ризиків, яка щорічно публікує прогноз ризиків на наступні 5 років. Вони створюють план дій на всі кризові ситуації: хто, що, коли, з ким має робити в кризу. Кризова урядова команда працює цілодобово. Формується з волонтерів різних міністерств. Аналітики COBRA щоденно готують інформацію на дві сторінки з фактажем, цитатами, статистикою.

Вже незабаром Офіс урядових комунікацій концентрує свою увагу на 150 комунікаційних кампаніях, виокремлює 5 основних напрямків роботи та розробляє лише 1, але ефективний план впровадження нової культури урядових комунікацій. Управління репутацією та робота з медіа триває 24 години на добу 365 днів на рік.

Реформатори державних комунікацій Великобританії чітко розділили такі поняття як «політична» та «державна комунікація». Це те, чому в Україні досі не навчилися. Політична комунікація – це політичне позиціонування міністрів чи політичних партій, державна комунікація – це будь-яка комунікація державного органу щодо комунікацій з громадянами.

Ще одна ключова відмінність британських державних комунікацій від українських: домінування проактивних комунікацій. Державні комунікатори у Великобританії завжди діють на випередження. На критику в британському уряді майже не реагують, вона мінімальна.

Які ж результати принесла реформа урядових комунікацій Великобританії? По-перше, за два роки покращили ставлення людей до дій уряду в економічному напрямку на 40 %, по-друге, протягом дії останнього парламенту вдалося заощадити 1 млрд. фунтів.

За останні роки Україна також просунулася на шляху розвитку державних комунікацій. По аналогії з Великобританією був проведений аудит комунікаційних ресурсів міністерств, який виявив проблеми:

- відсутність єдиної системи комунікаційного менеджменту;

- чинне законодавство не відображає сучасних потреб;
- не налагоджена внутрішня комунікація у міністерствах та відомствах;
- міністерства націлені на донесення своїх повідомлень, які інколи не корелюються із стратегією та політикою Уряду;
- існуюча система мотивацій та заохочень не спонукає персонал до запровадження змін.

Законом України «Про державну службу та Положенням про інформаційні служби в структурі державних органів влади детально регулюється діяльність прес-служб та комунікаційних підрозділів. У Законі України «Про державну службу» також визначено особливий статус співробітників служб із зв'язків з громадськістю як державних чиновників. Механізми комунікації і отримання зворотного зв'язку від громадськості розосереджені по ряду додаткових нормативних актів. Такі положення містяться в розпорядженнях Кабінету Міністрів України «Про роботу центральних і місцевих органів влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії зі ЗМІ», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». На основі цих законодавчих нововведень були розроблені та запроваджені комунікаційні стратегії Верховної Ради України та центральних органів виконавчої влади.

Однак, на жаль, сьогодні ми все ще вимушені говорити про те, що основна мета проведення інформаційних кампаній, зокрема роз'яснення серед населення суті реформ, що провадяться в країні та за можливості збільшення рівня підтримки громадянами змін, не досягнута. За даними соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова протягом жовтня – листопада 2017 року, відповідь на запитання: «Чи є достатньою інформація про реформи?», 7 % українців відповіли, що інформації достатньо і вона зрозуміла, 21 % респондентів переконані, що інформація потрібна виключно спеціалістам, 32 % наших співвітчизників вважають, що інформації достатньо, але вона незрозуміла і 40 % заявили, що на їх погляд, інформація не відповідає дійсності.

Для більш ефективного налагодження державних комунікацій та найголовніше, запровадження системи по всій вертикалі влади необхідно реалізувати завдання:

- щорічна розробка комунікаційних стратегій із чітким визначенням завдань та результатів;
- запровадження механізму підготовки фахівців, які виконують комунікаційну функцію в органах публічної влади.

1. Баровська А. Інституційне забезпечення державної комунікативної політики: досвід країн Європи: аналіт. доп. – К. : НІДС, 2014 – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_nauk_an_rozrobku/comunicat_depart.pdf

Юлія БОРИСОВА

к. соц. н., доцент кафедри

соціальної роботи ДНУ ім. Олеса Гончара

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ (ДОСВІД ІТАЛІЇ)

В умовах пошуку оптимальної моделі функціонування інституту соціального захисту населення вітчизняні аналітики звертають увагу на особливості його європейських аналогів. При цьому враховується і досвід функціонування наднаціональних європейських інституцій (наприклад, Європейського соціального фонду) і здобутки окремих країн ЄС щодо інституційно-правового забезпечення належного рівня і якості життя населення. В останньому аспекті інтерес викликає досвід Італії, яка сьогодні проходить випробовування, пов'язані з фінансово-економічною кризою, водночас намагаючись втримати високі (по цілій низці позицій) об'єктивні показники соціальної захищеності різних категорій населення. Серед таких показників – витрати на пенсійне забезпечення (їх питома вага у ВВП одна з найвищих по країнах ЄС) та коефіцієнт заміщення, якій сягає 70 % та навіть в категорії малокваліфікованих працівників є вагомим [5]. Великою (у порівнянні з іншими країнами ЄС) є частка населення, які звільнені від сплати за медичні послуги.

Так само, як й Україна, Італія зазнає впливу демографічної кризи з такими її атрибутами, як низький коефіцієнт фертильності, зростання кількості осіб пенсійного віку і, відповідно, збільшення демографічного навантаження на працююче населення. При цьому середній вік виходу на пенсію в країні до недавнього часу був одним з найнижчих в Європі. Дається в знаки існування потужного тіньового сектора в економіці, якій, за різними оцінками, охоплює від 25 % до 40 % зайнятого населення та 27 % ВВП [2]. Означене не може не позначатися на дієздатності системи соціального захисту, обсягах інвестування в соціальну сферу. Відчутними є розбіжності в рівнях економічного розвитку регіонів. Відповідно, неоднорідною є участь населення в профспілках та страхових програмах соціального захисту.

Внаслідок цілої низки передумов – культурно-історичних, соціально-економічних, політичних – Італія демонструє приклад децентралізованої системи публічного врядування. Навіть *області зі звичайним статусом* мають законодавчі повноваження (хоча й здійснюють їх у межах, визначених державою), які дозволяють їм приймати закони щодо діяльності регіональних служб, організації місцевого врядування, з соціальних, медичних, економічних, культурних питань, освіти, влаштування території. *Області з автономним статусом* мають первинні законодавчі повноваження, які не регламентуються державою,

адже одержуються згідно власних статутів, що мають силу конституційних законів [4, с. 76]. Фінансування звичайних областей багато в чому залежить від трансфертів держави, автономні ж області мають більшу фінансову незалежність.

Досвід Італії може бути показовим для України з врахуванням тенденцій децентралізації, збільшення управлінських і фінансових повноважень місцевої і регіональної влади. Наприклад, італійські регіони діють достатньо автономно, розробляючи житлову політику, а держава зобов'язана проводити розробку програм на макрорівні та брати участь у фінансуванні проектів. Збільшується роль муніципальної влади в житловому секторі, зокрема у сфері соціального житла, що дозволяє адаптувати регіональну житлову політику до місцевої специфіки у питаннях надання соціального житла, розподілу місцевих житлових субсидій і керування житловим фондом [6]. При цьому в питаннях управління муніципалітети повинні взаємодіяти з існуючими житловими керуючими компаніями.

Механізм соціальної підтримки малозабезпечених передбачає обмежений у часі пакет соціальних послуг, якій може подовжуватися після перевірки матеріального стану нужденного. До пакету входить грошова допомога, безоплатне харчування, користування громадським транспортом, оренда житла, оплата комунальних послуг, навіть організація дозвілля [1, с. 37]. Фінансування окреслених заходів відбувається за рахунок регіональних бюджетів. Більш уніфікованою є система соціальних пенсій по старості, – людям, які не мають права на страхову пенсію (функціонує на національному рівні).

Італійський досвід розбудови і реформування інститутів соціального захисту населення, пенсійного і медичного страхування вказує на можливість сполучення елементів різних моделей забезпечення суспільного добробуту. Одна з цих моделей базується на страхових принципах, коли розмір виплат корелює з індивідуальними страховими внесками, друга – на фінансуванні системи соціального захисту за рахунок податків (коштів державного і місцевого бюджетів). Така інтегративна модель соціального захисту є доцільною в вітчизняних умовах, коли розмір заробітної плати (і, відповідно, розмір відрахувань в страхові фонди) не відображає реального рівня кваліфікації найманого персоналу, і тому не може вважатися об'єктивним індикатором трудового внеску, необхідного для забезпечення належного рівня добробуту найманих працівників у разі настання страхових випадків. В подібних умовах виправданим є створення (збереження) додаткових соціальних програм адресної підтримки (перш за все, місцевих і регіональних), які здатні пом'якшити такі поточні соціальні проблеми, як бідність працюючого населення та пенсіонерів з тривалим трудовим стажем, представників соціально вразливих категорій. Означене узгоджується з орієнтирами моделі соціального захисту, що спирається

на ідею *соціальної справедливості й соціально демпінгу*. Крім іншого, продумана участь держави в перерозподілі суспільних благ повинна розглядатися як адекватна відповідь на виклики євроінтеграційних процесів: розбіжності в рівнях соціальних гарантій між країнами і регіонами вже сьогодні спричиняють активну мобільність населення в єврозоні, а отже повинні виступати об'єктом належного регулювання урядів країн, залучених до процесу євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Антропов В. В. Системы обеспечения минимального гарантированного дохода населения за рубежом // Экономика и управление. – 2015. – № 5. – С. 29 – 38.
2. Баранов С. О. Тіньова економіка в світі: тенденції та регіональні особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/8_2014/33.pdf.
3. Дяченко Т. О. Соціальна політика ЄС: тенденції розвитку, досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7004>.
4. Кукавка П. Региональная политика Европейского Союза / Европейская интеграция: современное состояние и перспективы: Сб. науч. статей / Науч. ред. С.И. Паньковский. – Минск: ЕГУ, 2001. – 336 с.
5. Пенсійна система та практики її реформування у провідних країнах світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29173.pdf>.
6. Longo G. Housing policies in Italy: Urbanisation and localization of the housing issue / Longo G. [Electronic resources]. – Access mode : <http://www.sagepub.co.uk/journalsProdEdit-Boards.nav?prodId=Journal200909&currTree=Subjects&level1=F00>.

Юрій БОРИСЕНКО

*керуючий справами Юр'івської районної ради
Дніпропетровської області*

АДАПТУВАННЯ УСТАЛЕНИХ ПРАКТИК ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВИХ СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ МІСЦЕВИМ РОЗВИТКОМ, ОРІЄНТОВАНИМ НА ГРОМАДУ

Динамічність процесів децентралізації і збільшення чисельності ініціатив, що спрямовані на підвищення спроможності територіальних громад в Україні, актуалізує потребу у визначенні підходів, які мають бути результативними в сучасних умовах. Серед багатьох підходів, що мають забезпечити розвиток територій, найбільш поширеним стає підхід до місцевого розвитку, орієнтований на громаду (community-based local

development), що передбачає активну участь людей у вирішенні питань місцевого значення та задоволенні потреб громад: спільне визначення способів вирішення місцевих проблем і спільна діяльність зі втілення ухвалених рішень [3].

Початок XXI сторіччя визначається формуванням мережевого укладу, коли в основу організації економіки і суспільства закладено мережеві інформаційні потоки, мережеві структури і мережеву взаємодію. Саме тому в умовах децентралізації в Україні ключову роль у реалізації підходу до місцевого розвитку, орієнтованого на громаду, починає відігравати комплекс мережевих систем, що зараз формується. До таких систем належать, зокрема: мережа агенцій регіонального та місцевого розвитку; мережа ресурсних центрів розвитку громад; мережа асоціацій органів місцевого самоврядування; мережа територіальних проектних офісів; мережі спільнот практики; мережі консалтингових центрів та хабів, що створюються в останні роки у межах реалізації програм і проектів технічної допомоги (UNDP, EGAP, DESPRO, DOBRE, U-LEAD тощо) [1]. Втім, на даному етапі розвитку місцевого самоврядування в Україні можна констатувати, що органи місцевого самоврядування та інститути громадянського суспільства незначною мірою використовують потенційні можливості упровадження процесів мережевої взаємодії, зокрема внаслідок того, що їх системи управління не пристосовані до розв'язання відповідних завдань, форми, методи та процедури діяльності не спрямовані на розбудову конструктивної співпраці із заінтересованими сторонами під час спільної участі у мережевих структурах, а персонал не має ще належної компетентності у цій сфері.

Отже, виявилось актуальним дослідження, що зумовлено наявністю проблеми, яка характеризується протиріччям між нагальною потребою забезпечення місцевого розвитку, орієнтованого на громаду, через реалізацію новітніх форм співробітництва громад, соціальної мобілізації та активізації громад, формування мережевих систем в умовах поширення процесів децентралізації в Україні і недостатністю концептуального та методичного забезпечення цих процесів [3].

Вивчення методологічних засад підходу до місцевого розвитку, орієнтованого на громаду, дозволило розкрити додаткові можливості підвищення результативності через застосування інструментарію мережевої взаємодії у цій сфері, та констатувати, що підходи до місцевого розвитку за участі громад, що були застосовані та продовжують застосовуватися в Україні як міжнародними так і урядовими програмами, більше спрямовані на забезпечення участі громадськості у прийнятті рішень стосовно розвитку територій (модель «community-driven development»), ніж на забезпечення системного використання ресурсів місцевих вигодонабувачів для покращення життя місцевої громади (модель «community-based development»). Саме через реалізацію принципів, методів та інструментів активізації

громад за цією моделлю має відбуватись подальше поширення підходу в Україні [2].

У Європейському Союзі сформовано низку потужних мереж, які сприяють регіональному та місцевому розвитку, зокрема:

– The European Public Administration Network (EUPAN) [7]. Європейська мережа публічного адміністрування (EUPAN) – це неформальна мережа генеральних директоратів (DG), відповідальних за державне управління в державах-членах Європейського Союзу, Європейській комісії (ЄС) та країнах-спостерігачах, місією якої є зробити співпрацю між європейськими державними адміністраціями більш релевантною та цілеспрямованою, мати чіткі результати та знайти ефективний спосіб вибору тем, що представляють інтерес для спільного порядку денного відповідно до пріоритетів ЄС, одночасно беручи до уваги поточні події та дебати. Унікальність EUPAN полягає в тому, щоб фасилітувати для учасників мережі обмін та поширення думок, досвіду, інструментів та найкращих практик з певних тем та сфер інтересів. Крім того, EUPAN сприяє розвитку загальних інструментів, заходів та / або бачення, які використовуються серед усіх її членів. У межах EUPAN розвивається кілька спільнот практики, зокрема Спільнота CAF [5].

– PLATFORMA – European platform of local and regional authorities for development [6]. Європейська платформа місцевих і регіональних органів влади задля розвитку – мережа, що утворена у 2008 році і поєднує національні, європейські та міжнародні асоціації територіальних громад, а також міста та регіони. Секретаріат мережі підтримується Радою європейських муніципалітетів і регіонів (Council of European Municipalities and Regions, CEMR). Цілями мережі є сприяння тому, щоб ЄС посилював децентралізоване співробітництво та підтримував розвиток місцевих демократичних інститутів у країнах-партнерах; підвищення участі громадськості в програмах розвитку, сприяючи їх відповідності вимогам європейським фондам; сприяння обміну досвідом між місцевими і регіональними виборними посадовими особами, місцевими публічними службовцями та іншими сторонами, що опікуються питаннями співробітництва та розвитку; посилення взаємодії з громадянським суспільством з метою ініціювання спільних дій;

– ELISAN European Local Inclusion & Social Action Network [4]. Європейська мережа місцевої інтеграції та соціальної роботи – міжнародна неурядова організація, створена у 2008 році Комітетом регіонів у Брюсселі. Має статус участі в Раді Європи. Мережа відкрита для всіх європейських територіальних громад, які є експертами у місцевих соціальних акціях. Метою мережі є забезпечення належної участі виборних представників у впровадженні ефективної та послідовної європейської соціальної політики; консультування й захист інтересів європейських територіальних громад задля підвищення цінності діяльності у цій сфері; підвищення рівня поінформованості про

місцеві соціальні дії в Європі та організації, які активно це реалізують.

У дослідженні [2] автором визначено, що основою адаптування стандартизованих практик мережевої взаємодії, що визнані міжнародною спільнотою, і внесення змін у форми, методи та процедури діяльності вітчизняних органів місцевого самоврядування має стати відповідний механізм. Розроблено процесну модель механізму адаптації стандартизованих практик підтримки мережевих систем місцевого розвитку. Опрацьовано положення щодо складових зазначеного механізму, зв'язок між якими забезпечується на основі циклу постійного вдосконалення PDCA (плануй (plan) – виконуй (do) – перевіряй (check) – дій, коригуй (act)). Показано, що інституціоналізація процесів підтримки мережевих систем місцевого розвитку уможлиблюється через упровадження внутрішніх та мережевих стандартів. Зазначено, що це можуть бути документи типу кодексів ustalених практик та настанов зі структурою, що рекомендована Міжнародною організацією зі стандартизації ISO.

Список використаних джерел

1. Борисенко Ю. В. Базові цінності та принципи мережевої взаємодії у мережевих системах місцевого розвитку / Ю. В. Борисенко, Т. В. Маматова // *Аспекти публічного управління*. – 2017. – Т. 5, № 12. – С. 17 – 26.
2. Борисенко Ю. В. Підхід до місцевого розвитку, орієнтованого на громаду: сутність, завдання та перспективи поширення в Україні / Ю. В. Борисенко // *Держ. упр. та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. – № 4 (31). – С. 121 – 128.
3. Борисенко Ю. В. Формування мережевих систем в управлінні місцевим розвитком, орієнтованим на громаду : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Ю. В. Борисенко ; Дніпропетровський регіон. ін-т держ. упр. Національної акад. держ. упр. при Президентові України. – Дніпро, 2018. – 20 с.
4. ELISAN European Local Inclusion & Social Action Network. – Access mode : <https://euagenda.eu/organisers/elisan-european-local-inclusion-social-action-network>.
5. European CAF Resource Centre. – Access mode : <https://www.eipa.eu/portfolio/european-caf-resource-centre/>.
6. PLATFORMA – European platform of local and regional authorities for development. – Access mode : <http://www.ccre.org/en/activites/view/15>.
7. The European Public Administration Network (EUPAN). – Access mode : <http://eupan.eu/>.

Євгеній БОРОДІН

д. і. н., професор,

заслужений працівник освіти України,

перший заступник директора ДРІДУ НАДУ

ПЕРЕГЛЯНУТА ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ ПРО УЧАСТЬ МОЛОДІ В МІСЦЕВОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ ЖИТТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Переглянута Європейська хартія (далі – ПЄХ) була ухвалена Конгресом місцевих і регіональних влад Європи у травні 2003 р. Вона розглядається як важливий інструмент молодіжної політики для органів місцевого самоврядування різних країн, оскільки дає відповіді на важливі запитання щодо найважливіших кроків місцевої та регіональної влади у молодіжній сфері.

Обґрунтовані в документі ідеї, форми, методи діяльності, пропозиції щодо конкретних заходів дозволяють звертатися до нього кожній сільській, селищній, міській раді безпосередньо, щоб мати можливість оцінити ситуацію та визначити власні перспективи реалізації державної молодіжної політики в територіальній громаді.

Найважливіші положення ПЄХ можна стисло викласти у такому вигляді:

– участь молоді не зводиться тільки до голосування та висуванню кандидатів;

– органи місцевого самоврядування базового рівня як найближчі до молодих людей владні структури мають надати їм можливість впливати на рішення та дії;

– заходи та програми молодіжної політики мають стосуватися щонайменше чотирнадцяти основних груп питань (питань спорту, відпочинку та асоціативного життя; сприяння зайнятості молоді та боротьби з безробіттям; міське середовище і житлові умови, житлова політика і транспорт; освіти та навчання, яка заохочує участь молоді; мобільності та обмінів; в галузі охорони здоров'я; гендерної рівності; для сільської місцевості; доступу до культури; сталого розвитку та охорони навколишнього середовища; боротьби з насильством і злочинністю; щодо боротьби з дискримінацією; щодо сексуальності; доступу до прав і права); в документі містяться пропозиції, які можуть визначити як напрями діяльності так й конкретні заходи певної ради;

– залучити молодь до участі в місцевому та регіональному житті можливо завдяки застосуванню наступних засобів (інструментів): навчання з питань участі; інформування; запровадження інформаційно-комунікаційних технологій; сприяння участі молоді у ЗМІ; заохочення

до волонтерства; підтримки молодіжних проектів та ініціатив (фінансова, матеріальна та фахова допомога тим проектам, які молоді люди самі розробили та втілюють); популяризація молодіжних організацій; підтримка участі у різноманітних громадських організаціях та політичних партіях;

– інституційне забезпечення участі молоді в місцевих і регіональних справах передбачає створення умов для справжнього діалогу та партнерства шляхом створення або підтримки молодіжних рад, молодіжних парламентів, молодіжних форумів.

Питання створення представницьких структур з числа молоді розглядається в контексті надання владою можливості молодим людям та їх представникам стати повноправними особами політики, що їх стосується.

Основні положення ПЄХ щодо підтримки молодіжних консультативно-дорадчих структур:

– вони мають бути постійно діючими, але можуть створюватися додатково для обговорення окремих питань;

– вони можуть формуватися як за допомогою виборів так й призначення (делегування) від різних організацій;

– їх склад має відображати соціальну структуру громади;

– в них молоді люди повинні самі безпосередньо відповідати за проекти та відігравати активну роль у реалізації відповідних стратегій;

– вони мають забезпечити вільне обговорення проблем молодими людьми, висвітлення проблем в органах влади та «можливість внесення пропозицій до них»;

– вони мають отримувати з боку органів влади гарантовану підтримку у вигляді надання приміщень, фінансових коштів та матеріальної допомоги, які необхідні для цілей забезпечення їх нормального та ефективного функціонування.

Текст ПЄХ в 2015р. було видано українською мовою [1], а в 2016 р. вийшов з друку посібник з питань її вивчення «Скажи своє слово!» в українському перекладі [2].

Проте, наявність великого за обсягом навчального посібника не дозволяє вважати відповіддю лише на запит профільних фахівців молодіжного спрямування. Існує потреба у підготовці стислого аналітичного документу для міських, сільських та селищних голів з викладенням лише найголовніших положень ПЄХ. Можливо створити більш розширений посібник для їх заступників з гуманітарних питань та стейкхолдерів молодіжного сектору. Зазначена ініціатива була запропонована заступником Міністра молоді і спорту України А. Й. Яремою. Автор зазначеної публікації підготував два варіанти інформаційно-аналітичних довідок (скорочений на 2 сторінки та розширений на 17 сторінок) та запропонував для практичного використання.

1. Переглянута Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. – Council of Europe, 2015. – 35 р.

2. Посібник з Переглянутої Європейської Хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи своє слово!» – Страсбург, Франція : Вид-во Ради Європи, 2015 ; Біла Церква : «Час Змін Інформ», 2016. – 140 с.

Оксана БОРОДІНА

к. держ. упр., доцент

ЄВРОПЕЙСЬКА ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

В сучасних соціально-економічних умовах, за наявності глобалізаційних процесів у світовому політичному вимірі, відбуваються зміни у розумінні соціальної функції держави, адже державна соціальна відповідальність пов'язується з наданням населенню певного законодавчо врегульованого пакету соціальних гарантій – соціального мінімуму.

Сучасна держава все більше переорієнтується від виконання вузьких управлінських функцій розподілу благ на рівні кінцевих споживачів та зосереджується на інституційному регулюванні у соціальній сфері. Однак це не зменшує, та навіть збільшує роботу держави як гаранта ефективної соціальної політики й основного носія соціальної місії.

Держава певним чином підтримує та контролює окремі загальні правила, які не перешкоджають процесам соціального саморегулювання у розв'язанні завдань соціального захисту і підтримки населення, але й одночасно встановлює пріоритетні напрями збалансованої соціальної політики та розробляє технології бюджетного фінансування соціальних програм.

Зміна ролі держави у напрямі регулювання системи інституційних взаємодій задається передусім необхідністю ефективного соціального менеджменту на всіх рівнях реалізації заходів соціальної політики, що виявляється у спробах створення додаткової, недержавної інституційної підсистеми соціальної підтримки – вибудовування альтернативної мережевої технології вирішення соціальних проблем на підставі громадських соціальних ініціатив. Вказана політика збільшує місцеву соціальну активність та є запорукою ефективного впровадження соціальної політики, тому що передбачає, в першу чергу, громадський контроль та зворотній зв'язок.

Соціальна підтримка громадян здійснюється, в тому числі, через розвинені системи страхування та за мінімального втручання держави, що надає певні гарантії. Матеріальна допомога має адресну спрямованість і надається лише на підставі перевірки її необхідності [1].

Країни ЄС мають певний ефективний досвід у формуванні моделей державної соціальної підтримки [4]. Окрім того, можна говорити, що сьогодні формується нова загальноєвропейська модель соціальної політики, яка заснована на принципі поєднання економічної ефективності й соціальної солідарності. У такий спосіб наголошується на збалансованому розвитку соціальної політики Європи, транспарентності й дотриманні інтересів усіх країн-членів ЄС. Відбувається процес переорієнтації соціальних програм із узагальненого рівня на рівень суто індивідуальної спрямованості, бо він є значно дешевшим та ефективнішим, оскільки адресна допомога надається лише тим, хто її потребує [5].

Конкретизуючи цілісну європейську соціальну модель, можна окреслити основні її цінності: демократія, права особи, вільна ринкова економіка, рівність можливостей для кожного, благополуччя та соціальна захищеність для всіх, об'єднання, солідарність. Особливістю наведеної моделі є те, що вона має широке коло адресності, тобто покликана забезпечити захист інтересів різних груп і прошарків суспільства, не обмежуючись підтримкою найбільш вразливих верств населення.

В грудні 2014 року Європейський Інвестиційний Банк (ЄІБ) та Уряд України уклали Рамкову угоду про Надзвичайну кредитну програму відбудови Сходу України на 2015 – 2017 рр, що передбачає виділення Україні кредиту у розмірі 200 млн. євро на проекти відновлення. У квітні 2015 року Верховна Рада України ратифікувала вказаний документ і Фінансова Угода набула чинності [2].

За підтримки Європейського Союзу міжнародний фонд «Відродження» здійснює пілотний проект експертного супроводу в рамках Надзвичайної кредитної програми Європейського Інвестиційного Банку для відновлення України. Ця ініціатива виконується спільно з партнерами, серед яких – аналітичні центри, місцеві громадські організації, а також Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Робоча група проекту, що працює при Міністерстві [3].

Мета експертного супроводу – посилення внеску Програми ЄІБ «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» у зміцнення соціальної згуртованості та інтеграції в Україні. Ініціатива сприяє залученню громадськості, покращенню звітності щодо реалізації Проекту. Про чому, залучаються зацікавлені сторони, зокрема громадянське суспільство, органи влади, органи місцевого самоврядування задля їх спільної роботи над місцевими проектами реконструкції та відновлення. Окремо варто наголосити, на наданні рекомендацій щодо зниження можливих соціальних ризиків, пов'язаних із потенційними конфліктами між вимушено переміщеними особами та громадами, які їх приймають.

Розроблено інструментарій для впровадження Надзвичайної кредитної програми для відновлення України (далі – НКПВУ):

- План соціального менеджменту (далі – ПСМ), що окреслює принципи та підходи, а також визначає заходи, необхідні для одержання максимальних переваг від реалізації НКПВУ, а також для уникнення, мінімізації, пом'якшення чи усунення будь-яких несприятливих соціальних наслідків.

- План залучення зацікавлених сторін (далі – ПЗЗС) розроблено як інструмент розбудови спроможності органів влади, місцевого самоврядування, комунальних підприємств та громад.

Виконання цих Планів дозволить включити процеси залучення зацікавлених сторін у практику впровадження проектів і сприятиме прозорості впровадження проектів, підзвітності виконавців та розбудові довіри у цільових громадах.

Цілі Плану соціального менеджменту:

- визначити і пом'якшити будь-які соціальні ризики, пов'язані з реалізацією НКПВУ;

- запровадити механізми реального залучення зацікавлених сторін до супроводження НКПВУ;

- проаналізувати соціально-економічні особливості потенціалу кінцевих бенефіціарів і провести оцінку потреб і пріоритетів щодо відновлення за участі всіх зацікавлених сторін;

- максимізувати позитивні наслідки НКПВУ для кінцевих бенефіціарів, а також, мінімізувати будь-які негативні наслідки;

- запровадити заходи компенсації щодо будь-яких негативних соціальних наслідків і ризиків, яких неможливо ні уникнути, ні зменшити.

Слід наголосити, що ПСМ визначає принципи і підходи, а також передбачає заходи, необхідні для максимізації позитивного впливу НКПВУ та уникнення, мінімізації, пом'якшення або компенсації будь-яких несприятливих соціальних наслідків. План соціального менеджменту розроблено як інструмент розбудови спроможності органів місцевого самоврядування, що надасть змогу інституалізувати процеси демократичної участі, які забезпечуватимуть підзвітність виконавця проекту, будуватимуть відповідальність і довіру в цільових громадах. План соціального менеджменту та План залучення зацікавлених сторін мають впроваджуватися разом як частини єдиної Системи соціального менеджменту (ССМ), вбудованої у загальну систему менеджменту НКПВУ (рис).

Очікується, що загальним результатом реалізації ПСМ та ПЗЗС стане запровадження нового проектного підходу відновлення за активної участі зацікавлених сторін, який буде інтегрувати інтереси широких зацікавлених верств, сприяти розвитку місцевої ініціативи та активізувати органи місцевого самоврядування у впровадженні збалансованої соціальної політики. Такий підхід включатиме розширення можливостей зацікавлених сторін і створення умов для їх включення до планування та впровадження проекту, заходів з моніторингу та оцінки. Утвердження

соціального менеджменту є невід'ємною частиною проектів соціального розвитку та формування культури довіри, участі та підзвітності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що соціальна політика – достатньо вагома сфера інтересів сучасного суспільства і важлива частина діяльності сучасної держави. Соціальна політика найтісніше пов'язана з типом та рівнем розвитку суспільства, з тими цілями й завданнями, які висуває суспільство в своєму розвитку як одному з найважливіших напрямів демократичних європейських перетворень.

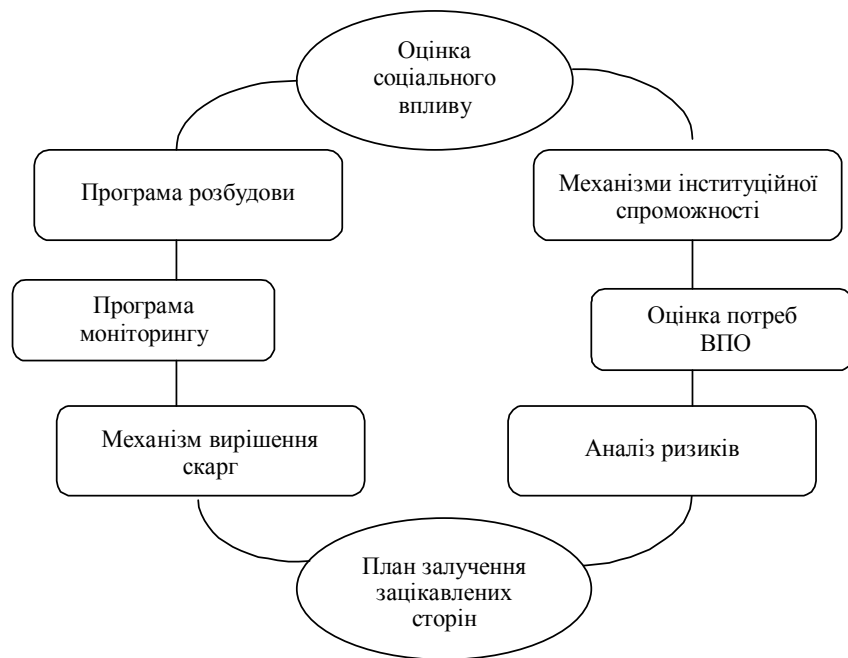

Рис. Система сучасного соціального менеджменту
(складено на основі [6]).

Список використаних джерел

1. Система социальной защиты в зарубежных странах // Отечественн. записки. – 2003. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazines.russ.ru/oz/2003/3/>
2. Закон України «Про ратифікацію Фінансової Угоди між Україною та Європейським Інвестиційним банком (Проект «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України») від 22.04.2015 № 346-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150346.html
3. Співпраця з Європейським інвестиційним банком. – [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/international-cooperation/internat-cooperation/spivpratsya-z-yevropeyskim-investitsiyim-bankom/>

4. Григорьева Н. Активное гражданство: стратегия и механизм современной европейской социальной политики // Н.С. Григорьева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.socpolitika.ru/social_policy_research/applied_research/document5591.html.

5. Система социальной защиты в зарубежных странах // Отечественн. записки. – 2003. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazines.russ.ru/oz/2003/3/>

6. Надзвичайна кредитна програма для відновлення України: План соціального менеджменту і План залучення зацікавлених сторін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://issuu.com/irf_ua/docs/vynnytsky_manual_for_local_implemen

Сергій ВОЛИНЕЦЬ

аспірант кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В ЄС

Громадянське суспільство, громадська активність та участь громадськості в ухваленні рішень належить до основоположних цінностей Європейського Союзу. На загальноєвропейському рівні існує низка документів, що висвітлюють їх правові основи:

1) Біла книга «Європейське урядування» визначила основні напрями поліпшення роботи європейських інституцій шляхом посилення громадської участі в політичному процесі та впровадження відкритих і прозорих процедур прийняття рішень. На практиці Єврокомісія зобов'язалася:

- надавати в режимі онлайн актуальну інформацію про підготовку програмних заходів на всіх етапах прийняття рішень;
- установити та опублікувати мінімальні стандарти проведення консультацій;
- посилити спілкування з громадськістю щодо питань загальноєвропейського значення, надаючи людям змогу контролювати процес прийняття рішень на всіх його етапах.

Для забезпечення відповідного рівня консультацій Комісія проголосила п'ять основоположних принципів (відкритість, участь, підзвітність, ефективність і координація) та розробила мінімальні стандарти, дотримання яких органами державної влади, що проводять консультації, має забезпечити ефективність процесу. Ці стандарти передбачають чіткість змісту інформації, адекватність цільовій аудиторії

методів розповсюдження інформації, суворе додержання часових рамок, зворотний зв'язок, надання можливості усім зацікавленим сторонам висловити свої позиції [2];

2) Європейська хартія активної громадянськості містить загальні принципи прав людини та громадської участі (право на втручання громадських організацій при необхідності захисту прав громадян, право на доступ до державної інформації тощо), регулює взаємини громадських організацій та органів державної влади (обов'язок влади відповідати на запити організацій, прагнення до взаємної довіри та поваги);

3) консолідовані тексти Договору про ЄС і Договору про функціонування ЄС з поправками, внесеними після вступу в силу Лісабонської угоди, яка практично надала суспільному діалогу статус фундаментального принципу, що поширюється на всі сфери діяльності ЄС. У своїх положеннях про демократичні засади Угода про ЄС, зокрема, проголосила відкритість і громадську участь базовими цінностями демократичного життя ЄС, зобов'язала інституції ЄС зробити все необхідне, щоб громадяни та їхні організації мали реальне право голосу в європейському політичному процесі. Провідними каналами спілкування між владою та громадянами було визначено: надання доступу до інформації та проведення публічних консультацій. Угода також наділила громадян правом законодавчої ініціативи [3];

4) Європейська хартія місцевого самоврядування встановила, що право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з демократичних принципів, які поділяються усіма державами-членами Ради Європи. Це право може також здійснюватися безпосередньо на місцевому рівні [1];

5) рекомендації щодо правового статусу НУО в Європі, ухвалені Радою Європи з метою запровадження мінімальних стандартів, яких належить дотримуватися при формуванні національного законодавства щодо НУО. Документ наголошує, що урядові та квазіурядові механізми всіх рівнів повинні забезпечувати ефективну участь НУО, не допускаючи дискримінації при проведенні діалогу та консультацій стосовно завдань державної політики та прийняття рішень [5];

6) «Кодекс передової практики громадської участі у процесі прийняття рішень», який був ухвалений Радою Європи, чітко формулює етапи залучення громадськості:

– інформація – цей рівень лежить в основі розвитку всіх інших етапів і, як правило, полягає у наданні органами влади інформації НУО;

– консультації – на прохання органів влади від НУО очікуються зауваження, зворотній зв'язок і рекомендації. Консультації лежать в основі всіх етапів процесу прийняття рішень, особливо етапів підготовки проектів, моніторингу та переформулювання;

– діалог – двостороннє обговорення певної сфери спільних інтересів або обговорення широкого політичного порядку денного;

– партнерство – найвища форма громадської участі, яка передбачає спільну відповідальність на всіх етапах політичного процесу. Партнерство може здійснюватися через форуми, об'єднані органи, залучення НУО до надання послуг (аутсорсинг).

Кодекс не лише накреслив параметри залучення громадськості до політичного процесу, але й наголосив, що діяльність в інтересах суспільства вимагає від НУО і державних органів відкритості, відповідальності, ясності та підзвітності з дотриманням прозорості на всіх етапах. Даний документ відзначив також важливу роль НУО на різних етапах політичного процесу, окреслив відповідні обов'язки органів влади та головні механізми подолання розриву між владою і громадськістю [4];

7) Стратегічні рамки в галузі прав людини та демократії закріпили прагнення ЄС поглиблювати відносини з громадянським суспільством, зміцнюючи співпрацю з міжнародними та місцевими НУО. Реалізація цього документу передбачає надання активної підтримки місцевим громадським організаціям, проведення спільних нарад та консультацій з представниками громадянського суспільства, зокрема, на щорічному Форумі ЄС – НУО, конференцій, що забезпечить платформу для прямої взаємодії і дискусії між громадськими організаціями та інститутами ЄС [6].

На сьогоднішній день можна вважати завершеним концептуальне та нормативне обґрунтування системи відносин ЄС – громадянське суспільство. При цьому європейський досвід доводить, що успішний розвиток громадянського суспільства можливий лише в умовах чітко сформованого правового поля, діяльність в рамках якого має бути обов'язковою для всіх – як для органів влади, так і для громадськості.

Список використаних джерел

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування : прийнята 15 жовтня 1985 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

2. Європейське врядування. Біла книга. Брюссель, 25.7.2001 COM (2001) 428 остаточна редакція. – Режим доступу : http://pravo.org.ua/files/konstatytc/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf

3. Громадянське суспільство в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС / І. Солоненко, Р. Хорольський, Н. Шаповалова, М. Лациба ; за заг. ред. І. Солоненко. – Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/files/1230119510977/civil%20society%20in%20EU-Ukraine%20association%20agreement.pdf>

4. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень. Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року. CONF/PLE(2009)CODE1. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/16802eeddb>.

5. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі № СМ/Rec(2007)14[1] (Прийнято Комітетом Міністрів 10 жовтня 2007 р. на 1006-му засіданні заступників Міністрів). – Режим доступу : <http://lawngo.net/index.php?itemid=1604>. – Назва з екрану.

6. Стратегічні рамки в галузі прав людини та демократії. Документ. – Режим доступу : <https://europa.eu/europe/eu/1322-strategischeskie-ramki-es-po-pravam-cheloveka-i-demokratii>. – Назва з екрану.

Наталія ВОЛКОВА

к. держ. упр., доцент кафедри економіки та управління національним господарством ДНУ ім. Олеса Гончара

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Попри те, що пріоритетним напрямом зовнішньої політики України в сучасних умовах залишається посилення двосторонньої співпраці з країнами Азії (передусім ідеться про подальший розвиток відносин стратегічного партнерства з Китайською Народною Республікою), згідно стратегічних намірів Україна повинна до 2020 р. адаптуватися до економічних умов функціонування ЄС (Копенгагенських критеріїв), що дозволить реально претендувати на членство у Євросоюзі [1, с. 528]. Саме євроінтеграційні процеси, на думку очільників влади, здатні адаптувати економіку України до умов глобалізованого світу. Євроінтеграція України є одночасно і метою, і засобом модернізації національної економіки відповідно до високих європейських стандартів [1, с. 252]. Прагнення України до членства у Євросоюзі зафіксоване у статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», в якому чітко визначено європейський вектор зовнішньої політики [2].

На сьогоднішній день існує чимало проблем, що заважають реалізації задекларованих намірів. Серед них можна виділити політичні, соціальні та економічні проблеми. Свідченням наявності політичних проблем є зауваження експертів ЄС щодо прагнення очільників української держави форсувати процес євроінтеграції без повного виконання попередніх домовленостей, за якого складається враження про необхідність набуття членства в ЄС заради самого членства. Соціальні проблеми виявляються в неоднотайності громадської думки щодо набуття членства в ЄС, про що свідчать дані соціологічних опитувань населення України, поляризація цієї думки у західних і східних регіонах країни, скептичне ставлення європейської громадськості щодо розширення ЄС. Економічні проблеми полягають у наявності негативних економічних наслідків перших років членства в ЄС країн Прибалтики та Східної Європи – руйнування національної промисловості, аграрного

виробництва, зростання внутрішніх споживчих цін, втрата трудового потенціалу через відтік молоді в країни, що мають більш конкурентоспроможну оплату праці.

Тому при реалізації європейського вектору зовнішньої політики український уряд має зважати на фактори ризику отримання негативних наслідків вступу України до ЄС, серед яких найбільш ймовірними є економічні – неконкурентоспроможність національних товарів та низький рівень життя населення. Проте головною економічною проблемою України на сьогодні є тиск зовнішнього боргу в розмірі понад 65 мільярдів доларів, велика частина якого була сформована в 2007 – 2014 роках. Важливим сигналом є те, що у 2018 році, за перший квартал, цей борг виявився найнижчим по відношенню до ВВП з 2011 року. Але якщо не буде виконуватися програма співпраці з МВФ, наприклад, створення антикорупційного суду чи інші параметри, то Україні буде складно давати відповіді на ці виклики. За словами Прем'єра, Україна в 2018 році витратить 130 мільярдів гривень лише на обслуговування зовнішнього боргу, без урахування його погашення.

Макрофінансова підтримка України Європейським Союзом (МФП) – надається у вигляді позик, як доповнення до програми співробітництва України з МВФ «Механізм Розширеного Кредитування» (EFF). МФП надається країнам-партнерам ЄС в разі серйозних проблем платіжного балансу. Загальний обсяг фінансування України з боку ЄС становитиме 3,41 млрд. євро, що є найбільшою за обсягом фінансовою підтримкою країни-не члена ЄС за короткий період часу.

Україна підписала Угоду про асоціацію, яка наблизила її до ЄС і дозволила також отримати безвізовий режим. Проте власне ЄС стикається з цілою низкою проблем. Питання безпеки ЄС зараз не настільки серйозні, як економічні та політичні проблеми. Але вони підживлюють напругу в ЄС, а не об'єднують держави-члени в спільній справі. Зростаючі соціально-економічні проблеми ЄС, у свою чергу, ведуть до посилення націоналізму – прикладом є маніфест Brexit (це скорочення від British exit, дослівно перекладається як «британський вихід»), негативні зміни в деяких країнах Центральної та Східної Європи, наслідки міграційної кризи. Зусилля подальшого розширення ЄС сфокусовані, в першу чергу, на Західних Балканах.

У 2016 р. був створений Європейський фонд стійкого розвитку, що став основним інструментом імплементації Зовнішнього європейського інвестиційного плану для підтримки інвестицій в країнах Африки і Східного партнерства. (Східне партнерство є проектом ЄС, що має заявленою метою розвиток інтеграційних зв'язків ЄС з шістьма країнами колишнього СРСР: Україною, Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Грузією та Білоруссю). Цей фонд може стати можливістю для України, проте для залучення інвестицій наша країна повинна мати верховенство права та судову систему, що заслуговує довіри.

Багато експертів вважають, що Європейський Союз є об'єднанням лише за назвою. Передача суверенітету до Брюсселя ніколи не була загальною, а держави-члени є незалежними країнами, кожна з яких має свої інтереси. ЄС будується навколо великого експортера – Німеччини. Це робить ЄС вразливим до зниження попиту на німецький експорт та створює певний вид політичних відносин між Німеччиною та рештою ЄС. Це особливо стосується країн, які є ринками для німецьких товарів, а також тими, що знаходяться в німецькому ланцюжку поставок.

Ступінь скептицизму європейської спільноти щодо очікуваного Україною членства в ЄС відобразив референдум у Нідерландах. На вимогу Нідерландів, 15 грудня 2016 року у саміті ЄС було прийнято рішення, згідно з яким Угода про асоціацію не надає Україні статусу країни-кандидата на вступ до Союзу і не зобов'язує надати цей статус Україні в майбутньому, не містить зобов'язань виділення Україні прямої фінансової та військової допомоги і не передбачає права громадян України на вільне проживання та вільне працевлаштування в країнах-членах ЄС.

Як зазначає аналітик Центру Разумкова Олексій Мельник, немає жодної трагедії в тому, що Україна не здобуде формального членства в ЄС і НАТО до 2040 року. Так, наприклад, Норвегія не є формальним членом ЄС. При цьому Норвегія абсолютно інтегрована в економічний і політичний простір ЄС. Територія Норвегії входить до Шенгенської зони, громадяни Норвегії мають практично всі привілеї, якими користуються громадяни ЄС. Уряд Норвегії може використовувати більшість переваг, які дає членство в ЄС, окрім права голосу при ухваленні рішень усередині ЄС. Це, з одного боку, може бути недоліком, але, з іншого боку, дає більше можливостей для захисту національних інтересів, оскільки рішення ЄС мають рекомендаційний характер для Норвегії.

Негативні події в сфері правосуддя, відсутність обвинувальних вироків серед представників еліт, конфлікт між ГПУ і НБУ завдають серйозної шкоди авторитету української влади та отриманню членства в ЄС. Дії української влади мають бути переконливими для європейських лідерів і спрямованими на покращення життя українців, а не заради вступу до ЄС. Це дозволить уникнути розчарувань та вибудувати правильні очікування.

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – К. : НІСД, 2017. – 928 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/Poslanya_druk_fin.pdf

2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

Борис ГЛОТОВ

*д. філос. н., професор, професор
кафедри права та європейської
інтеграції ДРІДУ НАДУ*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (ЩОДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ)» У КОНТЕКСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У новітній історії Української держави неодноразово змінювалася система організації державної влади, зокрема: за Конституцією 1996 р. було зафіксовано становлення президентсько-парламентської моделі організації державної влади; внаслідок «Помаранчевої революції» були ухвалені конституційні зміни, які сформували парламентсько-президентську модель організації державної влади; у березні 2010 р. була запроваджена партійно-президентська модель організації державної влади, яка на практиці трансформувалася у президентську вертикаль державної влади; Революція гідності завершилась поверненням до парламентсько-президентської моделі. Прийняття Верховною Радою України у першому читанні законопроекту щодо змін до Конституції України у частині децентралізації від 31.08.2015 р. актуалізує проблему дослідження проекту нового суспільного договору у контексті французького досвіду організації державної влади.

В сучасній науковій літературі з політології, теорії держави та права, конституційного права України, історії держави та права (С. Агафонов, С. Алексєєв, І. Алексєєнко, Ф. Ардан, Г. Атаманчук, М. Баглай, Ю. Бисага О. Бойко, Ф. Бурчак, А. Гулієв, В. Журавський, В. Погорілко Л. Сімонішвілі, Ю. Тодика Ю. Шемшученко, В. Чушенко) досліджуються теоретичні проблеми щодо класифікації форм державного правління, становлення та розвитку інституту президента в Україні, а також практики взаємодії президента з урядом, парламентом за різних форм державного правління.

Дослідники Я. Бариська, М. Іванова, А. Колодій, Т. Кузьма, О. Ладан, В. Лемак, С. Лукавенко, Р. Мартинюк, О. Марченко, В. Мельниченко, О. Мучник, В. Шатіло визначають переваги президентських республік над парламентськими і навпаки. О. Долженков, Н. Жук, І. Олеськів розглядають інститут президента в політико-правовій ретроспективі, а В. Шаповал, В. Авер'янов, Ю. Шемшученко розкривають правовий статус повноважень президента. Однак існує необхідність аналізу Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [1].

Нами вже було з'ясовано, що партійна приналежність президента і парламентської більшості в парламентсько-президентських республіках

обумовлюють дві різні моделі організації державної влади. Перша, коли партійна приналежність президента і парламентської більшості співпадають, то в цьому випадку можна говорити про управління державою партійно-президентською владою, яку очолює президент – (фактично) лідер партії і також коаліційної більшості в парламенті, спираючись на яку він, по суті, самостійно формує уряд і фактично постає і головою центральної виконавчої гілки влади. Друга – парламентсько-президентська модель, коли президент і парламентська більшість належать різним партіям, то в цьому разі парламентській більшості і сформованому нею уряду протистоїть президентська влада (президент виступає лідером опозиційної партії). У такому випадку виконавча влада набуває характеру ніби «двоголової»: її здійснює і прем'єр-міністр, у першу чергу, і також президент, бо за парламентсько-президентської республіки, де президент обирається всенародно, він не може не мати відношення до діяльності виконавчої гілки влади.

Парламентсько-президентська модель організації державної влади – це теоретична конструкція для позначення системи стримувань і противаг між Президентом України, законодавчою, виконавчою гілками влади, за якої центральна виконавча влада формується коаліційною більшістю у Верховній Раді України, а не главою держави, і відповідальна у своїй діяльності перед законодавчим органом влади.

Згідно зазначеного законопроекту місцеві державні адміністрації ліквідуються, а виконавчу владу на місцях здійснюють виконавчі комітети, що формуються обласними і районними радами. Президент за поданням Кабінету Міністрів призначає префектів, які здійснюють нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування.

Згідно ст. 119 «Префект на відповідній території: 1) здійснює нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування; 2) координує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснює нагляд за додержанням ними Конституції і законів України; 3) забезпечує виконання державних програм; 4) спрямовує і організовує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та забезпечує їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації; 5) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Префект на підставі і в порядку, що визначені законом, видає акти, які є обов'язковими на відповідній території.

Акти префектів, видані на здійснення повноважень, визначених пунктами 1, 4 частини першої цієї статті, можуть бути скасовані Президентом України, а видані на здійснення повноважень, визначених пунктами 2, 3 частини першої цієї статті, – Кабінетом Міністрів України.

Акти префектів, видані на здійснення повноважень, визначених пунктом 5 частини першої цієї статті, скасовуються Президентом України, а у визначених законом випадках – Кабінетом Міністрів України» [1].

Інститут представника глави держави (префекта) існує в більшості європейських країн. Зазвичай це орган загальної юрисдикції, в компетентність якого входить державний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. Донедавна цю функцію здійснювала прокуратура. Зазначимо, що префект – це адміністративна, а не політична посада. Є зауваження щодо того, що він призначається лише Президентом України, адже цей інститут знаходиться в системі виконавчої влади. За прикладом Франції, префект у центральному районі області одночасно є префектом області; передбачено спеціальний резерв префектів. Тому варто було б підготовку кандидатів покласти на Національну академію державного управління.

Практика префектів Французької республіки свідчить, що дуже малий відсоток актів опротестовується ними. Українським законопроектом передбачено координування територіальних органів міністерств і відомств, тобто він звертається до відповідного міністерства з проханням скасувати якийсь акт. Префект – це самостійний інститут «президентської вертикалі», однак щодо нього існує антикорупційний запобіжник: він не розпоряджається коштами державного бюджету, але контролює тих, що мають до них доступ.

Таким чином, створення інституту префекта в умовах парламентсько-президентської республіки в Україні свідчить, по-перше, прагнення політико-управлінської еліти формально імплементувати французьку систему організації державної влади (проте у V Французькій республіці парламентська більшість висуває кандидата на посаду прем'єр-міністра, а президент призначає його своїм указом), однак, по-друге, сам процес прийняття законопроекту вилився ледве не в збройне протистояння, що зумовлює необхідність або проведення всеукраїнського референдуму для врахування волевиявлення народу-суверену, або створення Конституційних зборів для укладання нового суспільного договору, адже «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» [2, с. 5].

1. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

2. Конституція України. – Х. : ІГВІНІ, 2008. – 64 с.

Ганна ГОЛУБЧИК

*к. і. н., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПОЛІТИК ПАМ'ЯТІ

Історична політика сучасної української держави лише формується. Нинішній стан української політики пам'яті визначають як перехідний, якому притаманні антагоністичність, слабкість полікультурного діалогу тощо [1]. Щодо політики пам'яті в Україні висуваються зовнішньо- і внутрішньополітичні нарікання, критика з боку експертного середовища і суспільства.

Втім, кожна держава виробляє і впроваджує політики пам'яті. Вчені розробили низку класифікацій політик пам'яті. Так український історик Я. Грицак виділив агресивну політику пам'яті (силове нав'язування пануючої моделі сприйняття минулого); нігілістичну політику пам'яті (суспільна і владна байдужість до минулого); політику висміювання [3, с. 74 – 78].

Політолог О. Воляннюк розділяє політики пам'яті за критерієм рівня культури влади та суспільної толерантності на: індіферентну; конфронтаційну; критично-полілогічну [4, с. 120 – 121].

Хронологічно ж, й відповідно до тих суспільно-політичних завдань, що вони виконують, можна виділити наступні успішні моделі європейських політик пам'яті:

– найдавніші і найбільш стали в Європі моделі суспільної пам'яті – «конституційний патріотизм» ФРН та президентсько-громадянська модель П'ятої республіки у Франції – почали формуватись з 1950-х рр. у відповідності до проблем, що постали перед суспільствами цих країн після завершення Другої світової війни, як щодо оцінки і засудження нацистського минулого, так і щодо побудови майбутнього цих націй;

– моделі суспільної пам'яті держав Центральної і Східної Європи, що розбудовуються з кінця 1990-х рр. як відповідь на виклики демократичного розвитку цих європейських держав, мають на меті, в першу чергу, засудити злочини тоталітарних комуністичних режимів, базуються на засадах перехідного правосуддя і мають усталену структуру і подібні набори засобів. В межах окресленої моделі можна виділити її варіацію – балтійську модель, особливо важливу для розгляду в контексті вироблення національної моделі суспільної пам'яті в Україні. Характерною рисою моделі суспільної пам'яті країн Центральної і Східної Європи є ідея відновлення справедливості й компенсація (матеріальна і символічна) жертвам режимів, на протиположному шляху радянським і пострадянським імперативам комеморативної героїзації окремих

сюжетів минулого, подій та осіб. Очевидно, зробивши і виборюючи європейський вибір, Україна має відходити від пафосу героїзації історії на користь гуманістичної ідеї, першочергового уроку історії – ушанування людських жертв для недопущення повторення трагедій минулого.

При побудові моделі суспільної пам'яті в Україні, урахуванню підлягають також помилки і недоліки досліджених моделей, зокрема – організаційна і законодавча неспроможність деяких заходів; надмірна політизація і перетворення засобів «перехідного правосуддя» на інструмент розправи з політичними супротивниками, « новою » еліти з « старою »; непослідовність і незавершеність, імітаційний характер заходів в сфері суспільної пам'яті.

Усвідомлюючи певну обмеженість класифікацій як пізнавального інструменту, наголошуємо на тому освітньому потенціалі, який він містить. Це, зокрема, застосовується в ході підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Дніпропетровському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Список використаних джерел

1. Бабка Володимир. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві / В. Бабка. – Режим доступу : www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_74/babka_polityka.pdf
2. Голубчик Ганна. Становлення європейських моделей суспільної пам'яті: інституційно-правовий аспект / Г. Голубчик. – Режим доступу : [www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014_03\(22\)/12.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014_03(22)/12.pdf)
3. Грицак Ярослав. Життя, смерть та інші неприємності: статті та есеї / Я. Грицак. – К. : Грані-Т, 2010. – 232 с.
4. Воляннюк Ольга. Суспільна пам'ять і політика: Мистецтво можливого / Ольга Воляннюк. – К. : Пріоритети, 2013. – 172 с.

Дар'я ГУНЬКО

*студентка факультету
міжнародної економіки
ДНУ ім. Олесь Гончара*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА НІМЕЧЧИНИ

У сучасному світі публічне управління та публічна служба є важливим елементом політичної системи кожної країни. Адже від їхнього розвитку та організованості залежить майбутній успіх країни на політичній арені. Європейські країни мають успішний досвід у формуванні та функціонуванні публічних служб, який може бути

корисним для менш досвідчених у цьому напрямі країн таких як Україна.

У широкому сенсі під публічним адмініструванням розуміють всю систему адміністративних інститутів із ієрархією влади, за допомогою якої відповідальність за виконання державних рішень спускається зверху донизу. Тобто публічне адміністрування пов'язане із трьома сферами влади –законодавчою, виконавчою і судовою. Публічне адміністрування реалізується публічними службовцями, які працюють у публічних організаціях і виконують широке коло завдань. Термін публічна служба наголошує на причетності до цієї служби органів державної влади, органів місцевого самоврядування і недержавних організацій, які здійснюють надання населенню публічних послуг. Оскільки влада поділяється на виконавчу, законодавчу і судову гілки, під публічною службою доцільно розуміти професійну цивільну службу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, інших публічних організаціях, підприємствах і установах, що надають публічні послуги. Відтак основною ознакою, за якою слід здійснювати віднесення конкретних установ та їх персоналу до публічної служби (яка включає в себе державну службу у загальновизнаному науковому і законодавчо підтвердженому розумінні) можна вважати «публічність» організацій [1].

Слід визнати, що різні підходи до розуміння категорії «публічна служба» прослідковуються у законодавстві зарубіжних держав, зважаючи також на історико-правові традиції конкретних країн. У країнах романо-германської системи права є велике розмаїття під ходів до означення поняття «публічної служби» та її сфери. Наприклад, у Німеччині поняття публічної служби є загальним поняттям для позначення усіх службових відносин з об'єднаннями, установами та фондами публічного права. До публічної служби відносяться не тільки службові відносини з федеральними органами управління (адміністрації), але й з органами управління (адміністрації) нарівні земель, муніципалітетів та з такими установами, як служби соціального страхування, професійні об'єднання, а також фонди, що діють у публічно правовій формі [2].

Загальний закон про правове становище публічних службовців встановлює чотири рівня посад: нижній (проста служба); середній (середня служба); підвищень (відповідальна служба); вищий (вища служба). Для сучасної Німеччини характерне тісне взаємопроникнення і переплетення політичної та адміністративної сфер. Це знайшло своє відображення і в законі про публічну службу, згідно з яким чиновники мають право брати участь у діяльності політичних партій і домагатися парламентської кар'єри. Чиновники в Німеччині являють собою привілейовану політичну групу. Їх професійна компетентність та фінансова незалежність дозволяють домагатися значного просування в партіях. На відміну від багатьох європейських країн, кар'єра державного службовця-чиновника в Німеччині не є альтернативою політичній кар'єрі.

Навпаки, часто вона стає передумовою для успішної політичної діяльності.

Законодавство ФРН досить детально регулює порядок прийняття на публічну службу. Претенденти визначаються з допомогою оповіщення про наявність вільної посади в спеціальних друкованих повідомленнях. Їх відбір повинен проводитися у відповідності з придатністю, здібностями та професійними досягненнями без урахування статі, походження, раси, віросповідання, релігійних чи політичних поглядів. Призначення на посаду здійснюється після підтвердження їх придатності до публічної служби у результаті здачі іспитів. Якщо вік службовця не перевищує 32 років, він може бути призначений на посаду лише після випробувального терміну. Призначення допускається тільки на нижчі посади. Публічний службовець несе повну особисту відповідальність за правомірність своїх дій. Про свої сумніви щодо правомірності (законності) службових вказівок (розпоряджень) він повинен негайно повідомляти своєму безпосередньому начальнику. Якщо розпорядження залишається в силі, то службовець, якщо його сумніву щодо правомірності цього розпорядження залишилися, повинен звернутися до наступного вищестоящому начальнику. Якщо і він письмово (на прохання службовця) підтверджує розпорядження, державний службовець повинен його виконати за умови, коли таке виконання не здається йому караним, що суперечить встановленим порядком, не порушує людської гідності. Таке виконання звільняє його від відповідальності

В будь-якому випадку, незважаючи на особливості різних країн що до розуміння поняття публічної служби, найбільшу увагу зроблено саме на регулюванні статусу чиновників публічної адміністрації. У найновішому законодавстві країн Європи цей акцент є ще більш чітким і однозначним.

Отже, публічне управління і публічну службу Німеччини можна вважати дуже правильно та раціонально організованою. Вона має певні недоліки, проте по зрівнянню з її перевагами вони досить незначні. Україна, як країна, що стала на шлях євроінтеграції може використати деякі особливості управління публічними службами для ефективного функціонування інститутів.

1. Зарубіжний досвід публічного адміністрування – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/N.-M.-Melyuhova-V.-V.-Korzhenko-YU.-V.-Didok-Zarubizhnij-dosvid-publichnogo-administruvannya.pdf>

2. Публічна служба ФРН – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://studme.com.ua/1925102012379/menedzhment/publichnaya_sluzhba_frg.htm

Валерій ДРЕШПАК

*д. держ. упр., професор, завідувач
кафедри інформаційних технологій
та інформаційних систем ДРІДУ НАДУ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

З розвитком української системи публічного управління у контексті євроінтеграційних процесів так само у європейському руслі мають розвиватися в Україні й наукові дослідження з проблематики державного управління та місцевого самоврядування. З цих позицій актуальним завданням є безперервний моніторинг сучасних тенденцій європейських досліджень з публічного управління, зокрема теоретичних аспектів цієї проблематики.

Лідером рейтингу серед європейських видань за тематикою публічного управління, що індексуються у Scopus, на цей час є журнал «Дослідження та теорія державного управління» (Journal of Public Administration Research and Theory) [1], що видається Oxford University Press з 1991 року. Journal of Public Administration Research and Theory – офіційне видання Асоціації досліджень державного управління, що є впливовою міжнародною некомерційною академічною асоціацією, яка сприяє проведенню досліджень у галузях науки, пов'язаних з публічним управлінням. Відтак, зазначений журнал європейським є умовно – лише за місцем видання (Велика Британія). Його редакторами та членами редакційної колегії є переважно представники університетів США, а автори представляють держави з різних континентів. Також слід зауважити, що переважно у журналі вміщуються результати колективних досліджень, автори яких часто працюють у різних університетах і різних країнах.

Journal of Public Administration Research and Theory загалом вбачає свою місію у тому, щоб бути своєрідним мостом між тими, хто працює та/чи здобуває освіту у галузі публічного управління й дослідниками публічного управління та публічної політики. Журнал має на меті забезпечити просування досягнень управлінської та політичної наук, що можуть бути застосовані в управлінській діяльності. Видання позиціонує себе як авторитетне джерело кращих теоретичних і прикладних досліджень у галузі, що має критичний погляд на різні сторони публічного управління на основі глибокого аналізу та достовірних результатів.

Для нашого дослідження ми обрали публікації квітневого випуску Journal of Public Administration Research and Theory (том 28, випуск 2) за 2018 рік, де вміщено 8 статей (з них 6 виконані дослідниками з європейських університетів, 1 – зі США, 1 – з Південної Кореї).

У статті «Чи більш схильні майбутні бюрократи до ризику? Вплив

вивчення публічного управління та МДС на ризикованість вибору» дослідники з Університету Ольденбург (Німеччина) Маркус Тепе та Крістін Прокоп подають результати їх дослідження впливу вивчення публічного управління та самооцінювання мотивації до державної служби (МДС) на ступінь ризикованості майбутніх публічних службовців. Авторами було проведено комплексний експеримент із вибору лотерей із грошовими винагородами для вимірювання ступеня ризикованості поведінки та пост-експериментальне опитування для вимірювання співвідношення ступеня ризику та МДС на трьох пулах студентів. Емпіричні висновки дозволили припустити, що: по-перше, студенти, які вивчають публічне управління, вважають себе більш ризикованими, але вони не ведуть себе більш ризиковано в експерименті з вибору лотереї, ніж студенти, які вивчають бізнес, та студенти-юристи. По-друге, самооцінювання мотивації до державної служби позитивно пов'язане з ризикованою поведінкою в експерименті. Таким чином, всупереч популярному стереотипному опису бюрократичної поведінки, було виявлено, що ступінь ризикованості у поведінці майбутніх бюрократів порівняно з іншими групами студентів не відрізняється.

Стаття групи дослідників з Університету Орхус (Данія) присвячена актуальній темі оцінювання результативності діяльності виборних посадових осіб. На думку авторів, об'єктивні дані про ефективність такої діяльності спонукають політиків бути відповідальними перед громадськістю, навіть якщо ідеологічні упередження можуть вплинути на те, як інтерпретуються такі дані. Проте ми мало знаємо, як особи, що приймають рішення, визначають пріоритетні цілі, коли стикаються з різними суперечливими показниками ефективності з огляду на конкуруючі цілі державних послуг. Такий цільовий конфлікт є невід'ємним аспектом публічного управління. Щоб зрозуміти його наслідки в частині використання даних про результативність, авторами статті було розроблено теорію «перенацілення цілей» – репріоритезації. Так, виборні посадові особи мають вибір між конкретними цілями політики та процесами управління, наприклад, вибір способу надання державних або приватних послуг. Коли ці особи стикаються з суперечливими очікуваннями щодо результативності, слід проводити оцінювання ефективності до того моменту, доки вони будуть готові перевстановити цільові орієнтири, щоб мінімізувати когнітивний дисонанс. У статті наводяться результати експерименту, коли на прохання виборних посадових осіб оцінювалася робота шкіл за двома різними політичними цілями – результати навчання та добробут учнів. У такий спосіб, репріоритезація – це приваблива стратегія, оскільки дозволяє виборним посадовим особам стверджувати, що вони використовують дані про ефективність, навіть якщо основні результати управлінської діяльності призводять до відхилення від цільових критеріїв, за якими, в іншому випадку, могли б оцінити результат.

Себастьян Джилке та Ларс Гуммерс (Університет Утрехт, Нідерланди) у статті «Які клієнти заслуговують на допомогу? Теоретична модель та експериментальний тест» досліджують, як публічним службовцям низового рівня впоратись із високими робочими навантаженнями, рольовими конфліктами та обмеженими ресурсами. Зокрема, це – визначити пріоритетність деяких клієнтів і не зважати на інших. Вирішуючи, хто має пріоритет, службовці на пересічному рівні часто оцінюють, чи потребує клієнт допомоги. Однак на сьогодні, на думку авторів, поняття гідного клієнта є «чорним ящиком», оскільки в основному неясно, які атрибути клієнта свідчать про соціальну / професійну категорію гідності. У цій статті пропонується теоретична модель трьох ознак, за допомогою яких пересічні службовці зможуть визначити того, кому допомогти: зароблена гідність (тобто клієнт заслуговує, тому, що він це заробив: «працелюбний клієнт»), необхідна гідність (тобто, клієнт власне потребує допомоги: «нужденний клієнт») та потреба в ресурсах для успіху (тобто клієнт заслуговує на те, щоб він, напевно, був успішним за критеріями бюрократичного успіху: «успішний клієнт»). Апробацію цього підходу було здійснено у США на прикладі ставлення викладачів до студентів, що виявило пріоритетність критерію необхідної гідності. Зароблена гідність також була ефективним сигналом, але меншою мірою. Достатність ресурсів, навпаки, не впливала на рішення викладачів, кому зі студентів слід допомогти.

У статті «Бюрократія та порядок денний політики» дослідники з Університету Орхус (Данія) зауважують, що в літературі з публічного управління домінують питання про те, як політики можуть контролювати управлінців і впровадження законів як завершальний етап політичного процесу. Значно менша наукова увага приділяється впливу бюрократії на зміст і склад політичної програми на першому етапі цього процесу. Встановлення порядку денного є фундаментальним аспектом політики і в цій статті розглядається вплив бюрократії на політичний порядок денний та умови цього впливу. Основна пропозиція авторів полягає в тому, що політичний порядок денний більший і різноманітніший у політичних системах, де переважають адміністративні фахівці. Очікується, що цей ефект пом'якшується шляхом залучення виборних посадовців до процесу розробки політики. Емпіричний аналіз підтверджує ці припущення. Висновки авторів ґрунтуються на матеріалах тривалого (протягом 7 років) порівняльного дослідження багатьох реєстрів даних 98 данських муніципалітетів, що в цілому відображають порядок денний діяльності місцевих рад.

Тобіас Бах (Університет Осло, Норвегія) та Сильвія Вайт (Університет Кассель, Німеччина) у статті «Чинники просування до найвищих державних установ у Німеччині: партійна лояльність, політична вправність або управлінські компетенції?» звертають увагу на те, що політизація бюрократії є поширеною стратегією посилення політичного

контролю міністерських відомств у парламентських демократіях. Проте, мало відомо, чому політики просувають до високих державних посад одних чиновників, а не інших. На основі унікального реєстру всіх високопоставлених службовців німецьких федеральних міністерств і відомств, які займали посади в період з 1997 по 2015 рр., досліджено, що саме впливає на можливість просування на найвищу посаду державної служби в Німеччині. На основі моделювання історії подій автори роблять висновок, що міністри послідовно віддають перевагу політично лояльним кандидатам. Хоча міністри також розглядають політичну вправність кандидатів та окремі управлінські компетенції, вони, ймовірно, є лише доповненням до чинника лояльності. Стаття розвиває розуміння процесів політизації у державному секторі шляхом порівняння чинників просування потенційних і фактичних посадових осіб і включення широкого набору критеріїв відбору, розширюючи існуючі рамки домінуючої уваги до лояльності. Розроблений у цій статті методологічний підхід цілком може бути застосований в інших інституційних контекстах і використаний для порівняльних досліджень у цій галузі.

Група іспанських дослідників, які представляють університети Іспанії, Німеччини та Нідерландів у статті «Управління цільовими мережами та мережевими завданнями: емпіричний аналіз європейських регуляторних мереж» зосереджуються на пошуку факторів впливу на структурну складність мережевих адміністративних організацій (МАО). З цієї метою здійснено кількісний аналіз структури всіх 37 європейських регуляторних мереж. Використовуючи статистику Байєса, автори проаналізували отриманий набір даних і перевірили припущення щодо факторів, які впливають на структурну складність МАО. Дослідники виявили, що мережі із завданнями встановлення правил тісно пов'язані з менш складними МАО, тоді як мережі з санкціонуванням учасників та завданнями щодо правозастосування тісно пов'язані з більш складними МАО. У такий спосіб було з'ясовано, що завдання на рівні мережі, ймовірно, впливають на складність МАО, особливо враховуючи передбачувану невизначеність цих завдань, а також операційні вимоги на рівні мережі, пов'язані з ними.

Отже, огляд публікацій у Journal of Public Administration Research and Theory дозволяє виявити такі сучасні тенденції європейських досліджень теоретичних аспектів публічного управління: 1) проблематика публічного управління розглядається у розрізі соціального управління в цілому, що пояснює значну увагу дослідників до питань діяльності публічних службовців у контексті їх взаємодії з громадянами, колегами, політиками; 2) предметом досліджень зазвичай є максимально конкретна проблема з управлінської практики, що стосується різних рівнів публічного управління: місцевого, національного, міжнародного, а також різних рівнів управлінської діяльності: особистісного, організаційного, інституціонального; 3) теоретичні розробки добре обґрунтовані

методологічно, у тому числі з використанням інструментарію споріднених наукових галузей, та обов'язково проходять попередню апробацію, проте не лише в публічному управлінні, а й в інших соціальних середовищах.

1. Journal of Public Administration Research and Theory [Electronic resource]. – Access mode : <https://academic.oup.com>.

Олександр ІГНАТ

*аспірант кафедри менеджменту
та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У квітні 2018 року в Кракові відбувся 4-й Європейський Конгрес місцевого самоврядування, що є фаховою платформою для зустрічей місцевих лідерів та регіональних еліт щодо обміну думками з представниками державного управління, неурядових організацій та бізнесу. Цього року тама Конгресу лунала так: «Місцеве самоврядування як стратегія майбутнього» [1].

Конгрес об'єднав майже 2 000 учасників, які представляють регіональні еліти: посадових осіб місцевого самоврядування, державних службовців, керівників підприємств та неурядових організацій, журналістів з усієї Європи [1]. Багатоаспектна програма складалася з п'яти тематичних треків, що включали понад 60 подій: тематичні блоки, панельні дискусії, семінари, лекції, презентації та прийоми [2].

Автор мав змогу долучитись до роботи конгресу. У цих тезах зроблено стислий огляд аногацій пленарних сесій, ключових панельних дискусій та тематичних блоків 4-го Європейського Конгресу місцевого самоврядування, що дає можливість акцентувати на стратегічних напрямках розвитку місцевого самоврядування в Європі й врахувати сучасні тренди та виклики під час здійснення наукових досліджень.

Перша пленарна сесія «Місцеве самоврядування: стратегія майбутнього» (Local Government: A Strategy for the Future). Місцеве самоврядування має бути гарантом відкритого діалогу та рівності через створення належних умов для активної участі суспільства в публічних дебатах. Близькість із пересічним громадянином надає органам влади усвідомлення щодо соціальних проблем, які можуть бути вирішені за допомогою наявних інструментів і механізмів. Місцеве самоврядування, яке здійснює співпрацю, створюючи простір для місцевих громад, є стратегією майбутнього.

Друга пленарна сесія «Чи готова Європа взяти участь у відродженні

регіоналізму?» (Is Europe Ready to Embrace the Revival of Regionalisms?). Деякі кажуть, що зростання регіональних настроїв відбувається як реакція на обтяжливі регулювання, що «спускаються» з Брюсселя. Фактично, багато регіонів будують свою ідентичність, використовуючи глибоко вкорінені моделі культурної взаємодії. Але це також, якщо не головне, – про створення багатства: замість того, щоб працювати через національні столиці, європейські регіони безпосередньо пов'язують себе з глобальною економікою. Одне можна стверджувати впевнено: регіоналізм, як всередині країни, так і за її межами, багато в чому визначатиме майбутнє Європи, так само, як глобалізація сформувала своє минуле.

Тематичний трек «Фінанси». Тематичний блок «Фінанси місцевого самоврядування – у пошуку ефективності». Успішне функціонування громад, округів та воєводств – це результативна й ефективна місцева політика. Ефективність зв'язків органів місцевого самоврядування залежить від ступеня їх незалежності. Логіка розподілу повноважень між урядами та самоврядуванням полягає в тому, що більша автономія самоврядування означає більш ефективне самоврядування. Крім того, окремою і складною проблемою є розрахунок обсягів коштів, що мають бути передані на місцевий рівень для покриття витрат на виконання функцій, що делеговані центральними органами державного управління. Отже, якими є шляхи вдосконалення фінансових систем місцевого самоврядування, щоб вони були більш ефективними та приносили користь мешканцям території? І з якими змінами слід бути обережним, щоб не знищити досягнення самоврядування?

Тематичний блок «Децентралізація або централізація – що буде майбутнім місцевого самоврядування?». Понад 25 років місцева адміністрація в Польщі є зразковим прикладом децентралізації, що розуміється як передача деяких повноважень та відповідальності від органів державного управління до органів місцевого самоврядування, які є найближчими до громадян. Втім, останні та заплановані в найближчому майбутньому зміни в законодавстві свідчать на користь можливості трансформацій. Зростання прерогатив кураторів у сфері освіти, обмеження щодо управління системою охорони здоров'я, позбавлення органів місцевого самоврядування функції контролю у сфері трудових відносин, санітарного нагляду та будівництва – це лише деякі з областей, де спостерігається все більший вплив центрального уряду. Чи дійсно можливо повернутися до централізації?

Тематичний трек «Економіка». Тематичний блок «Інноваційні інфраструктурні рішення як шанс для більш швидкого зростання регіонів». Інноваційні технології мають знаходитись у центрі уваги всіх органів місцевого самоврядування, і вони можуть швидко трансформуватися у поліпшення іміджу регіону. Ніхто не повинен переконувати, що інвестування в інфраструктуру, включаючи

модернізацію вуличного освітлення, підвищує якість життя громадян. Інтелектуальне освітлення чи система вимірювання якості повітря – за яким напрямом варто інвестувати, щоб поліпшити імідж міста, заощадити на витратах енергії та залучити інвесторів? Чи існують рецепти успіху впровадження інновацій у сфері інфраструктури? Як це відбувалося в містах, які вже завершили свої проекти з модернізації інфраструктури?

Дискусійна панель «Місцевий магнетизм – як сприяти розвитку міст та регіонів?». Стратегія популяризації міста чи регіону реалізується задля формування привабливого та стабільного іміджу. Територіальний маркетинг разом із розвитком місцевих конкурентних переваг та специфічних «нішевих» продуктів може «притягувати» туристів та інвесторів як магніт. Як цього можна досягти? Яким є стан бренду території? Якою є «міцність» території?

Тематичний трек «Інновації». Дискусійна панель «Місцеве самоврядування як інвестор». Інвестування є одним з найважливіших завдань кожного суб'єкта господарювання. Державні витрати на інвестиції також становлять дедалі більшу частину в бюджеті районів, округів та воєводств. Дороги, школи, медичні заклади або інноваційні інвестиції? На якому з напрямів інвестування мають зосередитись місцеві органи влади? Що змінюється у цій сфері під час реформування місцевого самоврядування? Що є спільного для європейських країн?

Тематичний блок «Роль інтелектуальних спеціалізацій в економічному розвитку регіону». У сучасній фінансовій перспективі ЄС одним із заохочувальних принципів регіонального розвитку є «Smart-спеціалізація». Це означає проведення політики регіонального розвитку, яка використовує результати досліджень і розробок, що вибірково підтримуються (не лише фінансово, а й організаційно та інституціонально) з метою підвищення інноваційного потенціалу регіональної економіки. Чи добре працює цей підхід? Чи впливають Smart-спеціалізації на економічний розвиток регіону?

Тематичний блок «Креативна індустрія в регіонах: як надихати розвиток?» Креативна промисловість – це інноваційний рух, знання, що інтенсивно та потужно експортуються. Вони вже роблять більший внесок у ВВП, ніж ряд традиційних промислових груп. Креативні галузі потребують сприятливих правових рамок, що захищають права та інтереси розробників. Як підтримати креативну індустрію на місцевому та регіональному рівнях? Чи зможуть органи місцевого самоврядування стати «інкубаторами» творчої індустрії?

Тематичний трек «Суспільство». Дискусійна панель «Громадянське суспільство як стовп регіонального розвитку». Системи місцевого самоврядування в багатьох європейських країнах базуються на ініціативах «знизу». Як захистити цю успішну модель? Які інструменти повинні бути надані членам територіальних громад для

того, щоб вони більш ефективно делегували свої владні повноваження?

Оскільки обсяг тез не дозволяє охопити усі тематичні напрями 4-го Європейського Конгресу місцевого самоврядування, розглянуто ті, які, на нашу думку, найбільшою мірою впливають на реалізацію дослідження за темою «Розвиток управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації».

1. 4th European Congress of Local Governments, Krakow, 26 – 27 April 2018. – Access mode : <http://www.forum-ekonomiczne.pl/iv-europejski-kongres-samorzadow/?lang=en>

2. Agenda of the 4th European Congress of Local Governments, Krakow, 26 – 27 April 2018. – Access mode : <http://www.forum-ekonomiczne.pl/wp-content/uploads/2018/04/PROGRAM-ANGIELSKI-IV-EKS-2018.pdf>.

Олена КАЦУБА

аспірантка кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПІДГОТОВЧОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Згідно зі ст. 3 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої [4] сторони визначають, що одними з основних принципів сталого розвитку держави є належне некорупційне врядування для створення якого є запобігання виникненню конфлікту інтересів. З цієї нагоди країни, які входять до складу ЄС спираються у чинному законодавстві на Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції [1], яка передбачає встановлення обмежень під час професійної діяльності та після припинення її, та на рекомендації Ради Європи. Україна не є винятком, але все одно рівень корумпованості залишається високим. Про це свідчать дані Верховного Суду України [3] – за перше півріччя 2017 р. кількість притягнутих до відповідальності осіб становить 1 372 особи, з яких 469 осіб притягнуто за вчинення корупційних злочинів, а 903 за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Механізмам запобігання та способам врегулювання конфлікту інтересів в країнах ЄС (Чехія, Сербія, Хорватія, Литва, Латвія) присвячені окремі закони. В деяких країнах (Польща, Греція, Ісландія) питання конфлікту інтересів прописується у законах про публічну або державну службу та про публічну адміністрацію. Також європейські держави чітко прописують правила у Кодексах етичної поведінки державних службовців, які в деяких країнах-членах ЄС йдуть як додатки до основного закону про державну службу.

Конфлікт інтересів є досить складним поняттям, тому що він відноситься до внутрішньоособистісних конфліктів. Як відзначає дослідник Чала О. А. [5] «внутрішньоособистісний конфлікт вирішується тільки тоді, коли у людини складається нове відношення до об'єктивної ситуації, що породжує проблеми, дискомфорт і конфлікт; коли усвідомлюються несвідомі мотиви діяльності – перехід інтересів на іншу людину, іншу діяльність, іншу ситуацію». Тому державні службовці повинні бути підготовленими до виконання службових обов'язків належним чином. З цією метою для України буде доцільним застосування європейського досвіду з приводу проходження підготовчої служби. Так, наприклад, в Фінляндії термін такої служби встановлюється від трьох місяців до кількох років, а Федеративній Республіці Німеччині підготовча служба ще продовжується випробувальним строком. А в країнах Болгарії, Естонії, Латвії існує інститут випробувального строку перебування на посаді, який за своєю характеристикою дуже близький до підготовчої служби. Після проходження певного строку кандидати складають кваліфікаційні іспити, за результатами якого приймається рішення щодо подальшого призначення на посаду або про припинення служби.

Саме за час перебування майбутнього державного службовця на підготовчій службі дається змога для з'ясування в ході теоретичної та практичної підготовки його професійної придатності на виконання функцій держави, визначення його моральних та етичних характеристик, рівня компетентності, а також психологічної спроможності до вимог державної служби. В Україні існує тільки випробувальний строк згідно із ст. 34 Закону «Про державну службу» [2], який встановлюється до шести місяців., а при призначенні особи на посаду державної служби вперше встановлення випробування є обов'язковим.

Також однією із особливостей створення некорупційного врядування є відбір кандидатур на посаду, яким займається незалежна агенція. Так, у Канаді Комісія у справах цивільної служби забезпечує призначення на посади службовців, здійснює перевірку рівня кваліфікації кандидатів без будь-якого політичного втручання. А в таких країнах як Польща, Франція та інші створені колегіальні органи. На жаль, в Україні Головердержслужба є центральним органом виконавчої влади, а Головне управління державною службою є дорадчим органом Президента України, при цьому створюються умови для непрозорості та суб'єктивного підходу до відбору кандидатів на посади.

Отже, для України є доцільним встановлення підготовчої служби, яка буде гарантувати психологічну, теоретичну та професійну підготовку державних службовців, а створення незалежного колегіального органу для відбору кандидатів на посади буде гарантувати незалежність, прозорість та відкритість щодо прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції № 995 від 18 жовтня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210/page2>
3. Стан протидії корупції в Україні за перше півріччя 2017 року: стат. збірник Верховний Суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/>

Тетяна КІСІЛЬОВА

аспірантка кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Реальність українського сьогодення та аналіз досягнень Європейського Союзу свідчать про необхідність пошуку і використання простих та прозорих інструментів управління, в тому числі, людськими ресурсами. І хоча культура кожної країни унікальна, мультинаціональність об'єднання, безумовно, накладає свій відбиток на плин кадрових процесів в публічній службі. Поступово уніфікується оцінювання результатів професійної діяльності публічних службовців.

Серед основних критеріїв оцінювання у країнах ЄС варто відмітити наступні: результативність, ефективність, прозорість, справедливість, професіоналізм, об'єктивність.

Основними позитивними сторонами є:

- обмін досвідом;
- взаємоконтроль, в тому числі, за витраченими коштами;
- відповідальність, захист від суб'єктивізму (в Литві атестаційні оцінки «відмінно» та «задовільно» перевіряються спеціальними комісіями);
- простота;
- прозорість;
- превалювання усної співбесіди (керівник-підлеглий), з метою огляду результатів (успіхів) професійної діяльності, визначення/корекції завдань відповідно до місії організації.

Слід зазначити, що результати опитування, проведеного автором серед 124 публічних службовців, свідчать про досить віддалене розуміння місії та пріоритетів своєї професійної діяльності відповідно до тих, що зазначені в організації (66 осіб вкладають інший зміст у розуміння

своєї місії, 73 особи – у розуміння пріоритетів відповідно). Це, безперечно, підтверджує важливість та необхідність спілкування із безпосереднім начальником.

Так, в Угорщині оцінка виконання посадових функцій державного службовця відбувається шляхом проведення щорічного оцінювання раз на рік, на основі виконання вимог, встановлених відповідно до сфери діяльності державного службовця та пріоритетних цілей адміністративного органу. Раз в чотири роки відбувається оцінювання кваліфікації державного службовця, яке стосується оцінки знань, умінь, і особистісних якостей, які впливають на продуктивність та допомагають у професійному розвитку [1].

Варто відмітити наявність і інших критеріїв оцінювання. Так, відповідно до розділу 3 § 195 чеського Закону «Про службу державних службовців у адміністративних установах і про винагороду державних службовців та інших працівників адміністративних установ від 26 квітня 2002 р., служба атестація державного службовця включає в себе оцінку:

- дотримання вірності державі та утримання від зловживання посадою;
- належного виконання служби у відношенні правильності, доцільності та самостійності;
- дотримання службової дисципліни;
- результатів навчання [3].

У Данії, Фінляндії, ФРН додатково оцінюється ступінь соціальної поведінки державного службовця.

Таким чином, функціонування державної служби зарубіжних країн підпорядковується двом принципам: рівності та заслуг. Принцип доступу до державних посад міститься в конституціях усіх держав-членів ЄС, а принцип заслуг дозволяє залучити та втримувати на державній службі осіб, які мають та можуть мати певні здобутки в державному управлінні, що позитивно впливатиме на добробут громадян [2].

Для публічної служби в Україні процедура оцінювання має також стати потужним інструментом мотивування працівників. Обговорення очікуваних результатів діяльності, досягнення порозуміння та згоди з працівниками щодо поставлених перед ними завдань сприяє мотивації працівників на більш успішну/ результативну діяльність. Тож важливим є спільне планування та визначення вимог щодо результатів діяльності у справедливий та прозорий спосіб. Майже у всіх країнах ЄС державні службовці працюють на основі опису своїх функцій, профілів компетенцій та/або угод щодо завдань/ цілей діяльності й тому зацікавлені у адекватному оцінюванні досягнення очікуваних результатів, успіху або невдач на шляху досягнення цілей.

Розвитку відданості на шляху досягнення необхідних цілей сприяють наступні фактори, зазначені в таблиці.

Фактори, що сприяють досягненню цілей

Ціль	Фактори
	очікування досягнення
	винагорода після досягнення
	підтримка керівника
	значимість
	згода щодо амбітності
	опис
	обмежена кількість
	деталізація
прив'язка до вимог роботи	

Розвитку раціонального оцінювання будуть сприяти: зменшення кількості характеристик, за якими здійснюється оцінювання; зміщення акцентів з особистих якостей працівника на результати діяльності у порівнянні до запланованих відповідно до стратегічних цілей діяльності установи чи організації в цілому; встановлення рівня володіння необхідними компетенціями (при цьому важливо бачити загальну картину, враховувати складність діяльності, виклики, зовнішні та внутрішні проблеми та потреби), а також потреби та перспективи професійного росту працівника у відповідності до поставлених завдань (місії та пріоритетів професійної діяльності працівника і установи чи організації в цілому).

Зміни в оцінюванні мають відобразити загальні тенденції вдосконалення управління: воно має стати більш децентралізованим, прозорим, чітким, гнучким / незарегульованим, функціональним, менш формальним, зміцнюючи відповідальність керівників усіх рівнів за управління людськими ресурсами, в тому числі за менторство, наставництво, розвиток персоналу. Має змінитися бачення публічної служби та стосунків між керівниками та підлеглими, одночасно із відмовою від ієрархічних моделей та забезпеченням управління на основі співпраці. Всі ці зміни є необхідною умовою для створення професійної публічної служби, побудованої на системі заслуг, яка буде здатна компетентно і ефективно задовольняти загальнонаціональні інтереси суспільства.

Список використаних джерел

1. Витко Т.Ю. Особливості проходження державної служби в органах державної влади Угорщини // Тетяна Витко // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. / редкол.: С.М.Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 2 (13). – С. 200 – 209.

2. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору : монографія / за редакцією А. Г. Бульвінського, ДУ «Інститут

всесвітньої історії НАН України». – Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. – 288 с.

3. Про службу державних службовців у адміністративних установах і про винагороду державних службовців та інших працівників адміністративних установ : закон Чехії від 26 квітня 2002 р. Режим доступу : <http://pravo.org.ua/img/books/files/public-sluzhba-tymoschuk-2007.pdf>.

Інна КУЛЬЧІЙ

*к. держ. упр., доцент кафедри
державного управління та права
ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Україна намагається інтегруватися у світовий та європейський простір, і підтвердженням цього може служити присутність у національному законодавстві правових норм міжнародного права, покликаних регулювати правовідносини в інформаційній галузі. З огляду на це дослідження відповідності української законотворчості та європейського досвіду регулювання відносин у сфері масової інформації може допомогти в пошуку відповіді на питання: чи дійсно українська влада прагне реформувати суспільство відповідно до демократичних зразків. Тому питання визначення якісного змісту української нормативно-правової бази, що регулює інформаційні відносини, не просто є необхідним елементом наукових досліджень, але й важливим та об'єктивним критерієм оцінки прозорості взаємовідносин влади та медіа, а також індикатором невирішеності проблем, які гальмують демократичний поступ українського суспільства.

Подібно до української, системи масової комунікації країн Європи функціонують та розвиваються в умовах потужної інформаційної експансії ззовні. Наприклад, під значним тиском індустрії розваг США протягом останніх десятиліть знаходиться європейський ринок вільного часу і передусім комерційне телебачення. У цих обставинах державам ЄС вдалося виробити достатньо ефективну протекціоністську політику у сфері ЗМІ, причому основною метою її проведення є захист самобутності європейських культур.

Питаннями вироблення та здійснення скоординованої політики у галузі масової комунікації займається в Європі низка інституцій, найвпливовішими серед яких є: керівні органи ЄС, Рада Європи, EUTELSAT, Асоціація комерційного телебачення (ACT), Спілка асоціацій редакторів газет (CAEJ), Європейська асоціація рекламних агентств (EAAA), Європейський рекламний триумвірат (European Advertising

Trepartite – EAT), Європейське космічне агентство. Ще один ключовий аспект культурно-протекціоністської політики країн Західної Європи та Скандинавії – традиційно жорсткі вимоги до програмних стратегій комерційного ТБ, поєднані із розвиненими системами підтримки національного кінематографа (Франція, Німеччина, Швеція, Норвегія, Данія). Такий алгоритм виявляється досить ефективним.

Сьогодні дослідники виділяють дві моделі відносин держави та ринку в інформаційній сфері: західну і східну. Західною моделлю називають шлях, яким йдуть індустріально розвинені країни, в його рамках можна виділити модель континентальної Європи і англосаксонську.

Англосаксонська модель визначається загальною концепцією соціально-економічного розвитку, яка передбачає превалювання приватного сектора над функціями держави в усіх напрямках розвитку суспільства. Американський вплив у галузі комунікаційних технологій та інформаційної сфери відчутний у глобальних процесах, міжнародній політиці, світовій економіці. Ця модель передбачає інтенсивний розвиток електронних комунікацій для встановлення соціальних, політичних, культурних зв'язків у суспільстві. Проблема розвитку універсальних послуг має важливе значення в США та Великій Британії, вона вирішується за допомогою стратегії поліпшення якості інформаційних послуг, соціальної орієнтації суспільства.

Європейська модель також вирізняється пошуками рівноваги між контролем держави та стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу. Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм регулювання інформаційної сфери для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням економіки знань, різними можливостями постіндустріального розвитку. У рамках європейської моделі українські дослідники (Є. Макаренко, А. Колодюк) називають західноєвропейську, скандинавську, центральноєвропейську, східноєвропейську стратегії [1, с. 25].

Західноєвропейський підхід до ролі держави у процесі переходу до інформаційного суспільства викладено в таких документах.

1. Резолюція Європейського Союзу «Біла Книга. Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість: виклики та стратегії XXI століття», в якій підкреслюється важливість державного контролю в комунікаційній сфері (особливо над супермагістралями) з урахуванням переваг приватного сектора.

2. Директива Європейського Союзу «Зелена Книга. Життя і працевлаштування в інформаційному суспільстві».

3. Рекомендації «Інформаційна магістраль для глобального суспільства» (Brussels, 1996).

4. Програма «Europe i-2020» [2].

Сьогодні інформаційна політика Європейського Союзу виходить із

доктрини європейського інформаційного суспільства, проголошеної 1994 р. у доповіді «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС» (відома в науковій літературі як доповідь Мартіна Бангеманна). Основна ідея – зміна традиційних підходів і оцінок міжнародного співробітництва і світової конкуренції: від геополітики, яка визначає міжнародне становище країни за географічними ознаками, природними ресурсами, кліматичними умовами, політико-економічними чинниками, до технологічної політики (інформатики), яка визначає місце кожної держави у світовій ієрархії залежно від упровадження нових наукових досягнень і високих технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства. Позиція ЄС у регіоні обумовлює економічну і соціальну інтеграцію європейських країн, реорганізацію бізнесу, переосмислення взаємовідносин державного і приватного секторів, нові форми організації праці та інші інституційні перетворення. Напрямок і стратегії інформаційної політики ЄС втілені у програмах і проектах Організації стратегічних наукових досліджень таких, як: RTD (Розвиток Технологічних Досліджень), ІМПАСТ (Інформаційні технології і ринкова політика), ESPRIT (Європейська стратегічна програма промислового розвитку і впровадження технологій), проектах «Он-лайн для урядів», «Глобальна інвентаризація», «Глобальний виклик Бангеманна», «Електронна комерція», «Дистанційна освіта, медицина, культура та інформаційні послуги». Реалізація програм і проектів ЄС, спрямованих на становлення ІС в Європі, здійснюється за підтримки ЄС та європейських країн на найвищому рівні [2].

Аналізуючи європейську модель інформаційного суспільства в цілому, необхідно відзначити, що пошук певного балансу між повним контролем з боку держави і законами ринку, тобто, сполучення урядових і ринкових сил, виступає основною рисою інформаційної політики не тільки країн Північної Європи, але й інших країн Європейського Союзу. У той же час ЄС продовжує приділяти сьогодні велику увагу питанням приватизації і лібералізації ринку інформаційно-комунікаційних технологій. Європейська модель відрізняється стратегією європейської інтеграції, поняттям «об'єднаної Європи», пошуками рівноваги між контролем держави і стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу з урахуванням того, що роль кожного з них може змінюватися в часі. Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної (інтелектуальної) економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку.

1. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини : Монографія. – К. : Наша культура і наука, 2002. – 452 с.

2. Петраков С.І. Моделі державного регулювання інформаційної сфери: закордонний досвід [Електронний ресурс] / С.І. Петраков // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1 (39). – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-1/doc/4/08.pdf>. – Назва з екрана.

Петро КОГУТ

к.і.н., доцент кафедри європейської інтеграції та права ЛРІДУ НАДУ

ВІДМІННОСТІ ПОЛІТИКО-ВЛАДНОЇ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Виникнення необхідності і формування передумов для публічного характеру управління було зумовлено усім попереднім періодом розвитку управлінської системи, актуальною відповіддю на назрілу потребу її реформування. За своєю внутрішньою суттю публічне управління є якісно іншою системою, що вимагає принципово нових підходів до механізмів та інструментів її функціонування з метою забезпечення динамічного поступового розвитку.

Публічне управління ґрунтується на засадах відкритості та доступності що засвідчує його визначальну зорієнтованість на кінцевого споживача управлінських послуг, тобто – на конкретну персону – громадянина. А це зумовлює необхідність об'єктивного теоретичного осмислення і, на цій основі, адекватного конкретним суспільно-політичним умовам використання засад персоніфікації. У зв'язку з тим, що відносини управління є відносинами політико-владними, принципово важливого значення набуває саме політико-владна персоніфікація у системі публічного управління.

Квінтесенція філософії персоналізму полягає у тому, що замість егоїстичного індивідуалізму і безособового колективізму акцентується увага на розвитку вільної духовної сутності персони, яка поєднує унікально індивідуальне та загальнолюдське універсальне – розвиток спільноти, тому що «Я» можливе лише через «Ми» [2, с. 59]. У найбільш концентрованому виразі принцип політико-владної персоніфікації відображений у Загальній декларації прав людини, де політична складова означає право на свободу переконань і на вільне їх виявлення, свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів, свободу мирних зборів і асоціацій (ст. 19, 20), а владна – право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників, право рівного доступу до державної служби у своїй країні; воля народу повинна бути

основою влади уряду, виявлятися у періодичних і нефальсифікований виборах (ст. 21) [1]. Подана як елемент фундаментальної основи прав людини, політико-владна персоніфікація у силу назрілих сучасних потреб модернізації управління отримала втілення у визначальних засадах системи публічного управління: високому ступені відкритості (доступності); якнайповнішому відображенні політичних інтересів персони; належному задоволенні персоніфікованих владних потреб; забезпеченні поступального розвитку публічного характеру управління.

Становлення та розвиток сучасного публічного управління безпосередньо залежить від суспільно-політичних умов функціонування та особливостей конкретної держави. Проте на формування самих суспільно-політичних умов, а відповідно й на виникнення особливостей як держави загалом, так і її системи управління, найперше у період здійснення докорінних змін, вирішальний у багатьох важливих аспектах вплив справляє персональний фактор, що завжди присутній у реальних політико-владних відносинах. Такий вплив може бути різним і, залежно від конкретних умов та характеру самої політико-владної персоніфікації, може сприяти розвитку прогресивних засад управління, гальмувати цей розвиток або й зумовлювати відхід на деякий час від об'єктивно необхідного шляху та створювати ситуацію стагнації, зумовлювати виникнення кризових явищ та появу ризиків не лише для системи управління, але також й для держави і суспільства. У цьому контексті показовими можна вважати, наприклад, існуючі сьогодні відмінності між Україною та Польщею, вихідні суспільно-політичні умови яких для становлення демократичних внутрішніх відносин у державах та систем їх управління свого часу принципово не відрізнялися. Однак різна направленість у тенденціях суспільного реформування спричинила виникнення та посилення відмінностей, які з часом стали суттєвими. Це спричинило формування й сучасних принципово відмінних умов для утвердження та подальшого розвитку дійсно публічного управління у цих державах.

Тенденції суспільних змін у Польщі об'єктивно сприяли розвитку політико-владної персоніфікації, яка у майбутньому стала вихідною умовою становлення тут публічного управління. Формувався і зміцнювався режим сприяння демократичним політичним відносинам, які об'єктивно забезпечували усе повніший прояв інтересів персони і залучення її до владних відносин, що у кінцевому підсумку означало розширення публічності. Позитивні демократичні тенденції у політико-владній сфері отримали належне економічне підґрунтя завдяки реформам Лешека Бальцеровича [3, с. 67], спрямованим на становлення позитивних конкурентних відносин ринкової економіки і активізацію приватної економічної ініціативи. Це сприятливо позначилось на творчому використанні у державному управлінні окремих механізмів менеджменту. Таким чином відбувалися позитивні у контексті публічності зміни

соціальної структури Польщі, формувалася необхідна для реального здійснення публічного управління соціально-економічна основа.

Соціально-економічний, а відтак й суспільно-політичний розвиток з часу набуття Україною державної незалежності не отримав необхідної динаміки на основі поглиблення процесу персоніфікації через загалом деструктивний для позитивно активних громадян характер перехідного періоду, що призвело до появи та поглиблення загальносуспільних кризових явищ. Непрозорі схеми процесів реального набуття майна у приватну власність шляхом приватизації зумовили появу незначної кількості надзвичайно багатих осіб – олігархії. Вона розглядає Україну не як державу, а як сприятливу для здійснення бізнесу-наживи територію, що апоріє не допускає наявності впливового, позитивного для держави бізнесу розвитку. Як наслідок – сформувалися реальні передумови для деструктивної персоніфікації, тобто парAPERсоніфікації олігархії в Україні.

Кланово-егоїстичний інтерес олігархії призвів до блокування розвитку в державі реальних ринкових відносин розвитку, значно знівельовав верховенство права як гаранта забезпечення інтересів усіх і кожного, унеможливив становлення стабільних інститутів демократії. В результаті цього соціальні трансформації в українському суспільстві супроводжувались наростанням протиріч між незначною частиною найбагатших і дедалі зростаючою кількістю збіднілого, відсунутого від реального суспільно-політичного процесу у державі, а відтак й аполітичного, суспільно-апатичного, проте прийняттого для політико-владного маніпулювання населення.

Отже, домінування парAPERсоніфікованих інтересів олігархії і блокування демократичних процесів прояву та реалізації конструктивних політичних інтересів та владних прагнень основної частини громадян стали однією із основних причин виникнення та поглиблення кризових явищ в українському суспільстві. Внаслідок цього не було створено ефективної системи реагування на виклики часу, що, у свою чергу, унеможливило становлення та розвиток публічності в управлінні та підвищувало рівень ризиків в існуючих системах державного управління та місцевого самоврядування.

На сучасному етапі розвитку України можуть скластися реальні передумови для запровадження у соціально-економічну та суспільно-політичну сфери перевірених світовою практикою позитивно-результативних тенденцій, що потребує здійснення конструктивної загальносуспільної політико-владної персоніфікації з метою забезпечення становлення та сприяння подальшому розвитку системи публічного управління.

Список використаних джерел

1. Всеобщая декларация прав человека. Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Петлевич Наталя. Характерні особливості персоналізму / Н. Петлевич // Наукові записки. Серія «Філософія». Вип. 6. – С. 58 – 77 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_1D_FILE_DOWNLOAD=PDF/_2010_6_9.pdf

3. Чала В. С. Порівняльний аналіз ринкових реформ Польщі та України на шляху до ЄС / В. С. Чала, Я. А. Лушчік, Д. О. Гавриць // Економічний простір. – 2016. – № 108. – С. 61 – 69.

Марія ЛЕМЕЦЬ

*аспірантка кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління
національною безпекою ОРІДУ НАДУ*

КОМУНІКАЦІЯ З ПИТАНЬ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: РОЛЬ ASSOCIATION4U ТА НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УРЯДОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

В Україні реалізуються проекти технічної допомоги ЄС за різними напрямками, що спрямовані на допомогу у зміцненні потенціалу урядових інституцій, громадянського суспільства, бізнесу, на підтримку ефективного впровадження реформ.

За напрямком зміцнення потенціалу урядових інституцій в Україні, відповідно до Програми Всеохоплюючої інституційної розбудови Україна – ЄС (Ukraine – EU Comprehensive Institution Building Programme – CIB), реалізується проект технічної допомоги ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (Association4U) [1].

Бенефіціарами проекту виступають Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції разом із Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, а також ключові міністерства, Державна служба статистики України, Офіс Омбудсмана, Агентство з безпеки харчових продуктів, що імплементують Угоду про асоціацію в межах своїх зобов'язань.

Діяльність проекту ЄС Association4U здійснюється за чотирма напрямками: 1) законодавче наближення (чітке порівняння законодавства України та Євросоюзу, наближення українського законодавства до європейського) та переклад документів, пов'язаних з Угодою про асоціацію; 2) розвиток людських ресурсів (проведення тренінгів); 3) секторальна політика (написання стратегій, моніторинг виконання Угоди про асоціацію окремою інституцією); 4) комунікація (покращення комунікації процесу реформ між державними органами та громадянським суспільством) [1].

Покращення комунікація - першочергове завдання Association4U

та урядових інституцій. Формування чіткого розуміння у суспільстві того, чого варто очікувати від будь-якої реформи можливе за умови, коли різні джерела інформації доповнюють одне одного.

Перші намагання налагодити комунікацію з питань євроінтеграції датуються 1998 роком, із затвердженням «Стратегії інтеграції України до ЄС» [5], яка регламентувала необхідність забезпечення проведення широкомасштабної агітаційно-інформаційної національної кампанії з метою сприяння інтеграції України до ЄС.

Другою хвилею спроб у налагодженні комунікації були заходи з 2004 по 2011 рік. Це час функціонування двох державних програм інформування громадськості з питань європейської інтеграції України (Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433 «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004 – 2007 роки», постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 «Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 – 2011 роки») [2; 3]. Однак жодна з них не виконана через відсутність бюджетних коштів, чіткої та адекватної системи моніторингу реалізації завдань програм, взаємодії між владою та інститутами громадянського суспільства тощо.

Третьою хвилею у налагодженні комунікації можна вважати період з 2013 до 25 жовтня 2017 року. Зокрема, у 2013 році прийнято Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року [6]. Однак через скорочення видатків на виконання державних програм зазначена Концепція фактично не виконувалася.

Як наслідок, на даний час існуючі проблеми у сфері комунікації не зникли, і потребують нових підходів до вирішення. Серед нинішніх проблем: низький рівень свідомої підтримки суспільством процесу європейської інтеграції; істотний дисбаланс рівня підтримки населенням зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію в різних регіонах України; нерозуміння широким колом громадян взаємозв'язку між процесами європейської інтеграції та підвищенням рівня життя і політичною стабільністю; існування реальних ризиків зменшення рівня підтримки громадянами процесів європейської інтеграції та вступу до ЄС [7].

На сьогодні можна говорити про зародження четвертої хвилі у налагодженні комунікації. 25 жовтня 2017 р. КМУ схвалив Стратегію комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки [7], а 25 квітня 2018 р. – затвердив План заходів на 2018 рік з реалізації вказаної Стратегії [4].

Разом з тим, задля вирішення зазначених проблем, Association4U, спільно з Урядовим офісом з питань європейської інтеграції, Офісом Віце-

прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та галузевими міністерствами, наразі розробляється спільний комунікаційний план інформування громадськості стосовно суті конкретних реформ в рамках виконання Угоди про асоціацію.

Реалізація такого плану вимагатиме від комунікаційних відділів ключових інституцій виконавчої влади додаткових знань та навичок, щоб доступно пояснювати виклики та переваги реформування країни. Задля цього комунікаторам важливо самим перш за все мати достеменні знання та розуміння. Важливим є також залучення громадськості до різних процесів реформування, таким чином пошук нових форм співпраці з громадянським суспільством є актуальним.

У підсумку варто зазначити таке. Схвалення Стратегії та затвердження плану заходів щодо її реалізації передбачає відповідне бюджетне фінансування інформаційних кампаній з євроінтеграції, що не було характерним для попередніх років, так як кампанії фінансувалися коштами донорів. Разом з тим, кошти, закладені в бюджет для реалізації Стратегії, поки далекі від реальних потреб для потужного інформування з боку держави [8];

Досвід урядових інституцій у попередніх роках щодо проведення інформаційних кампаній з євроінтеграції дає підстави для побоювань щодо реального досягнення задекларованих цілей та ефективного використання бюджетних коштів.

Впроваджуваний механізм соціологічних зрізів поінформованості населення України про зусилля Уряду щодо європейської інтеграції України видається нам недостатнім для оцінки змін середовища.

Залишається досить високою вірогідність формального підходу до реалізації Стратегії, оскільки у цій системі інформаційних джерел державні службовці, які відповідають за інформування населення, на практиці не завжди компетентні, незнайомі з основними моментами європейської інтеграції, та тим, що являє собою ЄС. А це негативно впливає на формування цілісного розуміння євроінтеграційних реформ.

Отож, налагодження ефективної комунікації з питань євроінтеграції можливе лише за спільної, детально продуманої, участі як донорських інституцій ЄС з однієї сторони, так і урядових інституцій, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, бізнесу – з іншої.

Список використаних джерел

1. Асоціація для України й для тебе // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.association4u.com.ua/index.php/uk/about-us>.
2. Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004 – 2007 роки: Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1433/2003>.

3. Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 – 2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/594-2008-%D0%BF>.

4. Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. №272-р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/en/272-2018-%D1%80>.

5. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998 року N 615/98 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.

6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 168 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-%D1%80>.

7. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. №779-р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250383204>.

8. Уряд затвердив План заходів з реалізації Стратегії комунікації євроінтеграції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-zatverdiv-plan-zahodiv-z-realizaciyi-strategiyi-komunikaciyi-yevrointegraciyi>.

Ірина ЛОЗИЦЬКА

аспірантка кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження теоретико-методологічних засад імплементації зарубіжного досвіду реформування публічного управління в Україні, визначення організаційних та інституціональних засад теоретичного аналізу такого досвіду пов'язана з тим, що за 27 років незалежності України, як свідчать реалії сьогодення, не вдалося побудувати достатньо функціональну та усталену систему публічної

влади, яка була б покликана здійснювати публічно-управлінські функції та надання якісних публічних послуг громадянам України. Такий стан речей обумовлений перш за все, недосконалістю багатьох елементів механізму державного управління, який дістався у спадок від адміністративного режиму радянських часів. Подолати багато недоліків у сфері сучасного публічного управління можливо шляхом здійснення адміністративної реформи, метою якої є поетапне створення на наукових засадах ефективної і демократичної системи державного управління, що має бути достатньо прозорою для громадськості, максимально наближеною до потреб людини, а витрати на її утримання повинні відповідати фінансово-економічному становищу держави.

Адміністративна реформа виступає одним з напрямів реалізації запропонованої Президентом України Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [1], що поєднує сучасні концепції «європеїзації» публічного управління, формування нової парадигми публічного управління на основі принципів *New public management*, раціонального реагування на зовнішні та внутрішні виклики. Разом з тим, реалізація реформи може бути забезпечена у процесі вирішення проблеми поєднання у часі та у просторі таких інтегративних завдань: формування ефективної системи виконавчої влади на всіх рівнях управління, формування сучасної моделі місцевого самоврядування; формування умов взаємодії виконавчої влади та місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності. У такому форматі важливо врахувати зарубіжний досвід багаторівневого управління, формалізацію феномену делегування повноважень, проведення адміністративно-територіальної реформи, розвиток спеціальних механізмів публічного управління тощо.

На даному етапі процеси якісних змін (трансформацій) у національних системах публічного управління є вторинними, і залежать від комплексу факторів внутрішнього та зовнішнього впливу, й окрім глобалізації, факторами ризику для національних держав виступають проблеми самоідентифікації держав, гомогенності національної культури, питання забезпечення національної безпеки. Разом з тим, рівень наукового опрацювання сучасних процесів адміністративного реформування в контексті використання зарубіжного досвіду потребує більш ґрунтового дослідження. Не повною мірою розкриті питання щодо визначення пріоритету впровадження такого досвіду, не визначені адаптаційні інструменти впровадження досвіду реформування, потребують подальшого вдосконалення й методологічні та організаційно-правові засади розробки нормативно-правових документів щодо імплементації зарубіжного доробку у сфері нормотворення для реалізації напрямів адміністративної реформи (розробка, закріплення у нормативних актах, визначення шляхів реалізації відповідних концепцій, стратегій, планів тощо).

Загальною метою теоретичного забезпечення модернізації

публічного управління виступає напрацювання організаційних та інституціональних засад впровадження зарубіжного досвіду адміністративного реформування. Зазначена мета досягається шляхом виконання дослідницьких завдань: по-перше, проаналізувати особливості зарубіжного досвіду реформування публічного управління й визначити на цій основі зміст та особливості трансформаційного процесу в публічно-управлінській діяльності; розкрити значення організаційного забезпечення здійснення адміністративної реформи для вдосконалення системи публічної влади, уточнити роль нормотворчого та законотворчого процесу щодо сприяння реалізації заходів адміністративної реформи; визначити актуальні проблеми інституціонального забезпечення сучасного адміністративного реформування в Україні. Разом з тим, потребують власного вирішення комплекс дослідницьких завдань сучасної юридичної науки у контексті впровадження зарубіжного досвіду (компаративно-адаптаційний підхід). Зокрема, важливо:

– визначити тенденції та особливості впливу сучасних європейських процесів на систему державного управління, у тому числі впливу європейських норм публічного управління на розвиток національної правової системи;

– уточнити зміст, сутність та правову природу парадигми публічного управління, напрями його сучасного розвитку і на цій основі теоретично обґрунтувати концепцію реформування системи національного права;

– систематизувати сучасні підходи до розподілу управлінських повноважень між різними рівнями публічного управління, дати характеристику основних функцій органів влади на національному та регіональному рівнях у системі завдань формування державної політики і на цій основі обґрунтувати необхідність дослідження інституту делегованого управління та делегованих повноважень;

– охарактеризувати політико-правові механізми гарантування, та захисту прав людини у контексті гуманізації державного управління.

Таким чином, мова йде про виокремлення системного дослідження реформування публічного управління, в основу якого покладено компаративно-адаптаційну модель реформування та принцип гуманізації державного управління, побудовані на традиціях публічного управління Європейського Союзу та країн-членів ЄС. Водночас, доцільно обґрунтувати узагальнений комплекс засобів удосконалення публічного управління на наддержавному, центральному, регіональному й галузевому рівнях через поєднання технологій соціально-економічного розвитку й організаційно-управлінських механізмів, а також дослідити їх специфічні зв'язки. При цьому сутність інструментів адміністративно-правового регулювання таких процесів визначено через обґрунтування їх імперативного характеру та можливості застосування інноваційних механізмів адміністративного регулювання.

2014 року почався новий етап адміністративної реформи, у межах якого проведені фундаментальні зміни в системі органів державної влади. Ініційований Президентом України новий курс на модернізацію всієї системи потребує на сьогодні у першу чергу принципово нового підходу до адміністративного реформування, розробки концепції формування відкритої системи публічного управління на основі сучасних європейських принципів адміністрування. Важливим завданням формування організаційно-правових засад державного управління в Україні є приведення системи влади у відповідність до світових (європейських) стандартів суспільного управління, з урахуванням національних інтересів і процесів структурування наднаціональних систем. На часі – напрацювання методології дослідження конституювання інтеграційного процесу як комплексу зовнішніх факторів впливу на суспільні відносини, результатом якого виступає діяльність інституцій управління наднаціонального рівня згідно з принципами, що визначені у договорах ЄС.

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

*д. держ. упр., професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри державного управління
і місцевого самоврядування Херсонського
національного технічного університету*

Олена КОВНІР

*к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

МОВНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ОРІЄНТИР ДЛЯ УКРАЇНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Перспективний євроінтеграційний рух України означає, зокрема, й визнання європейських стандартів і в галузі мовної політики, оскільки світовий досвід доводить вирішальну роль мовно-культурного фактора у формуванні національних спільнот, а також що поширення однієї мови є найдієвішим чинником консолідації населення в межах однієї держави. Передові європейські країни насамперед прагнуть забезпечити повноцінне функціонування державної (офіційної) мови, гарантують збереження, розвиток і використання національних та регіональних мов, сприяють вивченню щонайменше двох іноземних мов.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання оцінювання, затверджені Радою Європейського Союзу в листопаді 2001 року, зокрема закріплюють положення про те, що «Рада прагне покращити якість спілкування між європейцями з рідною мовою та культурним підґрунтям. Адже поліпшення спілкування полегшує

мобільність та більш прямі контакти, що, у свою чергу, веде до кращого розуміння і до тіснішої співпраці. Рада також підтримує методи вивчення і викладання, які допомагають молодшим учням, так само як і старшим, формувати й розвивати навички, знання та вміння, необхідні їм для того, щоб стати більш незалежними у своїх думках та діях і більш відповідальними і готовими до співпраці з іншими людьми. У цьому аспекті дана праця сприяє розвитку демократичного громадянства» [1].

Захисту, збереженню і розвитку мов ЄС покликана забезпечити Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин, яку було ухвалено 5 листопада 1992 року Комітетом Міністрів Ради Європи. Цей Документ має сприяти розвиткові передовсім тих мов, які, як сказано в преамбулі до нього, «є під загрозою вимирання» [2].

На восьмому пленарному засіданні Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права 11 липня 2006 р. було запропоновано нову редакцію перекладу на українську мову вже не з російського перекладу (як це було спочатку зроблено), а з мов оригіналу (тобто з англійської та французької – робочих мов Ради Європи). В уточненому перекладі назва документа звучить так: «Європейська хартія регіональних або міноритарних мов», тобто меншинних, загрожених мов, що потребують захисту.

Закон України від 15 травня 2003 року №802-IV «Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (Хартія підписана від імені України 2 травня 1996 року в м. Страсбурзі – *авт.*) закріплює положення про те, що «при застосуванні положень Хартії заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що *перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов* (курсив наш – *авт.*), на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії» [3].

Як відомо, нині в Європейському Союзі, до якого входять 28 країн, – 24 офіційні мови.

«Мови містяться в серці європейського проекту: вони віддзеркалюють різні культури і водночас є ключем до розуміння цих культур», – зазначено в одній із доповідей Європейської комісії. Не потребує доведення думка, що громадяни, які володіють іноземними мовами, можуть скористатися всіма перевагами від вільного пересування Європейським Союзом і здатні легше звикнути до життя в іншій країні. Мовна компетентність є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування та побудови кар'єри.

Мовна політика Європейського Союзу свідчить про надзвичайну важливість вивчення мов в інтеграційних процесах. Зростання ваги мовної політики позначилося й на структурі Єврокомісії. Якщо раніше вона перебувала у сфері відповідальності комісара ЄС із освіти, тренінгів,

культури та мультилінгвізму, то 1 січня 2007 року створено окрему посаду комісара ЄС з мультилінгвізму. Діяльність Євросоюзу в цій сфері отримала концентроване вираження в концепції мультилінгвізму, яка є і політичним гаслом, і програмою дій ЄС. Декларується, що мета мовної політики ЄС – збереження мовної різноманітності спільноти та сприяння оволодінню громадянами ЄС іноземними мовами.

Сприяння вивченню іноземних мов уже давно стало окремим напрямом діяльності Єврокомісії, що має назву Language Learning Policies. Українською мовою це можна перекласти як «політика у сфері навчання іноземних мов». Першою всеосяжною програмою, спрямованою на це, була Lingua, запроваджена ще 1989 року. Відтоді, як підкреслює Єврокомісія, «вивчення іноземних мов перебуває у серці європейських освітніх програм». Актуалізував мовну проблематику і Європейський рік мов, що пройшов далекого 2001 року. По його завершенні Європейський парламент і Європейська рада ухвалили резолюції, що закликали Європейську комісію розробити й запровадити низку заходів, спрямованих на сприяння вивченню іноземних мов. За даними Євробарометра, дві третини європейців вважають що, викладання іноземних мов має стати політичним пріоритетом, ще третина – абсолютно впевнена в цьому. Загалом майже 90 відсотків європейців вважають, що кожен громадянин у ЄС повинен володіти, щонайменше, однією мовою, крім своєї рідної.

І вже 2002 року відбулася нова, знакова щодо мовної політики подія. На Барселонському саміті Європейської ради глави держав або урядів оголосили про впровадження в освітні системи країн-членів принципу «рідна мова плюс дві іноземні» та «індикатора лінгвістичної компетентності». Він передбачає вивчення, щонайменше, двох іноземних мов з раннього віку і має стати частиною діяльності закладів шкільної, університетської та професійно-технічної освіти ЄС.

Як відомо, щороку, починаючи з 2001 року, 26 вересня, в ЄС проводиться Європейський день мов, який, як зазначає Єврокомісія, ставить за мету прийти від популяризації мультилінгвізму до вивчення громадянами ЄС іноземних мов упродовж життя та неурядового співробітництва. Усі ці заходи вже тепер мають конкретний результат, який яскраво відбивають дослідження Євробарометра. Відповідно до останніх даних, кількість громадян ЄС, які володіють принаймні однією іноземною мовою, 2017 року становила понад 50, а в скандинавських країнах – близько 80 відсотків.

Очевидно, в Україні мовна політика має проводитися саме з огляду на перспективу євроінтеграції. Адже стати повноправним членом Об'єднаної Європи наша держава зможе за двох умов: коли у українських громадян буде доступ до документації ЄС та інформації про ЄС. Саме тому в Україні сьогодні постала нагальна потреба суттєвої перебудови мовної підготовки, забезпечення вивчення, крім

державної і рідної (у початковій школі), як мінімум, двох іноземних мов, зокрема тих, що в найближчій часовій перспективі будуть достатньо комунікативно потужними. При цьому слід урахувати специфіку формування та реалізації державної мовної політики, насамперед у галузі освіти України, в умовах євроінтеграційних процесів, оновлені стандарти української мовної освіти мають поєднувати національні та загальноєвропейські компоненти, урахувати факти загальноєвропейського розвитку, включаючи необхідні знання про Європу, європейські надбання (у тому числі національні та регіональні мови), цінності та орієнтири. Зміни в змісті української мовної освіти мають постати основним дієвим інструментом її реформування.

Отже, названі підходи викликають насамперед потребу у визначенні, гармонізації та затвердженні нормативно-правового забезпечення в галузі мовної освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів та сертифікації. За умови приведення нормативно-правових документів України до європейських стандартів, перебудови організаційно-функціональної структури для реалізації мовної політики використання досвіду провідних європейських держав щодо розв'язання мовних проблем на національному і регіональному рівнях є цілком можливим.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>
2. Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_014
3. Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин : Закон України від 15 травня 2003 року №802-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/802-15>

Єлизавета ЛЬВОВА

к. ю. н., доцент, доцент кафедри державознавства і права ОРІДУ НАДУ

ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ АУДИТОРІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ПРАВА УКРАЇНИ

За сучасних умов європейської інтеграції, подальша європеїзація законодавства України розглядається як необхідна умова консолідації національних особливостей незалежної демократичної держави з ідеєю європейської ідентичності. Набуття чинності 1 вересня 2017 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони та Європейським Союзом,

Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) та окреслення перспективи вступу України до ЄС надали нового сенсу співробітництву органів публічної влади України з інституціями Європейського Союзу [1].

Зокрема Угода про асоціацію передбачає, що до кінця 2025 року Україна має наблизити своє законодавство до законодавства ЄС та імплементувати (транспонувати) в своє законодавство положення більше ніж півсотні директив, регламентів та рішень, а також розробити порядок та процедуру їхнього втілення в життя. Угода про асоціацію передбачила забезпечення поступової адаптації законодавства України до acquis ЄС («доробку Спільноти») відповідно до напрямів, визначених в Угоді, та забезпечувати ефективне її виконання згідно Дорожньої карти України – ЄС.

Оскільки платники податків-громадяни ЄС активно користуються своїм правом знати та контролювати яким чином адміністрація розподіляє публічні фонди і на які цілі, на особливу увагу в контексті адаптації фінансового законодавства України до законодавства ЄС заслуговує Європейський Суд Аудиторів.

Європейський суд аудиторів (англ. – European Court of Auditors, фр. – Court des Comptes Europeenne) займає поважне місце серед інших органів Європейського Союзу, разом із Європейським Парламентом, Європейською Радою, Радою Європейського Союзу, Європейською Комісією, Судом Європейського Союзу та Європейським Центральним Банком. Європейський суд аудиторів – це так званий «фінансовий спостерігач Європейського Союзу» – незалежний орган, що є відповідальний за аудит фінансів ЄС та моніторинг витрат публічних фондів.

В українській фаховій літературі можна зустріти переклад «Рахункова Палата», «Суд аудиторів», в той час як Маастрихтська угода закріпила назву «Європейський суд аудиторів» [2].

Тобто, Європейський суд аудиторів (далі – ЄСА) виконує дві основні функції – перевіряє яким чином інституції здійснюють управління своїми доходами та видатками, та гарантує, що інституції витрачають свої фонди найбільш демократично, прозоро, виважено та ефективно.

Організаційно-правові засади діяльності ЄСА закріплені в ст. 285 – 287 Договору про функціонування Європейського Союзу (кол. ст. 246 – 248 Договору про заснування Європейської Спільноти). Всі інституції ЄС, і будь-які установи, які оперують коштами від імені ЄС, а також державні ревізійні органи чи урядові відомства мусять надавати документи на запит ЄСА.

За потреби Суд аудиторів може вивчати документи: «на місці в інших інституціях... та державах-членах» або «в приміщенні будь-якого органу, що управляє коштами від імені ЄС та його членів та будь-якої фізичної чи юридичної особи, яка отримувала гроші з бюджету». Результати своїх

досліджень ЄСА оприлюднює у вигляді річних та спеціальних тематичних звітів, та висловлює свої думки та позицію.

В Україні з 1993 року існує складна система інституційного контролю за якістю управління публічними фінансами, до складу якої входять:

– Рахункова Палата, яка підзвітна Верховній Раді України та від її імені здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням [5],

– Державна аудиторська служба, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [6],

– Палата Аудиторів України як незалежний орган [7],

– громадські об'єднання (аудиторські та бухгалтерські спілки), тощо

Питання подальшої адаптації законодавства України до стандартів ЄС та програма взаємодії між ЄСА та Палатою Аудиторів України мають врахувати необхідність проведення наступних заходів:

1) визначення сфер компетенції та завдань ЄСА, враховуючи особливості України як суверенної держави;

2) вдосконалення системи контролю за дотриманням фінансової дисципліни в Україні з урахуванням досвіду країн-членів ЄС (наприклад, використовувати досвід Польщі щодо створення засад для реалізації функції контролінгу ЄСА [8, р. 181];

3) уніфікація перспективних планів-графіків взаємодії між ЄСА та національних аудиторів;

4) постійне інформування публічних службовців з проблематики адаптації законодавства у сфері здійснення аудиторської діяльності в Україні до законодавства ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. – Режим доступу : http://kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344

2. Договір про Європейський Союз. Європейський Союз; Договір, Міжнародний документ від 07.02.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029

3. Див. офіційну сторінку Європейського суду аудиторів: www.eca.europa.eu

4. Договір про функціонування Європейського Союзу. – Treaty on functioning of the European Union, 26.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu>

5. Закон України «Про Рахункову Палату» від 02.07.2005 № 576-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження

Положення про Державну аудиторську службу України» від 3 лютого 2016 р. № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>

7. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. № 3125-ХІІ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

8. Sylwestrzak A. European Court of Auditors vs. Supreme Chamber of Audit and the Issue of Sovereignty in Public Administration and Administrative Law in the Face of the European Integration, ed. Janusz Slugocki, Szczecin, 2004.

Олександр МАЗУР
аспірант ДРІДУ НАДУ

ПЕРСПЕКТИВНИЙ РІВЕНЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНИ ВЛАДИ УКРАЇНИ: ПРИКЛАД ЕСТОНІЇ

На пострадянському просторі беззаперечним лідером у питаннях впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в роботу державних органів влади займає Естонія.

Основа для розвитку інформаційних технологій в Естонії складають наступні діючі законодавчі акти: «Про публічну інформацію» (Public Information Act), який наголошує на підтримці інформації в актуальному стані на веб-сайтах мережі Інтернет, а також регулює управління національною інформаційною системою, рівень обміну даними інтегрованої інформаційної системи «X-Road» і заходи безпеки для інших інформаційних систем; «Про архів» (Archives Act), який застосовується до документів в електронному вигляді, а також до документів у будь-якій формі; «Про реєстрування населення» (Population Register Act), який визначає принципи електронної перевірки автентичності та персональної ідентифікації через унікальний особистий ідентифікаційний код; «Про ідентифікаційні документи» (Identity Documents Act), який регулює використання ідентифікаційного документа (посвідчення особи) для електронних операцій; «Про електронні комунікації» (Electronic Communications Act), який виділяє переваги інформаційно-комунікаційних мереж через які надаються електронні послуги, забезпечує захист інтересів користувачів сервісів цих мереж та визначають державні вимоги в цій сфері; «Про захист персональних даних» (Personal Data Protection Act), який окрім загального визначає право на захист особистих даних в електронному вигляді та відповідальність за обробку цих даних; «Про державні закупівлі» (Public Procurement), який сприяє розвитку нових електронних технологій у сфері державних закупівель; «Про послуги інформаційного суспільства» (Information Society Services Act),

який визначає організацію нагляду та відповідальності при порушеннях при наданні послуг; «Про державну таємницю та класифіковану інформацію іноземних держав» (State Secrets and Classified Information of Foreign States Act), який регулює як захист державної таємниці інформації Естонії так і захист від розголошення для подібного виду інформації іноземних держав, а також вимоги до вибіркового надання доступу до цієї інформації [1].

З тематики інформаційно-комунікаційних технологій в Україні на законодавчому рівні були також прийняті не менш значущі нормативно-правові акти вищої сили, а саме закони України «Про інформацію», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про телекомунікації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», «Про доступ до публічної інформації», «Про адміністративні послуги», «Про електронні довірчі послуги». Додаючи до цього було видано укази і розпорядження Президента України, прийнято ряд постанов (з останніх «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні») і розпоряджень Кабінету Міністрів України та наказів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України тощо. Але залишається відкритим питання достатності наявних нормативно-правових документів з питань впровадження електронного урядування.

Електронне урядування як функціонування органів державної влади за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та мереж направлене на надання адміністративних послуг в електронному вигляді. Як приклад, вищезазначені законодавчі акти Естонської республіки дали підґрунтя цій країні на сьогодні впровадити наступні групи новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, а саме:

– електронне урядування (e-governance), в яку входять Government Cloud (технологія “хмари” для уряду), i-Voting (Інтернет-голосування), State e-Services Portal (інформаційний портал послуг від державних установ), e-Cabinet (інформаційна система державних засідань);

– електронна ідентифікація (e-identity), в яку входять ID card (посвідчення особи), Mobile-ID (цифровий ідентифікатор з допомогою мобільного телефону), e-Residency (можливість онлайн створення особами інших країн приватних товариств на території Естонії), Smart-ID (мобільне програмне забезпечення для ідентифікації в інтернеті);

– служби сумісної взаємодії (interoperability services), до яких належить X-Road (інтегрована система обміну даних), e-Land Register (веб-програма геоданих про відносини у питаннях нерухомої власності в країні), Population Registry (державний реєстр населення), Sharemind (технологія обміну вихідних зашифрованих даних задля обчислення результуючої інформації зацікавленим сторонам);

– охорона і безпека (security and safety), в яку входять KSI Blockchain

(технологія блокчейну в інформаційних мережах уряду), e-Law (онлайн-база офіційних державних документів), e-Court (система автоматизованих судових процесів), e-Police (використання мобільної робочої станції поліцейського патруля та системи позиціонування);

– охорона здоров'я (healthcare), в яку входять e-Health Records (національна база даних історій хвороб пацієнтів), e-Prescription (централізована безпаперова система для видачі та обробки медичних рецептів);

– мобільні сервіси (mobility services), в яку входять Intelligent Transportation Systems (інтелектуальна транспортна система для безпечного пересування та логістики), Mobile Parking (сплата за паркування через мобільні телефони), Border Queue Management (система управління для проходження черги на пунктах пропуску через кордон країни);

– бізнес і фінанси (business and finance), в яку входять e-Tax (система подання податкових декларацій), e-Banking (електронна ідентифікація, онлайн банківські послуги), e-Business Register (електронний бізнес-реєстр для реєстрації бізнесу), Industry 4.0 (вдосконала автоматизація та обмін даними у заводському виробництві);

– освіта (education), в яку входять e-School (веб-додатки для відображення учбового процесу), Dream Apply (система набору та маркетингу для вступу абітурієнтів до університетів), Estonian Education Information System (державна база даних про заклади освіти Естонії), Eliis (програмне забезпечення для організації повсякденної роботи дошкільних установ та дитячих садків) [2].

Взявши за взірць досвід Естонії з впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, Україна вибудовує в перспективі схожу модель електронного урядування. На сьогоднішній день вирішальним стало, те що у 2017 році Естонією за домовленістю були передані права на впровадження Державному агентству з питань електронного урядування України інтегрованої системи обміну даних X-Road, яка отримала адаптовану для України назву «Трембіта». Зазначена система є центральним з'єднувальним ланцюгом, який забезпечить взаємодію органів виконавчої влади у державній інформаційно-технологічній мережі.

Позитивним зрушення в цьому напрямі стало прийняття у травні 2018 року Кабінетом Міністрів України постанови щодо деяких питань організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Зокрема, постановою передбачається реєстрація в Національному реєстрі електронних інформаційних ресурсів реєстрів Мін'юсту України, Держгеокадастра України, Державної міграційної служби України, Державної фіскальної служби України, Мінсоцполітики України, МВС України, Фонду державного майна України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Пенсійного фонду України, Центральної

виборчої комісії України, Державної судової адміністрації України, Держархбудінспекції України. Кінцевою метою цього є подальший обмін даними й електронними повідомленнями у визначених форматах через систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів [3], а саме «Трембіту». Для органів державної влади Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів буде умовною точкою входу і виходу для отримання необхідних даних з вищезазначених реєстрів під час виконання їх повноважень. Після впровадження системи обміну даних «Трембіта», неодмінно постане питання модернізації адміністративних процесів в органах влади задіяних у системі.

На наш погляд, щоб закріпити успіх реалізації задуму постанови, необхідно направленість її вимог винести у законодавчу площину з послідовним прийняттям відповідного закону.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт міністерства юстиції Естонської республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.riigiteataja.ee/>
2. Веб-сайт е-Естонія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.e-estonia.com/>
3. Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 357. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-organizaciyi-elektronnoyi-vzayemodiyi-derzhavnih-elektronnih-informacijnih-resursiv>

Оксана МЕДВЕДЧУК

*аспірантка кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом*

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ САМОРЕГУЛЮВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Реформа соціально-економічних відносин в Україні обумовлює зміни у системі публічного управління, шляхом впровадження досвіду європейських країн в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і державами-членами ЄС, з іншої сторони.

Значні зміни очікуються в будівельній галузі. Зарубіжний досвід свідчить, що у деяких країнах, зокрема у Франції, Великобританії, Німеччині не існує обов'язкової атестації будівельних фірм.

У цих країнах сформована державна політика надання економічних переваг для організацій, які сертифіковані в певній, визнаній державою системі. В межах інформаційної компанії роз'яснюються переваги

членства в асоціаціях чи сертифікації за певною системою. Так, у Великобританії з 1997 року діє схема самосертифікації підприємств, яка була запроваджена урядом. Суть схеми полягає в тому, що виконання певних видів будівельних робіт організацією, яка визнана компетентною, не підлягають інспекції будівельного контролю. Замість цього представник фірми видає споживачам відповідний сертифікат про те, що роботи виконані відповідно до будівельних правил. «Будівельними правилами – 2000» визначений перелік асоціацій, члени яких автоматично вважаються компетентними. Споживачі отримують вигоду від зниження ціни робіт, оскільки плата за контроль за станом будівництва при самосертифікації не стягується. Будівельні організації, які приєдналися до цієї схеми, уникають часових і фінансових витрат на подання до місцевого органу влади повідомлення про будівництво. Місцевим органам влади така схема дозволяє сконцентрувати свої ресурси на більш значущих та ризикованих об'єктах.

Урядом Великобританії також була започаткована так звана Марка довіри (Trust Mark), до якої можуть приєднатись підприємства через членство у визнаній професійній асоціації; через оцінку на відповідність стандартам Trust Mark, яку можуть здійснювати лише визначені організації (AJA Registrars, BM Trada, British Board of Agreement (BBA), Consumer Protection Association (CPA), Exor Management Services (EXOR) та шляхом рекомендації місцевих органів влади.

Суттєвим кроком до покращення надання послуг у будівельній галузі Великобританії стало створення державно-приватного партнерства з Capita Business Services щодо створення Constructionline – центрального урядового списку кваліфікованих підрядників та консультантів. Якщо організація є членом Constructionline, вона подає на конкурс документи за спрощеним переліком.

В Європі також існують об'єднаннями представників однієї професії (наприклад, інженерів, архітекторів) у формі Палат. Членство у Палаті може бути обов'язковою умовою для представника певної професії для самостійного виконання ним робіт як приватного підприємця або фахівця будівельної або проектної фірми. Прикладом таких Палат є Палата інженерів та Палата архітекторів Німеччини [1, с. 4 ? 6].

Вивчення досвіду економічно розвинених країн вказує на спільність цілей державного регулювання у будівництві та, водночас, на різноманіття форм, які може приймати національна система такого регулювання, шляхів, методів і засобів досягнення цілей, які є в арсеналі окремо взятої держави, та їх особливостей при передачі регуляторних функцій недержавним саморегульним організаціям [2, с. 11].

Загалом з аналізу зарубіжного досвіду регулювання будівельної діяльності слідує, що, окрім законодавчих актів, прийнятих уповноваженими органами, управління здійснюється відповідними саморегульними органами, які розроблять власні стандарти, правила,

умови здійснення будівництва та виконують цілий спектр переданих державою функцій. Тенденція регулювання будівництва спрямована не лише на передачу значного обсягу повноважень місцевим органам державної влади, органам місцевого самоврядування, які в процесі реалізації будівельних питань мають можливість враховувати особливості тієї чи іншої місцевості. Також значна роль у регулюванні будівництва відводиться саморегульним організаціям.

Запропонований аналіз дозволяє зробити наступні узагальнення. Перспективним напрямком розвитку будівельної галузі, спрямованим на забезпечення якості і надійності будівельної продукції, є роздержавлення регулювання будівельної діяльності. Українське законодавство вже містить передумови для запровадження таких механізмів. На сьогодні створені і діють саморегульні організації у сфері архітектурної діяльності, їм делеговано окремі повноваження щодо допуску на ринок і регулювання ринку. Досвід цих організацій має стати основою для удосконалення та впровадження ефективних моделей саморегулювання, визначених за результатами вивчення й апробації кращих зарубіжних практик з роздержавлення публічного управління у будівництві.

Роздержавлення регулювання будівельної діяльності з урахуванням міжнародного досвіду сприятиме послабленню рівня владно-адміністративного тиску у будівництві, розвантаженню органів державної влади від невластивих функцій; підвищенню відповідальності учасників ринку (у т.ч. матеріальної) і, як наслідок, покращенню якості робіт і послуг, надійності будівельної продукції.

1. Беркута А. В. Організаційні та економічні аспекти зарубіжного досвіду саморегулювання в будівництві / А. В. Беркута, В. А. Осинська, О. М. Галінський, І. В. Вахович // Будівельне виробництво. – 2010. – № 52. – С. 3 – 8. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/buvu_2010_52_3.

2. Медведчук О.В. Роль інститутів професійного самоврядування в розвитку системи технічного регулювання у будівництві / Д.В. Барзилович, О. М. Непомнящий, О.В. Медведчук // Вісник Держархбудінспекції України. Спеціальний випуск. – 2015. – С. 11 – 14.

Олександр МЕЛЬНИЧЕНКО

*д. держ. упр., професор,
професор кафедри громадського здоров'я
та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету*

Наталія УДОВИЧЕНКО

*к. держ. упр., доцент,
доцент кафедри громадського здоров'я
та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету*

Віра ЄМЧЕНКО

*заступник головного лікаря з медичної частини,
лікар-стоматолог-терапевт вищої кваліфікаційної категорії,
КЗОЗ «Харківська міська стоматологічна поліклініка № 7»*

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДОВОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Нині продовжує збільшуватись розрив між багатими та бідними країнами, а тому останнім (до них, як не прикро це констатувати, належить і Україна) дедалі складніше конкурувати на світовому ринку товарів і послуг, а також забезпечувати біль-менш гідне життя для свого населення. Звісно, означену тенденцію навряд чи можна змінити, але, радше за все, варто зосередитись на тому, щоб триматись за «лідером», використовуючи його передовий досвід. Але навряд чи мова йде про просте його копіювання, оскільки найкращі результати забезпечуються лише тоді, коли надбання світової науки та практики адаптовано до економічних і соціальних реалій країни-реципієнта. Крім того, слід зважати на те, що запровадження запозиченого, частіше за все, супроводжується реформуванням існуючих систем (у т.ч. взаємовідносин між господарюючими суб'єктами), а відтак – посиленням спротиву (активного – з боку тих, кого влаштовує існуюча система; й часткового – хто живе за принципом «краще синиця у руках, ніж журавель у небі»). Ймовірно, найбільш резонансною є означена проблема стосовно медичної реформи, оскільки більшість наших співвітчизників, з одного боку, звикли до «безкоштовної» медичної допомоги та (у своїй більшості) неспроможні повною мірою оплачувати необхідні медичні послуги; а з іншого – чимало вітчизняних медичних працівників і чиновників системи охорони здоров'я призвичаїлись до існуючої системи «заробітків», через що чинять опір таким змінам. Однак нинішній стан справ зі станом здоров'я населення України та рівнем розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я все ж вимагає докорінних змін (у т.ч. з використанням передового світового досвіду у цій царині), що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім слід зазначити, що практично будь-який передовий світовий досвід потенційно є корисним для України. Але до кожного прикладу слід доволі критично ставитись, оскільки не все, що «працює там – запрацює у нас». Означене обумовлене наявною відмінністю економічних і соціальних умов країни-реципієнта та країни-донора (зокрема, щодо розміру ВВП на душу населення; частка ВВП, що виділяється на фінансування сфери охорони здоров'я). Відтак, чим більшою є відмінність між країнами, тим більшою мірою слід адаптувати (коригувати) її надбання. Саме тому, радше за все, ми можемо лише фрагментарно (почасти, лише як орієнтири) використовувати досвід розвинених країн світу (Великобританія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Японія); натомість доволі корисним (значною мірою використаним) буде досвід тих країн, котрі мають значні успіхи у цій царині (Ізраїль, Китай, Туреччина, Швеція) та є певною мірою подібними до України (Білорусь, Польща, Росія, Угорщина).

Також варто відзначити, що більшість країн (попри наявні успіхи) продовжують розвивати цю важливу сферу національної економіки. О. Виноградов небезпідставно наголошує, що «модернізацію національних систем охорони здоров'я в XXI ст. визначатимуть три значущі тенденції: уніфікація стандартів надання медичних послуг на міжнародному рівні; пріоритетність ринкових відносин суб'єктів системи охорони здоров'я; вирішення проблем щодо регулювання витрат на медичні послуги» [1]. Медична реформа, що нині триває в Україні, передбачає багатовекторні зміни вітчизняної сфери охорони здоров'я. Однією з «непопулярних» змін є вибір медичної допомоги й послуг, які будуть фінансуватись державою та які не підпадатимуть під гарантований державою мінімум. Водночас «навіть країни з найбільш розвиненими економіками у світі (для регулювання витрат у сфері охорони здоров'я) інколи змушені вдаватись до перегляду й скорочення пакету гарантованого медичного обслуговування своїх громадян» [4]. При цьому нас має цікавити не лише загальний склад гарантованого пакету медичних послуг («швидка невідкладна допомога, госпіталізація, амбулаторні послуги для пацієнтів, допологовий догляд, профілактичні та оздоровчі послуги, лікування хронічних захворювань тощо» [5]), а і рівень та якість цих послуг (прикро, але Україна істотною мірою поступається розвиненим країнам за цими критеріями). Водночас, варто погодитись (особливо зважаючи на їх соціальну значущість медичних послуг), що «обсяг споживання медичних послуг не може визначатися тільки рівнем платоспроможності людини. Це особливо очевидно тоді, коли для зменшення страждань і рятування життя людини потрібна термінова медична допомога. Навіть в США, де охорона здоров'я розвивається, головним чином, на платній основі, хворі з гострими захворюваннями, які не застраховані, отримують медичну допомогу в лікарні»

безкоштовно. У таких випадках безкоштовне лікування таких хворих здійснюється за рахунок тих, хто може заплатити» [2].

Узагальнивши досвід країн ЄС, І. Фуртак стверджує, що «в умовах браку фінансування, економічної нестабільності, необхідності раціонального використання ресурсів великого значення набуває ресурсозберігаючий підхід» [3], а тому керівництву медичних закладів слід приділити значну увагу проведенню таких заходів: ремонт і заміна систем опалення; установка вузлів обліку води чи тепла; використання в приміщеннях енергозберігаючих ламп; утеплення фасаду будівлі; ремонт покрівель будівель; заміна дерев'яних вікон і дверей на металопластикові тощо. Для проведення означених заходів необхідне належне ресурсне забезпечення, яке нині поєднує бюджетне фінансування та доходи від господарської діяльності та надання платних медичних послуг. Але ураховуючи нинішній стан української економіки та рівень доходів населення, марно розраховувати на швидкі позитивні зміни (передусім, через дефіцит коштів). Більшість науковців правомірно схиляються до думки, що запорукою покращання ситуації є розвиток страхової медицини, проте це стане реальністю лише за таких умов: по-перше, збільшення частки населення, яке є забезпеченим (фактично, довіряє страховим компаніям і має кошти для придбання страхових полісів); по-друге, поширення обов'язкового медичного страхування (коли роботодавець платять за найманих працівників, а держава – за соціально незахищені верстви населення).

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що світова практика пропонує використовувати для стимулювання подальшого розвитку сфери охорони здоров'я таке: погодження гарантованого пакету послуг і намагання максимально забезпечити універсальність доступу до послуг у сфері охорони здоров'я; гарантування кожному мешканцю доступ до високоякісного комплексного медичного обслуговування та вибору лікарів; реформування первинної медико-санітарної допомоги й розвиток сімейної медицини; забезпечити розвиток медичного страхування. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці рекомендацій, спрямованих на підвищення результативності публічного управління розвитком системи охорони здоров'я в Україні.

Список використаних джерел

1. Виноградов О.В. Механізми державного управління багатоканальним фінансуванням системи охорони здоров'я України: автореф. дис. ... к. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Київ, 2009. – 18 с.
2. Солоненко Н. Економіка охорони здоров'я: навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2005. – 416 с.
3. Фуртак І.І. Механізми державного управління у сфері охорони

здоров'я в контексті європейської інтеграції України: автореф. дис. ... к. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Львів, 2010. – 22 с.

4. Escobar M.-L., Griffin C, Shaw R. Impact of health insurance in low- and middle-income countries. Washington: Brookings Institution Press, 2010. – 245 p.

5. Kozierkevich A. Benefit package and cost of services – Health Bascet. Krakow-Warshava, 2005. Report 1. URL: www.ehma.org/files/Benefit_Report_Poland.pdf.

Андрій МУСІЄНКО

аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЄЮ: УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Функціонування та розвиток трансплантології як медичної галузі не можливе без нормативного закріплення принципів державного регулювання даною сферою. На жаль, в українському законодавстві закріплено лише загальні засади медичної діяльності, при цьому відсутні спеціальні принципи регулювання порядком здійснення трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини.

Означена проблема неодноразово актуалізувалася на науковому рівні. Зокрема, дослідник І. Горелик запропонував покласти в основу державного регулювання трансплантологією принцип оптимальної турботи про інтереси донора, що полягає у пріоритетності інтересів донора при спірних питаннях під час здійснення лікування хворого, що потребує пересадки органів. Другий принцип полягав в колегіальному підході до вирішення складних, дискусійних питань. Так, встановлення діагнозу хвороби і способи лікування повинні вирішуватися консиліумом лікарів [1, с. 82 – 88]. До означених принципів науковці Сальніков В. та Стеценко С. додали засади дотримання і поваги прав пацієнта, що мають невід'ємне право на життя та право на медичну допомогу. Означений принцип, на думку вчених, не може функціонувати у галузі трансплантології без принципу дотримання черги згідно «аркуша очікування» [2, с. 11]. Тільки так можна зберегти справедливий баланс між хворими, що потребують негайної трансплантації органів.

Оскільки, український законодавець на законодавчому рівні не встановлює засади принципи державного регулювання трансплантологією, то в такому випадку вважаємо за доцільне звернутися до міжнародного досвіду, який у даному напрямку має ряд напрацювань.

Спеціальні медичні організації, а саме Всесвітня організація охорони

здоров'я, що є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, яка опікується проблемами охорони здоров'я у світовому масштабі та Всесвітня медична Асоціація визначили загальні принципи, відповідно до яких має функціонувати і розвиватися трансплантологія у всіх країнах [3, с. 104 – 109].

Так, Всесвітня організація охорони здоров'я сформувала керівні принципи ВООЗ по трансплантації людських клітин, тканин та органів, що були затверджені на 63-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я 21 травня 2010 року. Перший принцип визначив загальний порядок вилучення органів та інших анатомічних матеріалів у померлої людини, у випадку, якщо остання не заперечувала проти взяття у неї органів, тканин або клітин при житті. Другий принцип закріплював розподіл обов'язків лікарів, які лікували померлу особу та встановлювали факт смерті особи, і лікарів, які безпосередньо будуть брати участь у проведенні трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів. Третій принцип вказував, що для трансплантації необхідно надавати пріоритет трупному донорству, однак бути донорами можуть і особи, які досягли повноліття. Важливим є і той факт, що даний принцип закріплює необхідність перебування донора у генетичному, правовому або емоційному зв'язку з реципієнтом. Четвертий принцип декларував заборону використання органів малолітніх, неповнолітніх, недієздатних та обмежено дієздатних осіб. П'ятий принцип встановлював заборону отримання матеріальної вигоди донором чи родичами померлого від надання органів чи тканин для трансплантації. Наступний принцип закріплював необхідність втручання держави у розвиток безоплатного донорства, за допомогою використання реклами, звернень до громадськості, відповідно до встановлених державою правил. Також, зазначає, що необхідно заборонити можливу рекламу оплатного донорства для запобігання можливих комерційних махінацій з донорськими органами, тканинами та клітинами з боку третіх осіб. Сьомий принцип закликає лікарів та інших професійних медичних працівників ухилятися від участі у проведенні трансплантації, у випадку, якщо органи, тканини або клітини донора були отримані незаконним шляхом, а також, якщо їм завідомо відомо про оплату послуг донора або найближчого родича померлого донора. Даний принцип полягає у дотриманні високих етичних норм, шляхом відмови від оплати операцій по трансплантації, які порушують положення Керівних принципів. Восьмий принцип забороняв медичним працівникам, установам отримувати за свою діяльність будь-яку винагороду, перевищуючу обґрунтований розмір винагороди за надані послуги. Даний принцип покликаний підтримати положення п'ятого і сьомого принципів, і повторно зазначає про недопустимість комерціалізації трансплантації. Дев'ятий принцип закріплював правила розподілу органів, клітин і тканин між реципієнтами. При здійсненні цієї діяльності необхідно керуватися

критеріями та етичними нормами, а не фінансовими чинниками. Правила розподілу мають бути розроблені та закріплені відповідними державними установами, і повинні бути максимально справедливими, з метою запобігання дискримінації. Десятий принцип зазначав про необхідність здійснення лише якісних та безпечних процедур, пов'язаних з трансплантацією [4].

Останній одинадцятий принцип передбачав баланс між доступністю інформації для медиків та конфіденційність для пацієнтів. Так, лікарі, медичні установи мають знати про процеси розподілу донорських матеріалів, про заходи, пов'язані з трансплантацією, про кінцеві результати проведення операцій як для реципієнтів, так і для живих донорів, а також про організацію, ресурси і фінансування такої діяльності. Разом з тим, донорам та реципієнтам необхідно забезпечувати повну анонімність і конфіденційність [4].

Не дивлячись на те, що в кожній країні існує своя модель системи охорони здоров'я, Всесвітня медична асамблея визначила, за яких умов можлива співпраця медиків з державними службами охорони здоров'я, і закріпила такі принципи, які можна було використовувати при вирішенні щоденних проблем, що виникають в роботі різних національних систем.

Таким чином, в Україні слід зафіксувати у відповідних нормативно-правових актах основні принципи державного регулювання трансплантологією, якими б керувалися усі суб'єкти медичної діяльності. Такі дії є необхідними для вирішення актуальних проблем, які виникають до, під час та після проведення трансплантації. Крім того, закріпивши основні засади державного регулювання проведення трансплантації, законодавець уникне порушення конституційного права людини на життя та зможе запобігти зловживанню та дискримінації у даній сфері. Відтак, вітчизняному законодавцю необхідно звернути свою увагу на вище згаданий міжнародний документ та розробити свої керівні принципи у відповідності до міжнародних стандартів, при цьому враховуючи специфіку національної медичної галузі та правової системи.

Список використаних джерел

1. Акопов В. И., Маслов Е. Н. Право в медицине / В. И. Акапов, Е. Н. Маслов. – М. : Книга-сервис, 2002. – 352 с.
2. Шумаков В.И. Трансплантология. Руководство / под ред. акад. В.И. Шумакова. – М.: Медицина, 1995. – 391 с.
3. Волкова О. О. Принципи щодо міжнародно-правового регулювання трансплантації людських органів тканин та клітин О. О. Волкова // Європейські перспективи. – № 3. – 2010. – С. 104 – 109
4. Керівні принципи Всесвітньої організації охорони здоров'я по трансплантації людських клітин, тканин та органів від 21 травня 2010 року, резолюція ВООЗ WHA63.22 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.who.int/transplantation/ru/>

Анатолій НОВАК

*к. е. н., докторант кафедри соціальної
і гуманітарної політики
НАДУ при Президентові України*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Вирішення завдання формування національної антикорупційної політики, забезпечення ефективного контролю у сфері запобігання і протидії корупції неможливо лише за рахунок удосконалення законодавчої бази. Адже складне і багатоманітне явище корупції є реакцією на незадовільну роботу публічних інституцій і системи належного врядування, несистемності реформ, невизначеності формату процесу реформування загалом. На даний час у європейській спільноті склалося загальне розуміння того, що у межах публічно-управлінської діяльності за виконання та проведення моніторингу антикорупційних законів і заходів мають відповідати спеціалізовані органи або виокремлені підрозділи (співробітники), які мають відповідні повноваження, ресурси і кваліфікацію. Такі спеціалізовані антикорупційні органи або співробітники повинні бути захищені від неправомірного політичного тиску, для чого необхідні механізми забезпечення високого рівня їхньої структурної, операційної та фінансової автономії.

Загалом питання боротьби з корупцією традиційно посідає одне з перших місць у політиці будь-якої країни. Щоправда, ефективність антикорупційних заходів у різних країнах різна. Європейський Союз щорічно вимірює рівень корупції в країнах-членах. Найнижчий показник у країнах так званої групи ЕС-15 – країнах усталеної європейської демократії. Причини корупції для кожної з країн можуть відрізнятися, але головними серед них будуть невдало побудована система державного управління (або незакінчені реформи в системі органів державного управління), непрофесійність топ-менеджерів у державі, відверто недосконала судова система, політична корупція в парламенті, брак політичної волі національних лідерів щодо ефективного протистояння проявам корупції, насамперед проявам політичної корупції, слабкість інститутів громадянського суспільства.

Найдавніші традиції боротьби з корупцією має Велика Британія. Система антикорупційних механізмів тут урегульована на законодавчому рівні. Перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 р., закони про запобігання корупції – 1906 і 1916 р. – були реакцією суспільства на поширення цього соціально-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, ці закони потребують

від посадових осіб доводити свою невинність. Друга особливість – це надзвичайно висока роль громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною границь приватної й державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо [1].

Разом з тим, посткомуністичні країни у процесі європейської інтеграції сформували новітній антикорупційний тренд, що більше базується на інституціональному підході. Тобто там, де боротьба з корупцією має набагато коротшу історію, виникає феномен національної антикорупційної політики, що відрізняється від політико-правового підходу країн західної демократії. Власне, досвід цих країн найбільш прийнятний для України в сучасних умовах системних реформ. Свого часу в багатьох країнах усвідомили, що для ефективної боротьби з цією проблемою слід не тільки створювати державні інститути, а й кардинально змінювати ставлення до неї громадян. «Подолати менталітет мовчання» – одне з гасел латвійського досвіду боротьби з корупцією, першочерговим завданням якого було подолання толерантності людей до цієї проблеми. Схожим шляхом пішли і в Польщі: польський уряд запровадив Антикорупційну громадську картку, де в дуже доступній формі пояснювалося антикорупційне законодавство та чітко вказувалося, куди звертатися при виявленні тих чи інших випадків. Отже, як видно, за кордоном антикорупційне законодавство розвивається в бік використання всього арсеналу правових засобів боротьби (не тільки кримінально-правових) і з акцентом на запобігання [2, с. 112 – 118]. Цілком зрозуміло, що на нинішньому етапі державотворення в Україні, як і в посткомуністичних країнах, з'являються фактори, які не тільки не послабили, а й посилили соціальну базу корупції за рахунок непродуманої демократизації та лібералізації законодавства, різкого переходу від планової економіки до ринкової економіки. Таким чином, корупція як антисуспільне явище набуває ознак, які дозволяють визначати долю влади, економіки, держави та суспільства в цілому. Адже корупція, як соціальна патологія, тісно пов'язана з організованою злочинністю, негативно впливає на функціонування державної влади у всіх її проявах: законодавчій, виконавчій та судовій. Саме внаслідок цього корупція поступове перетворюється з ординарного злочину на соціальну хворобу, при цьому перш за все, порушуються законні права та інтереси громадян України.

Стратегічною метою національної антикорупційної політики є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів, додержання прав і свобод людини і громадянина, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення, зниження рівня корупції в Україні та усунення причин і умов, що її обумовлюють, відкритості та

гласності при прийнятті рішень та оприлюдненні їх в засобах масової інформації, проведення громадського опитування та обговорення перед їх прийняттям.

На сучасному етапі розвитку, особливо протягом останніх років, коли відбулись кардинальні зміни у політичному та суспільному житті країни, змінились погляди і на проблему протидії корупції. Завдання боротьби з корупцією розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні. На цей час боротьба з корупцією вже вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій. Цей процес відбувається в умовах підвищеної уваги до нього в засобах масової інформації та активізації громадянської позиції громадян України. антикорупційна політика є своєрідною реакцією на ті корупційні процеси, які мають місце у даний період в державі та (або) які прогноуються у майбутньому. Ефективність здійснення антикорупційної політики, а отже і антикорупційної діяльності залежить від наукового розуміння соціальної та правової сутності корупції, соціальних її передумов, причин та умов корупційних діянь, правильного визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, а також від адекватності обраних засобів протидії корупції.

Механізми формування та реалізації національної антикорупційної стратегії мають здійснюватися за допомогою державного та громадського контролю і реалізуються шляхом контролю за діяльністю органів влади й управління, за правоохоронними органами, за прийняттям органами влади рішень, за дотриманням законів, проведення громадської експертизи проектів та чинних нормативно-правових актів, концепцій і програм з питань протидії корупції та врахування її висновків, обговорення проектів, участю у прийнятті рішень, внесення пропозицій, залучення до спільного розгляду звернень та скарг громадян інших громадських об'єднань, науковців, наукових установ для проведення громадських експертиз та висвітлення в засобах масової інформації результатів досліджень та перевірок.

Список використаних джерел

1. Осика М.І. Проблеми корупції у Великобританії / М. Осика // Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією: Матеріали «круглого столу» 5 червня 1998 р., м. Харків. – Харків. 1998. – С. 71 – 74.
2. Заброта Д. Г. Державна антикорупційна політика в Україні : теорія, правова основа, інституалізація : монографія / Заброта Д. Г. – Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2013. – 368 с.
3. Михалко І.С. Досвід вирішення питань запобігання корупційним діянням у деяких країнах Європи / І. Михалко // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності: Матер. наук.-практ. семінару. 9 лист. 2004 р. / Редкол.: В. В. Сташис та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – С. – 113 – 116

Станіслав ОСИК
*аспірант кафедри соціальної
і гуманітарної політики
НАДУ при Президентові України*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Досвід економічно розвинутих країн свідчить, що більш перспективний і економічно вигідний для суспільства шлях по збереженню здоров'я пов'язаний з широким впровадженням профілактичних технологій, що передбачає комплексну цілеспрямовану діяльність держави та недержавних організацій щодо реалізації прав громадян на захист свого здоров'я та становить основу публічної політики в галузі охорони здоров'я [1, с. 55].

Нинішня політика ВООЗ спрямована на те, щоб Європейський регіон став таким, де усім людям створюються можливості та надається підтримка для повної реалізації свого потенціалу здоров'я і досягнення благополуччя, і де країни, кожна окрема та усі разом вживають заходи до зменшення несправедливості по відношенню до здоров'я у межах своїх територій та загалом [2]. Кінцева мета нової європейської політики охорони здоров'я «Здоров'я – 2020» – поліпшити здоров'я і підвищити рівень добробуту жителів Європи. Досягнення цієї мети, на основі найкращих наявних фактичних даних, має стати стрижнем процесу реалізації політики «Здоров'я – 2020» на всіх його етапах і у всіх країнах Європейського регіону ВООЗ.

16 вересня 2014 р. Верховною Радою та Європейським Парламентом була одночасно ратифікована Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію), основні частини якої присвячені ключовим реформам у сфері охорони здоров'я передбачають співробітництво в галузі охорони здоров'я з метою підвищення рівня його безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання. Угода про асоціацію передбачає посилення співпраці у сфері охорони здоров'я з метою підвищення рівня його безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання (глава 22 «Громадське здоров'я»). Таке співробітництво, зокрема, має охоплювати зміцнення системи охорони здоров'я України та її потенціалу, зокрема шляхом впровадження інновацій та здійснення реформ [3].

В зв'язку з цим, виникає необхідність проаналізувати досвід окремих європейських країн щодо реалізації публічної політики у сфері формування культури здоров'я.

Наприклад, у Фінляндії за рахунок позитивних змін у способі життя домоглися знизити показники захворюваності на серцево-судинні недуги і смертності від них на 50 %. Про це свідчать і результати багаточисельних епідеміологічних досліджень: визначальними факторами формування та зміцнення здоров'я, попередження захворювань є умови та спосіб життя (більш ніж на 50 %) [4].

Гігієнічна освіта у школах Німеччини представлена програмою «Знай своє тіло», що складається з шести ступенів і включає теми: як я піклуюся про своє тіло; чому я унікальний; як функціонують моє серце та легені; як я вимірюю своє тіло; моє меню; які рухи роблять мене життєрадісним. У Франції подібний курс торкається таких тем, як гігієна ротової порожнини; сон; харчування; фізичне виховання; телебачення; шум тощо. У Швеції оздоровча освіта базується з урахуванням віку 5 мотивації учня і включає елементи біології, психології, соціальної етики, фізичного виховання; програма адаптована до реального життя і проводиться у тісному співробітництві з сім'єю. У Фінляндії оздоровча освіта відбувається на курсах «Формування навичок здорового способу життя»; в Австралії на курсах «Навчання раціонального використання вільного часу»; у Японії на курсах «Навчання здорового способу життя». Для підвищення ефективності оздоровчого виховання широко використовуються наочність і сучасні інформаційні технології. Це використання стендів і фільмотек з дієтології у газетах у Франції, публікація статей у шкільних газетах у Німеччині та випуск книг, ілюстративного матеріалу в Швеції, пересувні виставки з лекціями і доповідями в Швейцарії [5].

Типовим для європейських країн є постійне прагнення оцінювати ефективність оздоровчих програм та ін. З цією метою пропонують використовувати чотири показники:

- підвищення інтересу до проблем здорового способу життя;
- активна участь у оздоровчій програмі;
- зниження рівня захворюваності;
- зниження факторів ризику.

У Прибалтиці популярні невеличкі прибудинкові майстерні, де батьки з дітьми мають можливість щось відремонтувати, виготовити потрібні саморобні речі для сім'ї, для благоустрою домівки і прилеглої території. Там само відкриваються спортивно-оздоровчі приміщення, де батьки займаються спортом спільно з дітьми, почергово з іншими родинами. Так, діяльність клубу «Babilon» у м. Вільнюсі полягає у залученні молодих людей (переважно старшокласників) до процесу соціалізації через мистецтво. Укладено угоду між клубом і школами міста (за згодою Міністерства освіти) про співробітництво. За цією угодою кожна школа має право вивільняти своїх учнів старших класів від занять на один тиждень для відвідування різних заходів цього клубу. У цей період з ними у денний час проводяться заняття за різними

напрямами мистецтва: театр, малювання, фотосправа, літературна справа, хореографія тощо. В останній день цього тижня (у п'ятницю) відбувається своєрідний виступ-звіт всіх учнів за напрямами діяльності. Є у цьому клубі і заняття для постійних відвідувачів [6].

Проблема формування культури здоров'я знаходить своє відображення у ряді спеціальних документів, що приймалися в ході регулярних міжнародних конференцій з проблем пропаганди здорового способу життя. Зокрема, це Оттавська хартія за здоровий спосіб життя, «Аделаїдські рекомендації: Політика у громадському здоров'ї», «Сандстальська угода про здорове довкілля», Джакартська декларація з питань пропаганди здорового способу життя. Вони є логічним продовженням і доповненням один одного і приймалися у зв'язку з розвитком як науково-теоретичного розуміння проблеми, так і усвідомлення широкою громадськістю необхідності активізації практичної діяльності у цьому напрямі і фактично заклали правову основу на міжнародному рівні в цій сфері життєдіяльності. Основні ідеї, які вони містять, – це чітке усвідомлення того, що основний шлях досягнення максимально можливого здоров'я проходить через формування культури здоров'я та створення сприятливого навколишнього середовища, що розуміється у широкому сенсі, як соціально-економічне та фізичне оточення людини.

Таким чином, на сучасному етапі євроінтеграції Україна взяла на себе зобов'язання з реалізації політики формування культури здоров'я та здорового способу життя населення, щодо захисту прав пацієнтів, профілактики та зміцнення здоров'я, а також удосконалення діяльності усієї системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Пиріг Л. Медицина як інтегральна складова культури українського народу // Українознавство: стан, проблеми, перспективи розвитку. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 1993. – С. 54 – 56.
2. Інформаційно-аналітичні матеріали та пропозиції Міністерства охорони здоров'я України до проекту рішення комітетських слухань на тему: «Здоров'я – 2020: основні засади державної політики України у сфері формування здорового способу життя і протидії неінфекційним захворюванням та шляхи її реалізації від 30 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://health-loda.gov.ua/files/inf%20mater%20zdorovya%202020.doc>
3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>
4. Taking action on population health. A position paper fo Heals promotion and programs branch staff, 2008.

5. Health behavior and health education / [edited by] Karen Glanz, Frances Marcus Lewis, Barbara K.Rimer.–2nd ed. – 496 p.– (Jossey-Bass health series).

6. Лоренц У. Социальная работа в изменяющейся Европе. – Амстердам – Киев, 2007.

Іван ПАВЛИК

*аспірант кафедри європейської
інтеграції та права ЛРІДУ НАДУ*

ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАХИСТУ ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільного розвитку є удосконалення взаємовідносини держави і громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини. Ступінь забезпеченості основних прав та свобод людини і громадянина виступає найбільш яскравим показником рівня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави. Реалізація актуального сьогодні завдання інтеграції нашої держави у європейський простір відбувається за багатьма напрямками, у тому числі й шляхом гарантування та захисту основних прав людини і громадянина. У політиці ЄС чітко виражено негативне ставлення до будь-яких проявів психологічного переслідування чи дискримінації людини і громадянина. Тому охорона честі і гідності працівників під час виконання ними трудової функції та розробка дієвого механізму їх захисту від різних проявів психологічного тиску чи дискримінації на робочому місці – це невід’ємна умова не лише економічного та соціально-політичного розвитку України, а й реалізації її повноправного членства у ЄС.

У ст. 3 Конституції України сказано, що: «...людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність...» [2, с. 4]. Наведені норми містяться й у преамбулах Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права. Отже, кожна людина має вроджені, очевидні права і її потрібно вважати особистістю, а образа людської честі та гідності є протизаконною. Нормативне закріплення прав і свобод людини зобов’язує державу не тільки проголошувати, декларувати їх у конституції та інших законах, але й дбати, піклуватись про їхню здійсненність, можливість реалізації.

Відповідно до ст. 26 Європейської соціальної хартії (переглянутої), яка ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 р., працівникові надано право на захист своєї гідності під час роботи. Ця норма, що належить до правового регулювання трудового розпорядку, встановлює зобов’язання сприяти попередженню зущальних, образливих, агресивних дій проти окремих працівників на робочих місцях або узв’язку із роботою та вживання необхідних заходів для захисту працівників від таких дій [5]. Зазначені положення були закріплені в національному законодавстві після прийняття Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 р., в якому визначені організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини і громадянина. Як правовий механізм захисту від дискримінації, в тому числі й на робочому місці, цей закон визначає юридичну відповідальність винних в цьому осіб (зак вивільнює, адміністративну, кримінальну та матеріальну). Так, особа, яка вважає, що стосовно неї існує дискримінація, має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданих їй унаслідок дискримінації в порядку визначеному ЦК України та іншими законами. Відповідно до закону, дискримінація на робочому місці може проявлятися у формі «утиску», під яким розуміють небажану для особи та/або групи осіб поведінку, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками, або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери [4]. Однак, багато положень зазначеного закону є значною мірою декларативними.

Контрольно-наглядову діяльність за додержанням законодавства про працю відповідно до ст. 259 КЗпП України здійснює Державна служба України з питань праці (далі – Держпраці) (ст. 259) [1]. Проте, ні чинний КЗпП України, ні проект Трудового кодексу № 1658 від 27 грудня 2014 р. не містять норм, де було б визначено поняття дискримінації (утиску) на робочому місці та заходів щодо її попередження чи боротьби з нею. Існують лише деякі згадування щодо неприпустимості дій роботодавця, спрямованих на припинення трудових відносин за власною ініціативою працівника проти його волі. Крім того, в процесі обговорення позитивних та негативних сторін вищевказаного проекту Трудового кодексу не згадувалось про необхідність внести доповнення та поправки, які б визначили поняття дискримінації (утиску) на робочому місці та правові механізми боротьби з нею.

Таким чином, на даний момент в Україні загалом відсутні дієві правові механізми подолання дискримінації на робочому місці. Особа, звісно, має право захиститися у суді, наприклад за наклеп, але виграти такий судовий процес малоімовірно без свідків, доказів і, звичайно, належної правової бази. Сама ж дискримінація (утиск) на робочому місці – це не тільки наклеп. Вона включає сукупність багатьох психологічних

факторів, які негативно впливають на психоемоційний стан як особи, що зазнає таких переслідувань, так й колективу, де вона працює, загалом. Тому постає завдання щодо необхідності належного законодавчого захисту честі і гідності працівника на робочому місці. Наприклад, у Франції у зв'язку з прийняттям у 2002 р. спеціального Закону «Про захист працівників від морального переслідування на робочому місці» в Трудовий кодекс були внесені відповідні доповнення про способи захисту права на гідність працівника в період трудової діяльності [6].

Восени 2014 р. Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці подавав проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України «Про забезпечення захисту від морального переслідування на робочому місці» (№ 4997/ІІ від 19.09.2014). У законопроекті містилося поняття «моральне переслідування на робочому місці» та його основні форми; визначалась заборона морального переслідування на робочому місці; встановлювалось забезпечення захисту від морального переслідування на робочому місці під час укладення колективних договорів та угод; містилось поняття відшкодування потерпілим моральної шкоди; встановлювалась можливість поновлення на роботі та відповідальність за порушення законодавства про захист від морального переслідування на робочому місці тощо [3]. Проте 27 листопада 2014 р. зазначений законопроект було відкликано.

Отже, теоретична та правова основи захисту честі і гідності працівника на робочому місці в Україні не отримали належного розвитку, як наприклад в країнах ЄС. За час існування Української Держави не були проведені ґрунтовні наукові дослідження в сфері захисту честі і гідності працівника на робочому місці, а існуюча законодавча база спрямована, головним чином, на захист працівника від дискримінації на робочому місці вже після порушення таких прав. Разом з тим, ефективна контрольно-наглядова діяльність повинна включати не лише захист виробничих трудових прав працівників, а й невиробничих (таких як захист честі і гідності). Головною ж метою державної контрольно-наглядової діяльності із захисту невиробничих прав має бути попередження правопорушень, які спрямовані на дискримінацію працівників на робочому місці.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1971. – Додаток № 50. – Ст. 375.
2. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
3. Про забезпечення захисту від морального переслідування на робочому місці : Проект Закону України від 03 червня 2014 р. № 4997 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>

4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 412.

5. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої) : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 137-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 43. – Ст. 418.

6. Code du travail. Version consolidee au 10 aout 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006072050

Оксана РАТУШНА

головний спеціаліст Сектору

Державної регуляторної служби

в Кіровоградській області

Державної регуляторної служби України

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ МОДЕЛЛЮ

Головним завданням євроінтеграційного курсу України сьогодні є виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС, при неухильному збереженні орієнтації на демократичні цінності й розбудову демократичних інститутів держави. Пріоритетність євроінтеграції зумовлена тим, що саме повноцінна й виважена імплементація норм і стандартів Європейського Союзу здатна забезпечити вирішення нагальних соціально-економічних проблем українського суспільства, державного управління та підприємницької діяльності.

З метою досягнення високої якості стандартів життя держава має сумлінно дотримуватися дорожньої карти реформ, реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015.

В рамках вектору розвитку Стратегія передбачає реалізацію реформи дерегуляції та розвитку підприємництва [1]. Результатом дерегуляції має стати якісне та стале поліпшення бізнес-клімату в Україні, його поступове наближення до найкращих практик зарубіжних країн. На цьому шляху необхідним є системне виконання положень Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» щодо оцінювання вартості регулювання та оцінювання альтернатив державному регулюванню. Це є важливим інструментом зменшення адміністративного тиску на малий і середній бізнес. Саме сектору малого та середнього підприємництва (далі – МСП) сьогодні належить домінуюча роль в економіці країни. За структурними характеристиками він відповідає світовій, насамперед

європейській, практиці. Так, у 2017 р. частка суб'єктів МСП у загальній кількості суб'єктів господарювання становила 99,9 %. При цьому частка МСП в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) була на рівні 63,0 % [2].

Політика дерегуляції в Україні має покласти край зайвим та обтяжливим адміністративним бар'єрам, зменшити втрати часових і грошових ресурсів, які вилучалися з обігових коштів малого та середнього підприємництва на дотримання і виконання обов'язкових процедур державного регулювання, скоротити кількість непотрібних контрольно-перевірочних заходів. Загалом, завдяки проведенню дерегуляції було знято більше 100 регуляторних бар'єрів, серед яких скорочення більш ніж 40 % дозвільних документів, обов'язкової сертифікації на 90 % товарів, терміну видачі фітосанітарного сертифікату в портах (з 5 до 2 днів), скасовано карантинний сертифікат, а також скасовано близько 15 тисяч радянських стандартів [4].

Координацію дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності здійснює Державна регуляторна служба України (далі – ДРС) [3]. У ДРС на системній основі проводиться вивчення громадської думки результатів виконання заходів з дерегуляції. Цей механізм застосовується через Громадську раду при ДРС. Так, представниками громадських організацій внесено низку пропозицій, які увійшли до оновленого урядового плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності. Також, до ДРС постійно надходять звернення від суб'єктів господарювання щодо необхідності дерегуляції господарської діяльності, спрощення умов ведення бізнесу та інших проблемних питань у частині перегляду діючих регуляторних актів.

У 2017 р. було опрацьовано близько сотні звернень суб'єктів господарювання, їх громадських об'єднань та 70 доручень Уряду щодо перешкод у провадженні господарської діяльності, створених окремими регуляторними актами. За результатами опрацювання цих питань проведено експертизу понад 50 регуляторних актів на відповідність їх принципам регуляторної політики [4]. Протягом минулого року спостерігались випадки виявлення порушень регуляторного законодавства органами місцевого самоврядування, переважна більшість яких стосується питань затвердження місцевих податків та зборів.

За даними офіційних джерел, всього по Україні налічується 10 581 регуляторний орган, що має повноваження приймати регуляторні акти, з яких: 24 обласні ради, 514 районних рад, 414 міських рад, 8 986 сільських рад, 667 селищних рад.

Попри наявність законодавчої бази та активну діяльність Кабінету Міністрів України щодо дерегуляції господарської діяльності на центральному рівні, приведення місцевих рішень до вимог законодавства

з питань регуляторної політики регіональними органами влади проводиться дуже повільно, внаслідок чого у регіонах України регуляторне середовище для бізнесу суттєво не змінюється. Велика частина діючих регуляторних актів, ухвалених у минулі роки, не переглядалися і не відповідають чинному законодавству України, створюють надмірне адміністративне навантаження на суб'єктів господарювання, містять значні корупційні ризики.

На регіональному рівні лише невелика частина органів місцевого самоврядування мають реєстри діючих регуляторних актів, у законодавчо визначені строки проводять відстеження результативності, здійснюють заходи щодо скасування таких актів. У більшості ОМС навіть посадові особи, особливо на рівні сільських/селищних рад, «не знають» скільки регуляторних актів є чинними у теперішній час. Діяльність відповідних постійних комісій таких рад є суто формальною. Перегляд регуляторних актів проводиться тільки на виконання відповідних загальнодержавних законодавчих актів, як це було у 2011 р. на виконання Закону України «Про прискорений перегляд регуляторних актів».

Враховуючи те, що з 2011 р. органами влади та місцевого самоврядування було прийнято значну кількість регуляторних актів, нагальним є питання проведення дерегуляції господарської діяльності в регіонах шляхом здійснення комплексного перегляду регуляторних актів (далі – регіональний регуляторний перегляд). Проведення таких заходів дасть змогу органам та посадовим особам місцевого самоврядування підвищити якість підготовки проектів регуляторних актів, які повною мірою відповідатимуть принципам державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, спростити процедури регулювання та зменшити, пов'язані з ними, фінансові та інші витрати підприємців.

Правовими підставами для проведення регіонального регуляторного перегляду є ст. 19 Конституції України, Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», Методика проведення аналізу впливу регуляторного акту, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308. Для реалізації завдань регіонального регуляторного перегляду вбачається доцільним створення відповідних комісій або робочих груп і залучення до їх роботи представників влади, бізнесу та громадськості, а саме: об'єднань підприємців, громадських рад, депутатського корпусу відповідного рівня, наукових та експертних установ, місцевих державних адміністрацій, територіальних органів Державної регуляторної служби України, Міністерства юстиції України. У результаті перегляду регуляторного акта зазначеними комісіями або робочими групами прийматимуться рішення про зупинення дії даного акта, скасування, внесення змін до нього або залишення цього регуляторного акта без змін.

Здійснення оптимізації регулювання господарської діяльності регіональними органами влади та місцевого самоврядування забезпечить більш ефективно витрачання бюджетних коштів, призначених на забезпечення діяльності вказаних органів, зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, а відповідно, створення передумови для розвитку малого та середнього підприємництва.

Комплексне проведення зазначених заходів відповідно до чинного законодавства та належний контроль за їх виконанням з боку уряду, дозволять забезпечити реалізацію державної політики щодо проведення дерегуляції, впровадити практику ухвалення збалансованих нормативно-правових актів, оптимально регулюючих різні галузі підприємницької діяльності, створити передумови для стрімкого зростання економіки, підвищення інвестиційної привабливості України та конкурентоздатності товарів і послуг національних виробників.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році: Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2017. – 928 с.

3. Деякі питання Державної регуляторної служби України» (зі змінами): Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF>

4. Аналітичний звіт за 2017 рік//Державна регуляторна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drs.gov.ua/press-room/analitichnyj-zvit-drs-za-2017-rik/>

Тетяна РОГОЖНИКОВА

слухачка ДРІДУ НАДУ

РЕФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ ІЗ УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОДЕЛЕЙ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В КРАЇНАХ ЄС

На сучасному етапі розвитку України особливого значення набуває питання реформування системи місцевого самоврядування, яка є демократичною основою суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства. В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування,

ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, ухвалено низку нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Для ефективного реформування системи місцевого самоврядування необхідним є підвищення рівня кадрового забезпечення та ефективна кадрова політика, яка включає: відтворення кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування, його зайнятість, правове врегулювання трудових відносин, організаційних механізмів і процедур відбору персоналу, мотивацію, оцінку, удосконалення, просування, переміщення кадрів, формування корпоративної культури [1]. Метою кадрової політики є відбір та ефективне використання на службі в органах місцевого самоврядування висококваліфікованих фахівців, створення належних умов для реалізації ними професійного потенціалу та успішного виконання своїх професійних обов'язків [2].

Служба в органах місцевого самоврядування відповідно до статті 1 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» є професійною діяльністю громадян, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом [3].

Службу в органах місцевого самоврядування та державну службу останнім часом об'єднують у більш ширше загальне поняття – публічна служба. Термін «публічна служба» вперше на законодавчому рівні був закріплений в 2005 р. у Кодексі адміністративного судочинства України. Відповідно до пункту 15 статті 3 цього Кодексу публічна служба характеризується як діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [4]. Із наведеного визначення зрозуміло, що служба в органах місцевого самоврядування включається у поняття публічна служба. Отже, надалі звернемо увагу на моделі публічної служби в країнах Європейського Союзу, оскільки спираючись на них формуються принципи, основні риси та складові кадрової політики в публічному управлінні.

На сьогодні, існує три основні моделі публічної служби – кар'єрна (кадрова), посадова та змішана. Публічна служба Європейського Союзу та низки країн-членів Європейського Союзу (Франції, Німеччини, Данії, Іспанії, Болгарії, Румунія та ін.) побудована за принципом кар'єрної моделі. Посадова модель застосовується в Швеції, Нідерландах, Естонії, змішана – в Італії, Великій Британії, Латвії, Литві, Мальті, Польщі, Угорщині, Чехії.

Кар'єрна модель також має назву закритої моделі публічної служби, через те, що вона обмежує можливість вільного переміщення персоналу

між державним та приватним секторами. Посадова модель, відповідно, є відкритою тому, що кандидати з приватного сектору мають право займати посади державного сектору [5].

Кар'єрна модель передбачає встановлення специфічного ієрархічного порядку для посад, який надає змогу публічному службовцю за визначений термін перебування на посаді пройти шлях від нижчого посадового рівня до найвищого. При цьому у кожній системі посад існують горизонтальні поділи (в залежності від рівня освіти) та вертикальні, що враховують різноманітність професій [6]. Ключовою особливістю кар'єрної моделі є принцип несумісності депутатського мандата з посадою у публічній службі. Вступ на публічну службу здійснюється із дотриманням принципу рівності всіх претендентів на основі конкурсного відбору. Обов'язковими умовами при вступі є наявність базової освіти та спеціальне попереднє навчання. Рівень заробітної плати залежить від посади, стажу та рангу публічного службовця відповідно до законодавчо затвердженої сітки оплати праці. [8].

За посадовою моделлю публічної служби набір проводиться відповідно до необхідного освітнього рівня й професійних навичок на конкретну посаду за контрактом. Публічний службовець не має гарантій щодо просування по службі, оскільки проходження публічної служби визначається каталогом посад, в якому сформульовані умови для зайняття кожної з них [9]. За такої моделі публічний службовець має право на вільне переміщення між публічним та приватним сектором. Також особливістю посадової моделі публічної служби є можливість обіймання посади публічного службовця з одночасною наявністю депутатського мандата.

Змішана модель публічної служби поєднує в собі ознаки кар'єрної та посадової моделі. Так, у контрактних відносинах між службовцем і органом публічної влади, який його наймає, службовець не має статусу публічного службовця, але, як правило, підпадає під юрисдикцію публічного права. Для цієї моделі також властива наявність деякого переліку посад із характерним режимом організації кар'єри та доступу до публічної служби у середині кадрової системи [5].

Отже, як видно із наведеного огляду моделей публічної служби, єдиного підходу до їх вибору, як і для вибору кадрової політики публічної служби не існує. Кожна держава має свою, оригінальну систему зі своїми традиційними особливостями, сформованими завдяки особливостям культури та регіональних впливів. Вивчення та використання досвіду країн Європейського Союзу дозволяє точніше окреслити місце публічної служби в Україні у сучасних тенденціях розвитку, відкрити нові поняття, концепції, моделі для подальшого застосування їх у кадровій політиці публічної служби [7].

Для здійснення ефективного реформування системи місцевого

самоврядування, нова модернізована модель кадрової політики публічної служби має інтегрувати елементи різних моделей публічної служби, підбираючи доречні саме для нашої країни складові, необхідні для розв'язання наявного широкого спектру проблем управління кадровим потенціалом в органах публічного самоврядування та державної служби.

Список використаної літератури

1. Толкованов В. Інформаційно-аналітичний звіт «Аналіз ситуації щодо професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні» / В. Толкованов.– К., 2017. – 57 с.
2. Гончар С.В. Теоретичні аспекти кадрової політики на (суб) регіональному і муніципальному рівні / С.В. Гончар // Державне управління. – Вип. 269. – Том 281. – С. 81 – 86.
3. Про службу в органах місцевого самоврядування: закон України від 7 червня 2001 р. № 2493 – III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №33 – ст. 175
4. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005.– № 35.– Ст. 446.
5. Прокопенко Л. Публічна служба в країнах ЄС / Л. Прокопенко, І. Шабатіна // Публічне адміністрування: теорія і практика. – Д.: ДРІДУ НАДУ. – 2009. – Вип. 1. – С. 76 – 86.
6. Корнута Р. Окремі особливості правового регулювання публічної служби Німеччини / Р. Корнута // Проблеми реформування державного управління : зб. наук. пр. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – С.129 – 170.
7. Глебов Г.О. Організація державної служби: європейський досвід / Г.О. Глебов, О.М. Бериславська // Правові новели. Науково-виробничий журнал – 2014. – № 1. – С. 71 – 76.
8. Мамчур Г.В. Види і моделі державної служби / Г.В. Мамчур // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління – 2014. – № 1. – С. 41 – 45
9. Кізілов Ю.Ю. Зарубіжний досвід проходження державної служби та можливості його використання в Україні в умовах адміністративної реформи / Ю.Ю. Кізілов // Аспекти публічного управління – 2016. – Том 4, № 6 – 7. – С. 57 – 65.

Артур РОПАН

*аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування
Інституту підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України*

ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЧЛЕНІВ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Сучасна модель демократії та особливості народовладдя в країні обумовили формування інституту виборчого процесу у якому вибори проводяться як багатоетапний юридичний процес. У ньому організаційні та матеріально-технічні труднощі бере на себе державна влада з частковим залученням організаційного потенціалу органів місцевого самоврядування. Та основний тягар несе система виборчих комісій, що має складну політико-правову природу та достатньо широке коло завдань [1, с. 11]. Тому в Україні перед кожними виборами постає питання: хто і як буде їх проводити. Законодавці та експертне середовище шукають нові підходи до регулювання процесу формування та практичної діяльності виборчих комісій, але проблема досі залишається у політичному порядку денному. Невирішеність проблеми визначається двома основними причинами. По-перше, у політичних елітах досі не сформувались цивілізовані практики проведення виборчих кампаній, а тому навіть найкращим законодавчим новаціям буде надзвичайно складно довести свою ефективність. По-друге, в світі немає уніфікованих підходів до засад формування та функціонування виборчих органів, а тому національній політико-правовій системі в цьому питанні треба шукати свій шлях [4, с. 14].

Оскільки вибори до представницьких органів влади становлять фундамент демократичної держави, а забезпечення європейських стандартів організації виборчого процесу та «якість» виборчого законодавства є одним з ключових питань в організації майбутніх виборів, то довіра до їх організаторів, зі сторони учасників та виборців і суспільства в цілому є важливим питанням. При цьому особлива роль має відводитися організації навчання їх членів і належному інформаційно-методичному забезпеченню їх роботи [2].

Але, залишається «туманною» і неоднозначною ситуація щодо осіб, які претендують на посади членів дільничних комісій. Виборчі закони неоднозначно встановлюють цензові вимоги до осіб, які претендують на посаду члена вказаної категорії виборчих комісій. Особливо це стосується вимог освітньо-професійного характеру. Як результат, національна правова система доручає забезпечення організації і проведення первинного інституту демократії особам без належної освіти, підготовки та кваліфікації, що неодноразово

відзначають провідні фахівці-правознавці та самі організатори виборів.

Відомо, що результати виборів цілком залежать від професійності роботи виборчих комісій, тому що вони виконують найважливіші функції у виборчому процесі – організація і проведення виборів, забезпечення достовірності та легітимності встановленого результатів голосування. Як показали усі попередні вибори, у багатьох нетипових ситуаціях ефективна організація роботи виборчої комісії залежить від професійного досвіду і компетенції її складу. Досить часто до складу цих комісій потрапляють особи, які не мають відповідної підготовки, достатнього рівня кваліфікації, досвіду роботи, а отже неспроможні виконувати свої обов'язки на належному рівні, що спричиняє численні порушення закону, скарги, судові процеси.

Насамперед, слід звернути увагу на задекларований у ЗУ «Про місцеві вибори» принцип формування складу виборчих комісій за поданням політичних партій, які не несуть практичної відповідальності за якісний склад цих комісій, а також за роботу своїх представників [5]. Занепокоєння щодо ефективної роботи виборчих комісій викликає відсутність норм закону щодо граничного строку направлення подання про зміну членів у складі виборчих комісій. Отже, це як і раніше призведе до численних змін у їх складі до самого дня голосування, а це, звісно, негативно вплине на їх роботу.

Чинним законом про місцеві вибори не передбачено будь-яких професійних вимог до голови, заступника голови, та членів комісії. Винятком є секретар комісії, який має володіти державною мовою в обов'язку необхідному для ведення діловодства, також у нормативному документі знову не закріплено вимог до здійснення навчання голів, заступників голів, секретарів, членів виборчих комісій та отримання про це відповідних сертифікатів. Але навчання знов будуть проводитись за підтримки міжнародних організацій таких як ОБСЄ та Міжнародна фундація виборчих систем. Сьогодні постала нагальна необхідність комплектування виборчих комісій кваліфікованими кадрами. Зрозуміло, що обсяг роботи в них рік у рік зростає, отже, підвищуються й вимоги до їх членів. Відтак постає необхідність у створенні постійно діючих регіональних центрів з підготовки членів виборчих комісій [3, с. 28].

Зважаючи на окреслені недоліки в існуючому законі, постійну критику експертного середовища та міжнародних інституцій стосовно проблеми професійності й компетенції членів виборчих комісій, варто виважено підійти до опрацювання та прийняття Виборчого кодексу, вже проголосованого в першому читанні. Наявність практичного досвіду організації та проведення виборів повинна стати цензовою вимогою, що надає перевагу особі при призначенні до складу комісії. думки, що голова і секретар комісії має мати відповідну освіту (спеціальності «Право» або «Державне управління» чи «Місьцеве самоврядування»), що має бути закріплено у Виборчому кодексі. Для цієї категорії членів комісії не менш

важливим є обов'язковість проходження ними спеціальних курсів підготовки за напрямком спеціалізації відповідно до посади, на яку претендує особа. А їхні практичні навички мають зводитись до уміння практично реалізувати виборчі процедури (організація руху виборців у приміщенні для голосування, видача бюлетенів тощо). Загалом самі політичні партії, як активні учасники виборчого процесу, зацікавлені громадяни мають мати можливість у міжвиборчий період проходити фахову підготовку до участі у виборчих комісіях як на місцевих так й інших видах виборів та референдумам.

Список використаних джерел

1. Богашов О. Освітні та професійні вимоги до членів дільничних комісій в Україні // *Вибори та демократія: науково-просвіт. прав. журнал.* – 2008. – №1(15). – С. 11 – 16.
2. Мінянко О. Виборчі комісії: проблеми формування та організації роботи // *Вісник Центральної виборчої комісії.* – 2006. – № 4(6) – С. 60 – 66.
3. Проблеми організації підготовки та проведення парламентських і місцевих виборів 2006 року // *Вісник ЦВК.* – 2006. – № 3. – С. 24 – 29.
4. Стешенко Т. В. Актуальні проблеми вдосконалення законодавства України про місцеві вибори в інтересах жителів територіальних громад / Т. В. Стешенко // *Проблеми законності : акад. зб. наук. пр.* – Х., 2011. – Вип. 113. – С. 34 – 39.
5. Про місцеві вибори [Електронний ресурс] : Закон України від 14.07.2015 р. № 2831- 3. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/257767>.

Олександр РУДІК

к.політ.н., доцент, доцент кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

РЕФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ ЗАХІДНИХ БАЛКАН ТА ТУРЕЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПУ В ЄС: ОЦІНКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЗА ПІДСУМКАМИ 2017 Р.

В Європейському Союзі визнають, що політика розширення стала одним із найуспішніших напрямів зовнішньої діяльності Союзу і не лише тому, що з 1971 по 2013 рр. до 6-ти країн-фундаторів ЄС приєдналися ще 22 європейські держави, а й тому, що процес європейської інтеграції став рушійною силою реформ, часто фундаментальних, як у країнах-вступниках, так і самому ЄС. Особливо це стосується посткомуністичних країн, які в процесі підготовки до вступу в ЄС ініціювали та успішно завершили перехід від авторитаризму та адміністративно-командної економіки, до демократії та ринкової економіки.

Глибокі трансформаційні зміни відбулися й в сфері державного управління посткомуністичних країн. Від самого початку розширення ЄС на посткомуністичний простір Європейська Комісія приділяла багато уваги реформі державного управління, яка разом з утвердженням верховенства права та належним економічним врядуванням є наскрізним питанням, що має принципове значення для успіху політичної та економічної реформ та побудови у такий спосіб міцної основи для запровадження правил та стандартів ЄС.

В середньостроковій Стратегії розширення ЄС від 10 листопада 2015 р. [5] Європейська Комісія наголошує на тому, що ефективне державне управління є необхідною передумовою для демократичного врядування та підзвітності. Якість державного управління безпосередньо впливає на здатність урядів надавати державні послуги, запобігати корупції та боротися з нею, а також стимулювати конкурентоспроможність та економічне зростання. Європейська Комісія також звертає увагу на важливість включення меритократичних принципів в управління державною службою та забезпеченні належних адміністративних процедур. Громадяни мають право не лише на належне управління, а й також на активну участь в процесі розроблення публічної політики.

В своєму черговому повідомленні щодо політики розширення ЄС від 17 квітня 2018 р. [2]. Європейська Комісія надала критичну оцінку результатів імплементації стратегії розширення ЄС 2015 р. станом на кінець січня 2018 р. Виходячи з принципу «найперше основоположні засади» («fundamentals first»), особливу увагу Комісія приділила оцінці стану реформ в сферах верховенства права, основоположних прав та належного врядування (функціонування демократичних інститутів та реформа державного управління), оскільки саме вони є вирішальними для країн-кандидатів (Албанія, Македонія, Сербія, Туреччина, Чорногорія) та потенційних кандидатів (Боснія і Герцеговина) на вступ в ЄС. Стан справ у цих сферах є ключовим показником, за яким ЄС оцінюватиме перспективи вступу зазначених країн. З огляду на це, реформи в цих сферах мають бути активними, рішучими і переконливими, щоб увібрати в себе всі основоположні цінності ЄС.

В повідомленні та додатку до нього Комісія резюмувала отримані результати оцінки країн, зокрема у сфері реформування державного управління.

Так, **Туреччина** визнана Комісією країною-кандидатом, що помірно підготовлена у сфері реформування державного управління і має тверду прихильність до більшої відкритості органів влади та використання електронного уряду. Проте, останніми роками в цій країні стався серйозний відступ в сфері державної служби та управління людськими ресурсами, а також у сфері підзвітності влади щодо права на адміністративне правосуддя та право вимагати компенсації. З моменту

введення в країні надзвичайного стану 20 липня 2016 р. були звільнені понад 110 тис. державних службовців, з яких згодом, за версією влади, було відновлено на службі близько 40 тис. чиновників, у тому числі 3 600 – спеціальним декретом [2, р. 1]. З огляду на це Комісія вважає, що на випадок широкомасштабних звільнень Туреччині слід передбачити прозори та ефективні засоби правового захисту [1, р. 2].

Що стосується системи врядування в **Чорногорії**, то, на думку Комісії, наразі існує необхідність посилення її прозорості, участі максимального кола зацікавлених сторін в творенні публічної політики та розбудови спроможності уряду здійснювати реформи. Узгодженість процесу творення публічної політики має забезпечуватись шляхом посилення його координації. Механізми консультацій уряду з організаціями громадянського суспільства існують, але їм потрібні чіткі правила та реальне залучення обох сторін. За оцінкою Комісії, Чорногорія помірно підготовлена у сфері реформуванням власної системи державного управління. Країною досягнуто помітного прогресу в реформуванні публічної служби, зокрема, завдяки прийняттю нових законів про державну службу та посадових осіб місцевого самоврядування, які мають на меті запровадження систему набору на державну службу на основі заслуг. Однак все ще потрібна сильна політична воля для ефективного вирішення питання деполітизації державної служби та оптимізації розміру державного апарату, а також для забезпечення ефективної імплементації реформ та їх фінансової стабільності [1, р. 10]. ЄС відкрив переговори про вступ з Чорногорією в червні 2012 р. Відтоді сторони розпочали переговори стосовно 30-ти розділів *acquis* з 35-ти [8]. В оприлюдненому в лютому 2018 р. повідомленні щодо розширення ЄС на Західні Балкани, Комісія заявила, що за наявності сильної політичної волі, проведення реальних і стабільних реформ, а також за умови остаточного вирішення суперечок з сусідами Чорногорія потенційно може бути готовою до набуття членства в 2025 р. [3, р. 3].

Сербія помірно підготовлена у сфері реформування державного управління. Певний прогрес був досягнутий у сфері надання адміністративних послуг та завдяки прийняттю кількох нових законів, однак ряд важливих структурних реформ є незавершеними. Сербія має досягнути визначені цілі реформування, професіоналізувати та деполітизувати державну службу, особливо стосовно вищих управлінських посад, а також забезпечити систематичну координацію та моніторинг програми реформування державного фінансового менеджменту на 2016 – 2020 рр. Комісія наголошує, що вирішальне значення матиме здатність Сербії залучати та утримувати кваліфіковані управлінські кадри, які займаються питаннями, пов'язаними з ЄС та європейською інтеграцією. В січні 2014 р. ЄС розпочав переговори про вступ з Сербією, які йдуть досить успішно – відкрито переговори стосовно 12-ти розділів *acquis* з 35-ти [6]. В ЄС переконані, що за наявності

сильної політичної волі, проведення реальних і стабільних реформ, а також за умови остаточного вирішення суперечок з сусідами, Сербія потенційно може бути готовою до набуття членства в 2025 р. [3, р. 3].

Македонія помірно підготовлена у сфері реформування системи державного управління. Помітний прогрес був досягнутий з прийняттям стратегії реформування державного управління та програми реформ державного фінансового менеджменту. В країні доклали конкретних зусиль та вжили необхідних заходів для підвищення прозорості та підзвітності процесу творення державної політики, залучення до нього зовнішніх зацікавлених сторін. Комісія вказує на необхідність подальшої розбудови спроможності Міністерства інформаційного суспільства та управління (базове міністерство, уповноважене координувати політику розвитку інформаційного суспільства) належним чином скеровувати та координувати реформу державного управління. Важливим чинником реформ також є наявність твердої політичної волі гарантувати професіоналізм державного управління, особливо стосовно призначення високопосадовців, а також дотримання принципів прозорості, заслуг та справедливого представництва у відповідності з духом і буквою закону [1, р. 10]. У світлі досягнутого прогресу, Комісія рекомендувала Раді ЄС прийняти рішення про відкриття переговорів про вступ з Македонією. Для підтримки та поглиблення динаміки реформ, Комісія, як і у випадку з Албанією, планує застосувати посилений підхід до переговорів у межах розділів *acquis*, які стосуються судової системи, основоположних прав і правосуддя, свободи та безпеки [2, р. 12].

Європейська Комісія оцінила ступінь готовності **Албанії** до проведення реформи державного управління як помірний. Результатом докладених країною зусиль стало досягнення нею певного поступу в підвищенні ефективності та прозорості надання державних послуг, професійній підготовці державних службовців, більшій прозорості процедур найму персоналу, а також загальне зміцнення процедур заснованої на заслугах системи державної служби. На думку Комісії, консолідація цих досягнень має сприяти подальшому розвитку, щоб забезпечити більш ефективне, деполітизоване та професійне державне управління [1, р. 12 – 13]. З урахуванням досягнутого прогресу в інших напрямках підготовки до вступу, Комісія рекомендувала Раді ЄС прийняти рішення про відкриття переговорів про вступ з Албанією. Для підтримки та поглиблення нинішньої реформи у ключових сферах верховенства права, зокрема стосовно всіх п'яти ключових пріоритетів для відкриття переговорів про вступ [4, р. 19], Комісія планує застосувати посилений підхід до переговорів у межах розділів *acquis*, які стосуються судової системи, основоположних прав і правосуддя, свободи та безпеки [2, р. 12 – 13].

Боснія і Герцеговина перебуває на ранніх етапах реформування національної системи державного управління, і тому в 2017 р. країна не

досягла прогресу у цій сфері. Розробляється стратегія реформування державного управління, яку треба потім прийняти в парламенті, особливо зважаючи на зростання напруги у відносинах між партіями правлячої коаліції та обструкцію опозиційних партій на федеральному рівні та на рівні суб'єктів федерації. Подальша фрагментація державної служби на федеральному та кантональному рівнях значно підвищила ризик її політизації [2, р. 14 – 15].

З повідомлення Комісії випливає, що в **Косово** існує певний рівень підготовки в сфері реформування державного управління. Деякий прогрес був досягнутий завдяки проведеному в 2016 р. огляду інститутів та агентств парламенту і центральних органів виконавчої влади Косово, за результатами якого була розроблена дорожня карта упорядкування інституційної структури в країні [7]. Гострою проблемою залишається подальша політизація державного управління, що негативно впливає на ефективність та професійну незалежність державної служби [2, р. 16].

Таким чином, проаналізувавши поступ Туреччини та країн Західних Балкан, досягнутий ними в сфері реформи державного управління за 2017 р., Комісія оцінила його як помірний, тобто такий, що відповідає їх статусу кандидатів на вступ, та рівню відносин ЄС, який прямо впливає з цього статусу. Країни, які є потенційними кандидатами на вступ, продемонстрували лише певний ступінь готовності до проведення реформи державного управління. Надання цим країнам статусу кандидатів на вступ залежатиме від успішності ключових реформ, у тому числі й в сфері державного управління.

Список використаних джерел

1. 2018 Communication on EU Enlargement Policy: Annexes to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 450 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417_strategy_paper_en.pdf

2. 2018 Communication on EU Enlargement Policy: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 450 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417_strategy_paper_en.pdf

3. A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Strasbourg, 6.2.2018 COM(2018) 65 final. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

4. Enlargement Strategy and Main Challenges 2013 – 2014: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council. – Brussels, 16.10.2013 COM(2013) 700 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf

5. EU Enlargement Strategy: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Brussels, 10.11.2015 COM(2015) 611 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20151110_strategy_paper_en.pdf

6. Milestones in EU – Serbia relations. The Delegation of the European Union to the Republic of Serbia. – Access mode : <http://europa.rs/serbia-and-the-eu/milestones/?lang=en>

7. Review of institutions and agencies of the Assembly and central bodies of the government. – Republic of Kosovo, December 2016. – Access mode : <https://map.rks-gov.net/getattachment/1d5a601b-3d46-4028-a5ad-b7ba07d9b109/Review-of-institutions-and-agencies-of-the-assembly.aspx>

8. The European Union in Montenegro. The Delegation of the European Union to Montenegro. – Access mode : Retrieved from: <http://www.delmece.europa.eu/code/navigate.php?Id=56>

Олександра РУДІК

*аспірантка кафедри міжнародних відносин
ДНУ ім. Олесь Гончара*

ПОВІДОМЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЩОДО ПОЛІТИКИ РОЗШИРЕННЯ ЄС В 2018 Р.: КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ

Щороку Європейська Комісія приймає «Пакет розширення» – набір документів, які пояснюють її політику щодо розширення ЄС. Найважливішим документом цього пакету є Повідомлення про розширення, в якому окреслюються шляхи просування вперед і робиться огляд ситуації в країнах-вступниках. На додаток до цього повідомлення, пакет містить доповіді, в яких служби Комісії надають детальну оцінку стану справ у кожній з країн-вступників, який було досягнуто за останній рік, а також настанови та рекомендації щодо пріоритетів реформ. В попередньому повідомленні від 9 листопада 2016 р., наприклад, Комісія запропонувала ряд нових підходів до оцінки поступу країн-кандидатів та потенційних кандидатів в проведенні реформ та виконанні критеріїв вступу, зокрема щодо запровадження уточненої методології звітності в нових сферах та перегляду звітності за економічними критеріями [2].

В листопаді 2015 р. Комісія визначила середньострокову стратегію політики розширення ЄС, яка залишається чинною. Чергове

повідомлення Європейської Комісії щодо політики розширення ЄС від 17 квітня 2018 р. надає критичну оцінку результатів імплементації політики розширення ЄС станом на кінець січня 2018 р. і закликає зацікавлені країни-кандидати та потенційні кандидати продовжувати власну модернізацію за допомогою політичних і економічних реформ відповідно до критеріїв вступу.

У цьогорічному повідомленні Комісії можна виділити ряд важливих тез:

1. Процес розширення й надалі будуватиметься на основі встановлених критеріїв та справедливих і жорстких вимогах обумовленості ЄС. Кожна країна оцінюватиметься на основі власних заслуг. Оцінка досягнутого прогресу та виявлення недоліків спрямована на надання стимулів та керівних настанов країнам-кандидатам та потенційним кандидатам для проведення ними необхідних далекосяжних реформ. Для того, щоб перспектива розширення могла стати реальністю, конче необхідно є тверда прихильність цих країн принципу «найперше основоположні принципи». Структурні недоліки залишаються, насамперед, в ключових сферах верховенства права та економіки. Кандидати та потенційні кандидати на вступ мають дотримуватися принципів верховенства права, продовжувати реформу у сферах судочинства, боротьби з корупцією та організованою злочинністю, безпеки, основоположних прав, демократичних інститутів і державного управління, а також економічного розвитку та конкурентоспроможності. Враховуючи комплексний характер необхідних реформ, їх втілення у життя є довготривалим процесом. Як і в повідомленні 2016 р., Комісія наголошує, що переговори про вступ не є, і ніколи не були, самоціллю, а завжди є частиною ширшого процесу модернізації та реформ.

2. Туреччині не варто сподіватись на відновлення переговорів поки буде продовжуватись згоргання демократії в політичному житті країни. Через серйозний відступ від принципів верховенства права та основоположних свобод, переговори про вступ Туреччини в ЄС залишаються заблокованими. Туреччина є країною-кандидатом та ключовим партнером ЄС, з яким ведеться діалог на високому рівні та співпраця в спільних інтересах, включаючи підтримку сирійських біженців. Свого часу Комісія визнала законну потребу Туреччини вдатися до швидких та пропорційних дій в умовах невдалої спроби державного перевороту в липні 2016 р. Проте, Туреччина почала суттєво віддалятися від ЄС, зокрема в сфері верховенства права та основоположних прав, а також через ослаблення системи ефективних стримувань і противаг у своїй політичній системі. Європейська Комісія неодноразово закликала Туреччину терміново подолати цю негативну тенденцію [1, р. 1 – 2; 4].

3. Комісія рекомендувала Раді ЄС встановити дату відкриття переговорів про вступ з Македонією та Албанією. Так, Албанія продовжує демонструвати стабільний прогрес в реалізації п'яти ключових пріоритетів для відкриття переговорів про вступ. З метою

зміцнення професіоналізму та утвердження принципу деполітизації в країні була проведена реформа державного управління. Подальші заходи були спрямовані на посилення незалежності, ефективності та підзвітності судових інститутів, зокрема шляхом сприяння здійсненню комплексної реформи у сфері юстиції. У цій сфері вдалось досягти перших відчутних результатів: переатестація всіх суддів та прокурорів привела до відставки 15-ти високопоставлених суддів та прокурорів, а завдяки проведенню перших слухань одного суддю Конституційного суду було звільнено, а повноваження іншого судді – підтверджено. Подальші рішучі зусилля були зроблені у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, у тому числі в боротьбі з незаконним обігом та культивуванням наркотиків, що сприяло значному поліпшенню показників у розслідуванні злочинів, переслідуванні злочинців та їх покаранні. Були вжиті додаткові заходи для посилення ефективного захисту прав людини, в тому числі осіб, що належать до меншин та ромів, політики боротьби з дискримінацією, а також реалізації прав власності. З урахуванням досягнутого прогресу Комісія рекомендувала Раді ЄС прийняти рішення про відкриття переговорів про вступ з Албанією. Для підтримки та поглиблення нинішньої реформи у ключових сферах верховенства права, зокрема стосовно всіх п'яти ключових пріоритетів, Комісія планує застосувати посилений підхід до переговорів у межах розділів *acquis*, які стосуються судової системи, основоположних прав і правосуддя, свободи та безпеки [1, р. 12 – 13].

Щодо Македонії, то після складного періоду ця колишня Югославська Республіка за підтримки ЄС та міжнародної спільноти нарешті пододала політичну кризу. В країні знову наявна політична воля до руху вперед і в суспільстві спостерігається позитивна зміна політичного настрою, відсутність якого була основною перешкодою для проведення реформ останніми роками. Імплементація цих необхідних структурних реформ є довгостроковим процесом. Комісія висловила задоволення процесом імплементації Пржинської угоди (укладена між основними політичними партіями за посередництва ЄС з метою подолання політичної та інституційної кризи в країні в першій половині 2015 р.), хоча вона й відбувалась у складному політичному контексті. З літа 2017 р. чимало було зроблено на виконання вимог, розробленого Європейською Комісією документа «Пріоритети невідкладних реформ для Колишньої Югославської Республіки Македонія» (червень 2015 р.) [5], завдяки щирому бажанню до реформування, ретельній підготовці давно назрілих стратегій та законопроектів, проведенню широких та прозорих консультацій з усіма зацікавленими сторонами, включаючи опозицію. В період з листопада 2017 р. по лютий 2018 р. парламентом та урядом країни було прийнято низку стратегій та законів, зокрема, у сфері верховенства права. Упродовж найближчих місяців готується прийняття багатьох інших. Проте структурні проблеми залишаються

помітними в сфері правосуддя та судовій системі. У світлі досягнутого прогресу, Комісія рекомендувала Раді ЄС прийняти рішення про відкриття переговорів про вступ з Македонією. Для підтримки та поглиблення динаміки реформ, Комісія, як і у випадку з Албанією, планує застосувати посилений підхід до переговорів у межах розділів *acquis*, які стосуються судової системи, основоположних прав і правосуддя, свободи та безпеки [1, р. 12].

4. Європейська Комісія відверто повідомила про стан демократії та верховенства права в регіоні, де все ще є серйозні недоліки в функціонуванні державних інституцій та зберігається високий рівень корупції. Все це є серйозним викликом як для країн регіону, які зацікавлені у подоланні цих слабких сторін, так і для ЄС, який має забезпечити більш ефективні механізми правозастосування. Належне функціонування демократичних інститутів включає в себе забезпечення конструктивного діалогу у межах всього політичного спектру, зокрема в стінах національних парламентів. Незважаючи на певний прогрес, деякі принципові аспекти проведення демократичних виборів все ще залишаються серйозними викликами для країн регіону. Рекомендації місії спостереження за виборами мають бути належним чином імplementовані. Парламентська відповідальність, як важливий елемент сучасної демократії, що ефективно функціонує, має стати невід'ємною складовою політичної культури. В Чорногорії, наприклад, опозиція бойкотувала законодавчу діяльність після скликання парламенту в листопаді 2016 р.. В Сербії ефективність роботи парламенту та якість законодавства страждають через відсутність належної парламентської перевірки законопроектів. У Косові, як при попередній, так і при нинішній правлячій коаліції, робота парламенту ознаменувалася політичною поляризацією та паралічем, хоча нещодавно йому вдалось ратифікувати Угоду про демаркацію кордонів з Чорногорією. У Боснії та Герцеговині напружені відносини між партіями правлячої коаліції негативно впливають на прийняття законодавства, яке впливає з Порядку денного реформ, що призвело до уповільнення процесу реформ. В Туреччині стрімко звужується простір для діалогу між політичними партіями. Надзвичайний стан, що триває, серйозно обмежує ключову законодавчу функцію національного парламенту. На референдумі, організованому в умовах надзвичайного стану, були затверджені далекоглядні конституційні зміни, яким за оцінкою Ради Європи бракує належного балансу стримувань та противаг, що загрожує демократичному розподілу влад [1, р. 4 – 5; 4].

Комісія вимагає від країн регіону безкомпромісного викоринення корупції, а також ліквідації будь-якого елементу системи політичної корупції, яка неминує призводить до «захоплення держави» у полон приватних корисливих інтересів. Корупція залишається широко поширеною, незважаючи на постійні зусилля, спрямовані на дотримання

законодавчих та інституційних рамок відповідно до *acquis* ЄС та європейських стандартів. Комісія переконана, що сильні та незалежні інститути мають вирішальне значення для запобігання та протидії корупції, зокрема на високому рівні, а також для більш ефективного розслідування, кримінального переслідування та справедливого покарання корупціонерів. Більша прозорість потрібна й у управлінні державними коштами, особливо на всіх стадіях державних закупівель, що є особливо схильними до корупції [1, р. 2]. Попри наявні спеціалізовані органи боротьби з корупцією, випадки незрозумілого багатства серед політично значущих осіб розслідуються дуже рідко. Скромні успіхи у боротьбі з корупцією свідчать про відсутність справжньої політичної волі у поєднанні з все ще обмеженою адміністративною спроможністю. Як і раніше, залишаються актуальними досягнення більшої прозорості та підзвітності, розподіл влад та розбудова сильних незалежних наглядових органів. Започатковані в Трієсті в 2017 р. зусилля стосовно створення регіонального інструменту обміну даними щодо розкриття інформації про активи та наявні конфлікти інтересів [3], могли б сприяти поліпшенню показників боротьби з корупцією в регіоні Західних Балкан.

Таким чином, розбудова стійкої до всіх видів незаконного впливу демократичної системи й надалі відіграватиме центральну роль у забезпеченні ключових умов вступу в ЄС. Посилення моніторингу і контролю впливу реформ в рамках верховенства права буде невід'ємною складовою політики розширення ЄС. Процес розширення ЄС й надалі будуватиметься на основі чітких критеріїв та справедливій та жорсткій обумовленості. ЄС продовжить наполягати на важливості забезпечення незалежності та неупередженості судової влади, боротьби з корупцією та організованою злочинністю, повазі до основоположних прав і свобод та прав меншин, гарантуванні свободи вираження поглядів, забезпеченні незалежності засобів масової інформації, посилення ролі парламенту, побудові стабільних демократичних інститутів, деполітизації та професіоналізації публічного управління.

Список використаних джерел

1. 2018 Communication on EU Enlargement Policy: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 450 final. – Access mode : https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417_strategy_paper_en.pdf

2. Communication on EU Enlargement Policy: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2016. – Brussels, 9.11.2016 COM(2016) 715 final. – Access mode: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_strategy_paper_en.pdf

3. Declaration of the Western Balkan Summit in Trieste(13.07.2017). – Access mode :<https://europeanwesternbalkans.com/2017/07/13/declaration-western-balkan-summit-trieste/>

4. Fouere E. The three important messages from the European Commission's 17 April communication on the EU's Enlargement Policy / E. Fouere. – Access mode : <https://www.ceps.eu/publications/three-important-messages-european-commissions-17-april-communication-eus-enlargement>

5. Urgent reform priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia (June 2015). – Access mode : https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf

Микола СМОКВІН

*здобувач кафедри державознавства
та права ОРІДУ НАДУ*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ НЕСІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ЯК НОВА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Соціально-економічна різноманітність сільської місцевості в Європі призводить до непропорційного розвитку сільських територій. Це змушує фермерів та мешканців сільської місцевості займатися пошуком додаткових можливостей щодо задоволення основних потреб та покращення життєвого рівня. Розширення видів несільськогосподарської діяльності є додатковими шансом для малих господарств. Прикладом такого напрямку розвитку господарств є соціальне землеробство [3, с. 17].

Ідея полягає в сільському господарстві, яке поєднує в собі сільськогосподарське виробництво з наданням соціальних послуг. Це також є можливістю для тих фермерів, які вже проводять операції в несільськогосподарській галузі, наприклад агротуризму і можуть розширювати спектр своїх послуг із наданням соціальних послуг.

Європейські моделі цього виду сільського господарства відрізняються регіонально та покладаються на провідну функцію, наприклад ферми для догляду за людьми, які потребують після лікувальної реабілітації, людьми похилого віку, навчальні ферми тощо. Ця інноваційна модель отримала назву «Соціальне господарство на основі громад».

На дана ний час існує впровадження декількох пілотних проєктів, які комбінують в собі багато форм, а також включає різні об'єкти та залучає місцеву громаду до своєї діяльності. Вона базується на

використанні ендегенних ресурсів; це розширює сферу доходів не тільки фермерів, але й інших сільських жителів [3, с. 67].

Модель універсальна, рекомендується в сільській місцевості, що характеризується вузько направленою спрямованістю ведення господарства.

Багато доказів того, що надаючи соціальні послуги, які зараз користуються великим попитом, дрібні ферми зможуть функціонувати оптимально і нормально в умовах конкуренції та вимогливого ринку споживачів цих послуг. Ця форма землеробства в сільській місцевості називається соціальним землеробством.

У Центральній та Східній Європі ця форма мало відома або навіть нова, незважаючи на те, що в Європі вона існує протягом двадцяти п'яти років. Поняття, що описує сутність соціального землеробства, є дуже всеосяжним, широким і постійно розвивається разом з включенням нових форм соціальних послуг або методів ведення сільського господарства, об'єднуючи місцеву спільноту в цей тип землеробства. Загалом вважається, що соціальне землеробство – це форма сільського господарства, орієнтована на громаду, задовольняючи її соціальні потреби, діючи на користь соціальної інтеграції людей та окремих груп. Такі види діяльності найчастіше виконуються у формі догляду та освітніх ферм, що є частиною широко розумного соціального землеробства [1, с. 8].

Що стосується особливостей соціального землеробства в різних регіонах Європи, то нижче наведено характерні напрями діяльності соціальних фермерських господарств у розвинених країнах ЄС.

Наприклад, у Фінляндії соціальне землеробство розуміється як діяльність, в якій природа використовується як джерело або засіб для збереження психічного чи фізичного здоров'я людини, для реабілітації, та надання допомоги у освітній сфері.

У Швеції «зеленим доглядом» або соціальним землеробством розуміється діяльність, заснована на зв'язці надання допомоги з ресурсами, що пропонуються фермерськими господарствами, спрямовані на індивідів, які з різних причин підпадають під дію Закону про соціальні послуги.

Соціальне господарство на базі громади є новим видом сільського підприємництва з посиленням на ідею спільної діяльності, як використання синергетичного потенціалу окремих осіб та всієї громади в агропродовольчому секторі. Окрім надання соціальних послуг, це створює інші можливості для отримання доходу від несільськогосподарського та сільськогосподарського операції (наприклад, прями продажі). Новий тип соціального господарства характеризується механізмами формування постійних зв'язків між різними соціальними суб'єктами та їх ролі в універсальному розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Di Iacovo, F. (2009). Social Farming: Dealing with Communities Rebuilding Local Economy Journal of Farm Management, 13(7), 8.
2. Reiman. K / Social conditions for the endogenous growth of territorial units / Reiman. K. – W: Economic Science for Rural Development. – № 11. – 2006. – P. 63.
3. Wioletta K. Community-based Social Farming (CSF) and its educational function. Problems of Small Agricultural Holdings. – No. 2. – 2017. – P. 17.

Дарина СОЛОПИХІНА

*студентка Харківського національного університету
міського господарства ім. О.М. Бекетова*

ДОСВІД КРАЇН ЄС УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ІНТЕРЕСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У світі не існує країни, яка б мала абсолютний імунітет проти негативних явищ, пов'язаних із конфліктом інтересів у професійній діяльності державних службовців. Усі країни вдаються до певних дій, для того щоб запобігати та протидіяти ситуаціям конфлікту інтересів, і роблять це з різним ступенем успіху.

У пункті 2, статті 2 хорватського «Закону про запобігання конфлікту інтересів під час здійснення публічно-владних повноважень» під поняттям «конфлікт інтересів» розуміється ситуація, у якій службовець має приватний інтерес, що суперечить публічному інтересу, або його приватний інтерес впливає чи може вплинути на його безсторонність у процесі здійснення службових повноважень [4].

У європейській законодавчій практиці досить поширеною є запропонована у Рекомендаціях ОЕСР характеристика конфлікту інтересів як конфлікту між державними обов'язками та приватними інтересами державної посадової особи, в якому пов'язаний з приватними можливостями інтерес державної посадової особи може негативно впливати на виконання нею своїх посадових обов'язків і функцій [1]. Таке визначення конфлікту інтересів, зокрема, відображене у законах Чехії, Латвії, Молдови, Хорватії.

У чеському законодавстві щодо конфлікту інтересів визначається, що будь-який конфлікт між приватними інтересами службовця та інтересами, які він зобов'язаний захищати у зв'язку з призначенням на посаду, і є конфліктом інтересів на державній службі (Закон про конфлікт інтересів, § 3 п. 1) [2].

Відповідно до «Закону про запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб» (п. 5 ст. 1) Латвії конфлікт інтересів – це

ситуація, в якій у процесі виконання службових обов'язків службовець повинен прийняти рішення або взяти участь у прийнятті рішення чи вчинити інші дії, пов'язані з виконанням його повноважень по службі [3].

Слід також відзначити, що у Рекомендаціях ОЕСР у межах загального поняття конфлікту інтересів акцентується існування не лише ситуації фактичного конфлікту між інтересами державного посадовця як приватної особи-громадянина та його обов'язком як державної посадової особи, але також ситуацій, за яких існують уявний чи потенційний конфлікти інтересів.

Очевидний конфлікт інтересів стосується ситуації, коли існує особистий інтерес, який може обґрунтовано вважатися іншими таким, що впливає на виконання державною посадовою особою своїх обов'язків, навіть якщо такого негативного впливу фактично немає (або не може бути).

Загалом у європейській управлінській практиці відсутній стандартний набір інструментів, спрямованих на запобігання виникненню конфлікту інтересів на державній службі. Але можна окреслити основні можливі механізми, які застосовуються в різних країнах.

1. Одним із таких механізмів є обмеження щодо суміщення службової діяльності з іншими видами діяльності. Ця умова поширюється на осіб, що обіймають політичні посади.

2. Наступним механізмом є декларування особистих доходів. У країнах Європи відсутній єдиний підхід щодо визначення кола суб'єктів, які повинні подавати декларації про особисті доходи та суми доходів, що підлягають декларуванню. У Великобританії, наприклад, члени парламенту повинні декларувати лише ті доходи, які перевищують певну встановлену межу. У Польщі особисті доходи декларують лише особи, які обіймають політичні посади, а також особи, які обіймають виборні посади. У Латвії обов'язок декларування особистих доходів покладається на всіх службовців.

3. Ще одним дієвим механізмом запобігання конфлікту інтересів на державній службі є оприлюднення декларацій про інтереси, доходи та майно. Це передбачено законодавством деяких європейських держав – Польщі (для всіх місцевих виборних посадових осіб), Великобританії (декларації про подарунки особам, що обіймають політичні посади, а також декларації про інтереси членів парламенту є загальнодоступними), Іспанії (декларації про інтереси членів парламенту та місцевих виборних посадових осіб можуть бути отримані за запитом будь-якої зацікавленої особи), Латвії (всі декларації є загальнодоступними). Законодавство Франції та Угорщини оприлюднення декларацій не передбачає.

4. Обмеження на обіймання певних посад та заняття певними видами діяльності після припинення повноважень на посаді державного службовця також встановлене законодавством окремих європейських країн.

5. Одним із важливих механізмів запобігання виникненню конфлікту інтересів аналог якого, слід було б запровадити в Україні це заборона суміщення службової діяльності з посадами в громадських організаціях та партіях. У багатьох країнах така заборона встановлена для суддів та державних службовців певних категорій (Польща, Великобританія, Угорщина).

6. Утримання від участі у прийнятті рішень є ще одним механізмом запобігання конфлікту інтересів. За таким принципом службовець не може здійснювати свої повноваження у випадку особистої зацікавленості у їх здійсненні.

Законодавством низки європейських держав (Великобританії, Іспанії, Латвії, Португалії, Франції) встановлено обмеження щодо володіння частками у статутному капіталі комерційних підприємств, які виступають постачальниками робіт, товарів та послуг для відповідного органу влади. У Польщі місцеві виборні посадові особи взагалі не можуть бути власниками часток у статутному капіталі будь-яких приватних підприємств [5, с. 10].

7. Ще одним дієвим засобом боротьби з явищем конфлікту інтересів є службове викриття. Загальний зміст поняття «службове викриття» закладений в його англійському аналозі: слово «whistleblowing», що означає «дмухати в свисток». Дане поняття спрямовує на асоціацію з образом поліцейського, який дмухає у свисток, викриваючи когось у скоєнні злочину з тим, щоб привернути увагу громадськості до правопорушення.

Проаналізувавши зарубіжний досвід вирішення ситуацій, можемо дійти висновку, що повне запозичення успішного досвіду якої-небудь країни, без урахування українських інституціональних умов не приведе до позитивного результату. Наразі підхід, який передбачає використання окремих точкових інструментів, за умови їх розумного відбору та практичного втілення, більш розумний і перспективний з точки зору формування Української моделі управління конфліктом інтересів на державній службі.

Список використаних джерел

1. Recommendation of the OECD Council on Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf>

2. Ostretuzajmu [Електронний ресурс] : Zakonc. 159/2006 Sb. – Режим доступу : http://www.msmt.cz/uploads/Registr_oznamen/zak_159_2006Sb_o_stretu_zajmu_ve_zneni_zak_216_2008Sb.pdf

3. О предотвращении конфликта интересов в деятельности государственных должностных лиц [Електронний ресурс] : Закон от 10.05.2002 г. – Режим доступу : http://www.knab.gov.lv/uploads/rus/zakon_o_konflikte_interesov.pdf

4. О sprjecavanju sukoba interesa [Електронний ресурс] : Zakon. – Режим доступу : <http://www.zakon.hr/z/423/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-sukoba-interesa>

5. Баюк М. І. Запобігання проявам корупції та конфлікту інтересів на державній службі (міжнародний досвід). Інформаційно-довідковий матеріал [Текст] : М.І. Баюк, В.В. Міщишин – Хмельницький: Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій. – 2011. – 33 с.

Федір ТЕРХАНОВ

аспірант кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний процес державотворення в Україні зумовлює необхідність дослідження проблеми, пов'язаної із здійсненням цілеспрямованої діяльності органів публічної влади щодо національних інтересів та територіальної цілісності як основи суверенітету Української держави. Особливої гостроти така проблема набула в умовах зовнішньої агресії з 2014 року, що створює серйозну загрозу становленню України як незалежної, суверенної, демократичної, правової держави. При цьому актуальність дослідження організаційно-правового аспекту становлення та удосконалення політики в умовах реалізації положень Угоди про асоціацію України та ЄС вимагає вирішення проблеми формування засад зовнішньої та внутрішньої політики як складової загальнодержавного курсу на набуття відповідності критеріям на вступ до ЄС, принципам Європейського адміністративного простору тощо. Напрямами реалізації такого курсу виступає формування засад національного суверенітету, трансформації державного механізму забезпечення територіальної цілісності, ствердження незалежної Української держави, формалізація комплексу національних інтересів.

У більшості держав вирішення територіальних питань супроводжувалось встановленням суверенної влади, утвердженням недоторканості кордонів, збереженням незалежності держави, пошуком нової моделі національної ідентичності, формуванням комплексу національних інтересів. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується стрімким зростанням загальної кількості збройних конфліктів, активною протидією тероризму, формуванню нових, наднаціональних систем безпеки, закріпленням безпекового фактору як

напряму діяльності сучасних інтеграційних об'єднань. У таких умовах відбуваються процеси, пов'язані із застосуванням сили, руйнуванням усталених форматів національних держав, посиленням міждержавних суперечок за територію та ресурси (енергетичні, продовольчі, людські). Отже, закономірно виникає загроза цілісності території держави та непорушності державних кордонів, забезпеченню національних інтересів. У такому форматі поняття «національний інтерес» та «територіальна цілісність» виступають як комплексний феномен.

У концептуальному розумінні структура дослідження національного інтересу та територіальної цілісності в умовах інтеграції потребує вирішення таких завдань:

- аналіз історико-теоретичних засад розвитку публічного управління на різних рівнях в межах національної держави з позицій закріплення національного суверенітету як поєднання національних інтересів та територіальної цілісності, визначення історичних тенденцій формування поняття «національний інтерес»;

- систематизація європейського досвіду раціоналізації відносин у системі публічного управління з використанням сучасної методології наукового дослідження, що спрямована на узагальнення правил і процедур формування інститутів управління в країнах-членах Європейського Союзу на основі концепції національного суверенітету;

- визначення дефініцій суб'єктів публічно-владних відносин через завдання, цілі, принципи, компетенції інститутів публічної влади, а також з'ясування місця принципів публічно-управлінської діяльності у системі повноважень органів влади щодо забезпечення національних інтересів;

- проведення аналізу принципів діяльності суб'єктів публічного управління щодо забезпечення територіальної цілісності та національних інтересів;

- дослідженні впливу суспільних інститутів на розвиток України як суверенної, незалежної держави, формування системи національних інтересів, основ забезпечення територіальної цілісності тощо.

Фактично, мова йде про розширений формат принципу суверенності, унеможливлення потенційних загроз для цілісності держави в усіх сферах суспільного життя, при цьому безпекова (воєнно-безпекова) сфера вже не є домінуючою у визначенні викликів і загроз для держави. Будь-яке соціальне утворення виникає одночасно із формуванням відносин політичної влади та управління тими процесами, які у ньому відбуваються. Визначальною подією, що передувала формуванню демократичних публічно-управлінських відносин у незалежній Україні на першому етапі, стала Декларація про державний суверенітет УРСР 1990 р., відповідно до якої народ України визнавався єдиним джерелом державної влади, а жодна політична партія не могла виступати від імені всього народу України [1]. Проголошення незалежності викликало прояв різномірних процесів: перший – здобуття Україною, як одного із суб'єктів

колишнього СРСР, незалежності, отримання статусу самостійної держави, а другий – ліквідація авторитарно-бюрократичної системи, прагнення створити нову систему суспільних відносин, базуючись на ідеях громадянського суспільства, багатопартійності [2, с. 474]. У тексті Декларації зазначалося, що «Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України, проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення».

Протягом 28 років з прийняття Декларації продовжує бути актуальним проблема формування основ діяльності суб'єктів у сфері реалізації і закріплення принципу територіальної цілісності. Політична ситуація, що склалася в Україні на початку 1990-х років, характерна не самостійною інтеграцією різних політичних сил у більш широкі суспільні структури, а намаганням держави вплинути на такий процес, адміністративним шляхом створити суспільно-політичну підтримку існуючій владі. При цьому внутрішній вплив на процес становлення державного управління здійснювався у таких напрямках: формування національної державності, звільнення від влади структур колишнього СРСР; зміна у функціях та повноваженнях законодавчої та виконавчої влади; гарантування безпечного, вільного існування та розвитку людини і громадянина, закріплення системи національних інтересів [3].

Сьогодні проблеми детермінації політики в науці державного управління досліджують у значно більшій мірі зовнішній вимір інтеграційного процесу, фокусують увагу на наднаціональному (європейському) рівні, залишаючи малодослідженими питання розробки ефективних державно-управлінських рішень в Україні у територіальному, галузевому, соціальному, суспільно-політичному, й навіть адаптаційно-правовому вимірі. Саме тому інтеграційний процес України потребує розробки сучасного концепту національних інтересів та територіальної цілісності як складових національного суверенітету, адже малодослідженою виявилась проблематика інтеграційного процесу й суверенності держави, а отже й питання, пов'язані із особливими режимами реалізації принципу територіальної цілісності відповідно до принципів і концепцій євроінтеграції. Проведення низки референдумів в Європі щодо європейської політики (Сполучене Королівство, Нідерланди) не дозволяє однозначно трактувати імператив територіальної цілісності та національних інтересів в межах права ЄС. Відповідно, актуальним завданням виступає вирішення проблеми конституційно-правової регламентації національного інтеграційного процесу з позицій удосконалення публічно-управлінської діяльності, закріплення принципу територіальної цілісності та імперативу національних інтересів в межах норм Конституції України та спеціальних законодавчих актів.

Список використаних джерел

1. Декларація про державний суверенітет України // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
2. Кремень В. Г. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) : монографія / В. Г. Кремень, В. М. Ткаченко. – К. : ARC-UKRAINE, 1996. – 793 с.
3. Сergygin S. Впровадження міжнародного досвіду владно-партійної взаємодії як напрям удосконалення державного управління в Україні / С.Сergygin, В. Баштанник. – Вісн. УАДУ. – 2002. – № 2. – С. 40–48.

Леся ТИХОНЧУК

*к. держ. упр., доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
Національного університету
водного господарства та природокористування*

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ: ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність теми полягає в тому, що умовах глобалізації найбільші міжнародні компанії, що володіють філіями і дочірніми підприємствами в десятках країн, із багатьма тисячами співробітників різних національностей, стають основною господарською одиницею приймаючих країн. Таким чином, значний інтерес та практичну цінність несе визначення змісту державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій, на основі аналізу інструментів державної підтримки зовнішньоекономічної діяльності компаній.

Ріст масштабів зовнішньоекономічних зв'язків між суб'єктами господарювання супроводжується ускладненням форм монополістичного контролю над найважливішими сферами національної економіки і поглибленням впливу іноземного капіталу на характер соціально-економічного розвитку країни. В зв'язку з цим перед більшістю країн, особливо тими, що розвиваються постає проблема принципового визначення свого ставлення до діяльності іноземних компаній. В сучасних умовах прагнення міжнародних корпорацій до отримання максимальних прибутків без урахування нагальних потреб приймаючих країн обмежуються прогидією з боку національних вимог державних органів. Однак не всі країни рішуче відстоюють національний суверенітет, намагаються встановити з іноземними корпораціями відносини рівноправного партнерства пов'язуючи діяльність міжнародних компаній з цілями соціально-економічного розвитку держави.

Вагомий внесок у дослідження умов здійснення міжнародної економічної діяльності корпорацій, і перспектив їх розвитку зробили такі

вчені як Рогач О., Шниркова О. Білошапка В., Киреев Л., Дахно І., Бовтрук Ю., Філіпенко А., Рокоча В., Плотніков О., Новицький В., Якубовський С., Козак Ю., Савчук О., Нікітіна М. та інші. Незважаючи на наявність значного наукового доробку з цієї проблематики, на нашу думку, необхідно детальніше дослідити необхідність правових інструментів державного регулювання та підтримки міжнародної економічної діяльності корпорацій.

Право власності та державне регулювання діяльності міжнародних компаній є основними складовими політики, яка спрямована на створення вітчизняного виробничого потенціалу підприємствами, збільшення інвестиційної привабливості держави для залучення іноземних інвестицій, концентрації стратегічних ресурсів у національній власності, захисту галузей економіки, які є визначальними для країни. В сучасних умовах на міжнародних ринках капіталу можна спостерігати ситуацію, коли право власності та контроль надзвичайно розмиті, тобто філії міжнародних корпорацій належать прямим або непрямим акціонерам, розподілені в середньому в трьох юрисдикціях. Відповідно досить складно визначити походження інвестора, оскільки чим більші масштаби діяльності корпорації, тим більшою є її складність внутрішньої структури. Так, 100 найбільших міжнародних корпорацій світу в індексі ЮНКТАД мають в середньому більше 500 філій. Кожна структурна одиниця представлена в більш, ніж 50 країнах світу. Такі корпорації мають 7 ієрархічних рівнів власності (тобто приналежність філії міжнародної корпорації потенційно може перетинати кордони шести країн), 20 холдингових компаній, які володіють філіями в різних країнах, і 70 суб'єктів господарювання в офшорних інвестиційних зонах. Таким чином, розмивання національності інвестора зробило застосування державних норм і правил щодо іноземної приналежності компанії більш складним завданням.

На сьогоднішній день у міжнародних світо-господарських процесах спостерігається уповільнення транскордонних злиттів в країнах, що розвиваються. Для країн з розвинутою економікою причинами домінування в транскордонних злиттях є існування потужної організаційної бази цих процесів. Це можна пояснити на прикладі Німеччини. В рамках національної системи державного регулювання діяльності корпорацій в Німеччині слід виділити три опори зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів: зарубіжні установи МЗС, федеральне агентство «Germany Trade and Invest», зовнішньоторговельні палати. Дана концепція «трьох опор» («Drei-Säulen-Konzept der Deutschen Außenwirtschaft») має глибокі історичні корені, оскільки була офіційно запропонована ще в 1971 р урядом Німеччини. З того часу, безумовно, вона зазнавала трансформації, адаптуючись до світової кон'юнктури і світогосподарських реалій, однак саме її ядро протягом більше 40 років в цілому залишалося незмінним. Зарубіжні установи МЗС Німеччини

(Auslandsvertretungen), тобто дипломатичні та консульські представництва (AA: Auswärtiges Amt), в рамках існуючої системи державного регулювання відносяться до вищих адміністративних органів федерального рівня (oberste Bundesbehörden). Відповідно до їхніх статутних положень, поряд з роботою в політичній площині («класичної дипломатії»), також входить захист економічних інтересів німецьких підприємств в приймаючих країнах. Дипломатична місія Німеччини, яка представлена 220 діючими в даний час посольствами і генеральними консульствами, сформульована як інструмент стимулювання і забезпечення економічних інтересів Німеччини, при сприятливій справедливій і тривалій світовій кооперації в сфері економіки. Відповідно країни, що розвиваються не мають таких розгалужених структур підтримки національної економіки.

Державні процеси в цих країнах не сприяють розбудові ефективної системи державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій. Проте, в умовах світової тенденції обмеження діяльності міжнародних корпорацій національними економіками за допомогою тарифного та нетарифного регулювання це має виключне значення.

Економічно розвинуті країни за допомогою нарощення обсягів прямих іноземних інвестицій досягають небачених масштабів впливу на приймаючі країни. Все це можливо за рахунок реалізації національних реформ щодо створення системи державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій. Так, наприклад, значні реформи організації французької дипломатичної служби, дали змогу за останні три роки збільшити активи своїх корпорацій за даними ЮНКТАД на 6 %. По-перше, в структурі МЗС Франції було створено Агентство з питань діяльності французьких компаній і світової економіки, яке почало роботу з 2013 р. і включає три напрями: державна підтримка підприємств, державна підтримка стратегічних галузей економіки і діяльність пов'язана із міжнародними економічними відносинами. По-друге, з'явилася посада представник регіону, в завдання якого входить представлення економічних інтересів французьких субнаціональних регіонів за кордоном. Мета діяльності таких дипломатичних співробітників полягає в зміцненні зв'язків та інтенсифікації взаємодії між центральним апаратом і мережею диппредставництв, з одного боку, і регіональними радами, з іншого боку. Передбачається, що інститут представників регіонів може стати додатковою точкою опори для розвитку зовнішньоекономічного та інвестиційного потенціалу своїх підшефних територій, за рахунок знань про специфіку регіону (галузєва структура, можливості експорту і т.д.)

Слід підкреслити, що державне регулювання міжнародної економічної діяльності корпорацій визначається як сукупність інструментів впливу на обсяги торгівлі та інвестицій, державні та приватні комунікації з метою збільшення мобільності найманих працівників, руху

товарів, послуг, інформації, а також капіталу через національні та регіональні ринки. Створення такої системи може залежати від відносин між приватними комерційними структурами і організаціями та вітчизняними і міжнародними державними інститутами. Крім того, налагодження державної системи регулювання діяльності міжнародних корпорацій повинна передбачати питання вирішення причин міжнародних конфліктів між корпораціями та урядами країн. Такі конфлікти виникають внаслідок існування відмінностей між країнами і організаціями в сфері трудових стандартів, питання охорони здоров'я та безпеки, а також політики в галузі конкуренції. Всі ці елементи спочатку закладені в формальному визначенні і є проявами глобалізації світо-господарських відносин.

Отже, питання визначення ефективності тих чи інших інструментів державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій мають ґрунтовно фрагментарний характер. Серед інструментів державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій зараз досить популярними є наступні. По-перше, як вже зазначалося це розвиток ділових і урядових контактів з закордонними філіями та представництвами з метою залучення інвестицій та збільшення присутності іноземної корпорації в приймаючих країнах. По-друге, це державні представництва при МЗС, які виступають на захисті інтересів національних компаній. По-третє, це впровадження законодавчих норм та міжнародних стандартів сумлінної ділової практики. По-четверте, участь у міжнародних організаціях. По-п'яте, закріплення гарантій придбання державними монополіями зарубіжних компаній. Сукупність інструментів державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій є досить широким.

Список використаних джерел

1. Factors shaping the future of world trade (2013). – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr13_e.htm
2. Statisticians from Asia-Pacific least developed countries trained in measuring the information economy. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/>
3. Trade and Development Report 2014 (Overview) (UNCTAD/TDR/2014 (Overview)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=981>
4. Trade and Development Report, 2015 – Making the international financial architecture work for development (UNCTAD/TDR/2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1358>
5. UNCTAD. Foreign direct investment flows and stock [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Галина ТРЕГУБЕНКО

аспірантка кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Аналіз досвіду підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців ряду зарубіжних країн дозволяє стверджувати, що для застосування в реаліях України найбільше значення має практика професійного навчання з використанням інноваційних підходів, що застосовується у країнах Східної Європи. Спільне пострадянське минуле, що залишило обтяжливий історичний досвід формування управлінців в межах командно-адміністративної системи, та успіхи східноєвропейських країн в ході євроінтеграції дає підстави очікувати відповідний позитивний ефект від адаптування підходів у навчанні державних службовців в український простір.

Говорячи про інновації у підготовці державних службовців у контексті європейського досвіду, слід розуміти, що цей досвід потрібно сприймати у декількох площинах, а саме:

1) досвід навчання державних службовців країн ЄС та східноєвропейських країн зокрема, що у комплексі містить інноваційність для практики підготовки державних службовців України;

2) методи, форми та технології підготовки державних службовців які є інноваційними для практики навчання у самих країнах Європи, а для України є випереджуючими.

Українські науковці масштабно та глибоко досліджували та продовжують вивчати передовий європейський досвід. «Особливо цікавим для України є дослідження Г. Опанасюк з професійного навчання державних службовців у країнах Східної Європи, досвід яких може бути найефективніше адаптований до традицій державної служби України. На підвищенні кваліфікації управлінських кадрів у розвинених європейських країнах та значенні їх досвіду для України робить наголос у своїх дослідженнях М. Міненко» [1, с. 98].

Головний акцент цих досліджень ? питання організації системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, оцінка ефективності діяльності державних службовців, існуючі моделі державного управління тощо. Безперечно, такий підхід є виправданим, адже дає цілісне уявлення про державну службу в країнах Європи. Але для формування виражених стратегічних підходів щодо запровадження інноваційних компонентів у навчанні державних службовців в Україні, доцільно звернути більше уваги саме на інноваційний характер форм, методів та технологій підготовки державних службовців в країнах Євросоюзу.

Так, наприклад, досліджуючи європейський досвід підготовки податківців, науковці зазначають, що все більшої популярності набувають дистанційні курси. Аналіз показав, що у дистанційній формі проводяться семінари (19 %), виконуються практичні завдання (33 %), розглядаються теоретичні матеріали (5 %), проводиться тестування (14 %), а також діють консультаційні форуми (29 %). Найактуальнішою з поміж названих формою навчання (від якої отримано найбільше користі) для дистанційного курсу європейські слухачі визначили виконання практичних завдань, на другому місці – консультаційні форуми [2, с. 11].

Як бачимо, вибір самих державних службовців зроблено на користь одержання знань суто практичного характеру та можливості обмінюватися досвідом, консультуватися у фахівців. Навіть враховуючи той факт, що дистанційне навчання є найменш затратним та дозволяє максимально самоорганізуватися у питаннях користування різноманітною інформацією дистанційно, державні службовці європейських країн, що брали участь у цьому опитуванні, на останнє місце винесли розгляд теоретичних матеріалів. Тобто зручна форма одержання інформації не вплинула на обрання змісту цієї інформації, іншими словами: враховуючи всі фактори, обирають лише ті види навчання, що надають потрібний фахівцеві з державної служби практичний досвід. Цілком доречно припустити, що вибір українських державних службовців при формуванні інтересів у процесі навчання також буде сконцентровано довкола питань практичної фахової діяльності.

Зважаючи на вищевикладене зауважимо, що, враховуючи європейський досвід, тенденцією розвитку інноваційних форм, методів та технологій підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні повинні стати такі види навчання за формою та змістом, які надають можливість опанувати сучасний професійний досвід.

Список використаних джерел

1. Богданова Н.О. Зарубіжний досвід підготовки державно-управлінських кадрів та шляхи його адаптації в Україні / Наталія Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. Серія «Політичні науки. Правознавство». – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2007. – Т. 69. – С. 97 – 104.

2. Лепеха О.Ю. Європейський досвід у впровадженні новітніх технологій навчання в системі підвищення кваліфікації податківців [Електронний ресурс] / О. Ю. Лепеха, С. М. Свешніков, Г. В. Демченко, В. І. Крижановський // Третя міжнародна науково-практична конференція «MoodleMoot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle» (Київ, КНУБА, 21 – 22 травня 2015 р.) : тези доповідей. – К. : КНУБА, 2015. – 68 с. – Режим доступу: <http://2015.moodle moot.in.ua/course/view.php?id=80>

Наталія ТІШКОВА

*начальник відділу економіки природокористування
та екологічного моніторингу управління
дозвільної діяльності та економіки природокористування
департаменту екології та природних ресурсів
Дніпропетровської ОДА*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЧЕХІЇ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У 2008 р. кілька американських університетів провели для Всесвітнього екологічного форуму у Давосі дослідження стану навколишнього середовища в 133 державах світу. І Чехія у цьому списку опинилася на четвертому місці після Нової Зеландії, Швеції та Фінляндії. При цьому, Чеська Республіка потрапила на перше місце у світі за якістю питної води та охорони екорегіонів [1]. У цьому контексті вивчення її досвіду управління у сфері охорони навколишнього середовища стає корисним для України.

Територіальний рівень у Чехії поділяється на рівень регіонів, як вища ланка управління, та рівень міст та сіл, як нижня ланка управління. На рівні регіонів функціонують наступні органи управління: збори депутатів як найвищий орган управління, рада як виконавчий орган, державна адміністрація, особливі органи управління. Державна адміністрація забезпечує професійну та методичну допомогу територіальним органам, здійснює оцінку результатів їх діяльності, виступає у ролі координатора та має повноваження щодо перегляду рішень, що приймаються територіальними органами.

У результаті реформи системи державного управління більшість повноважень у сфері охорони навколишнього середовища було передано на рівень регіонів, послаблюючи тим самим владні повноваження центрального. Так, на раду (на прикладі Центрального регіону Чеської Республіки) покладено такі завдання щодо:

– охорони атмосферного повітря: у межах делегованих повноважень – розробка та організація виконання регіональних програм; видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, висновків щодо будівництва стаціонарних джерел забруднення та встановлення особливих умов їх роботи; визначення розміру плати за забруднення атмосферного повітря в регіоні;

– охорони природи: у межах власних повноважень – розробка у співпраці з профільним міністерством концепцій, стратегій та прогнозів щодо збереження національних парків, заповідних територій, пам'яток природи; підготовка та координація регіональної концепції екологічної освіти; у межах делегованих повноважень – видача постанов про

створення або скасування природного парку (за винятком об'єктів загальнодержавного значення);

– поводження з відходами: у межах власних повноважень – розробка, затвердження та координація виконання регіонального плану управління відходами; у межах делегованих повноважень – підготовка зауважень та пропозицій до регіонального плану управління відходами; надання згоди на експлуатацію установок щодо збору та утилізації відходів; затвердження планів утилізації відходів; здійснення перевірок юридичних та фізичних осіб щодо дотримання ними законодавства; погодження робіт з небезпечними відходами; встановлення тривалості роботи звалищ та умов догляду за ним після закриття; здійснення нагляду за територіальними органами населених пунктів щодо використання ними повноважень відповідно до Закону «Про відходи» та ін.;

– геологічного напрямку: у межах делегованих повноважень – погодження дозволів на будівництво у межах територій з родовищами корисних копалин; підготовка пропозицій щодо проектів геологорозвідувальних робіт; прийняття рішень щодо обмеження права власності при проведенні геологорозвідувальних робіт;

– оцінки впливу на навколишнє середовище (далі – ОВНС): у межах власних повноважень – участь у погодженні ОВНС; у межах делегованих повноважень – погодження концепції генерального плану розвитку території з огляду на ОВНС; розгляд заяв на проведення ОВНС при погодженні проектною документацією щодо будівництва об'єктів на відповідній території; ведення обліку заяв, направлених до профільного міністерства щодо погодження проектів (мова йде лише про дуже великі або транскордонні проекти, більшість погоджується на регіональному рівні);

– здійснення контролю за забрудненням навколишнього середовища: у межах делегованих повноважень – прийняття рішень щодо експлуатації установок, діяльність яких може істотно впливати на навколишнє середовище, а також рішень про адміністративні правопорушення; здійснення оцінки застосування найкращих доступних технологій; прийняття рішень про припинення експлуатації обладнання; надання інформації про стан навколишнього середовища до Інформаційного агентства з навколишнього середовища та її оприлюднення, ін.;

– управління у сфері лісництва: у межах делегованих повноважень – ухвалення рішень про включення лісів у категорію захисних або спеціального призначення; затвердження проектів територіального планування у частині захисту лісової території; прийняття рішень про виключення земель з лісового фонду; затвердження планів про заборону вирубки лісу; встановлення розміру компенсації за несанкціоновану вирубку лісів; ухвалення рішення про проведення необхідних заходів для відновлення лісових насаджень, надання або відкликання відповідних ліцензій; здійснення контролю фізичних та юридичних осіб та прийняття

рішення щодо накладення штрафів за порушення лісового законодавства; – водокористування: у межах власних повноважень – здійснення заходів щодо захисту від повеней; затвердження планів розвитку систем водопостачання та каналізації; у межах делегованих повноважень – затвердження планів територіального розвитку з огляду на охорону водних ресурсів; співпраця з центральними органами щодо реалізації планів управління річковими басейнами; здійснення нагляду за експлуатацією гідротехнічних споруд; погодження умов скидання шахтних вод у водні об'єкти; видача та погодження дозволів на використання водних ресурсів тощо [2].

Прагнення Чехії до ЄС вимагало проведення радикальних реформ у найкоротші терміни. Як результат – лише за чотири роки країна перейшла від показників стану навколишнього середовища на рівні «гіршого середнього ступеня по ЄС» до четвертого місця серед 133 держав світу. А це ще раз доводить, що питання охорони навколишнього середовища є пріоритетом у країні і на центральному рівні створюються умови для проведення ефективного публічного управління у цій сфері. Крім того, з точки зору правильного вирішення проблеми поділу державної влади, Чеська Республіка може слугувати позитивним прикладом для України.

1. Чехія і Прага – від екологічної катастрофи до найчистішого навколишнього середовища. – Режим доступу : <http://www.moua-osvita.com.ua/geografija/prirodooxonna-diyalnist-ta-ekologichna-politika/>.

2. Stredocesky kraj. – Pristup : <https://www.kr-stredocesky.cz./> – Navezobrazovka.

Іван ТЮТЮНИК

аспірант кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ

Перехід від адміністративно-командної системи економіки до ринкової передбачає зміну ролі держави в земельних відносинах: вона повинна стати посередником, що регулює ринок, коригує можливі спади і підйоми економіки. Тому під державним регулюванням земельних відносин розуміється комплекс організаційних, правових, економічних та інших напрямків, видів і форм державної діяльності, що забезпечує різноманіття форм власності, володіння і користування землею, рівноправний розвиток різних форм господарювання на ній, самостійність суб'єктів земельних відносин, раціональне й ефективне використання земельного фонду країни.

Практично в усіх розвинутих, цивілізованих державах фундаментальною основою організації управління земельними ресурсами є державне регулювання правовідносин щодо землі, хоча принципи, форми і підходи до правового вирішення цієї проблеми в різних країнах істотно різняться. Навіть в умовах розвинутого ринку, в якому економічні протиріччя зглажені, існують непереборні об'єктивні причини необхідності державного втручання в земельні взаємини, зокрема, в області визначення ціни землі і граничних розмірів ренти (плати за землю).

Так, в Нідерландах граничні ставки орендної плати, визначені на основі ренти, регулюються чинним законодавством. Диференціація їх здійснюється в залежності від виду сільськогосподарських угідь (орні землі, сіножаті, пасовища, землі, які використовуються в садівництві). Серед окремих видів сільськогосподарських угідь виділяються ґрунтові групи. Зокрема, по орних землях, сінокосах і пасовищах виділені чотири групи. В середині ґрунтові групи, в залежності від якості ґрунтів, диференціюються за трьома класами ставки орендної плати, до якої нараховуються додаткові платежі за проведення заходів щодо збереження родючості землі.

Закон передбачає перегляд через кожні 3 роки орендної плати та додаткових платежів. Це пов'язано з необхідністю переоцінки якості земель в результаті проведених заходів. Максимальний розмір орендної плати жорстко регламентується законодавством [2].

У Франції орендна плата встановлюється на основі вартості основних сільськогосподарських продуктів, перш за все зерна, розрахованої в середньому за п'ять останніх років, з урахуванням регіональних особливостей. Для цього консультативна комісія з оренди складає список продовольчих товарів із зазначенням їх максимальної вартісної межі в залежності від категорії земель та характеру сільськогосподарських культур. При визначенні орендної плати власник землі й орендар вибирають види сільськогосподарської продукції, за якими буде оцінюватися орендна плата. Вартість обраного набору продуктів не повинна перевищувати 20 % вартості сільськогосподарської продукції за останні 5 років, одержуваної від площ району, де орендуються землі. Остаточне рішення про орендну плату виносить префектура.

Індикативна ціна землі є капіталізованою земельною рентою і визначається за співвідношенням земельної ренти і позикового відсотка. Вона виступає в якості вихідної бази при формуванні ринкової ціни землі. Остання визначається на основі індикативної ціни з урахуванням попиту і пропозиції на конкретні земельні ділянки [3].

У країнах зі сформованими ринковими відносинами держава активно втручається у процес купівлі-продажу землі. Так, у ФРН ціни на землю встановлюються в звичайних ділових контрактах за угодою сторін з урахуванням бонітету ґрунту і місця розташування ділянки. При цьому обов'язково потрібен дозвіл місцевих органів влади на продаж певної

сільськогосподарської або лісової ділянки та її використання за призначенням (наприклад, для сільськогосподарського виробництва, будівництва тощо).

Відведення земель під будівництво здійснюється відповідно до Закону про відчуження земель. Відчуження ділянок під забудову для комунальних цілей у власників, які не бажають їх продавати, проводиться в судовому порядку. При продажу землі правом переважного придбання користуються громади і Союз із захисту навколишнього середовища. Контроль за цінами здійснюється на основі нормативів цін на землю, які публікуються кожні два роки [1].

У Швеції юридичні основи втручання держави в ринок землі були закладені у законодавчому акті 1965 р. Покупці, крім родичів, повинні звернутися за дозволом на купівлю до державної інспекції. Такий порядок був введений з метою запобігання спекуляції землею і її несільськогосподарського використання. При цьому ціна землі визначається угодою між покупцем і продавцем.

Місцеві органи влади можуть бути посередниками при купівлі-продажу землі. Купивши землю, влада може потім перепродати її на більш вигідних умовах або передати в оренду. Такі програми діють на даний час і в ряді інших європейських країн [4].

Таким чином, ринкові ціни на землю в усьому світі регулюються законодавчо, але на основі чинного ринкового механізму.

З аналізу зарубіжної земельної практики державного регулювання ринку землі впливають кілька важливих для України висновків:

перший зводиться до того, що землі сільськогосподарського призначення неодмінно повинні бути в обороті і використовуватися за цільовим призначенням, тобто для виробництва сільськогосподарської продукції;

другий полягає в тому, що в Європі добре розуміють відмінність наслідків, коли земля виступає як об'єкт власності і коли вона розглядається як об'єкт господарювання;

по-третє, головним для європейських країн є не питання форми земельної власності, а питання прав і обов'язків землевласників та землекористувачів.

Список використаних джерел

1. Закон об урегулировании имущественных прав в новых федеральных землях от 21 сент. 1994 г. – Вестн. федерального законодательства ВГВІ I, с. 2457. – Режим доступа : https://www.apd-ukraine.de/images/Deutsche_Agrargesetze/4.8.pdf.

2. Земельна реформа старих країн-членів ЄС – досвід Нідерландів. – Режим доступу : <https://agropolit.com/spetsproekty/264-zemelna-reforma-starih-krayin-chleniv-yes—dosvid-niderlandiv>.

3. Французская Республика (Франция). – Режим доступа : <http://>

jurisprudence.club/agrarное-pravo-uchebnik/frantsuzskaya-respublika-frantsiya.html.

4. Швеция: классический опыт управления земельными ресурсами. – Режим доступа : www.nestor.minsk.by/sn/2000/08/sn00803.html.

Алла УШАКОВА

*аспірантка кафедри менеджменту
та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

ОЦІНЮВАННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ЯК СТИМУЛ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЛУЖБОВЦІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Уже визнаним є той факт, що одним з головних викликів ефективного розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є підготовка кадрів, забезпечення їх належного і адекватного амбітним завданням розвитку рівня компетентності. Для вирішення цього завдання дуже важливим є наявність відповідних стимулів, які в конкурентному середовищі розвитку об'єднаних громад можуть бути отримані за результатами порівняльного оцінювання на кшталт бенчмаркінгу. Подібний інструмент використовується в європейських країнах і має назву «Індекс спроможності місцевої влади» (PMCI – Participatory Municipal Capacity Index) [3]. Його розроблено міжнародною неурядовою організацією Global Communities, яка за підтримки Агенції з міжнародного розвитку USAID (США) реалізує в Україні програму DODRE, яка використовує даний інструмент, зокрема, для власних цілей: як інструмент моніторингу та оцінювання прогресу громад; як спосіб визначення пріоритетів своєї підтримки, а також як заохочувальний інструмент (за результатами прогресу громад планується надавати заохочувальні гранти кращим громадам) [2].

Індекс спроможності місцевої влади (ICMB) розроблено за системою індикаторів (показників) щодо планування, операційної діяльності та здатності до реагування. Сфери чи компетенції, що досліджуються в рамках ICMB, залежать від вимог місцевого законодавства та повноважень, покладених на місцеву владу, таких як планування, бюджетування, збір податків або надання послуг. Учасницький підхід (participatory) спрямований на підтримку місцевої влади у розбудові потужностей та компетенцій для результативного задоволення потреб громадян. Результати оцінювання визначають зразкову громаду як таку, що значно розвинула свою спроможність за різними повноваженнями на місцевому рівні. Цей рівень визначається за допомогою Індексу спроможності місцевої влади (ICMB). Далі цей інструмент може передаватися ОТГ з метою надання їм більших можливостей для самостійного оцінювання власних потреб та

пріоритетів. Тож, тривале навчання та розвиток ляжуть в основу сталих змін на краще в питаннях спроможності влади. За допомогою ІСМВ місцева влада ОТГ може визначити власні сильні та слабкі сторони і, відповідно, пріоритети для подальшої роботи і технічної допомоги. Визначення відповідних пріоритетів надасть органам місцевого самоврядування можливості приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу обмежених ресурсів. Використання ІСМВ як інструменту для самооцінювання вчить місцеву владу оцінювати власні інституції, визначати сфери, що потребують удосконалення, та має наслідком якісніше управління та надання послуг. В ідеалі ІСМВ буде сталим інструментом регулярного оцінювання досягнень ОТГ[1].

Індекс спроможності місцевої влади (ІСМВ) оцінює спроможність та діяльність органів місцевого самоврядування за чотирма категоріями компетентностей чи відповідальності. ІСМВ стосується якісного оцінювання діяльності врядування за кількісними показниками, при цьому для кожного показника встановлюється система оцінювання відповідно до конкретних стандартів. Таким чином можна оцінювати відносний успіх діяльності серед ОТГ, а також вимірювати зміни чи успіхи в кожній конкретній ОТГ у довгостроковій перспективі. ІСМВ створено для фіксування даних у межах таких широких напрямів за допомогою вимірювання рівня спроможності та якіснішого рівня роботи у таких сферах.

По-перше, лідерство та управління: стратегічне планування; повноваження органів місцевого самоврядування; лідерство в місцевому економічному розвитку; ефективний менеджмент ОТГ; кадри та найом персоналу.

По-друге, управління фінансами та бюджетування: розробка та виконання бюджету; одержання доходу; закупівлі; управління власністю громади; фінансова звітність та аудит.

По-третє, надання послуг: планування надання послуг; охоплення наданням послуг та доступ громадян; механізми зворотного зв'язку стосовно надання послуг; задоволеність послугами з боку громадян; інформаційно-роз'яснювальна робота з надання послуг.

По-четверте, участь громадськості: надання публічної інформації і прозорість; прозорість місцевої ради; інформаційні технології для демократії; гендерний фокус; залучення молоді.

Інструкція із застосування ІСМВ охоплює детальний опис кількісних та якісних факторів, що лежать в основі оцінювання спроможності та діяльності ОТГ із кожного конкретного питання. Кожен з показників містить детальний опис законодавчої та місцевої ситуації, а також загальні стандарти, на які мають рівнятися органи місцевого самоврядування у певній сфері. Кожен показник передбачає конкретні орієнтири для кожного рівня оцінювання з метою надання команди, яка проводитиме оцінювання, чітких інструкцій щодо виставлення оцінки

навіть із урахуванням можливих варіацій на рівні деталей у різних громадах. Крім того, всі компетенції та показники складені відповідно до однієї і тієї самої прогресії оцінок – від найнижчої (0) за повне нехтування чи недотримання правових норм до найвищої (5) за ідеальну ситуацію, за якої кращі практики чи рекомендації чітко визнаються, імплементуються та запроваджуються на рівні інституцій у сталий спосіб. ІСМВ зважує кожну категорію однаково, при цьому на всі п'ять показників відведено максимум 25 балів. Загальна максимальна оцінка за ІСМВ становить 100 балів.

Результати оцінювання ОТГ певної території (району, області) дозволяють створити рейтинг спроможності місцевої влади, важливішим фактором забезпечення високого рівня якого є «спроможність» кадрів даного ОМС, а важливішим резервом підвищення якого – навчання кадрів та їх системна підготовка у широкому розумінні.

Список використаних джерел

1. Кондратинський О. С. Інструменти оцінювання спроможності органів місцевого самоврядування в контексті демократичних перетворень публічного управління в Україні / О. С. Кондратинський // Аспекти публічного управління. – 2017. – Т. 5. – № 12. – С. 67 – 75.
2. Індекс спроможності місцевої влади (ІСМВ): Global Communities; Partners for Good – Видання DOBRE, 67 с.
3. Municipal Capacity Index (MCI) and Initial Management Assessment // Regional Afghan Municipalities Program for Urban Populations (RAMP UP). – 2011. – Access mode : http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnady839.pdf

Денис ФУРГАЛО

*аспірант кафедри права
та земельного кадастру*

Класичного приватного університету

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ОКРЕМИМИ ВИДАМИ ВІДХОДІВ

При огляді міжнародного досвіду та практик європейських директив у сфері поводження з твердими побутовими відходами стає очевидно, що європейська політика щодо відходів як пріоритетну мету ставить запобігання і зменшення виробництва відходів і їх шкідливого впливу. Цього можна досягти шляхом застосування чистих технологій, економії природних ресурсів, розроблення екологічно безпечних продуктів і належних технологій кінцевої утилізації небезпечних речовин, які містять відходи, призначені для вторинного використання.

Основною метою є вторинне використання відходів за допомогою

перероблення, повторного використання, поліпшення або будь-якого іншого процесу з отриманням вторинної сировини чи використання відходів як джерела енергії («відновлення енергії»).

Управління відходами регулюється великою кількістю директив і регламентів ЄС.

Рамкова директива ЄС про відходи (Директива Європарламенту і Ради 2006/12 С від 5 квітня 2006 р. про відходи) (РДВ) є базовим законом ЄС у сфері управління відходами. Вона поширюється на всі потоки відходів (виняток становлять ядерні відходи і деякі інші специфічні види відходів).

РДВ встановлює так звану ієрархію відходів, правила планування управління відходами, їх кваліфіковане збирання і перероблення, а також вимагає дотримання обов'язкових дозвільних процедур для переробників.

Загальною вимогою Рамкової директиви про відходи є те, що країни-члени повинні додатково перед уживанням важливих заходів для забезпечення утилізації та відновлення відходів обмежити виробництво відходів, зокрема, шляхом заохочення екологічно чистих технологій і продуктів, які можуть бути перероблені та використані повторно, беручи до уваги існуючі або потенційні можливості ринку утилізованих відходів [2].

За предметом регулювання всі акти можна поділити на три групи:

1. Акти, які регулюють конкретні операції поводження з відходами.

Основа актів цієї групи складають директиви, що встановлюють вимоги до діяльності та дозволів на діяльність із видалення відходів (найчастіше – спалювання чи захоронення). Основними нормативно-правовими актами цієї групи є:

- Директива 1999/31 про захоронення відходів;
- Директива 2000/76 про спалювання відходів.

2. Акти, які регулюють поводження з окремими видами відходів.

Це здебільшого директиви, що встановлюють вимоги до поводження з небезпечними відходами та їх окремими типами, а також відпрацьованими мастилами, пакувальними матеріалами, батареями і акумуляторами. Основними актами цієї групи є:

- Директива 91/689 про небезпечні відходи;
- Директива 94/67 про спалювання небезпечних відходів;
- Директива 75/439 про утилізацію відпрацьованих оливо;
- Директива 94/62 про упаковку та відходи упаковки;
- Директива 91/157 про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини;

- Директива 78/176 про відходи виробництва діоксиду титану;
- Директива 2009/40/ЄС Європейського парламенту і Ради «Про перевірку технічного стану моторних транспортних засобів та їхніх причепів на придатність до експлуатації» від 6 травня 2009 року;

– Директива 2000/59 про портове приймальне обладнання для корабельних відходів та залишків вантажу;

– Директива 2002/95 про обмеження використання певних небезпечних речовин у електричному та електронному обладнанні,

– Директива 2002/96 про відходи електричного та електронного обладнання.

3. Акти, що регулюють переміщення відходів. У цій групі документів переважають регламенти, які встановлюють вимоги до транзиту, експорту й імпорту відходів у межах та за межами ЄС. Основним нормативно-правовим актом цієї групи є:

– Регламент Ради 259/93 про нагляд і контроль за переміщенням відходів у межах ЄС, ввезення в ЄС та вивезення за його межі;

– Регламент Ради 1547/1999, який визначає процедуру контролю щодо переміщення певних типів відходів до певних країн;

– Регламент Ради 1420/1999, що встановлює спільні правила та процедуру щодо переміщення певних типів відходів до певних країн;

– Директива 84/631/ЄС Ради європейських співтовариств «Про нагляд і контроль за транскордонним переміщенням небезпечних відходів у межах співтовариства».

Більшість старих країн-членів ЄС мають професійну систему збирання відходів, яка забезпечується або муніципальною владою, або приватними компаніями, наділеними компетентними органами повноваженнями поводження з відходами. Національне законодавство зазвичай монополізує такі муніципальні послуги зі збирання відходів і перероблення певних фракцій відходів, особливо коли це стосується відходів домогосподарств.

У країнах ЄС передбачено істотне скорочення розміщення на полігонах відходів, що біологічно розкладаються (порівняно з обсягами їх утворення в 1995 р.): у 2010 р. – на 25 %, 2013 р. – на 50 %, 2020 р. – на 67 %. У Швеції, Данії, Швейцарії, Німеччині, Бельгії, Норвегії, Австрії, Нідерландах рівень перероблення твердих побутових відходів сягає від 30 % до 50 %, інші європейські країни переробляють від 15 до 30 % своїх відходів.

Такий напрям, як пакувальні відходи, підлягає регулюванню в рамках Директиви Європарламенту і Ради 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 р. про упаковку і пакувальні відходи.

Країни-члени повинні:

– забезпечити зменшення кількості пакувальних відходів (наприклад, шляхом обмеження упаковки споживчих товарів);

– стимулювати повторне використання і відновлення/перероблення пакувальних відходів, а також дотримуватися квоти з відновлення/перероблення;

– сприяти системам повторного використання таких пакувальних матеріалів, які можуть бути повторно використані екологічно безпечним способом;

– здійснювати заходи для створення систем, що забезпечують повернення і/або збирання використаної упаковки споживачем чи іншим кінцевим користувачем або вилучення з певного потоку відходів для подальшого переспрямування за найбільш прийнятним шляхом поводження з відходами, а також повторне використання або відновлення, зокрема перероблення упаковки і/або її збирання, для того, щоб виконувалися завдання Директиви. Ці системи мають бути відкриті для участі суб'єктів економіки відповідних галузей і компетентних органів [1].

Нині вимоги Директиви втілені у національному законодавстві (у вигляді законів) у таких країнах ЄС: Австрії, Бельгії, Великобританії, Німеччині, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландах, Португалії, Фінляндії, Франції, Швеції. У Греції юридичну силу має проект закону. У Данії, Фінляндії, Нідерландах діють добровільні угоди, які доповнюють державне правове регулювання.

Практично повне роздільне збирання усіх відходів упаковки здійснюється тільки у Німеччині та Австрії. В інших європейських країнах здійснюється роздільне збирання тільки окремих фракцій відходів упаковки. Відповідальність за такий тип збирання відходів упаковки несе місцева влада (у Великобританії, Греції, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландах, Португалії, Франції, Фінляндії), приватні компанії або муніципальні підприємства (у Австрії та Німеччині), громадські організації (у Бельгії), у Швеції працює система приймальних пунктів.

Практично у всіх європейських країнах фінансування збирання, сортування та утилізації використаної упаковки здійснюють уповноважені некомерційні організації, які уклали відповідні угоди з промисловими виробниками і споживачами упаковки, місцевою владою та організаціями, що спеціалізуються на збиранні та утилізації відходів.

Таким чином, використання досвіду нормативно-правового забезпечення поводження з окремими видами відходів країн ЄС здатне допомогти органам місцевого самоврядування України впроваджувати реформу в сфері поводження з побутовими відходами на місцевому рівні у вирішенні найбільш типових проблем.

1. Директива Європарламенту і Ради 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 р. про упаковку і пакувальні відходи [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/

2. Директива 2006/12/ЄС Європейського парламенту та Ради від 5 квітня 2006 року про відходи [Електронний ресурс] – Режим доступу: old.minjust.gov.ua/

Маргарита ЧЕКМЕЗ

*начальник відділу судового представництва
управління правового забезпечення
діяльності ради виконавчого апарату
Дніпропетровської обласної ради*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Важливою складовою механізму західноєвропейської інтеграції є спільне проведення регіональної політики, зокрема, у сфері формування комунальної власності з метою розвитку та підтримки відсталих територіальних утворень.

Метою реформи комунальної власності в Україні є наближення правових умов її функціонування до європейської практики. Це сприятиме удосконаленню використання комунальної власності; створенню правових, економічних та організаційних передумов для формування територіальних громад, які б володіли матеріальними, фінансовими й іншими ресурсами в обсязі, достатньому для реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування.

Метою цієї публікації є дослідження теоретичних аспектів управління муніципальною власністю в країнах Європейського Союзу.

Вивчення праць зарубіжних фахівців, присвячених методології і теорії місцевого розвитку, дозволяє зробити висновок про те, що підходи до управління комунальною власністю є специфічними для кожної країни, а методи розробки і реалізації стратегії місцевого розвитку адекватні умовам того регіону або країни, в яких вони реалізуються.

Формування та розвиток комунальної (муніципальної) власності, а також особливості її функціонування обумовлені низкою національних, політичних, економічних та інших факторів. Принципи формування комунальної власності відображають комплексний вплив відносин, що опосередковані адміністративним поділом держави та її бюджетним устроєм [3, с. 78]. З цих позицій і формуються специфічні правові режими функціонування комунальної власності, яка перебуває в розпорядженні місцевих органів влади та призначена для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни.

Європейська хартія, схвалена Комітетом міністрів Ради Європи у 1985 р., та національне законодавство практично усіх європейських країн забезпечує органи місцевої влади достатніми гарантіями щодо комунальної власності під час здійснення ними (органами місцевої влади) їхніх функцій.

У розвинених західних країнах сьогодні відносини власності формуються під впливом ринкових механізмів. При цьому тривалі періоди правління соціалістів у багатьох європейських країнах дозволили їм у

найширших масштабах реалізувати ідеї про муніципалізацію (передачу об'єктів у комунальну власність) і націоналізацію власності.

У результаті на початок 1970-х рр. у власності багатьох держав і великих муніципалітетів Європи зосередилося значне майно, метою використання якого мало на меті проведення ефективної соціальної політики. При цьому муніципалізація в багатьох західних країнах вийшла далеко за межі звичного для більшості європейських міст водопроводу, каналізації і транспорту, і особливо торкнулася житлової сфери. У результаті ефективність управління місцевим господарством знижувалася, а в суспільстві наростали утриманські тенденції, що повною мірою виявилось під час економічної кризи 1970-х рр.

Тому на початку 1980-х рр. в європейських країнах з'явилася тенденція до передачі окремих галузей господарства в приватні руки. Проте варто відзначити, що демуніципалізація комунальної власності, що проводилася у країнах ЄС, була різною.

Найбільш яскраве ідеологічне забарвлення цей процес отримав в Англії, в період правління М. Тетчер (1979 – 1990 рр.). Різні лейбористські уряди, що знаходилися при владі до цього, значно зарегулювали місцеве управління. Практично жодна приватна ініціатива не могла бути реалізована без її затвердження муніципалітетами або іншими органами публічної влади. Свобода людини і економіка Англії виявилися під загрозою, доведені регулюванням до повного ступору. У результаті на парламентських виборах 1979 р. консерватори отримали значну підтримку. Сформований ними уряд після приходу до влади провів широку приватизацію як державної, так і комунальної власності.

У Франції і Італії, де процеси демуніципалізації розпочалися трохи пізніше, приватизації підлягали навіть об'єкти культури (музеї, бібліотеки), метою чого було проголошено дбайливіше піклування про них [2, с. 209].

Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє виділити три основні типи майново-земельної політики, що проводиться в різних країнах світу. Перший тип – це політика місцевої влади в умовах домінування комунальної власності, в тому числі на землю, що ґрунтується на використанні переважно орендних методів регулювання. Таку політику проводили у Фінляндії, Швейцарії, інших державах, де головними суб'єктами земельних відносин є муніципалітети, які як головні власники і розпорядники землі несуть основну відповідальність за справедливе і ефективно відведення земель і регулювання правового статусу нерухомості в межах підконтрольної території.

Другий тип – це політика, що реалізовувалася за наявності вільного ринку міських земель, пов'язана з використанням менш жорстких інструментів регулювання об'єктів нерухомості (ринкова вартість, податки). Така політика проводилася в містах Іспанії, Португалії, Греції, де регулювання майново-земельних відносин ґрунтувалося на залученні інвестицій у нерухомість, у тому числі іноземних, що позитивно впливало на економіку міст.

Третій тип політики управління нерухомістю можна назвати змішаним, тобто таким, що комбінує елементи перших двох типів. Така політика проводилася в ФРН, Великобританії, Італії.

У Швейцарії, де реалізується перший тип майново-земельної політики, придбання нерухомості ускладнене низкою законів. Інвестиції в нерухомість ускладнені, оскільки в країні заборонена спекуляція на об'єктах нерухомості: існує закон, що не дозволяє перепродавати об'єкти нерухомості, включаючи незабудовані ділянки, за вигіднішою ціною впродовж двох років.

У країнах, де реалізується другий тип політики регулювання майново-земельних відносин, перевага віддається купівлі-продажу нерухомості. Наприклад, в столиці Португалії Лісабоні суто ринковий механізм доповнений низкою достатньо жорстких обмежень, що дуже надійно гарантують дотримання інтересів муніципалітету. Купуючи земельну ділянку у власність, власник зобов'язується створити на ній необхідну соціальну інфраструктуру. Продаж комунальної землі, в т.ч. нерухомості здійснюється тільки на відкритих аукціонах, які контролюються членами муніципалітету. Податок з нерухомості складає близько 1 % вартості об'єкта.

Проте комунально-майнова політика більшості високорозвинених зарубіжних країн відноситься до третього, змішаного типу.

Міста ФРН стягують земельний податок з ділянок компаній і приватних осіб. Ставка податку складається з двох частин – основний, що затверджується централізовано, і надбавки, розмір якої визначається залежно від фінансового стану місцевих органів управління.

В Англії при досить вільному ринку землі найбільші міста будують свої земельні стосунки на основі оренди. Термін оренди коливається від 1 до 99 років. Оцінка нерухомості робиться раз на 10 років і служить основою для розрахунку орендної плати і майнового податку. В основі оцінки лежить визначення сукупного річного доходу від земельної ділянки. Зазначимо, що в Англії встановлений всього один майновий податок – (з 1993 р. – муніципальний), розмір якого залежить від ринкової вартості майна і кількості дорослих членів сім'ї. Майно класифікується по одній з восьми оціночних категорій і потім обкладається по диференційованих ставках податку. Розрахунок ставки оподаткування ведеться виходячи з потреб міста у фінансових ресурсах. [1, с. 105]

Отже, проаналізувавши еволюцію муніципалізації за кордоном, можна помітити деяку періодичність: періоди муніципалізації змінюються періодами приватизації, коли недоліки, пов'язані з надмірно одностороннім, централізованим підходом до рішення місцевих проблем, починають переважати.

Тому ні процес муніципалізації, ні процес приватизації не можна розглядати поза загальним дослідженням історії розвитку країни і її економічного стану.

Вивчення зарубіжного досвіду розвитку системи управління комунальною власністю довело, що кожна країна розробила свою систему управління комунальною власністю. При цьому, як доводить міжнародна практика, ефективно управління комунальною власністю можливо при виконанні місцевою владою таких завдань: чітке розмежування об'єктів державної і комунальної власності, складання чіткого переліку об'єктів, що належать територіальній громаді; проведення повної інвентаризації усіх об'єктів, що знаходяться в комунальній власності на предмет оцінки їх вартості, витрат на утримання, отримуваному від них прибутку тощо; класифікація об'єктів комунальної власності за ознаками, що визначають специфіку їх управління/розпорядження, доходності/збитковості; визначення основних напрямів, способів і механізмів використання власності для вирішення завдань, визначених в стратегії міського розвитку; розробка механізмів, спрямованих на підвищення ефективності управління і розпорядження комунальним майном з використанням усіх сучасних методів і фінансових інструментів забезпечення належного контролю над використанням і збереженням майна, а також над діяльністю осіб, що залучаються до роботи в якості керівників об'єктів комунальної власності, активне регулювання землекористування, оскільки земля є одним з основних прибуткових джерел громади; пріоритет оренді нерухомості в порівнянні з її продажем; регулярне проведення комплексної оцінки земель і нерухомого майна, яка служить основою для розрахунку орендної плати і податку на майно.

Дослідивши систему управління власністю територіальних колективів у зарубіжних країнах, відзначимо, що доволі цікавий у пізнавальному плані, а головне корисний досвід управління муніципальним майном у країнах Західної Європи підтверджений багаторічною практикою його застосування, цілком можна використати при управлінні майном територіальними громадами в Україні.

Список використаних джерел

1. Bailey N. Partnership Agencies in Urban Policy / N. Bailey. – London : UCLPress, 2006. – 275 p.
2. Григорьев В. В. Управление муниципальной недвижимостью. Учебно-практическое пособие / В. В. Григорьев, И. А. Острина, А. В. Руднев. – М. : Дело, 2001. – 704 с.
3. Конституции государств Европейского Союза / Под общ. ред. Л.А. Окунькова. – М. : Изд. группа ИНФРА-М –НОРМА, 1997. – 816 с.
4. Рекомендація 132 (2003) «Про комунальну власність у світлі принципів Європейської Хартії місцевого самоврядування» // Рада Європи, постійна конференція місцевих і регіональних влад Європи.

Наталія ШЕВЧЕНКО

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

РЕФОРМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ 2015 РОКУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Пенсійна система Великобританії є єдиною пенсійною системою Західної Європи, яка залишається платоспроможною на сьогоднішній день. Тут на державу ніколи не покладали завдання повністю забезпечити пенсіонера, завжди заохочувалась практика відкладання людьми в активному віці коштів на підтримку себе в старості. Система пенсійного забезпечення Великобританії базується на трьох «китах»: базовій державній пенсії, додатковій державній пенсії та пенсійних заощадженнях населення.

2015 року у Великій Британії відбулись значні реформи системи пенсійного забезпечення, які забезпечили британських вкладників значно більшою свободою вибору. Зокрема, змінено систему сплати пенсійних вкладів, які більше не є обов'язковими. Реформи викликали зміни в стратегії заощаджень, особливо в інвестиційному плануванні. Для фізичних осіб розширено вибір варіантів при виході на пенсію та після виходу на неї, при цьому зріс рівень відповідальності самого пенсіонера.

Раніше, пенсійна система Великобританії була націлена на більш-менш єдиний, такий, який би підходив усім, підхід до пенсійного фінансування для своїх громадян. Ціль такої системи полягала у поєднанні неоподатковуваних грошових коштів та ануїтету («ануїтет» – це послідовні регулярні виплати, обумовлені у договорі страхування [1]). Згідно даного підходу, всім громадянам виплачується базова частина державної пенсії, що в середньому становить 12 % середньої зарплати, а додаткова пенсія залежить від суми накопичень пенсійних платежів та може досягати 50 % заробітної плати працівника перед виходом на пенсію. Для цього використовуються спеціальні рахунки в банку, договори страхування зі страховими компаніями про довічну ренту, приватні пенсійні фонди. Ці кошти, а також інвестиційний дохід, який накопичується в пенсійному фонді, не оподатковуються.

Після проведення реформи 2015 року з'явилося розуміння того, що такий підхід є застарілим, адже кожен громадянин має різні потреби після виходу на пенсію. В зв'язку з цим, схеми пенсійного страхування стають більш гнучкими, намагаючись змінити єдину стратегію заощаджень за замовчуванням та надати право кожному учаснику у виборі свого власного пенсійного «портфелю».

Британські експерти провели дослідження через рік після

проведення таких реформ і зробили доволі цікаві висновки щодо того, які переваги обирають ті чи інші учасники пенсійної системи, виходячи з поділу усіх членів на 3 групи:

– *«Виконайте це для мене»* – це ті учасники, які, як правило, найменше займаються прийняттям певних інвестиційних рішень для свого подальшого пенсійного забезпечення. Зазвичай, вони шукають інвестиційний варіант, при якому їм самим нічого практично не потрібно робити. При здійсненні певних накопичень для майбутньої пенсії, ця група, ймовірно, буде дотримуватися схеми за замовчуванням, тобто тієї, яка вже буде розроблена або державою, або недержавним пенсійним фондом.

– *«Допоможіть мені це зробити»* – ці учасники є більш зацікавленими. Вони хочуть більше контролювати свої інвестиції та оцінювати відповідні ступені ризику при заощадженнях, щоб структурувати їх відповідно до своїх індивідуальних потреб. Однак, їхня участь не поширюватиметься на збирання коштів чи управління пенсійним «портфелем». Скоріше, вони просто хочуть знати, що їхні інвестиції управляються відповідно до їх вимог. Ця група може скористатися безліччю простих варіантів вибору між варіантами інвестування, які дозволяють їм адаптувати свою майбутню пенсію без відповідальності за поточне управління активами.

– *«Дозвольте це зробити»* – ці члени найбільш зацікавлені у виборі свого майбутнього. Вони точно знають, чого хочуть від своїх інвестицій, і готові прийняти інвестиційні рішення. Ця група хоче отримувати ряд опцій, з яких можна створити свій спеціальний пенсійний «портфель» [2].

Британці зрозуміли, що рішення щодо майбутнього виходу на пенсію повинне включати в себе широкий набір інвестиційних підходів, пристосованих до різних фінансових потреб та інвестиційних знань майбутніх пенсіонерів – учасників пенсійних схем. А переможцями на пенсійному ринку стають пенсійні схеми, які пропонують високий ступінь гнучкості разом із ефективними стратегіями заощаджень.

В свою чергу, намагаючись у загальному вигляді використовувати принципи британської пенсійної системи, нам, українцям, необхідно обов'язково враховувати головну її перевагу: націленість на підвищення рівня життя пенсіонерів та максимальну свободу кожного громадянина.

1. Словник страхових термінів. – Режим доступу: https://www.pzu.com.ua/admin/upload/file/quick/1_4_slovyk_strahov_terminiv.pdf.

2. Malcolm Jones, Kevin Milne. UK Pension Reform. – Режим доступу: www.standardlifeinvestments.com.

СЕКЦІЯ 4 УКРАЇНА – НАТО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Андрій БАКАЙ

аспірант кафедри соціальної

і гуманітарної політики

НАДУ при Президентіві України

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТИЗОВАНИХ УГОД НАТО ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У крайній редакції положень Альянсу щодо принципів і політики медичного забезпечення НАТО наголошується, що дисципліни військової та цивільної охорони здоров'я є одними з найбільш пов'язаних сфер військово-цивільної взаємодії [2]. Крім того, практикою НАТО завжди високо оцінюється участь військових підрозділів у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Саме підрозділи військової медицини спроможні до розгортання спеціальної інфраструктури та медичних ресурсів з автономною підтримкою в скорочені терміни, у несприятливих умовах [3].

На думку радників НАТО, за умов адаптації базових документів з медичного забезпечення, мають бути краще відображені спроможності системи управління силами та засобами. При цьому потрібно враховувати реальний стан справ в галузі медичного забезпечення населення України та реальні спроможності з організації надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях, за умов існуючих бюджетних обмежень. Таким чином, звертається увага на необхідність уникнення ситуації коли занадто швидкого створені сили не будуть відповідним чином навчанні та оснащені, а отже, не будуть спроможними до участі в спільних із країнами НАТО операціях.

У 2017 році Міністерством Оборони України було прийнято новий правовий механізм впровадження стандартів НАТО в сфері оборони. Однак, механізми впровадження стандартів НАТО у національне законодавство та організаційні процедури імплементації не були розроблені та не закріплені на законодавчому рівні. З метою визначення єдиних стандартів та цілей, до цього процесу, на нашу думку, мають також долучатися інші представники Сил оборони України. Водночас, взаємодія у цій сфері, наразі, перебуває на початковій стадії розвитку. До кінця 2018 року має бути досягнута повна операційна спроможність системи кодифікації України, що забезпечить перехід України на другий рівень участі у системі кодифікації НАТО [1].

Військові операції НАТО, зазвичай, проводяться за спільною міжнародною участю. Медична підтримка сил НАТО відповідає стандартам, що прийнятні та використовуються всіма зацікавленими країнами. Усе це дозволяє об'єднаним силам більш ефективно використати національні медичні ресурси. Втім, внаслідок можливих відмінностей у медичних стандартах різних країн та через юридичні обмеження міжнародна медична співпраця інколи ускладнюється.

Тому медичні стандарти та критерії повинні бути зрозумілими і типовими для всіх сторін, що задіяні в медичному забезпеченні спільних операцій. Кожна країна, яка залучається до формування військового контингенту, відповідає за організацію якісної медичної допомоги згідно з погодженими стандартами. Для забезпечення прозорості та підзвітності здійснюється оцінка ризиків у системі медичної підтримки, які не відповідатимуть погодженим стандартам. Після процесу оцінки всі залучені сторони впевнені, що медична частина угоди відповідатиме погодженим стандартам. Цей підхід ґрунтується на рівномірному розподілі функціоналу. Використовуючи наведену методику контроль медичних лікувальних закладів НАТО направлений не за фахову компоненту, а на вимогах до певних медичних модулів.

Контроль медичних лікувальних закладів НАТО включає в себе настанови з контролю надання медичної допомоги (AMedP-1.6), перелік функціональних обов'язків (AMedP-1.7) та перелік практичних навичок (AMedP-1.8). Функціональні обов'язки медичного забезпечення підтримки операцій пристосовуватимуться до кожного завдання та базуватимуться на медичному модульному підході. Велика кількість країн надають перевагу використанню модулів (або окремих спеціалістів) у багатонаціональному медичному функціоналі. Процедура оцінювання повинна підтверджувати якість допомоги, яка надається інтегрованою системою медичної підтримки та виявити можливі ризики. Процедура дозволяє проводити оцінку медичного середовища, як частину сил реагування НАТО. Тому в процесі оцінювання основна увага приділяється ефективності медичних сил у порівнянні з вимогами до них.

Мета угоди зі стандартизації НАТО 2560 «Контроль медичних лікувальних установ НАТО» – створення структури оцінювання багатонаціональних медичних функціональних обов'язків. Вона заснована на контролі надання медичної допомоги. Угоду зі стандартизації НАТО 2560 можна застосовувати до багатонаціональних медичних сил як до, так і під час розгортання. Інструмент слугує посиланням загальноприйнятих стандартів, процедур та термінології. Його структура дозволяє користувачу вибрати тільки відповідні розділи з ключового списку, переліків функціональних обов'язків і практичних навичок.

Угода підтримує наступні принципи: ефективна багатонаціональна

медична підтримка може бути досягнута тільки шляхом якісного навчання, що ґрунтується на відповідальності персоналу за власні медичні знання і практичні навички, які базуються на погоджених стандартах, та дозволяють працювати у національному або багатонаціональному медичному середовищі (модулі, підрозділі або системі).

Процес аналізу отриманого досвіду – це метод досягнення ефективності з урахуванням змін у медичній практиці в НАТО. Оцінювання багатонаціональних медичних сил з використанням угоди зі стандартизації НАТО 2560 «Контроль медичних лікувальних установ НАТО» відбувається на чотирьох різних рівнях (індивідуальний, модульний, підрозділ, система медичної підтримки). Після прийняття рішення про початок операції НАТО, медичний персонал об'єднаного командування операціями чітко розуміє вимоги до власних функціональних обов'язків в складі об'єднаної медичної служби. Важливим є визначення провідної країни, перед якою буде поставлене завдання з координації медичних модулів задіяних країн, що надають військовий контингент. У той час, як країни формують та оцінюють необхідні медичні модулі, група медичних експертів адаптує угоду зі стандартизації НАТО 2560 «Контроль медичних лікувальних установ НАТО» під конкретні вимоги.

Таким чином, готовність медичних служб до використання за призначенням у міжнародних операціях з підтримання миру та інших спільних діях забезпечується шляхом досягнення сумісності відповідних структур багатонаціональних формувань за рахунок впровадження загальних критеріїв, стандартів і принципів медичного забезпечення та передбачає єдині підхід до планування, організації і порядку надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях та організації взаємодії з ефективного використання наявних медичних ресурсів тощо.

Імплементация стандартизованих угод НАТО сприятиме створенню інтегрованої системи медичного забезпечення Сил оборони та дозволить Україні досягти базової сумісності з медичних питань у спільних операціях з підтримання миру.

Діюча нормативно-правова база щодо впровадження та удосконалення системи медичного забезпечення у сфері стандартизації і кодифікації потребує покращення.

Запровадження принципів, політики та доктринальних засад медичного забезпечення НАТО у вітчизняну практику повинно передбачати врахування національних особливостей в організації системи медичного забезпечення в Україні.

Список використаних джерел

1. Зауваження та рекомендації НАТО за результатами оцінки виконання Україною РНП-2017. – Місія України при НАТО. Січень 2018.

2. Принципи і політика медичного забезпечення НАТО. МС 0326/3. – Військовий комітет НАТО, 2011. – 26 с.

3. МС 326/2 NATO Principles and Policies of Operational Medical Support. April 2004. Medical Support to Joint Operations. Joint Doctrine Publication Second Edition 4-03. – Access: <https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/MEDICAL%20SUPPORT.pdf>.

Петро ВОРОНА

д. держ. упр., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СИЛОВИМИ СТРУКТУРАМИ ДЕРЖАВИ ЯК ФАКТОР ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В українських реаліях російської агресії на сході країни цивільний контроль над силовими структурами держави є елементом демократичного розвитку держави та надійним інструментом недопущення диктатури та авторитаризму у владі. Прийнято вважати, що якраз цивільний у т. ч. громадський контроль над збройними силами і органами безпеки є однією з головних ознак європейської демократії. Науковці науки «державного управління», політологи та правники вбачають у ньому свого роду лакмусовий папірець для аналізу відносин між цивільними та військовими властями. Однак значно менше існує згоди у питаннях про те, що, власне, ми розуміємо під цивільним (громадським) контролем. Американський політолог Семуель Хантінгтон має рацію, стверджуючи, що «роль військових у суспільстві часто обговорюється в аспекті концепції цивільного контролю, однак, за його власним твердженням «сама ця концепція до цього часу не отримала задовольняючого визначення» [9, с. 80].

Широке визначення контролю суспільства над армією й органами безпеки могло б включати у себе положення про максимальне залучення публічної влади та адміністрацій в управління силовими структурами при мінімальній участі останніх у політичному керівництві країною. Тобто, мається на увазі управління цивільними особами силовими структурами. Але таке визначення не відповідало б двом важливим елементам, що є у моделях публічного управління більшості країн. Першим із них є той факт, що у сучасних демократичних державах дуже широко поширена участь військових в окремих сферах життя та діяльності суспільства (*наприклад у політичній сфері Ізраїлю та США представлено багато колишніх військових*). Другий – існуюча потреба армії та інших силових структур держави у певній ступені професійної автономії.

Зважаючи на унікальну роль «цивільного контролю», як управлінського інструменту демократичного режиму в сучасних умовах, його надвисоку актуальність, за мету дослідження взято дослідження сутності цього явища та певний його історичний генезис.

Вузьке тлумачення «цивільного контролю», являє собою іншу дифенційну крайність – воно містить положення про максимально повне невтручання армії у політику. Таке визначення також відповідає реаліям, що склались у більшості демократичних держав. Теоретики вкладають у поняття «цивільний контроль» значно ширший зміст, ніж забезпечення невтручання військових в електоральні процеси і роботу органів державного управління (окрім армії) [1 – 9]. При цьому більшість дослідників з розумінням відносяться не лише до участі цивільних органів влади у прийнятті доленосних рішень у сфері національної і міжнародної безпеки, але і до проникнення тих чи інших «військових» компонентів у сферу цивільного життя. Вчені намагаються провести аналіз системи взаємних стримуючих факторів і противаг, яка характеризує систему взаємовідносин, обумовлену участю військових в тих сферах, до яких, мовби, вони не мають жодного відношення. Більшість вчених (політологи, правники, управлінці) мають досить різні уявлення про оптимальність такої системи відносин [3, с. 67]. Потребує окремого дослідження й поняття «громадський контроль» над силовими структурами.

Дієвість цивільного контролю залежить, в основному, від того, кому належить право приймати остаточне рішення в дискусійних питаннях. В спеціальній доповіді про відносини між цивільними та військовими адміністраціями, що була підготовлена американськими фахівцями, автори дійшли до висновку, що «у військових питаннях найвища влада має належати тим, хто несе відповідальність перед вищою політичною владою – виборцями. З цієї концепції видно, що військові не можуть бути носіями такої влади ... Принцип цивільного контролю має бути абсолютним і не підлягати компромісу» [8, с. 2 – 3]. Поняття демократичного цивільного контролю над збройними силами на думку експертів об'єднує одразу декілька процесів: контроль цивільного суспільства над прийняттям військових рішень, парламентський контроль над оборонною політикою, судовий контроль над дотриманням закону у військовій сфері суспільства, цивільний контроль з боку недержавних організацій, незалежних ЗМІ, профспілок – тобто «громадський контроль» [3].

Одним із основних факторів, які можуть дестабілізувати інститут «цивільного контролю», є великий вплив на політику знаних й авторитетних військових, що відображає їх високий престиж та широку суспільну популярність. Як підкреслює А. Грот, вільна преса і освічена прогресивна суспільна думка, є головною запорукою того, що суспільство буде захищене від різних форм тиранії та деспотизму, але в той же час

вона (вільні ЗМІ) можуть бути використані військовими, щоб нейтралізувати «цивільний контроль» (коли авторитет цивільної влади не високий або радикально знижується). Якраз у демократичних державах преса приділяє авторитетним військовим найбільше уваги, сприяючи ще більшому зростанню їхньої популярності. «Тому вищим цивільним владам надзвичайно важко (якщо це взагалі можливо) тримати їх під жорстким контролем або, в якості крайнього заходу, позбавлятися їх» [5, с. 73 – 79]. Тому дефініція «цивільний контроль», що сьогодні досить є актуальною в державному управлінні України та у зв'язку з переходом на європейські стандарти публічного адміністрування має мати більш гнучке визначення, адекватне мінливій соціально-політичній реальності. У відповідності з таким підходом, в умовах цивільного контролю функції військової й цивільної влади (держави) мають бути урівноважені у всіх сферах діяльності держави і така рівновага не може бути жорсткою, а має змінюватись (адаптуватись до умов) в залежності від часу, місця та умов. Для кращого розуміння взаємовідносин в системі «військова влада – цивільна влада» необхідно визнати, що цивільний контроль – не є науковою константою, він є соціальною змінною, він є предметом не формального визначення, а емпіричного дослідження, що це не стандарт, керуючись яким варто виносити судження про ту чи іншу країну, а свого роду шкала, на котрій суспільство займає місце у відповідності з пріоритетами і тим, відповідно як воно себе сприймає і позиціонує. Про це говорять, наприклад, ті факти, що майже у всіх державах «цивільний контроль» над армією у військовий час радикально відрізняється від цивільного контролю у мирний час. Варто зазначити, що «цивільний контроль по своїй природі є суб'єктивним явищем і звісно, що в значній мірі, він залежний від конкретних політичних фігур та обставин» [7, с. 25]. Тому для розуміння справжньої сутності цивільного контролю необхідний більш детальний та прискіпливий аналіз досвіду різних країн, що відпрацювали різні механізми приведення в дію та підтримку цього інституту контролю держави та громадськості. Навіть взявши до уваги військові перевороти, повстання в деяких країнах варто стверджувати, що цивільний контроль суспільства на силовими структурами держави стає нормою її існування. І не лише для економічно розвинених країн, що мають потужний військовий потенціал, а й для країн, що економічно розвиваються, а демократичні режими у них лише стверджуються. Але не можливо говорити про тотожність «цивільного контролю» з демократичними процесами, адже цей контроль є характерним для багатьох тоталітарних режимів а в деяких з них він більш чітко виражений ніж в усталених демократіях.

Професійність, що є в основі «цивільного контролю» на думку багатьох дослідників є ще й основою здорових відносин між цивільною владою та військовою, але проявляться такі відносини в змозі за умов професійної автономії. Цивільний контроль є неможливим без

сприйняття військовими ідеї домінування цивільної влади і є неможливим без глибокої поваги цивільної влади до професійної автономії військових. Збалансовані стосунки між військовою та цивільною владою мають включати в себе ці обидва компоненти. Д. Хендріксон підкреслює важливість взаємної поваги між двома владами, акцентуючи при цьому на «існуванні презумпції підпорядкування судженню військових у питаннях, що відносяться до їхніх професійних функцій. Військові у свою чергу повинні підпорядковуватись вищій цивільній владі у питаннях політики та ефективності управління... Якщо ці принципи систематично будуть порушуватись, буде руйнуватись вся система здорових відносин між цивільною та військовою владою» [6, с. 57 – 58]. Навіть тоді, коли цивільна влада має втрутитись у чисто військові справи, вона має спочатку доказати невідповідність справ і рішень військового керівництва потребам суспільства чи реаліям життя. Цивільний контроль за силовими структурами суспільства є стримуючим механізмом від можливості військового перевороту, встановлення недемократичного режиму хунти, а також є свого роду поштовхом для громадського контролю, але варто знати межі втручання недержавних структур і «сфери дотику» – щоб їхні дії не загрожували національній безпеці. Штучне усунення колишніх військових від участі в політиці є порушенням прав людини, але й активне їхнє втручання є загрозою розвитку демократії, тому варто деталізувати та унормувати ці явища.

Список використаних джерел

1. Демократичний цивільний контроль у світі / Проектний Офіс Реформ Міністерства оборони України. – Режим доступу : civilian.defense-reforms.in.ua.
2. Коміренко І. Д. Арабо-ізраїльська війна 1973 // Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. / Редкол. Л. В. Губернський (голова) та ін. – К. : Знання України, 2004. – т. 1 – 760 с.
3. Национальная безопасность и демократия в Израиле. Хрестоматия. Том I. Армия и политика в еврейском государстве / под редакцией проф. Бениамина Нойбергера, д-ра Илана Бен-Ами и Алека Д. Эпштейна. – Иерусалим: Открытый Университет Израиля, 2007. – 368 с.
4. Aharon Yariv «Military Organization and Policy-Making in Israel», in Roberts J. Art, Vincent Davisand Samuel Huntington (eds.), Reorganizing America's Defense (Washington: Pergamon-Brassey's, 1985).
5. AlexanderJ. Groth, «Totalitarianism and Democrats: Aspects of Political-Military Relations, 1039-1945» // Comparative Strategy, no. 8 (1989).
6. David C. Hendrickson, Reforming Defense. The State of American Civil-Military Relations (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1988).
7. Defense Organization: The Need for Change (staffreport) (Washington, D. C.; US Government Printing Office, 1985).

8. Lyman L. Lemnitzer, James L. Holloway, Louis Wilson, John W. Vogt, Leslie M. Fry, Robert Cockrill, and J. Russel Blanford A Report by the Committee on Civil-Military Relations (Indianapolis: Hudson Institute, 1984).

9. Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State*. – New York: Vintage Books, Random House, 1957.

Віталій КОСТЕНКО

к. держ. упр., начальник чергової зміни

оперативно-координаційного центру

Управління Державної служби України

з надзвичайних ситуацій у Кіровоградській області,

підполковник служби цивільного захисту

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА ЇЇ ШЛЯХУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції України неможлива без розв'язання проблеми реформування сектору безпеки і оборони (СБіО). Відсутність протягом багатьох років практичних кроків з подолання деструктивних тенденцій у СБіО та дефіцит ресурсної підтримки реформ у цій царині стали джерелом загроз національній безпеці. Реформування СБіО включає комплекс завдань щодо запровадження принципів і стандартів, прийнятих у державах-членах ЄС і НАТО; підвищення рівня координації й взаємодії; упровадження ефективної уніфікованої системи планування та управління ресурсами з використанням сучасних євроатлантичних підходів [1].

Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92 затверджено Концепцію розвитку СБіО. Її метою є визначення шляхів формування національних безпекових та оборонних спроможностей, а також забезпечення створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини, оперативне спільне реагування на кризові та надзвичайні ситуації [2].

Сучасний стан Єдиної державної системи цивільного захисту не забезпечує гарантоване реагування на реальні та потенційні загрози національній безпеці. Подолання проблем передбачається шляхом цілеспрямованого реформування СБіО із запровадженням уніфікованої системи планування і управління ресурсами на основі сучасних європейських та євроатлантичних підходів, що дасть можливість підвищити його інституційну та структурну збалансованість, створити багатофункціональний державний інструментарій забезпечення національної безпеки [2].

На даний час Україну, як і більшість розвинених країн світу, хвилює проблема тероризму. Наближення ЄС і НАТО до кордонів України створило принципово нову геополітичну реальність, що вимагає невідкладних реформ, які стануть запорукою її майбутньої європейської інтеграції. За даними щорічного «Глобального рейтингу тероризму 2016» Україна найбільше потерпає від тероризму серед держав Європи, посідаючи у світовому рейтингу тероризму 11-те місце і йде одразу за Іраком, Афганістаном, Нігерією, Пакистаном, Сирією, Єменом, Сомалі, Лівією та ін. [3].

Нині для України найімовірнішими та найнебезпечнішими є виклики й потенційні загрози, спричинені міжнародно-державним тероризмом з боку Російської Федерації [4, с. 158]. Стратегією зменшення ймовірності реалізації терористичних актів в нашій державі повинен стати подальший розвиток системи забезпечення антитерористичної безпеки, вдосконалення правової бази на основі стандартів провідних держав світу, посилення взаємодії між спеціальними органами, підвищення якості професійної підготовки співробітників структур, що займаються проблемою тероризму, їх технічної оснащеності, тощо.

З метою впровадження сучасних європейських підходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення пожежної та техногенної безпеки, а також здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки, розроблення заходів щодо інтеграції України до Механізму цивільного захисту ЄС розпорядженням КМУ від 25 січня 2017 року № 61-р схвалено Стратегію реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій [5]. Її реалізація здійснюється ДСНС України у 3 напрямках: нормативно-правового врегулювання діяльності органів державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки і діяльності аварійно-рятувальних служб; вдосконалення системи реагування на пожежі та надзвичайні ситуації; підвищення спроможності органів управління та підрозділів ДСНС до ефективного захисту населення та територій від пожеж та надзвичайних ситуацій.

Поточна екологічна ситуація в Україні характеризується як складна, і як така, що потребує кардинальних регуляторних змін в законодавчому полі та у державному управлінні екологічною безпекою. Такий стан формувався протягом тривалого періоду нехтуванням об'єктивними законами розвитку і відтворення природного та ресурсного потенціалу [6]. Реалізація регіональної та місцевої екологічної політики є малоефективною і не спирається на позитивний світовий та європейський управлінський досвід у розв'язанні екологічних проблем.

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність екологічної проблематики. Попередження негативного та врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування політик, планів та програм розвитку не є законодавчо обов'язковим в

Україні на відміну від законодавства ЄС. Інтеграція екологічної політики до галузевих політик, обов'язкове врахування екологічної складової при складанні стратегій, планів і програм розвитку, стимулювання модернізації та впровадження систем екологічного управління на підприємствах, у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції є шляхом до сучасної секторальної екологічної політики, що реалізується у країнах ЄС.

Уряд підтримав розроблену Міністерством екології та природних ресурсів України нову Стратегію державної екологічної політики до 2030 року. Вона відповідає сучасним викликам та зобов'язанням України в рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС. Стратегія має стати дороговказом зміни екологічного курсу країни на європейський. Документ визначає наступні стратегічні цілі для України: поширення екологічної освіти; врахування екологічних норм під час прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я громадян; розвиток державної системи природоохоронного управління.

У результаті ухвалення даної Стратегії Україна до 2030 року отримає сучасні системи моніторингу, ринкові механізми для озеленення економіки, а також зменшення викидів парникових газів і скорочення викидів від стаціонарних джерел забруднення на 15 % порівняно із 2015 роком.

Отже, процес удосконалення державного управління у сфері забезпечення національної безпеки України має ґрунтуватися на стратегічному курсі євроатлантичної інтеграції, як найвищому пріоритеті зовнішньої політики, що передбачає взаємовигідне та поглиблене співробітництво з європейськими безпековими інституціями.

Список використаних джерел

1. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України у нових політичних реаліях. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/394/>.

2. Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>.

3. Україна посіла перше місце у Європі в Глобальному рейтингу тероризму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novynarnia.com/2016/11/17/ukrayina-posila-pershe-mistse-u-yevropi-v-globalnomu-indeksi-terorizmu/>.

4. Оцінювання та управління ризиками у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: кримінологічний

моніторинг, тактичний аналіз та використання відкритих джерел / І. М. Гриненко, Д. М. Прокоф'єва-Янчиленко, Б. В. Сокрут. – К. : ВІТЕ, 2015.

5. Розпорядженням КМУ від 25 січня 2017 р. № 61-р «Про схвалення Стратегії реформування системи ДСНС?». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-p>.

6. Вахлакова В.В. Екологічна безпека основа національної безпеки України. ДонДТУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com/8. NPE2007/Ecologia/21212.doc.htm>.

Євген РОМАНЕНКО

д. держ. упр., професор,

зав. кафедрою публічного адміністрування

Міжрегіональної академії управління персоналом

УКРАЇНА – ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Двері НАТО залишаються відкритими для будь-якої європейської країни, яка здатна взяти на себе зобов'язання членства та сприяти безпеці євроатлантичної регіону. З 1949 року членство в НАТО збільшилося з 12 до 29 країн на семи раундах розширення. Сьогодні четверо країн-партнерів заявили про свої прагнення до вступу в НАТО: Боснія та Герцеговина, Грузія, колишня Югославська республіка Македонія та Україна.

Країни, що прагнуть вступити в НАТО, повинні продемонструвати, що вони здатні дотримуватися принципів Вашингтонського договору 1949 року і додаткового сприяння безпеці євроатлантичної регіону. Очікується також, що вони відповідають певним політичним, економічним та військовим критеріям, викладеним у дослідженні 1995 р. по розширенню НАТО.

10 років назад на Бухарестському саміті 2008 р. Україна отримала відмову у наданні Плану дій щодо членства, але в той же час Альянс прийняв рішення, що Україна коли-небудь стане членом НАТО. Як відомо, НАТО до 2017 р. часто відмовлявся визнати, оголошує євроатлантичні прагнення, що Україна прагне до отримання Плану дій щодо членства, а саме це шлях до членства в НАТО, і не включила Україну в список «країн-аспірантів». Після посилення українсько-угорських відносин одержання цього статусу стало ще складніше досягти.

Російська агресія проти України в 2014 р., анексія Криму та фактична окупація окремих районів Донбасу підірвала ідею побудови системи загальноєвропейської безпеки, а також звела нанівець одне з головних досягнень, покладено в основу ОБСЄ – Гельсінський заключний акт, в якому задекларовані такі міжнародні принципи, як повага суверенітету,

відмова від використання сили або загрози силою, визнання непорушності кордонів і територіальної цілісності держав, мирне врегулювання суперечностей, невтручання у внутрішні справи, повага прав і свобод людини. США змушені повернути зовнішньополітичну увагу до Європи і знову починають грати роль як один з важливих факторів європейської безпеки. Дії Росії змусили НАТО мобілізуватися і переосмислити свою стратегію.

Верховна Рада України в грудні 2014 р. внесла зміни законів, відмовившись від позаблокового статусу держави. У 2015 р. була затверджена військова доктрина передбачає відновлення курсу в НАТО: Україна повинна до 2020 року забезпечити повну сумісність своїх збройних сил з силами країн-членів НАТО.

У березні 2018 р. На Міжпарламентській раді Україна-НАТО в Одесі Кабінет міністрів України повідомив, що з 375 заходів, передбачених Річній національній програмі співробітництва Україна-НАТО в 2017 році, виконано 307 або 81,9 %, 49 заходів виконуються, 19 – не виконано з об'єктивних причин. Заходи не виконані через скасування або перенесення терміну їх виконання на 2018 рік. Зокрема, з ініціативи організаторів, а також переорієнтацією першочергових потреб через проведення АТО в Донецькій і Луганській областях.

Крім того, програма на 2018 р містить 444 заходів за участю 58 міністерств і відомств, не рахуючи місцевих органів влади, інші установи або організації. в Річну національну програму на 2018 рік закладено кілька нових завдань, зокрема створення національної системи попередження та реагування на сучасні загрози національній безпеці.

У Брюсселі 28 березня відбулося засідання комісії Україна-НАТО на рівні послів країн-членів НАТО, на якому Україна представила основні положення Річної національної програми на 2018 рік.

Проведена велика робота в самій Україні і переговори на вищому рівні з керівництвом альянсу привели до того, що в березні 2018 р. Північноатлантичний альянс визнав прагнення України до набуття повноцінного членства в цій організації, оновив сторінку офіційного сайту альянсу «розширення», додавши Україну до списку «країн-аспірантів». Також був оновлений розділ сайту, присвячений Україні. У нього додали блок про рішення Верховної Ради України від 8 червня 2017р. щодо членства в НАТО як стратегічну мету України.

Як відомо, що в НАТО вступають не оборонна промисловість України і не Збройні сили, а вступає країна в цілому, і для цього потрібно провести ряд серйозних реформ.

У березні 2018 р. в Брюсселі на засіданні комісії Україна – НАТО була представлена доповідь про стан оборонної промисловості України і її реформи. Доповідь на засіданні комісії Україна – НАТО зачитувала делегація американського представництва в НАТО. В цілому вони висловили велику підтримку того, що робиться в Україні, оцінивши

виконання реформи на 30 %. При цьому представники Альянсу знайшли і проблеми. Однією з них було названо відсутність прозорості в ціноутворенні при закупівлі Міноборони. Друга висловлена в доповіді претензія, зазначив він, повільний перехід України на стандарти НАТО. Це питання впирається в можливості бюджету.

Україна на 90 % виконала план адаптації своїх збройних сил до стандартів НАТО. На сьогоднішній день в сектор безпеки і оборони, куди входять всі силові підрозділи, в Україні виділяється 5% бюджету. Безпосередньо на оборону, на Міністерство оборони, на Збройні сили в цьому році в бюджеті передбачено 2,7 %.

Україною були поставлені амбітні плани по впровадженню стандартів Альянсу до кінця 2020 р. За підсумками двох років, відсоток виконання – 90 % від запланованих заходів. Україна має шанс відповідати стандартам НАТО, в тому числі ввести цивільне керівництво Міністерства оборони.

Збройні сили України увійшли в ТОП-30 найсильніших армій світу. Ресурс Global Firepower опублікував черговий щорічний рейтинг бойової потужності держав Military Strength Ranking. Цей аналіз вважається одним з найавторитетніших в світі, який весь час розширює обсяг даних і географію. У 2017 року в переліку увійшло 132 країни, Україна зайняла 30-е місце.

В Україні за стандартами НАТО підготували вже 28 повноцінних бойових підрозділів. У цьому нам допомогли інструктори з Канади, Великобританії, США, Литви і Польщі. У Міноборони зазначають, що бойові тренінги за стандартами НАТО поліпшили якість підготовки військовослужбовців. Зарубіжні фахівці готували українських інструкторів, які тепер будуть передавати отримані знання іншим бійцям. За даними Міноборони, тільки в 2017 році було підготовлено 297 інструкторів, а всього в українській армії налічується 1 200 своїх інструкторів, половина з яких навчалися іноземними фахівцями.

У Міноборони зазначають, що бойова підготовка, яка проводилася за стандартами НАТО, поліпшила якість підготовки військовослужбовців. Але не все так просто. Військові стандарти Альянсу, за якими, власне кажучи, і ведеться бойова підготовка, базуються на статутах, які принципово відрізняються від тих, що були прийняті в радянській армії. А значить і в українській, яка до сих пір багато в чому використовувала саме радянські статuti.

Таким чином Північноатлантичний альянс визнав прагнення України до набуття повноцінного членства в цій організації, додавши Україну до списку «країн-аспірантів». За роки війни на Донбасі Збройні сили України не тільки увійшли в ТОП-30 найсильніших армій світу, але і стабільно продовжують отримувати захоплені коментарі від європейських і американських політиків і експертів. Військові витрати України перевищили 2 % ВВП. Українська армія тепер є чинником європейської

політики. Те, як НАТО і ЄС допоможуть Україні розпорядитися придбаною нею військовою силою, може виявитися надзвичайно важливим для глобального світу. Україна тепер має великі збройні сили, які на тривалий час будуть фактором політики в Європі.

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ при Президентові України*

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ СКЛАДОВОЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ І КРАЇН-ПАРТНЕРІВ НАТО (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В 2016 Р.)

На початку березня 2016 р. Офісом радника з гендерних питань в Міжнародному військовому штабі НАТО був опублікований перший в історії Альянсу «Збірник національних звітів держав-членів і країн-партнерів НАТО за 2014 р.», який містив статистичні дані, інформацію про заходи, напрями політики та ініціативи з інтеграції гендерних аспектів в діяльність збройних сил 28-ми держав-членів та 11-ти країн-партнерів [2]. По суті, збірник став порівняльним дослідженням політики інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил НАТО, здійснюваної на виконання резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 щодо жінок, миру і безпеки та пов'язаних з нею резолюцій. Друге видання збірника, яке містило дані 28-ми держав-членів та 9-ти країн-партнерів Альянсу, було опубліковане на початку 2017 р. [3].

Третій збірник був опублікований наприкінці 2017 р. [4]. Уміщену в збірник інформацію можна умовно розділити на дві частини:

1. Порівняльний аналіз кількісних статистичних даних держав-членів і країн-партнерів НАТО, який містить сім тематичних розділів: 1. Представленість чоловіків і жінок в збройних силах в 2016 р.; 2. Подання заяв та найом на військову службу в 2016 р.; 3. Статистичні дані щодо продовження служби по завершенні контракту в 2016 р.; 4. Служба і звання в 2016 р.; 5. Інтеграція гендерної складової в діяльність збройних сил в 2016 р.; 6. Рекомендації, надані Комітетом НАТО з гендерних питань Військовому комітету НАТО в 2015 р. та в 2016 р. (цей розділ був уміщений в збірник уперше); 7. Висновки.

2. Національні звіти 28-ми держав-членів і 13-ти країн-партнерів НАТО (у тому числі України), які являють собою детальний огляд законодавства, програм та політики кожної країни, які стосуються виконання резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 і пов'язаних з нею резолюцій в збройних силах.

3. Огляд на значний обсяг інформації, що міститься в збірнику, в

довіді на конференції основну увагу буде приділено інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил держав-членів і країн-партнерів НАТО.

В п'ятому розділі збірника «Інтеграція гендерної складової в 2016 р.» зазначається, що 40,74 % держав-членів НАТО запровадили нову політику або прийняли законодавство щодо інтеграції гендерної складової в збройних силах. Крім того, 77,8 % держав-членів повідомили про наявність в них в 2016 р. військових підрозділів з гендерних питань. Порівняно з 2015 р., цей показник зріс більше ніж на 8 %. Політику сприяння вступу жінок на військову службу втілюють у життя 25,9 % держав-членів НАТО, що на 5 % більше, ніж в 2015 р. В усіх державах-членах НАТО встановлений однаковий вік зарахування чоловіків і жінок на військову службу (по досягненні 18-ти років). В 7,4 % країн запроваджена система квот для служби жінок у збройних силах (на 3,9% більше, ніж в 2015 р.), а в 55,6% держав-членів встановлені однакові для чоловіків і жінок вимоги щодо зарахування на військову службу (в 2015 р. – 65,4 %). В 2016 р. частка країн, в яких не було жодних обмежень для служби жінок в армії, становить 96,3 %, що на 11,7 % більше ніж в 2015 р. Лише 3,7 % держав-членів НАТО все ще обмежують доступ жінок для служби на певних посадах [4, р. 29].

В Збройних силах також України запроваджена система квот для жінок. Так, наказом Міністерства оборони України № 292 від 3 червня 2016 р., внесено зміни до Тимчасового переліку штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу з урахуванням тих, на які дозволяється призначати військовослужбовців-жінок. Цим документом суттєво розширено перелік бойових посад для військовослужбовців-жінок, які проходять військову службу за контрактом (на понад 100 бойових військових спеціальностей) [1, р. 213].

Цікавими є дані, які надали держави-члени НАТО щодо ініціатив, спрямованих на збалансування службових і сімейних обов'язків. Так, 59,3 % держав-членів повідомили про прийняття ними конкретних програм або певної політики з підтримки зазначеного балансу (в 2015 р. – 61,5 %), а 66,7 % (в 2015 р. – 52 %) – про розроблення спеціальних заходів на підтримку батьків, які обидва є військовослужбовцями (наприклад, недопущення одночасного залучення таких батьків до участі у військових операціях або навчаннях). Переважна більшість країн (85,2 %, в 2015 р. – 88,5 %) повідомили про прийняття політики по догляду за дитиною, яка передбачає, наприклад, наявність установ для денного догляду за дітьми, перерв для грудного годування немовлят або встановлення гнучкого графіку роботи. Більше половини країн (55,6 %, в 2015 р. – 61,5 %) повідомили про надання дозволу військовослужбовцям працювати неповний робочий день, а 66,7 % (в 2015 р. – 65,4 %) – про надання підтримки або сприяння самотнім батькам у виконанні ними службових обов'язків [4, р. 31].

Згідно з національним звітом, в 2016 р. в Збройних силах України не було жодної спеціальної програми або політики, присвяченої збалансуванню службових і сімейних обов'язків військовослужбовців. Українським військовослужбовцям не дозволялось працювати неповний робочий день або мати гнучкий графік роботи. Відсутні також спеціальні програми/заходи щодо підтримки батьків, які обидва є військовослужбовцями. В звіті зазначається, що згідно із законодавством України військовослужбовцям, які є батьками-одиначками, розлученими або овдовілими, надається додаткова відпустка у розмірі 15 днів. Щодо політики по догляду за дитиною, то в національному законодавстві та нормативних актах Міністерства оборони України містяться положення щодо захисту батьків під час проведення військових операцій або навчань, надання додаткових тижнів оплачуваної відпустки у зв'язку з вагітністю/доглядом за дитиною, а також спеціальні застереження стосовно службових відряджень, служби в нічний час, виконання понаднормової роботи [4, р. 271].

Стосовно протидії сексуальним домаганням і попередження сексуального насильства, то згідно з національними звітами, 81,5 % (в 2015 р. – 63 %) держав-членів НАТО мають спеціальні тренінги та програми щодо запобігання сексуальних домагань і сексуального насильства. Близько 70 % держав-членів мають стратегії, підготовлений персонал з питань сексуальних домагань або реєстрації їх випадків, а також запровадили у практику офіційну процедуру реєстрації жертв домагань або насильства. В 2016 р. 40,7 % (в 2015 р. – 37 %) держав-членів повідомили про зареєстровані випадки сексуальних домагань в збройних силах. Національні звіти країн, в збройних силах яких були зареєстровані випадки сексуальних домагань, показують, що лівова частка постраждалих від сексуальних домагань військовослужбовців є жінками (92 %) [4, р. 32].

Як і в 2014 – 2015 рр., в 2016 р. Україна не мала стратегії або програм щодо запобігання сексуальних домагань і сексуального насильства в збройних силах. В національному звіті зазначається, що в збройних силах є особовий склад, до якого військовослужбовці можуть звертатись з питань сексуальних домагань і сексуального насильства, а також про існування спеціальних процедур, за допомогою яких постраждали жінки та чоловіки можуть доповісти про випадки сексуальних домагань. В квітні 2016 р. було створено Експертну раду з питань запобігання та протидії дискримінації [4, р. 271]. В 2014 – 2015 рр., в Збройних силах України не було зареєстровано жодного випадку сексуальних домагань. Інформація за 2016 р. в звіті відсутня.

В 2016 р. частка жінок-військовослужбовців, які брали участь в усіх операціях (Африканський Союз, ЄС, НАТО, ОБСЄ, ООН) держав-членів НАТО, складала в середньому 6,3 %, а у військових операціях НАТО – 6,8 % від всього особового складу (в 2015 р. – 6,4 %). Що стосується

врахування гендерних питань під час військових місій Альянсу, то 77,8 % (в 2015 р. – 73,1 %) держав-членів і країн-партнерів НАТО включають гендерну складову в процес оперативного планування, а 96,3 % (в 2015 р. – 92,3 %) – в процес підготовки персоналу перед розгортанням та/або військовими навчаннями. Крім того, 74,1 % держав-членів НАТО (в 2015 р. – 63 %) запровадили в своїх збройних силах підготовку радників з гендерних питань, а 42,3% (в 2015 р. – 30,8 %) – мали гендерні контактні пункти. Майже 81% держав-членів Альянсу повідомили про запровадження навчальних та тренінгових програм з питань гендеру [4, р. 33].

Станом на 2016 р. збройні сили 22-х держав-членів НАТО мали у своєму складі 553 підготовлених радників з гендерних питань (в 2015 р. – 440), 35 з яких були направлені у війська саме в 2016 р. (в 2014 р. – 27, а в 2015 р. – 33 радники). Всього в 2014 – 2016 рр. у війська було направлено 85 підготовлених радників з гендерних питань. В 11-ти країнах-партнерах Альянсу в 2016 р. було підготовлено 143 радники з гендерних питань (в 2014 р. – 76, а в 2015 р. – 119 радників). Кількість направлених у війська радників суттєво зменшилась – з 57-ми в 2015 р. до 16-ти в 2016 р. Всього в 2014 – 2016 рр. країни-партнери НАТО направили у війська 96 підготовлених радників з гендерних питань. В 22-х державах-членах НАТО є підготовлені радники з гендерних питань, а 10 держав-членів створили гендерні контактні пункти (Велика Британія, Бельгія, Іспанія, Італія, Канада, Німеччина, Норвегія, Португалія, Румунія, Чехія). [4, р. 34 – 35] (див. таблицю).

В національному звіті України повідомляється, що в 2016 р., як і в 2014 – 2015 рр., гендерна складова була інтегрована в процес оперативного планування, а також в процес підготовки персоналу перед розгортанням та/або військовими навчаннями. Оскільки в Збройних Силах України немає спеціальних тренінгових програм з гендерних питань, за звітний період не було підготовлено жодного радника з гендерних питань, однак один радник був направлений у війська. Повідомляється також, що в збройних силах є посади координаторів з гендерних питань. В збірнику зазначається, що Україною не вжито жодних заходів з імплементації рекомендацій, наданих Комітетом НАТО з гендерних питань Військового комітету НАТО в 2015 р. та в 2016 р. [4, р. 271].

Таким чином, уміщені в збірник національні доповіді держав-членів і партнерів НАТО є важливим елементом у визначенні та розумінні поступу кожної країни в інтеграції гендерної складової в діяльність збройних сил, а також для бенчмаркінгу та обміну передовим досвідом у цій сфері. Дані збірника також є неоціненним ресурсом для подальшого аналізу, винесення уроків та внесення змін у політику щодо гендерної рівності як на рівні НАТО, такі і в кожній державі-члені й країні-партнері.

Кількість підготовлених і направлених у війська радників з гендерних питань в державах-членах НАТО і країнах-партнерах в 2016 р. [4, р. 34].

Держави-члени НАТО	Підготовлені радники з гендерних питань в збройних силах	Направлені у війська радники з гендерних питань (2016)	Направлені у війська радники з гендерних питань (2014 – 2016)
Бельгія	16	0	0
Болгарія	4	1	2
Канада	3	0	0
Хорватія	6	2	4
Чехія	1	0	0
Данія	5	0	0
Франція	7	0	0
Угорщина	30	0	0
Ісландія	2	2	1
Італія	170	1	4
Литва	2	0	0
Люксембург	2	0	0
Нідерланди	12	2	12
Норвегія	22	0	12
Польща	9	0	0
Португалія	10	0	0
Румунія	1	0	0
Словенія	6	0	0
Іспанія	230	15	35
Туреччина	5	2	5
Велика Британія	8	8	8
США	2	2	2
Всього	553	35	85
Австралія	13	8	20
Австрія	10	1	3
Грузія	42	дані не надано	42
Ірландія	14	3	6
Нова Зеландія	1	0	0
Сербія	1	0	0
Україна	0	0	1
Фінляндія	40	2	8
Швейцарія	10	дані не надано	5
Швеція	12	1	10
Японія	0	1	1
Всього	143	16	96

Список використаної літератури та джерел

1. Гранатометником чи командиром БМП тепер може бути і жінка // Офіційний веб сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/07/15/granatometnikom-chi-komandirov-bmp-teper-mozhe-buti-i-zhinka>—/
2. Summary of the national reports of NATO Member and Partner Nations 2014. – NATO HQ Office of the gender advisor international military staff, 7 march 2016. – Access mode: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_03/Summary.pdf
3. Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives, 2015. – Access mode: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_01/20170113_2015_NCGP_National_Reports_Summary.pdf
4. Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives, 2016. – Access mode: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_01/1801-2016-Summary-NR-to-NCGP.pdf

Олександр КАХОВСЬКИЙ

аспірант кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ при Президентові України

СИСТЕМА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ У США: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Євроатлантична інтеграція України в рамках системи Україна-НАТО не можлива без глибокого реформування системи ресоціалізації ветеранів, як невід’ємної складової процесів військово-політичного реформування загалом. З огляду на це, найбільш доцільним є розгляд системи ресоціалізації ветеранів у США, яка визнається однією з найкращих у світі. Гаслом цієї системи можна назвати наступні слова: «...турбуйтеся про тих, на кого впав тягар битви, про їхніх вдів та їхніх сиріт...» [1, с. 129].

Перший закон, який регулював виплати допомоги за отримані під час громадянської війни каліцтва було прийнято у 1862 році. Того ж часу було задіяне положення щодо прав подружжя та дітей вояків отримувати допомогу у розмірі допомоги, яка сплачувалася безпосередньо ветеранам, у разі їх недієздатності. У свою чергу поранені вояки брали участь у програмі отримання фінансової допомоги, надання тимчасового житла та пільгового отримання медичних послуг. Окремо звертали вагу на втілення заходів, щодо працевлаштування ветеранів с вадами, або обмеженими можливостями.

Сьогодні основною інституцією щодо опікування потребами

ветеранів є Міністерство у справах ветеранів, яке за чисельністю, бюджетом та впливом є одним з найбільших у США. Ця установа веде усі питання щодо ветеранів, як категорії громадян, які потребують окремої уваги з боку держави. Окрім того, у складі вказаного Міністерства існує окрема установа, виключним завданням якої є пошук ветеранів задля інформування останніх щодо їх прав та можливостей, навіть після зміни місця їхнього проживання. Питаннями щодо правового захисту ветеранів опікуються комітети Сенату та Палати Представників.

Сама система ресоціалізації ветеранів складається з двох блоків, які поєднують як засоби соціального захисту, так й матеріальної допомоги.

До першого блоку можна віднести усі види безгрошової допомоги, серед якої:

- медичне обслуговування самих ветеранів, членів їх родин (включно з сім'ями загиблих);
- фізична та психологічна реабілітація;
- освіта та професійне навчання;
- працевлаштування ветеранів та членів сімей ветеранів з інвалідністю або загиблих, тощо.

До другого блоку відносяться усі види грошової допомоги:

- пенсійне забезпечення;
- страхування життя та медичне страхування;
- пільгове кредитування на будівництво житла;
- пільгове іпотечне кредитування тощо.

Слід зазначити, що фінансовий блок пільг поширюється як на ветеранів, так й на їх нащадків. Також існують окремі субсидії Конгресу, які розраховані на ветеранів з надважким психологічним, психічним або фізичним станом. При цьому, субсидії Конгресу можуть суттєво перевищувати встановлений рівень гарантованого життєвого мінімуму. Усі фінансові види допомоги ветеранам мають обов'язкову індексацію у розмірі, який щорічно встановлюється на законодавчому рівні.

При цьому, на тлі різноманітності програм допомоги як матеріального, так й не матеріального виду, суттєво вирізняються наступні види, які вважаються з боку самих ветеранів як затребувані найбільше, а саме:

- медичне страхування;
- пільгове іпотечне кредитування;
- освіта та працевлаштування.

Поєднання саме цих видів соціального захисту ветеранів служить додатковим чинником, який робить службу в армії не лише почесною, а й дуже привабливою серед молоді, яка планує своє майбутнє та збирається здобувати вищу освіту, а також серед осіб які нещодавно емігрували до США та потребують додаткових механізмів соціального захисту на період інтеграції у суспільство.

Таким чином, ми бачимо, як системний, прорахований та виважений підхід до системи ресоціалізації ветеранів дозволяє не лише захистити ветерана та забезпечити його повернення у суспільство, а й дозволяє створювати додаткові чинники, що приваблюють певні шари суспільства до служби в армії. Інформаційна ж політика, яка втілюється США як державою по відношенню до ветеранів, сформувала в суспільстві образ ветерана, який є носієм таких чеснот як відвага, патріотизм, відданість інтересам держави та ідеалам демократії. Це у комплексі забезпечує відповідне ставлення суспільства як до самого ветерана, так й до військової системи загалом.

1. Прутнік Е. Інавгураційні промови Президентів США / Е. Прутнік. – Харків, ФОЛІО, 2009. – 335 с.

Геннадій МАГАСЬ

к. держ. упр., начальник кафедри

оперативного мистецтва

Національної академії

Державної прикордонної служби України

ТЕОРІЯ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЯК НАУКОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні прагнення України та глобалізаційні процеси, які відбуваються в світі, впливають на прикордонну політику, що потребує пошуку шляхів підвищення рівня надійності охорони державного кордону як ключового атрибуту її суверенітету, територіальної цілісності та важливої складової національної безпеки України. З появою нових видів загроз, зокрема військової агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації нею території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, розпалювання збройного конфлікту в східних регіонах України, що супроводжується здійсненням заходів, спрямованих на дестабілізацію політичної та економічної ситуації в Україні, розвитком тероризму та загрозою його поширення територією України спонукає до пошуку сучасних механізмів підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері охорони державного кордону, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Об'єктивна необхідність систематизації знань щодо охорони державного кордону у формі фундаментальної наукової праці викликана і тим, що й досі розробка проблем теорії велася за окремими темами і питаннями, які не були пов'язані в цілісну і логічну систему. Теорія охорони державного кордону України, являючись цілісною системою знань, має досить складну структуру, яка обумовлюється специфікою її

об'єкту і предмету, змістом основних понять, законами і закономірностями, а також методами дослідження.

У загальноприйнятому розумінні під структурою розуміється міцний, відносно стійкий зв'язок та взаємодія елементів, сторін, частин предмета, явища та процесу як цілого. Структура є невід'ємним елементом усіх реально існуючих об'єктів та систем. Структура і зміст теорії охорони державного кордону України повинні якомога повніше відображати досліджувані нею об'єктивні процеси. У відповідності до основних принципів класифікації наук (принцип об'єктивності, принцип розвитку, дотримання історичної і логічної єдності), систему знань про охорону державного кордону України можна розглядати за предметними та проблемними ознаками.

У разі предметної класифікації необхідно виходити з того, які закономірності вивчає наука, при цьому доцільно застосовувати принцип субординації.

На нашу думку, при такій класифікації до основних структурних елементів теорії охорони державного кордону України слід віднести: загальна теорія охорони державного кордону, теорію мистецтва охорони державного кордону ДПСУ, теорію розбудови ДПСУ, теорію ефективності оперативно-службової діяльності ДПСУ, теорію за видами діяльності та видами забезпечення діяльності ДПСУ, теорію бойового застосування сил та засобів ДПСУ. Така структура теорії охорони державного кордону України дозволить пояснити безліч об'єктивних фактів, які характеризують об'єкт і предмет теорії охорони державного кордону України. Залежно від характеру завдань які виконуються, масштабів застосування сил і засобів, конкретних умов обстановки оперативно-службова діяльність органів ДПСУ по охороні державного кордону може здійснюватися у формі прикордонної служби, прикордонного контролю, пошукових заходів, прикордонної операції, оперативно-профілактичних заходів. Вищенаведене далеко не розкриває усіх рис і сторін охорони державного кордону як складного соціально-політичного явища (це завдання подальших досліджень). Отже, охорона державного кордону (сфера охорони державного кордону) представляє собою відносно самостійну область діяльності та є об'єктом пізнання. З урахуванням вищенаведеного можна зробити висновок про те, що об'єктом теорії охорони державного кордону, який підлягає теоретичному та практичному вивченню є державний кордон України як інструмент державотворення.

Предметом теорії охорони державного кордону є закони і закономірності охорони державного кордону органами (підрозділами) ДПСУ на суші, морі, річках, озерах і інших водоймах.

До числа основних закономірностей охорони державного кордону можна віднести: вплив соціально-політичної та економічної обстановки в державі і на суміжній території на характер охорони державного кордону;

єдність в розумінні важливості охорони державного кордону в усіх сферах; значимість досягнень науково-технічного прогресу в сфері озброєння і техніки для розвитку мистецтва охорони державного кордону; залежність ефективності охорони державного кордону від рівня підготовки керівних кадрів.

Зміст законів і закономірностей, сфера їх впливу визначаються характером зв'язків і відносин, які в свою чергу складають предмет дослідження теорії охорони державного кордону України.

Принципи охорони державного кордону уявляють собою характерні, стійкі положення щодо організації і здійснення діяльності органів ДПСУ та інших сил і засобів по охороні державного кордону. Через принципи реалізуються закони і закономірності охорони державного кордону.

Отже, принципи охорони державного кордону пов'язані між собою і недотримання якихось із них призводить до недосягнення головної мети – забезпечення його недоторканності, а також захисту її національних, економічних та інших інтересів України на кордоні.

Таким чином, в сучасних умовах основними принципами охорони державного кордону є: законність; повага і дотримання прав і свобод людини; широке застосування гласних та негласних форм і методів охорони кордону; безперервне добування інформації та своєчасна її реалізація в інтересах охорони кордону; постійна готовність підрозділів до дій; комплексне застосування різнорідних сил та засобів; взаємодія сил та засобів; безперервність охорони кордону; глибока побудова охорони кордону; зосередження основних зусиль на найважливіших напрямках і в потрібний час; маневр силами та засобами; активність, прихованість і раптовість дій; гнучкість охорони кордону; автоматизований і безперервний процес управління силами та засобами; усебічне забезпечення оперативно-службової діяльності; урахування і використання морально-психологічного стану особового складу в інтересах виконання поставлених завдань.

Таким чином, теорія охорони державного кордону України є системою поглядів на характер, закономірності охорони державного кордону України, шляхи підвищення її ефективності, особливості розбудови ДПСУ, а також на форми і способи оперативно-службової діяльності органів ДПСУ.

Вона є спеціалізованою окремою галуззю наукового знання, яка знаходиться в тісній діалектичній єдності з іншими галузями та теорією забезпечення національної безпеки.

Ганна ЩОЛОКОВА
к. політ. н., доцент, доцент
кафедри міжнародних відносин
ДНУ ім. Олеса Гончара

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК

Сьогодні розвиток процесу євроатлантичної інтеграції зумовлюється цілим рядом чинників, одним із яких виступає швидке зростання значимості інформаційних та комунікаційних технологій. Відповідно, дослідження цього процесу у інформаційному вимірі стає актуальним та важливим предметом наукового аналізу. Йдеться про широке коло питань, починаючи з розвитку публічної дипломатії НАТО і закінчуючи аналізом громадської підтримки ідеї вступу тієї чи іншої держави до складу цієї організації.

Північноатлантичний Альянс розробив та успішно впроваджує в життя систему інформування громадськості щодо своєї діяльності, що свідчить про його особливу увагу до цього важливого, особливо зараз, питання. В якості прикладу можливо навести веб-сайт цієї організації, який представлений різними мовами, в тому числі українською. Якщо ми говоримо про інституційний вимір, то слід наголосити на тому, що відділ громадської дипломатії НАТО, котрий відповідає за цей напрямок роботи, має у своєму розпорядженні, зокрема, теле- та радіостудію. Крім того, Альянс приділяє багато уваги висвітленню своєї діяльності у різноманітних публікаціях (різними мовами) публіцистичного та наукового характеру. Окремо слід підкреслити наявність періодичних видань – «Огляди НАТО» («NATO Review») та «Новини НАТО» («NATO Update») [1, с. 237 – 238].

З іншого боку, цікавим та актуальним для України є вивчення досвіду країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) щодо проведення ними інформаційних кампаній з питань євроатлантичної інтеграції. Багато різноманітних чинників вплинули на успішну інтеграцію країн ЦСЄ до Північноатлантичного Альянсу. Наприклад, можливо зазначити важливість ідеї паралельного членства – в ЄС та НАТО.

В цілому слід говорити про дві групи чинників – соціально-політичні та інформаційно-комунікаційні (останні доцільно розглядати саме в контексті проведення кампаній з інформування громадськості). До соціально-політичних чинників можливо віднести наявність консенсусу серед політичних еліт щодо вступу країни до ЄС та НАТО та інституційну підтримку цього курсу. Важливо наголосити на тому, що ідея європейської та євроатлантичної інтеграції підтримувалася всіма політичними силами в цих країнах. При цьому перший із вказаних напрямків інтеграції розглядався насамперед в політичному та

економічному вимірах, тоді як другий – у політичному та безпековому.

Серед мотивів обрання країнами ЦСЄ даного зовнішньополітичного курсу, які об'єднали політичні сили, слід назвати: розрив з радянським минулим, прагнення забезпечити свою безпеку, економічний розвиток тощо. Цікаво та водночас показово, що партії всього політичного спектра, в тому числі «ліві», підтримали даний курс [3, с. 3 – 12].

Доцільним в контексті обраної теми роботи буде проаналізувати особливості проведення інформаційних кампаній з питань євроатлантичної інтеграції на прикладі країн ЦСЄ, зокрема, Словаччини.

Коло активних учасників процесу інформування громадськості з даного питання було широким: політики та політичні партії, представники неурядових організацій, діячі науки та мистецтва, журналісти тощо. Ефективна співпраця між державними та недержавними акторами виступила одним із важливим чинників. Значимим елементом інформаційної кампанії було подолання стереотипів та міфів щодо НАТО, які залишилися «у спадок» після «холодної війни».

У Матеріалі Міжвідомчої групи у справах роботи з громадськістю визначаються наступні цілі інформаційної кампанії з питань євроатлантичної інтеграції Словаччини. Перш за все йдеться про формування у громадян відчуття того, що вони мають достатню кількість інформації, необхідної для прийняття рішення з цього питання, що необхідно розглядати в контексті надання якомога більшої кількості інформації. По-друге, наголошується на необхідності приділення значної уваги тематиці, пов'язаній з НАТО, у публічному дискурсі та формування у громадян потреби мати свою точку зору з цих питань [2, с. 5 – 10].

Підводячи підсумки, необхідно наголосити на тому, що проведення інформаційних кампаній – невід'ємний компонент на шляху євроатлантичної інтеграції держав. Позитивний досвід країн ЦСЄ, які вже набули членства в НАТО, є корисним для України.

Список використаних джерел

1. Тодоров І. Формування позитивного іміджу НАТО в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nato.pu.if.ua/old/journal/2009-2/2009-2-49.pdf>
2. Шлях Словаччини до НАТО. – К.: «Демократичні ініціативи», 2007. – 168 с.
3. Забезпечення суспільної підтримки вступу європейських країн до ЄС і НАТО: досвід інформаційних кампаній // Національна безпека і оборона. – 2008. – № 1(95). – С. 3 – 12.

ДЛЯ ПОТАТОК

ДЛЯ ПОТАТОК

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ**

Матеріали 15-ї регіональної
науково-практичної конференції
(17 травня 2018 р., м. Дніпро)

В авторській редакції

Комп'ютерний оригінал-макет *О.М. Рудіка*

Підписано до друку 10.05.2018. Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 15,81. Обл.-вид. арк. 16,93. Тираж 100 пр.

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України
Україна, 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29
Свідоцтво про державну реєстрацію
ДК № 1743 від 06.04.2004